סוגית פת הבאה בכיסנין ושיעור קביעות סעודה בפהב"כ

ברכות מא ע"ב איתמר הביאו לפניהם עד דף מ"ב ע"א רב פפא איקלע, תוס' ד"ה אלא, וד"ה לחמניות.

ביאור שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ולא לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד - רש"י מפרש דאיירי בפת הבאה בכסנין שאוכלים אותה אחרי ברבת המזון הרבה תבלין ואגוזים ושקדים ומאכלה מועט אין מברכין עליה מעין ג' אלא בורא נפשות, תוס' (ד"ה אלא) מבארים דמיירי באוכל פת הבאה בכסנין תוך הסעודה קודם בהמ"ז שפוטרה בבהמ"ז, הרשב"א (ד"ה הביאו) ביאר דמימרא זו איירי בפת הבאה בכסנין אחר הסעודה קודם בהמ"ז ואתא לאשמועינן דאף דכל מה שבא אחר הסעודה אין בהמ"ז פוטרת פהבכ"ס היא פוטרת, אבל בתוך הסעודה אין מברכים על פהב"כ.

ולהלכה פסק השולחן ערוך ס"ח גבי לחמניות שחייבות בברכה בתוך הסעודה ועיי"ש במג"א (סקכ"ב) שכתב שה"ה למיני פת כיסנין המוזכרים בסעיף ז' שחייבין בברכה ראשונה, ועי' בא"ח פנחס כ"ב.

עי' ג' שיטות הראשונים בהגדרת פת כיסנין - רבינו חננאל הובא בתר"י (כט) פירש שפת כיסנין היינו שעושין מן העיסה כמו כיס וממלאין בפנים שקדים דבש וכדו' וכ"כ הטור וכך פירשו הרשב"א (מא ד"ה נמצא), הרמב"ם (פ"ג ה"ט) פירש שפת כיסנין היא עיסה שנלושה בדבש שמן או חלב או שעירב בה תבלין, והערוך ע' כסן בשם רה"ג פי' שהיא פת שנאפית כעבים יבשים וכוססין ממנה מעט מעט.

ויל"ע האם השיטות חולקות זו על זו, בפשיטות נראה מן האחרונים שג' השיטות דלעיל פליגי אהדדי לדינא, וכ"כ בשו"ת התשב"ץ, וכן הוכיח באבן העוזר שרש"י ותוס' פליגי בזה וכ"כ בגר"ז, אמנם המאמר מרדכי (סקי"ב) הובא בביאוה"ל (ד"ה והלכה, וד"ה טעונים) מצדד דאפשר שכל השיטות מודו להדדי לדינא ופליגי רק בתרגום תיבת כיסנין וכך נקט בתשובות בית אפרים סי"ב, והערוך השולחן (סי' כ"ג), וכ"כ בדרך החיים, ועיין רשב"א מ"א ע"ב (ד"ה נמצא עכשיו) שהביא לרש"י עם פי' ר"ח.

כשלא קבע מה מברך לבסוף – דעת רוב הראשונים שמברך מעין ג', אך הר"י כתב בדעת הריף שלא בירך כלום, וברשב"א תמה ע"ז, והרא"ה כתב שיש ברי"ף ט"ס.

אי קביעות סעודה תליא בדידיה או באחרים - עי' רבינו יונה שהכול תלוי לפי אחרים, ובראש סי' ל' הביא בזה פלוגתא, ועיי"ש במעדני יו"ט אות ס', בדעת הרמב"ם פ"ג ה"ט עי' כס"מ וראשון לציון ומעשה רוקח.

בדעת הרי"ף כתב הראשון לציון דלא תליה באחרים אלא בדידיה, וע"ע במעדני יו"ט אות ס', ובערוך השולחן י"ח פירש ביאור מחודש ברי"ף.

דעת המאירי והרשב"א מ"א ע"ב (ד"ה וכלל הדברים) ולעיל ל"ח ע"ב (ד"ה כיון דשקלת), דבחד מיניהו סגי.

ובדעת הב"י עיין בד"ה ולענין הלכה, ולעומת זאת בד"ה והאגור, והדברים נראים כסותרים זא"ז, ובישוב הדברים עיין בלחם חמודות אות פ"ח, בא"ר ס"ק ט"ז, ובפמ"ג א"א ס"ק י"ג, ובאבן העוזר בסוד"ה נתברר מזה עוד, ובמש"כ רעק"א בדבריו.

מהו שיעור קביעות סעודה - בשבלי הלקט (סי' קנט הובא בב"י ד"ה והאגור) כתב בשם ר' אביגדור ששיעור קביעות סעודה הוא סעודת ערב ובוקר ולא סעודת ארעי, ועי' בבית יוסף שם שאמנם מקשה על שבלי הלקט אבל כבר כתב הנשמת אדם (כלל נ"ד סק"א) שהב"י מודה שזהו השיעור רק שהבין משבה"ל שצריך גם כוונה לאכלו בתורת סעודת בוקר וערב וע"ז השיג שהעיקר שאוכל כשיעור ולא איכפת לי מה כוונתו, שיטת המהר"ם בן חביב בספר תוספת יוה"כ (יומא עט) הו"ד במחה"ש וברעק"א קס"ח ס"ו ששיעור קביעו"ס הוא ג' או ד' ביצים כשיעור סעודה לענין עירוב תחומין שהוזכר בשו"ע שס"ח ס"ג, וכן פסק הא"ר (סקי"ז) בשם אור חדש, וכ"כ הדה"ח בקונט"א, ועי' חיי אדם (כלל נ"ד ס"ג) שכתב אך שמעתי מפה קדוש הגר"א שלא נראה לו שעור ג' וד' ביצים אלא כמ"ש בשם שב"ל שהוא סעודת ערב וצהרים ע"כ, וכ"כ שם בנשמ"א סק"א וכן אמר לי הגר"א שאינו ישר בעיניו מש"כ האחרונים שהוא שיעור ג' ביצים ע"כ, ובשו"ע הגר"ז קס"ח ס"ח נמי ערער על שיעור ג' וד' ביצים וכתב שזה אינו אלא שיעור סעודה פחותה של עניים בריאים ועיי"ש שכתב שלקביעות סעודה בעי שעור חצי עשרון, ועי' בשיעורי הגרי"ש אלישיב זצ"ל שבזמנינו שיעור ג' ד' ביצים יש סעודת בוקר וערב.

מחלוקת האחרונים אם מצרפים שאר מינים - כתב המג"א סקי"ג נ"ל דאם הוא קבע סעודתו עליו אע"פ שאכל עמו בשר ודברים אחרים ואילו אכלו לבדו לא היה שבע ממנו אפ"ה מברך המוציא וג' ברכות עכ"ד, אבל בברבי יוסף (סק"ו הובא בשע"ו סק"ח) פקפק בזה וכו' שהמעיין יראה שאין ראיות המג"א מכריעות וצ"ע למעשה.

נמלך – עי' רא"ש סי' ל' שמברך ברכהמ"ז אפי' שבריך מזונות ונפסק בשו"ע ס"ו, ועיין שעה"צ ס"ק כ"א אם צריך לברך מזונות.

עין משפט נר מצוה

קג א מיי' פ"ג מהלכות שביתת עשור הל' א סמג לאוין סט טוש"ע או"ח סי' תריב סעיף א:

קד ב מיי' פ"ח מהל' ברכות הל' יג סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' רי"א סעיף ד:

קה ג טוש"ע או"ח סי' קעד סעיף ב:

קו ד מיי' פ"ד מהלכות ברכות הל' יא סמג שם טוש"ע או"ח סימן קעז סעיף א ב:

קז ה טוש"ע או"ח סי' קעד סעיף א ז:

◆

ליקוטי רש"י

[שייך לע"א]

פת חטין. אין שוהה בה כפת שעורין [שם ד.]. שהייתה מועטת משל שעורים [סוכה שם]. **מיסב.** שהייה זו בהסיבה שיערוהו ולא בנאכלת בעמידה והולך ובא שהוא שוהה באכילתו יותר [עירובין שם]. דהיינו דרך אכילה מי שהוא מיסב הוא עסוק באכילה ואינו טרוד בדברים אחרים [סוכה שם]. **ואוכלן בלפתן.** שנאכלת מהר [עירובין שם]. **עצם כשעורה.** מן המת [סוכה שם]. **ואינו מטמא באהל.** שום עלם בלא בשר עד שיהא שם שדרה שלימה או גולגולת או רוב בניינו ב' שוקיים וירך אחת או רוב מניינו קכ"ה אברים [עירובין שם]. כשיעור זה עד שיהא שדרה או גלגולת שלמה או רוב מנין אברי אדם. **גפן.** מה שיעורו בו [סוכה שם]. **כדי רביעית יין לנזיר.** לחייבו מלקות [עירובין שם וע"ש בתוס']. בשאר איסורי נזיר דאיכא למ"ד במסכת נזיר (לח:) דחרצנים וזוגין ועליו מצטרפין לשיעור רביעית יין שאם יתנם לכוס מלא יין עד שלא ממנו לרביעית יין דומה למשער בכוס מלא מים לשער בין משום דיין עב הוא ואינו ממהר לצאת הוא נכנס ונגדש על שפת כוס יותר מן המים. **תאנה.** מה שיעורו בה [סוכה שם]. **כגרוגרת.** היא תאנה יבשה וכה שיעור כל אוכל לענין הוצאת שבת דתנן [שבת עו:] המוציא אוכלין כגרוגרת [עירובין שם:]. שיעורו בכל האוכלים [סוכה שם]. **כל כלי בעלי בתים.** נגבי כלי עץ תנא לה במסכת כלים [שבת קיב:]. [ע"כ שייך לע"א]

שיעורן. בנקביהם [סוכה ו.]. **כרמונים.** בעל הבית חס על כליו ואם ניקב כמוציא זית מצניעו לאגוזים ניקב כמוציא אגוז מצניעו לרמונים לפיכך אם ניטמא ניקב עדיין טמא עד שיניקב כמוציא רמון והיינו שיעור כרמונים אבל כלי אומן העומד לימכר טהור בנקב קטן [עירובין ד:]. דעד שניקב כמוציא רמון אם כלי עליו ומקבל טומאה שבעל הבית חס על כליו וכשהוא מוציא זיתים משתמש בו רמונים אבל כלי אומן שעומד לימכר טהור בנקב כל שהוא [סוכה שם]. לטהר מכלי פחות מלמטן אבל מקום עליה ולא מבטל ליה [שבת קיב:]. **רוב שיעורה כזיתים.** אכילת חלב דם ונותר ופיגול וטמא ונבילה ובהמה טמאה ובשר המת להאהיל ומגע נבילות [עירובין שם]. מת ונבילה ואיסור חלב ודם ופיגול ונותר וטומאה וגיד הנשה [סוכה שם]. **דבש.** כל דבש האמור בתורה דבש תמרים וכדאמר התם (בכורים פ"א מ"ג) אין מביאין בכורים כי אם מז' המינין ולא מתמרים שבהרים ולא מפירות שבעמקים אלמא פשיטא ליה לתנא דתמרים מז' המינים דהיינו דבש [עירובין שם]. כל מיני מתיקה קרויין דבש ותמרים מיני מתיקה הן. **ככותבת.** תמרה. **ביום הכפורים.** דלא כתיב ביה אכילה אלא אשר לא תעונה (ויקרא כג) מידי דמייתב דעתיה ומפקע ליה מעינוי. **מי כתיבי.** כלום כתיב בתורה עצם כשעורה ובית המנוגע בחטין וכן כולם [סוכה שם]. **לאחר הסעודה.** כלומר הרגילים לבא לאחר סעודה טעונין ברכה בין לפניהם ובין לאחריהם אפי' הביאן בתוך הסעודה דכיון דאינן ליפתן אין הפת פוטרתן [חולין קיא:].

איתו לקמייהו תמרי ורמוני. ולא ללפת בהן את הפת דאם כן הוו להו פת עיקר והן טפלה ותנן (דף מד.) מברך על העיקר ופוטר את הטפלה: **זה** שני לארץ. מ"מ היכא דאיכא חטה וזית או שעורים ותמרים אע"ג דשוין לארץ מכל מקום המוקדם בפסוק דהיינו לארץ ראשון יקדים לברכה: **הביאו** לפניהם[ז] תאנים וענבים בתוך הסעודה. וכגון שאין באין ללפת את הפת אלא לקנוח סעודה: **אלא** פת הבאה בכסנין. דטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו רק בורא נפשות רבות מידי דהוה אאורז ודוחן דאמרי' לעיל (דף לז:) בתחלה מברך במ"מ ולבסוף ולא כלום הואיל ונתנו בהן שקדים הרבה. ופי' רש"י אפי' אם אכל מהן אחר בהמ"ז קאמר ולא נהירא חדא דאמרי' לעיל[ז] כל שיש בו מחמשת המינין צריך ברכה מעין שלש ועוד אמאי קאמר[ח] כיסנין לימא נמי אורז ודוחן ע"כ צריך לפרש דמיירי בתוך הסעודה קודם בהמ"ז דמיירי בה וה"ק חוץ מן הפת הבאה בכיסנין בתוך הסעודה קודם ברהמ"ז דאין טעון ברכה לאחריו דפטר ליה בהמ"ז אפי' לרב ששת משום דהוי דבר מועט אבל בלא סעודה אף לאחריו צריך לברך מעין ג' ברכות ולהכי לא נקט פת אורז ודוחן שהרי אפילו בלא סעודה נמי אין צריכין ברכה מעין ג' לאחריו: לא קי"ל כרב ששת אלא כרב הונא ורב נחמן דאין הלכה כיחיד במקום רבים. ה"ג: **ויין** פוטר כל מיני משקין. ולכאורה מיירי ביין בלא סעודה דאי בהדי פת תיפוק ליה דפטר ליה פת דאפי' יין נמי רלה לומר הספר בסמוך דפטור אי לאו טעמא דקובע ברכה לעצמו אלא מיירי בלא סעודה ואפ"ה יין פוטר ולית הלכתא כוותיה שהרי מפת פוטרת אין הלכה כמותו אלא כפסק רב פפא א"כ גם מהא דקאמר יין פוטר וכו' לית הלכתא כוותיה: **הלכתא** דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה. פי' הקונטרס ללפת בהן את הפת אין טעונין ברכה דהוו להו טפלה ולא נהירא דא"כ מתני' היא (דף מד.) דמברך על העיקר ופוטר את הטפלה ומאי קמ"ל ועוד קשה דפריך בסמוך יין נמי נפטריה פת ומאי קשה והלא כששותים היין אינו טפלה לפת ואנן במידי דטפל לפת מיירינן ואין לפרש לפירוש הקונטרס יין נפטריה פת כשסורה פתו ביינו קאמר דהוה ליה יין טפל דהא לא אשכחן שיברך עליו בענין זה אלא ודאי מיירי בשתיה. ועוד קשה מה שפי' רש"י דברים הבאים שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה כגון דייסא ותרדין וכרוב שאינן של לפתן ובאין לזון ולשבוע טעונים ברכה לפניהם דלאו טפלה נינהו ומיהו פטורין מברכת המזון דמיני מזון נינהו ולא נהירא דאמרי' במתני'[ה] ברך על הפת פטר את הפרפרת ובגמ'[ו] מפרש דהוא הדין כל מעשה קדרה. ודברים הרגילים לבא לאחר הסעודה פירש"י כמו פירות ואפי' הביא אותן בתוך הסעודה שלא מחמת לפתן טעונים ברכה בין לפניהם דלאו טפלה נינהו ובין לאחריהם דאין ברכת המזון פוטרתן דלאו מזון נינהו דהיינו כרב ששת דאמר לעיל הביאו לפניו תאנים ורמונים בתוך הסעודה דטעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם והוי דלא כהלכתא דקי"ל כרב נחמן וכרב הונא כדפרישית לעיל[ז]. על כן פי' ר"י דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה כלומר הרגילים לבא מחמת הסעודה בפת שרגילים לאכלן עם הפת כגון בשר ודגים וכל מיני קדרה והביאן בתוך הסעודה אין טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם אפי' אכלן בתוך הסעודה בפני עצמן בלא פת דכיון דמשום פת הם באין הפת פוטרתן אבל דברים שאין דרכן לבא בתוך הסעודה כגון תמרים ורמונים ושאר כל פירות שאין רגילים ללפת בהן את הפת טעונין ברכה לפניהן דכיון דלאו משום לפתן אתו אין הפת פוטרתן והיינו כר"נ וכרב הונא דלעיל דאמרי דטעונין ברכה לפניהן ולא לאחריהן: **לאחר** הסעודה גרסי' ותו לא. ולא גרסי' דברים הבאים[ח] בהך סיפא. והכי פירושו אם הביאו דברים שהזכרנו אחר הסעודה פי' לאחר שמשכו את ידיהם מן הפת שוב אין הפת פוטרתן כלל והוי כמו שאכלן בלא שום סעודה ובין דברים הרגילים לבא מחמת הסעודה ובין דברים שאין רגילים לבא מחמת הסעודה טעונים ברכה לפניהם ולאחריהם דהכל דברים דלעיל קאי ועכשיו אין לנו דין זה דאין מנהג שלנו למשוך ידינו מן הפת כלל עד לאחר בהמ"ז אלא כל שעה שאנו אוכלין פירות או שום דבר קודם בהמ"ז דעתנו לאכול פת כל שעה וקיי"ל כפסק דרב פפא: **אי** הכי יין נמי נפטריה פת. דודאי יין מחמת סעודה אתי שהוא שותה כמה פעמים דאי לאו הסעודה לא ישתה ולפטריה פת ומשני שאני יין דגורס ברכה לעצמו פירש"י דבהרבה מקומות הוא בא ומברכין עליו אע"פ שאין צריכין לשתות כגון בקידוש ובברכת אירוסין ורשב"א[ט] פי' משום דצריך לברך על היין בורא פרי הגפן ובתחלה כשהוא בענבים בורא פרי העץ ועל שאר משקין שהכל נהיה בדברו ומיהו אומר ר"ת דבשאר משקין כמו מים ושכר הבאים מחמת הסעודה פת פוטרתן דאפי' יין הוה פוטר אי לאו דקובע ברכה לעצמו ודלא כמחזור ויטרי שכתב שמברכין למים ברכה בכל פעם ופעם ואפי' בתוך הסעודה דהוי כנמלך והא דלא פריך הכא (ג) מהן משום דיין זיין אבל מים לא זייני כדאמר (לעיל לה:) הנודר מן המזון וכו' ופשיטא דלא פטר להו פת דאינה בכלל ברכת הפת.

מיהו

שיעורן כרמונים ארץ זית שמן אמר ר' יוסי ברבי חנינא[א] ארץ שכל שיעוריה כזיתים כל שיעוריה סלקא דעתך והא איכא הנך דאמרן אלא ארץ שרוב שיעוריה כזיתים דבש [א]ככותבת הגסה ביום הכפורים[א] ואידך הני שיעורין בהדיא מי כתיבי[ב] אלא מדרבנן[ב] וקרא אסמכתא בעלמא רב חסדא ורב המנונא הוו יתבי בסעודתא אייתו לקמייהו תמרי ורמוני שקל רב המנונא בריך אתמרי ברישא[ג] אמר ליה רב חסדא לא סבירא ליה מר להא דאמר רב יוסף ואיתימא ר' יצחק כל המוקדם בפסוק זה קודם לברכה אמר ליה [ב]זה שני לארץ וזה חמישי לארץ אמר ליה מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינך: איתמר הביאו לפניהם תאנים וענבים בתוך הסעודה אמר רב הונא טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם וכן אמר רב נחמן טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא[ג] דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל [ג]ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא [ד]הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם לאחר הסעודה טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם[ז] שאלו את בן זומא מפני מה אמרו דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אינם טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם אמר להם הואיל ופת פוטרתן אי הכי יין נמי נפטריה פת [ה]שאני יין

דגורס

שיעורן כרמונים. ניקב כמוציא רמון טהור. בעלי בתים חסים על כליהם. הלכך ניקב כמוציא קטניות מצניעו לזיתים. ניקב כמוציא זית משתמש לאגוזים. ניקב כמוציא אגוז משתמש בו רמונים. אבל של אומן העומד למכור לא הוי שיעוריה בהכי: שרוב שיעוריה. אכילת חלב דם נותר ופיגול: דבש. האמור בתורה הוא דבש תמרים וכותבת היא תמרה: זה שני לארץ. ארץ זית שמן ודבש דכתיב בסיפיה דקרא הפסיק ארץ את הסדר וחזר לעשות זיתים ותמרים חשובים (א) מתאנים ורמונים שהרמון חמישי לארץ הכתובה בראש המקרא ודבש שני לארץ הכתובה בסופו: מאן יהיב לן נגרי דפרזלא. רגלים של ברזל: ונשמעינך. נשמשך ונלך אחריך תמיד: הביאו לפניהם תאנים וענבים בתוך הסעודה. ולא ללפת את הפת דא"כ הוו להו טפלה ואין חולק בדבר שאין טעון ברכה לא לפניו ולא לאחריו אלא לפעמים שבא למתק את פיו בתוך הסעודה בפירות: מברך לפניהם. דלאו טפלה נינהו: ולא לאחריהם. דבהמ"ז פוטרתן: בין לפניהם בין לאחריהם. דלא פטר אלא מידי דזיין והני לא זייני: פת הבאה בכסנין. לאחר אכילה ובהמ"ז היו רגילים להביא כיסנין והן קליות לפי שיפין ללב כדאמרי' בעלמא (עירובין כט:) הני כיסני דמעלו לליבא ומביאין עמהן פת שנלושה עם תבלין כעין אובליא"ש שלנו ויש שעושין אותן כמין לפורים ואילנות ואוכלין מהן דבר מועט ומתוך שנותנים בה תבלין הרבה ואגוזים ושקדים ומאכלה מועט לא הטעינוה ברכה מעין ג' מידי דהוה אפת אורז ודוחן[ד] דאמרינן בפרקין (דף לז:) בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ולא כלום[ה]: פת פוטרת. בין לפניהם בין לאחריהם: דברים הבאים מחמת הסעודה. ללפת בהן את הפת: אין טעונין ברכה. דהוו להו טפלה הלכך כל מידי בין מזון בין פירות שהביאו ללפתן אין בו ברכה לא לפניו ולא לאחריו: שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה. כגון דייסא וכן כרוב ותרדין שאין לפתן ובאין למזון ולשובע: טעונין ברכה לפניהן. דלאו טפלה נינהו ואינן בכלל לחם דנפטר בברכת המוציא: ולא לאחריהן. דמיני מזון נינהו וברכת המזון פוטרתן: דברים הרגילין לבא לאחר סעודה. כגון פירות אפי' הביאן בתוך הסעודה שלא מחמת לפתן: טעונין ברכה בין לפניהן. דלאו טפלה נינהו: בין לאחריהם. דאין ברכת המזון פוטרתן דלאו מזוני נינהו:

דגורס

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [ע' תוס' סוכה ו. ד"ה אלא], ב) עיין תוס' ישנים יומא פ ע"ב ד"ה אמר, ג) חולין קיא:, ד) עיין תוס' פסחים קג. ד"ה אנא, ה) לקמן מב., ו) שם ע"ב, ז) סוף ד"ה אלא בשם הלכות גדולות, ח) עיין תוס' פסחים קג. ד"ה אנא ובמהרש"א שם.

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה זה שני וכו' חשובים מרמונים שהרמון כצ"ל ותיבת מתאנים נמחק: (ג) תוס' ד"ה אי הכי וכו' כנמלך ובא לא פריך הכא מיין אלא משום דיין:

◆

רב נסים גאון

שלש תכיפות הן תכף לסמיכה שחיטה. בתלמוד ארץ ישראל בפ' מאימתי קורין אמר תכף לסמיכה שחיטה דכתיב (ויקרא א) וסמך ושחט. תכף לנטילת ידים ברכה [שנאמר] (תהלים קלד) שאו ידכם קדש וברכו את ה'. תכף לגאולה תפלה שנאמר (שם יט) יהיו לרצון אמרי פי מה כתיב בתריה יענך ה' ביום צרה ובגמ' דפ"ג דשחיטת קדשים (דף לג) אמרי תכף לסמיכה שחיטה דאורייתא:

◆

לעזי רש"י

אובליא"ש. פירוש פת הבאה בכיסנין, פת שנלושה עם תבלין, למנחות (רש"י דף מב ע"א), פת הנילוש מן הנילוש (תוספות ביצה דף טז ע"ב ד"ה קמ"ל).

◆

הגהות וציונים

א] צ"ל שיעורן כרמונים **ארץ זית שמן ארץ שכל** וכו' (ותיבות "אריב"ח" ליתא לא בעירובין ולא בסוכה, רש"ש): ב] בעירובין ובסוכה מסיק הש"ס **אלא הלכתא נינהו** (גליון) וכ"ה בכת"י כאן והיא הגי' האמיתית (דק"ס): ג] הלשון "ברישא" אינו מדוקדק דהרי תמרי ורמוני שוים בברכותיהן בפה"ע וכיון דבירך אחדא מפטר אידך ואיך שייך "ברישא" וכך הוה ליה לגמרא למימר "בריך אתמרי" (צל"ח עיי"ש ועיין דברי נחמיה ורש"ש): ד] שם ליתא "דוחן" וע"ש בתוס' ד"ה תיובתא (רש"ש): ה] הכוונה שמברך רק בורא נפשות, עיין לעיל לז ע"א ברש"י ד"ה ולא כלום (מראה אש) וכ"כ התוס' בעמוד זה ריש ד"ה אלא: ו] בדפו"ר הגירסא הביאו **לפניו** ועיין צל"ח: ז] לעיל לא נמצא רק ברכה ראשונה (לו ע"ב), ולענין ברכה אחרונה איתא לקמן מד ע"א (רש"ש, וכן העיר הצל"ח): ח] אמאי קאמר **פת הבאה בכיסנין,** כ"ה בתוס' ר"פ: ט] צ"ל **ורשב"ם** (כי אח"כ כתבו ומיהו אומר ר"ת, וכן הוא בתוס' ריה"ח ובאו"ז (סימן קנה) בשם רשב"ם):

דגורם ברכה לעצמו רב הונא אכל [א] תליסר ריפתי בני תלתא תלתא בקבא ולא בריך א"ל רב נחמן עדי כפנא אלא [א] כל שאחרים קובעים עליו סעודה צריך לברך רב יהודה הוה עסיק ליה לבריה בי רב יהודה[א] בר חביבא אייתו לקמייהו פת הבאה בכסנין כי אתא שמעינהו דקא מברכי המוציא אמר להו מאי ציצי דקא שמענא דילמא המוציא לחם מן הארץ קא מברכיתו אמרי ליה אין דתניא רבי מונא אמר משום רבי יהודה פת הבאה בכסנין מברכין עליה המוציא ואמר שמואל הלכה כרבי מונא אמר להו [ב] אין הלכה כרבי מונא אתמר אמרי ליה והא מר הוא דאמר משמיה דשמואל [ג] לחמניות מערבין בהן ומברכין עליהן המוציא שאני התם [ד] דקבע סעודתיה עלייהו אבל היכא דלא קבע סעודתיה עלייהו לא רב פפא איקלע לבי רב הונא בריה דרב נתן בתר דגמרי סעודתייהו אייתו לקמייהו מידי למיכל שקל רב פפא וקא אכיל אמרי ליה לא סבר לה מר גמר אסור מלאכול אמר להו סלק אתמר רבא[ב] ורבי זירא איקלעו לבי ריש גלותא לבתר דסליקו תכא מקמייהו שדרו להו ריסתנא[ג] מבי ריש גלותא רבא אכיל ורבי זירא לא אכיל א"ל לא סבר לה מר סלק אסור מלאכול א"ל [ה] אנן אתכא דריש גלותא סמכינן: אמר רב הרגיל בשמן שמן מעכבו[ב] אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמר לן כגון אנן דרגילינן במשחא משחא מעכבא לן ולית הלכתא ככל הני שמעתתא ∘ אלא כי הא דאמר רב חייא בר אשי אמר רב ∘ שלש תכיפות הן[ג] [ו] תכף לסמיכה שחיטה [ז] תכף לגאולה תפלה [ח] תכף לנטילת ידים ברכה[ד] אמר אביי אף אנו נאמר תכף לתלמידי חכמים ברכה שנאמר [א] ויברכני ה' בגללך איבעית אימא מהכא שנאמר [ב] ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף: **מתני'** [ט] ברך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון [י] ברך על הפרפרת שלפני המזון פטר את הפרפרת שלאחר המזון ברך על הפת פטר את הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת בש"א אף לא מעשה קדרה [כ] היו יושבין[ה] כל אחד מברך לעצמו הסבו אחד מברך לכולן

בא

דגורם ברכה לעצמו. בכמה מקומות הוא בא ומברכין עליו ואע"פ שלא היו צריכים לשתייתו: **רב הונא אכל תליסר ריפתי.** מפת הבאה בכסנין ולא בירך אחריו: **אמר רב נחמן עדי כפנא.** גרסי': **עדי.** אלו כלומר אלו לרעבון נאכלו ואכילה מרובה כזו לא נפטרת מברכה אלא כל שאחרים קובעין אכילתן בכך טעון בהמ"ז כך פירש רב האי. ורבותינו פירשו תליסר ריפתי מפת שלנו ולא בירך אחריו משום דלא שבע וקרא כתיב (דברים ח) ואכלת ושבעת וברכת וכן פי' רב יהודאי בה"ג ואינו נ"ל דלית ליה לרב הונא והם החמירו על עצמן עד כזית ועד כביצה (לעיל דף כ:) ודלא כר"מ ודלא כר' יהודה (לקמן דף מט:): **לחמניות.** אובליא"ש בלע"ז: **אסור מלאכול.** עד שיברך בהמ"ז ויחזור ויברך על הבא לפניו דכיון דגמר אסח דעתי' מברכה ראשונה ומסעודתיה: **סלק אתמר.** אם סלק הלחם וכל האוכל מעל השלחן ועדיין לא ברכו אסור לאכול: **ריסתנא.** אמינסטרסיו"ן: **אתכא דריש גלותא סמכינן.** ואין סילוקתנו סלוק שדעתנו אם ישא משאות מאת פניו אלינו נאכל: **הרגיל בשמן.** למשוח ידיו אחר אכילה: **שמן מעכבו.** לענין ברכה שאפילו גמר וסלק ולא משח ידיו עדיין סעודה קיימת ואוכל בלא ברכה: **ולית הלכתא ככל הני שמעתתא.** אין סיום סעודה תלוי לא בגמר ולא בסלוק ולא בשמן אלא במים אחרונים כ"ז שלא נטל מים אחרונים הוא מותר לאכול ומשנטל אסור לאכול: **לנטילת ידים.** ∘ דמים אחרונים בהמ"ז ולא יאכל כלום עד שיברך על מזונו: **תכף לת"ח.** המקריבו אליו ומארחו בביתו: **ברכה.** בביתו: **מתני' ברך על היין כו'.** נוהגין היו להביא קודם אכילה כוס יין לשתות כדתניא לקמן (דף מג.) כיצד סדר הסבה כו' ומביאין לפניהם פרפראות להמשיך אכילה כגון פרגיות[ד] ודגים ואח"כ מביאין השלחן ולאחר גמר סעודה יושבים ושותים ואוכלים ומה הן אוכלים פרפראות כגון כיסני דמעלו ללבא[ה] ולחמניות והוא יין ופרפרת שלאחר המזון ושניהם קודם בהמ"ז: **מעשה קדרה.** חלקא (א) טרגים וטיסני: **היו יושבים.** בלא הסבת מטות שמוטים על צדיהן שמאלית[ו] על המטה ואוכלין ושותין בהסבה: **כל אחד ואחד מברך לעצמו.** דלאו קבע סעודה בלא הסבה:

בא

מיהו ר"י ור"ת היו אומרים שלא לברך כלל אשר משקין הבאין בתוך הסעודה וטעמא דפת פוטרת כל הדברים הבאים בשבילה והשתא[ו] יין פוטר כל מיני משקין לפי שעיקר משקה הוא והוא ראש לכל מיני משקין ולכך הוא העיקר והן טפלין לו לענין ברכה והלכך משקין הבאין מחמת הסעודה שבאין בשביל הפת לשרות המאכל וגם א"א לאכילה בלא שתיה והלכך פת פוטרתן חוץ מן היין כדקאמר גמרא טעמא ולהאי טעמא ניחא מה שאנו מברכים בפסח על החזרת על אכילת מרור לבד שהעולם מקשים אמאי אין מברכין נמי ב"פ האדמה וב"פ האדמה דשאר ירקות אינו פוטר כדקאמרינן התם[ז] כיון דאיכא הגדה והלל אסח דעתיה[ז] אלא ולאי טעמא הוי כיון דרחמנא קבעיה חובה דכתיב[ח] על מצות ומרורים יאכלוהו הוי כמו דברים הרגילין לבא מחמת הסעודה דפת פוטרתן: **לחמניות.** פרש"י אובליא"ש ולא נהירא דא"כ אפילו לא קבע נמי (ב) לבריך המוציא שהרי הוא לחם גמור שהרי סופו עיסה[ט] ונראה לפרש דהיינו ניל"ש מיהו כי קבע סעודתיה עליה מברך עליו המוציא כמו בפורים מיהו רבינו שמשון פירש דאין לברך עליו המוציא דהוי כמו דייסא[י]: **סלק** אתמר. משמע שדרכן היה (ג) לסלק השלחן קודם בהמ"ז ולכאורה קשה למנהג שלנו שאנו מקפידים שלא לסלק הלחם קודם (ד) ושמא בימיהם נמי לא היו מסלקין השלחן מקמי המברך כי אם מלפני שאר המסובין לפי שהיו להן שלחנות קטנים וכל אחד לפני עצמו אוכל על שלחנו אבל אנו שרגילים לאכול כולנו על שלחן אחד אין נאה לסלק השלחן עד לאחר ברכת המזון: **רבי** זירא לא אכל. תימה (ה) לפי מה שמפרשים העולם הב לן ונבריך אסור למשתי[כ] בלא ברכה שלפניו אמאי לא אכל לבריך עליה וליכול ושמא היה תבשיל שהיה בו פת והיה צריך ברכת המוציא ונט"י וטורח היה לעשות כל כך: **אתכא** דריש גלותא סמכינן. מי ששכח לאכול אפיקומן ואמר הב לן ונבריך אינו היסח הדעת דאנן אתכא דרחמנא סמכינן ואם שכח ובירך ולא אכל אפיקומן א"צ לחזור (ו) דכל מצות לשם מצוה עשויות והא דאמרינן[ל] כי אמר הב לן ונבריך אסור למשתי וכן אסורים כולן היינו דוקא כי אמר בעל הבית אבל לא אורח (וכי אסורים כולן היינו כי אמר בעה"ב אבל בשביל אורח אינן נאסרין[ח]) ואף איהו גופא יכול לחזור ולאכול עם בעה"ב[ט]: **אתכא** דריש גלותא סמכינן. וכשרגיל[י] לאכול מיני פירות ומביאין להם בזה אחר זה יש אומר[כ] שצריך לברך אכל חד וחד לפי שאין יודעים אם יתן להם בעה"ב יותר ונראה[ל] שאין צריך לברך לפי שסומכין על שלחן בעה"ב והיינו דבי ריש גלותא: **תכף** לנטילת ידים ברכה. והלכך כיון שנטל ידיו באחרונה לאחר סעודה אסור לאכול עד שיברך והוא הדין אם אמר הב לן ונבריך אפי' בלא נטילה[מ]: **ברך** על הפת פטר את הפרפרת. נראה דמיירי בפרפרת שבתוך הסעודה דאי בפרפרת שלאחר הסעודה הא פסק רב פפא[נ] דברים הבאים לאחר סעודה טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם ורש"י פירש פרפרת מיני דגים ופרגיות וקצת קשה א"כ מאי קמ"ל דברך על הפרפרת דלא פטר את הפת ונראה כפירוש ר"ח דפירש דפרפרת פת לנומה בקערה דלית בה תוריתא דנהמא דמברכין עליה בורא מיני מזונות[ס] והשתא ניחא דאצטריך לאשמעינן ברך על הפרפרת לא פטר את הפת אע"ג דהוא מין פת וכן משמע בגמרא דחשיב פרפרת מעשה קדרה[מ] ומעשה קדרה היינו חלקא טרגים וטיסני כדאמרינן לעיל (לז.): **הסבו** אחד מברך לכלן. ואנו אין לנו הסבה אלא[נ] בפת בלבד ופת מהני אפי' בלא הסבה דדוקא לדידהו שהיו אוכלים בהסבה היו צריכים הסבה אלא ישיבה שלנו הוי קביעות לנו כהסבה דידהו שהם היו רגילים כל אחד להסב על מטתו ועל שלחנו אבל עכשיו כולנו אוכלים על שלחן אחד וכשאנו אוכלין יחד היינו קביעותינו והכא דקאמר היו יושבין וכו' בגמרא משמע דמיירי בין בברכת המוציא בין בברכת המזון בבהמ"ז כעובדא דתלמידי דרב[ע] בברכת המוציא מהא דפליגי ביין אי בעי הסבה[פ] ומיהו בני אדם האוכלים בדרך והולכים ולא ישבו כל אחד מברך לעצמו וא"ת מאי שנא דבמוגמר אפילו לא הסבו אחד מברך לכולם בירושלמי[צ] פריך ומשני משום דבמוגמר כולם נהנים ביחד אבל אכילה ושתיה אינה באה אלא לזה אחר זה:

ואע"פ

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [עי' תו' ב"ב קלג: ד"ה עיליתא ועי' רש"י ותוס' שבת קיט. ד"ה תליסר], ב) עיין לקמן דף נג: וברש"י שם, ג) מנחות לג. [ביצה כ.], ד) עיין רש"י לעיל לט. ד"ה פרגיות, ה) עירובין כט: (ועי' רש"י לעיל דף מא: ד"ה פת הבאה), ו) פסחים קח., ז) פסחים דף קטו., ח) במדבר ט יא, ט) עיין תוס' לעיל לז: ד"ה לחם מה שהביאו מפ"ק דחלה, י) לעיל לו:, כ) פסחים קג:, ל) [פסחים קג:], מ) [וע"ע תוס' סוטה לט. ד"ה כל כהן], נ) לעיל מא:, ס) עיין לעיל לז:, ע) לקמן סוף עמוד ב, פ) לקמן מג., צ) דפרקין ה"ו, ק) ב ו, ר) עיין ירושלמי ברכות פ"א ה"א (ו ע"א).

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מעשה קדרה חלקא טרגים. נ"ב ע"ל דף לז ע"א: (ב) תוס' ד"ה לחמניות וכו' לא קבע נמי צריך לברך וכו' שהרי תחלתו וסופו עיסה [ס]: (ג) ד"ה סילק וכו' משמע שדרכן. נ"ב פירוש מדקאמר לבתר דסליקי תכא וכו': (ד) בא"ד הלחם קודם. נ"ב כלומר ולמה לא מסלקין גם השלחן: (ה) ד"ה רבי זירא וכו' תימה. נ"ב וכ"כ התוספות פרק כסוי הדם סוף דף פו וכ"כ הרא"ש לשם: (ו) ד"ה אתכא דריש גלותא וכו' א"צ לחזור ולאכול דכל:

גליון הש"ס

גמ' **אלא כי הא דאר"ח בר אשי.** עי' ברמב"ן במלחמות פ"ג דשבת בד"ה ועוד כתב הרי"ף הא דרב גידל: גמ' **שלש תכיפות הן.** עי' לקמן דף נ"ב ע"ב תוס' ד"ה תכף: רש"י ד"ה **לנטילת ידים דמים אחרונים.** כך מבואר בסוגיין. אבל במ"ר דברים[ק] וירושלמי פ' א"ע[ר] מבואר דקאי על נטילה ראשונה. ועיין תוס' סוטה דף ל"ט ע"א ד"ה כל ול"ע:

ליקוטי רש"י

[נדפס בעמוד ב]

לעזי רש"י

אובליא"ש. פירוש לחמניות, פת הבאה בכיסנין, פת שנלושה עם תבלין, (רש"י דף מא ע"ב ד"ה פת הבאה בכסנין), פת העילוש מן הבילים (תוספות ביצה דף טז ע"ב ד"ה קמ"ל). **אמנישטרשיו"ן.** פירוש מנה של בשר מבושל (רש"י ברכות דף נ ע"ב ד"ה דסתנא): **ניל"ש.** פירוש לחמניות רקיקין דקין שעושין בשני ברזלים (רבינו יונה דף כו ע"א ד"ה ולי ודף ל ע"א ד"ה ואמר ועיין טוש"ע או"ח סימן קסח סע"ח):

עין משפט נר מצוה

קח א ב מיי' פ"ג מהל' ברכות הל' ט סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קסח סעיף ו ז:

קט ג ד שם סעיף ו וסעיף ח:

קי ה מיי' פ"ד מהלכות ברכות הלכה ז סמג שם טוש"ע או"ח סימן קעט סעיף ב:

קיא ו מיי' פ"ג מהל' מעשה קרבנות הלכה יב:

קיב ז מיי' פ"ז מהל' תפלה הל' יז טוש"ע או"ח סי' קי"א סעיף א:

קיג ח מיי' פ"ו מהל' ברכות הל' כ סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קעט סעיף א ובסי' קסו:

קיד ט מיי' פ"ד מהל' ברכות הלכה יב סמג שם טור א"ח סימן קעד:

קטו י טור או"ח סימן קעו:

קטז כ מיי' פ"א מהל' ברכות הלכה יב סמג שם טוש"ע או"ח סי' קסז סעיף יא וסימן ריג סעיף א:

תורה אור השלם

א) וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָבָן אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ נִחַשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי יְיָ בִּגְלָלֶךָ: [בראשית ל, כז]

ב) וַיְהִי מֵאָז הִפְקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל אֲשֶׁר יֶשׁ לוֹ וַיְבָרֶךְ יְיָ אֶת בֵּית הַמִּצְרִי בִּגְלַל יוֹסֵף וַיְהִי בִּרְכַּת יְיָ בְּכָל אֲשֶׁר יֶשׁ לוֹ בַּבַּיִת וּבַשָּׂדֶה: [בראשית לט, ה]

הגהות וציונים

א] בשו"ת השיב משה (סימן סט) העיר מכאן על מש"כ בצוואת ריה"ח (סימן כד) ששני בני אדם ששמותיהן שווים לא יזדווגו יחד בילדיהם עיי"ש (וכן העיר בספר מראה אש ורי"א חבר בילקו"מ) ויש להעיר שבכת"י הגירסא בי **רב חביבא**, ובכת"י אחר בי **רב שמעיה**, ועי"ע ביוחסין (השלם עמ' קמז) שגרס **רב יהודה חביבא**, ולפ"ז י"ל שהיה לו ב' שמות: ב] [**רבה**] (גליון) כ"ה בכת"י וכ"ה בתוס' פסחים קא ע"ב ד"ה כשהן, ובתוס' חולין פו ע"ב ד"ה אסור: ג] [פי' חלק ולקמן דף נ ע"ב אי' **דיסתנא**] (גליון) וכ"ה בערוך ערך דסתן מובא במסורת הש"ס גיטין סז ע"ב וכ"ה בכת"י וכ"ה בב"י או"ח סימן קעט: ד] בחידושי הרי"ף הביא בזה **אמר אביי תיכף לריח טוב ברכה שנאמר כל הנשמה** ומפרש לה דהיינו אף שלא בירך קודם מברך אח"כ אע"פ שבכל ברכות הנהנין אינו כן, והשמיטו זאת בגמ' שלנו (נמוקי הגרי"ב): ה] [**יושבין לאכול** כ"ה הגי' במשנה שבמשניות אכן בירושלמי וברי"ף ורא"ש וכן בשאלתות ליתא וכ"מ בתוס' לקמן ע"ב ד"ה הסבו אין] (גליון): ו] עיין תוס' ר"פ ותוס' הרא"ש ביתר ביאור, וי"ג **והשותה** יין ול"ג והשתא (חודש האביב לבעל פלא יועץ): ז] כוונתן למה שביארו התוס' בפסחים קטו ע"א ד"ה והדר אכיל עיי"ש, ועיי"ש ברא"ש סימן כו (שפתי חכמים): ח] סגרו תיבות אלו כי לשון זה כפול ושפת יתר אולם עיין מאמר מרדכי (סימן קעט סק"ד) שמגיה כך אסור למשתי **היינו דוקא כי אמר בעה"ב ואז אסורים כולן אבל בשביל אורח אינן נאסרים** ואף איהו וכו': ט] הסיום בתוס' "**ואף איהו גופיה יכול לחזור ולאכול עם בעה"ב**" ליתא בדפ"ו והוא הוספה ע"פ המהרש"ל דפו"ר: י] **וכשרגילים** (כ"ה בב"י או"ח סימן קעט): כ] יש **אומרים** (כ"ה בב"י שם ובדפו"ר **אומ'**): ל] בדפ"ו ליתא תיבות "ונראה וכו' בעה"ב" והוא הוספה ע"פ המהרש"ל דפו"ר ועיין ט"ז סק"ד מה שפי' בגי' הישנה ועיין בפמ"ג שם: מ] [צ"ל **מעין** מעשה קדירה וכ"ה ברא"ש] (גליון) וכ"ה בהגהות הרר"י לנדא: נ] נדצ"ל **אבל** (הגהות מהר"נ אדלר) וכ"ה בתור"פ: ס] וכ"כ המהרש"א בשם הרא"ש:

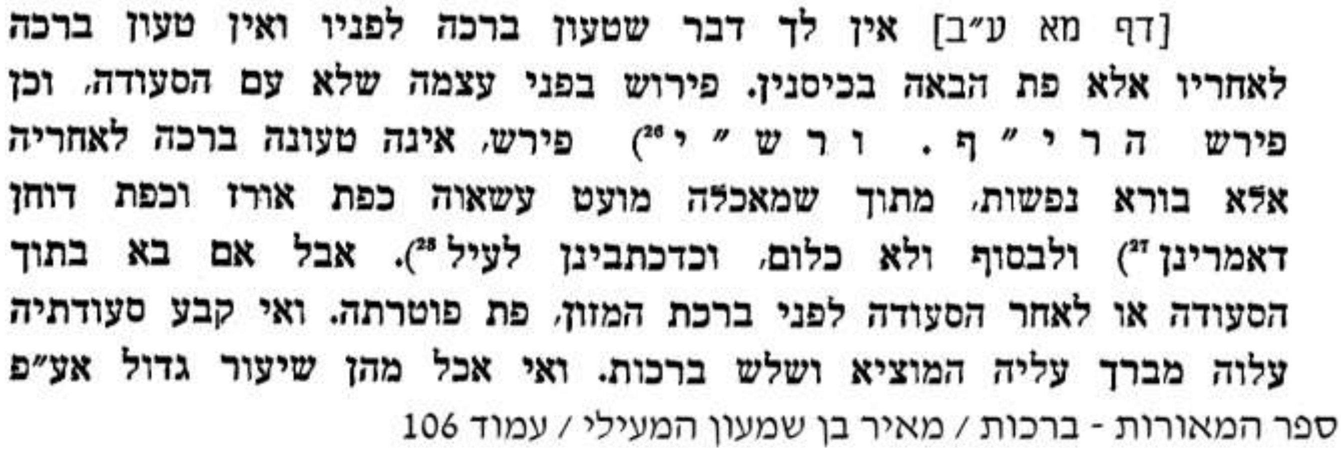

[דף מא ע״ב] אין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכיסנין. פירוש בפני עצמה שלא עם הסעודה, וכן פירש הרי״ף. ורש״י[26]) פירש, אינה טעונה ברכה לאחריה אלא בורא נפשות, מתוך שמאכלה מועט עשאוה כפת אורז וכפת דוחן דאמרינן[27]) ולבסוף ולא כלום, וכדכתבינן לעיל[28]). אבל אם בא בתוך הסעודה או לאחר הסעודה לפני ברכת המזון, פת פוטרתה. ואי קבע סעודתיה עלוה מברך עליה המוציא ושלש ברכות. ואי אכל מהן שיעור גדול אע״פ

ספר המאורות - ברכות / מאיר בן שמעון המעילי / עמוד 106

צל"ח מסכת ברכות דף מא עמוד ב

ד"ה פת הבא בכיסנין, לאחר אכילה ובהמ"ז וכו'. כוונת רש"י בזה דאף שאין הפת טפל לתבלין לברכה שלפניה, אפ"ה הוא טפל לברכה שלאחריה, וברכת בורא נפשות רבות שמברך בשביל התבלין פוטר גם הפת שבתוכה שנעשה הפת טפל לגבי תבלין, ואלו היה מאכלה הרבה עד שהיה אפשר שאכל מן הפת שבתוכה כדי שביעה והיה חייב בברכת המזון מן התורה, לא היה טפל לגבי ברכת תבלין שהיא מדרבנן, וכוונת רב ששת שאין לך דבר שלא נחשב טפלה לברכה ראשונה ויהיה נחשב טפלה לגבי ברכה אחרונה אלא פת הבא בכיסנין, ולכן לא קאמר אורז ודוחן, ששם מה שאינו מברך לאחריה שלש ברכות אין הטעם משום שהיא טפלה אלא הטעם שאין המין חשוב לברך עליו שלש ברכות. ומה שכתב רש"י מידי דהוה אפת אורז וכו', כוונתו שלא תאמר שזהו כלל בברכות שכל שמברך עליו תחלה בורא מיני מזונות מברך לבסוף מעין שלש, לכן הביא רש"י ראיה מאורז ודוחן שזה אינו תלוי בזה.

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף כט עמוד א

שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין פרש"י ז"ל דכסנין הוא מיני קליות כדאמרי' (עירובין דף כט ב) כיסני מעלו ללבא וכדאמרי' בכתובות (דף יז ב) ארמלתא לית לה כסני ומנהגם היה לאכול תחלה הקליות ואחר הקליות היו אוכלין פת ידוע שהיו בו מיני תבלים הרבה ומפני התבלים אין דרך לאכול ממנו כל כך ומש"ה אמרו שזה הפת שאוכלין אחר הקליות שטעון ברכה לפניו במ"מ ואין טעון ברכה לאחריו ופי' הרב ז"ל דה"ק אין לך דבר שטעון ברכה לפניו ולא יהיה טעון ברכה לאחריו מעין הברכה שלפניו אלא זה הפת הבאה בכסנין שלפניו במ"מ ולאחריו אינו אומר מעין ג' אלא בורא נפשות והוצרך לכתוב כן מפני שלפי דבריו שאינו מפרש הדבר בתוך הסעודה אלא כל שעה ושעה שירצה היאך אפשר לומר שלא יברך אחריו כלל כיון שאין לו לברך ברכת המזון וזה הפי' אינו נכון דכיון דהוצרך לברך אחריו בורא נפשות היאך אמר ואין טעון ברכה לאחריו שהרי טעון הוא הברכה הראויה לו שמפני שאין זה דרך אכילה כ"כ מרוב התבלין שבו אמרינן שאינו מברך עליו אלא בורא נפשות וכיון שמברך עליו לאחריו הברכה הראויה לו הרי טעון ברכה לאחריו כשאר כל הדברים ועוד הקשו עליו רבני צרפת ז"ל שאם כדבריו שאומר שטעון ברכת בורא נפשות לאחריו היאך אומר אין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו והא איכא אורז ודוחן שטעונין לפניהם במ"מ ואין טעונין לאחריהם אלא בורא נפשות וע"כ נראה כמו שפי' ר"ח ז"ל דפת הבאה בכסנין ר"ל הבאה בכיסין שעושין מן העיסה כמו כיס ומכניסין בפנים שקדים ודבש ומיני מתיקה:

ואומרים רבני צרפת ז"ל דמיירי כשמביאין אותו **אחר סיום המאכל** ומתוך כך אמרינן שטעון ברכה לפניו מפני שסיים מלאכול ואינו מצטרף עם מה שאכל כיון שמברכין עליו מתחלה אבל לאחריו אין צריך שום ברכה כלל שמאחר שעדיין יש לו לברך ברכת המזון על אכילתו מצטרף גם זה עם כל שאר האכילה וברכת המזון פוטרת אותו. עוד נראה למורי הרב נר"ו להעמיד

הדבר **באמצע הסעודה ממש** לפי משמעות הלשון שהזכירו בתלמוד ואמרו בתוך הסעודה וה"ק אין לך דבר שבא בתוך הסעודה וטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין שזה הפת כיון שאינו מזון אלא מיני מתיקות שיש בו אינו מצטרף לענין ברכה ראשונה עם הפת שאכל מתחלה שהוא מזון ואף על פי שעדיין יש לו לאכול פת אחרת שזהו בתוך הסעודה ממש אפ"ה אינו מצטרף עמו לענין ברכה שלפניו ולפיכך צריך לברך עליו מתחלה אבל לאחריו אינו מברך כלל שכבר נטפל עם שאר הדברים וברכת שלשה פוטרת אותו ואף על פי שפי' המימרא בתוך הסעודה ממש אפ"ה מה שאומרים רבני צרפת ז"ל שאחר הסעודה כיון שסיימו מלאכול צריך לברך לפניו אמת הוא כמו שיתברר במתני' דבירך על היין שלפני המזון וכו':

חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף מא עמוד ב

ופת הבאה בכסנין דהיינו פרפרת דמתני' אם באה בתוך הסעודה אינה טעונה ברכה כלל לא לפניה ולא לאחריה וכדתנן ברך על הפת פטר את הפרפרת, ובזה עדיפא מתאנים וענבים, וטעמא דמילתא משום דפרפרת הויא פת ואלו קבע עליה סעודה או דאכל מיניה כדי שאחרים קובעין עליו סעודה מברך עליה המוציא וג' ברכות, והלכך כל שבאה בתוך הסעודה דין הוא שיפטור אותה בברכת הפת, אבל אם באה לאחר סעודה טעונה ברכה לפניה משום דלאו למיזן אתיא אלא לקנוח, וכדמוכח מתני' דקתני ברך על הפרפרת שלפני המזון פטר את הפרפרת שלאחר המזון, דאלמא פת לא פטר פרפרת שלאחר המזון דאי איתא למה לי פרפרת שלפני המזון למיפטרה תיפוק לי משום פת, ומיהו לאחריה אינה טעונה ברכה דברכת המזון פטר לה דאף היא נמי מזון היא ודין הוא שתהא ברכת המזון פוטרתה, מה שאין כן בתאנים וענבים, **ומיהו דין זה דלאחר סעודה ליתיה השתא**, דבזמנן הוא דהוו מסלקי טבלא בגמר סעודה הוא דמשכחת לה לבתר סעודה דהיינו לאחר סילוק, אבל לדידן אף על גב דגמר מלאכול כל היכא דמנחא תכא קמיה לא מסלק דעתיה ממיכלא וממשתיא וכ"כ בתוספות.

נמצא עכשיו פסקן של דברים לפי מה שכתבנו. ... ופת הבאה בכסנין דהיינו כגון אובלי"יש ואותן העשוין כמין כסין שממלאין אותן בדבש ושקדים ומיני בשמים אם באו בתוך הסעודה אינן טעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם, ואם באו לאחר הסעודה דהיינו לאחר סילוק טבלא טעונין ברכה לפניהם ואין טעונין ברכה לאחריהם,

תוספות הרא"ש מסכת ברכות דף מא עמוד ב

שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו [ואין טעון ברכה לאחריו] אלא פת הבאה בכיסנין בלבד. פרש"י שלאחר ברכת המזון היו מביאין אותם, וקשה לפירושו דמי גרע מחמשת המינין לענין ברכה אחרונה אף על פי שמאכלה מועט ונותנין בה תבלין הרבה ושקדים ואגוזים מ"מ קיי"ל כל שיש בו מה' המינין מברכין לאחריו מעין ג', וכי היכי דלענין ברכה ראשונה לא יצא מכלל ה' המינין ומברכין עליו תחלה בורא מיני מזונות דבהא מודה רב ששת שטעון ברכה לפניו כדין שאר ה' המינין ה"ה נמי לענין ברכה אחרונה, ועוד היאך מצי למימר שלא יברכו עליה ברכה אחת מעין ג' כשאוכל לאחר המזון כיון דאי הוה קבע סעודתיה עילויה היה מברך עליו המוציא וג' ברכות כדמוכח לקמן, ועוד מאי האי דקאמר אין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין הרי פת אורז דאין מברכין לאחריה אלא בורא נפשות רבות, ועוד משמע דהוי קודם ברכת המזון דומיא דתאנים וענבים דאיירי בהו. ונראה דמיירי שאוכלה אחר הסעודה קודם ברכת המזון ומתוך שאינה באה אלא לקינוח סעודה ומאכלו מועט נפטר בברכת המזון.

פר"ח פת הבאה בכיסנין זה פת שעשוי כמין כיסין מלאים אסוכ"ר ושקדים ואגוזים ומיני תבלין וכיוצא בהן ולועסין אותן בבתי משתאות אחר הסעודה.

רא"ש מסכת ברכות פרק ו סימן ל'

לחמניות היינו נבלי"ש שהן דקות ואין מברכים עליהם אלא בורא מ"מ אבל אי קבע סעודתו עליהם מברך עליהם המוציא וג' ברכות ואי אכיל להו **[בתוך הסעודה]** שלא מחמת הסעודה טעונין ברכה לפניהן ולא לאחריהם

שאין דרך קביעות בכך, מברך עליהן המוציא וג׳ ברכות, אחר שהוא קובע סעודתו עליהן.

ור׳ יצחק הזקן ז״ל[253] כתב, שאין הקביעות מועיל בכל דבר, אלא דברים שהן ראוין להיות מזון[254], כגון פת הבאה בכסנין[255], שהוא פת המתובל בתבלין[256].

וה״ר אשר[257] כתב, פת הבאה בכסנין, פירוש פת הבאה בעבור כסיסה[258], ולא לרעבון, והוא פת העשוי מבשמים[259], מברך לפניו ולא לאחריו, דברכת המזון פוטרתן. ותרגום נקודים של אשת ירבעם בן נבט[260], הוא כסני. ונראה לי[261], לכך נקרא שמו נקודים, שהבשמים נראין בו נקודות [נקודות[262]], אבל יבש היה נקודים[263], אינו מתורת כסני. ונקרא נקודים, שנראה בו העפוש נקודות נקודות. עד כאן לשונו.

ויש מפרשים[264] אותו פת שעושין מן העיסה בכיסין, ומכניסין לתוכן[265] סוכ״ר ושקדים[266] ומיני מתיקה[267], וכגון לחמניות שקורין אובליי״ש[268] או בראצדליי״ש, וכגון נהמא

ועיין בשו״ת פרח שושן חאו״ח כלל א סי׳ ה שכתב שדעת רבינו כאן (בשם הגאונים) כדעת הרמב״ם (שם פ״ג הל׳ ט) שכתב גבי עיסה שנאפית בקרקע שהואיל ואין עליה צורת פת מברך עליה במ״מ, ואם קבע מזונו עליה מברך המוציא. (וראה בשו״ת התשב״ץ ח״ד סי׳ כח מש״כ לבאר מדוע כשלא קבע ע״ז סעודה מברך במ״מ). וכ״ד השו״ע (סי׳ קסח סעיף טו).

253 תור״י ושו״ת הרשב״א (שם) בשמו.

254 בתור״י: דדוקא בהני (טריתא דארעא, שבלילתה רכה) ובכיוצא בזה מועיל קביעות וכו׳.

255 שם מב. רמב״ם שם שו״ע סי׳ קסח סעיף ו. ורבינו להלן סי׳ פט (ח״ה עמ׳ תרנז) בשם הסמ״ק (הגהות הר״פ סי׳ קנא) כתב שאם קבע סעודתו עליהם כגון בליל פורים ובליל ברית מילה צריכים ברכת המוציא. וטוב הוא שיבצע על לחם גמור כדי לפטרן וכו׳. (וראה בהערות שם. ועיין במג״א סי׳ קסח סקי״ג דמ״מ בליל פורים מסתמא אין קובעים לבדם, ואם אכלם לבדו בעינן שיאכלו כ״כ שאחרים רגילים לשבוע ממנו לבדו, וצ״ע).

256 כ״ה בשו״ת הרשב״א שם. והרמב״ם (שם) כתב: וכן עיסה שלשה בדבש או בשמן או בחלב או שעירב בה מיני תבלין ואפאה, והיא הנקראת פת הבאה בכיסנין וכו׳. (וראה בשו״ת התשב״ץ ח״ד טור ג סי׳ כח מש״כ לדון לפי״ז לגבי מאכל שלהם שמערבין בו שמן וביצים, ובכס״מ פ״ו מהל׳ בכורים הל׳ יב מש״כ לדון לפי״ז לענין חיוב חלה בפת הבאה בכיסנין). ורש״י (שם מא: ד״ה פת) כתב שהוא פת שנלושה עם תבלין וכו׳, ומתוך שנותנים בה תבלין ״הרבה״ ואגוזים ושקדים ומאכלה מועט לא הטעינוה ברכה מעין שלש. ובתוס׳ (שם ד״ה אלא): הואיל ונתנו בהן ״שקדים הרבה״.

257 ס׳ המנהגות עמ׳ 50. וכ״כ בשמו בשו״ת הרשב״א שם.

258 כ״כ הערוך ערך (כסן) בשם רה״ג. [וע״ש בשו״ע הרב סעיף יב].

259 בס׳ המנהגות: ״בבשמים״. ובא״ח: ״בתבלין״. ורבינו כתב לעיל בסמוך שפת הבאה בכיסנין היינו פת המתובל בתבלין. ובמאירי (ברכות מב.): פת הבאה בכיסנין, והיא עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש ומי פירות ״מרוקחים בבשמים״ ועושין ממנה פת וכו׳. וראה ברשב״א (שם) שפירש (כפי׳ הי״מ שכתבו רבינו בסמוך) שעושים כמין כיסים שממלאין אותן בדבש ושקדים ״ומיני בשמים״.

260 מ״א יד, ג. וכ״כ הרד״ק שם: והיא פת עשויה כעכין יבשים וכוססין אותן בבית המשתה. [ומש״כ שאוכלין אותן בבית המשתה, כ״כ גם בפירושו ליהושע (הו״ד בסמוך). ובערוך (שם): וכוססין אותן בבית המשתה ושלא בבית המשתה, ומנהג בנ״א שאוכלין ממנו קמעא].

261 בס׳ המנהגות ובא״ח: ונ״ב כי לכך וכו׳. ובד״ר: ונ״ב לכך וכו׳.

262 כ״ה בד״ר ובס׳ המנהגות. ובשו״ת הרשב״א ובא״ח: נקודים נקודים.

263 יהושע ט, ה. והת״י שם תרגם: כסנין. ואמנם גם הערוך (שם) כתב שמדברי הת״י ראיה לדברי רה״ג הנ״ל. וברד״ק: ודברי רז״ל פת הבאה בכסנין והוא פת עושין אותו כעכין יבשין וכוססין אותו בבית המשתה. ועוד מפרשים אותו מענין נקוד וטלוא, כלומר מעופש היה, והלחם המעופש הוא נקודים, כי יש בלחם המעופש אדום וירוק ושחור נקודים נקודים.

264 כ״כ הערוך (שם) בשם הר״ח. וכ״כ האו״ז (ח״א סי׳ קמט) והתור״י (שם דף כט. בדפי הרי״ף) וס׳ הפרדס (עמ׳ כ) בשמו. וכ״כ הרשב״א והמאירי והטור (שם).

265 ואף אם נילושה מתחילה במים כשאר פת, מ״מ כיון שכל העיסה ממולאת במינים אלו הוי פת הבאה בכיסנין -משנ״ב שם סקכ״ז.

266 או או קאמר -ב״ח ומשנ״ב שם סקכ״ח.

267 ותבלין -שו״ע. וברשב״א: ומיני בשמים. ובמאירי: וממלאין אותה קליות מבושמים.

268 רש״י ברכות מב. ד״ה לחמניות. [וראה עוד לשון רבינו להלן סי׳ מח (ח״ג עמ׳ עב). ולשון רבינו להלן סי׳ קא (ח״ו עמ׳ צז): הלחמניות שטחין פניהם בביצים וכו׳. ובא״ח (הל׳ איסורי מאכלות עמ׳ 320): הני אובליי״ש וכו׳ שטחו פניו בביצים. וע״ש מש״כ לענין ברכת המוציא עליהן כשקובעין סעודה עליהם]. וע״ש בתוס׳ וברשב״א

דהנדקא, שהוא בצק שצולין אותו בשפוד, ומטגנין אותו בשמן או בבצים[269] וכיוצא בדברים אלו, ודאי מועיל בהן הקביעות, לפי שהן דברים הראויין למזון, אבל באלו הרקיקין הדקין ביותר[270], שעושין בין שני ברזלים, ונקראין ניבלא״ש[271], אין קביעותן קבע, ואין מברכין עליהן רק בורא מיני מזונות, שאין קביעות אכילה בהן כלל[272].

וכתב הרמב״ם ז״ל[273], שבכל אלו הדברים, אם אחרים קובעין עליהן, אף על פי שהוא אינו קובע, חייב לברך. ואם אין אחרים קובעין, אף על פי שהוא קובע[274], אינו מברך, שבכל אלו הולכין אחר הרוב, ובטלה דעתו אצל כל אדם.

ומה שאמרו ז״ל[275], היו יושבין, כל אחד מברך לעצמו, כלומר שאכלו בלא הזמנה, אלא שהיו יושבין וכל אחד התחיל לאכול, ולא הסכימו לאכול יחדיו. אבל אם הסכימו, אחד מברך לכולן. ודייקו רבוותא[276], הסבו אין, לא הסבו לא. ואי אמרי נזיל וניכול נהמא בדוך פלן[277], אף על פי שלא הסבו, אלא שכל אחד אוכל מככרו, אין צריכין לקבוע מקום. ואחד מברך לכולן.

ובריטב״א ובתור״י ובתורי״ח ובמאורות וברא״ש (שם סי׳ ל) .

269 ראה בתשובת מהר״א נבון ז״ל בשו״ת פרח שושן חאו״ח כלל א סי׳ ד שכתב לבאר סברת רבינו כאן שלחם שצולין אותו בשפוד מקרי לחם כיון שאופין אותו ע״ג האש. ומ״מ פטור מחלה כיון שאין דרך לקבוע עליו סעודה. והא״ח (שם) סיים שכ״ד הרשב״א. ובשו״ת פרח שושן (להלן שם סי׳ ה) כתב שמש״כ רבינו (והא״ח) שבנהמא דהנדקא מהני קביעות סעודה כדי לברך עליהן המוציא, אפשר שאף השו״ע שס״ל שטריתא, (דהיינו נהמא דהנדקא -שם מא:), אין ע״ז תורת לחם כלל, ואין מברכין עליו אלא במ״מ, ואפי׳ קבע סעודתו ע״ז, אפשר שאילו היה רואה דברי רבינו והא״ח (גם בשם הרשב״א) היה חוזר בו. וע״ש עוד דעת החולקים על השו״ע בדין טריתא.

270 כ״כ התור״י (בשם ר״י הזקן). וכ״כ הב״י (סי׳ קסח) בשמם. וע״ש שכתב בשם התור״י (להלן שם דף ל. בדפי הרי״ף) שאלו הרקיקים דקים כיון שבתחילה בלילתן רכה אם קבע סעודתו עליהם מברכים עליהם המוציא. ובריטב״א (הל׳ ברכות פ״ב אות יח): פת הבאה בכיסנין והיא פת נאפית בתנור, נעשית ״דקה מאוד״, ולפעמים לשין אותה בשמן וגם נותנין שם קליות, ומפני שהיא דקה ואין דרך לאכלה אלא לתענוג וכו׳, כל שקבע סעודתו עליו מברך המוציא וכו׳. מיהו אותם רקיקים דקים שנותנים מרקחת עליהם, נראה שהם טפלים למרקחת, וברכת המרקחת פוטרתן -ב״י שם בשם רבינו להלן (הערה 656 ואילך).

271 בתור״י לפנינו: ״אובליא״ש״. וכ״ה בב״י (שם) בשמו. והב״ח (בהגהותיו לתור״י) כתב שצ״ל: ״יובליא״ש״. ובסי׳ קסח: ״נובליא״ש״. ובט״ז סק״ט: ״ניבלא״ש״.

272 והא״ח סיים: וכן נראה דעת הרשב״א. ובשו״ת הרשב״א שם (בתשובה מהר״מ הלוי ז״ל): וכן נמי פסק הרשב״א ז״ל. שו״ע סי׳ קסח סעיף ז: פת הבאה בכיסנין, י״מ פת שעשוי כמין כיסים וכו׳. וי״א שהיא עיסה שעירבו בה דבש וכו׳. וי״מ שהיא פת וכו׳ שעושין אותה כעכים יבשים וכו׳. והלכה כדברי כולם, שלכל אלו הדברים נותנים להם דינם שאמרנו בפת הבאה בכיסנין.

273 כ״כ האבודרהם (עמ׳ שיד) והרא״ש (ברכות פ״ו סי׳ ל) בשם הרמב״ם. [וכ״ה בשו״ת הרשב״א (שם) בשמו]. וברמב״ם לפנינו ליתא. וכ״כ התור״י (שם דף ל. בדפי הרי״ף). וכ״כ הב״י (שם) בשמם. וכ״כ הטור (וההגה״מ שם פ״ג אות ו בהגה״ה בשמו). והרא״ש (שם) כתב בשם הראב״ד שס״ל שאם קבע עליו אפי׳ מברך עליו המוציא ובהמ״ז. וכתב ע״ז שנראין דברי הרמב״ם. שו״ע שם סעיף ו: פת הבאה בכיסנין וכו׳, ואם אכל ממנו שיעור שאחרים רגילים לקבוע עליו, אע״פ שהוא לא שבע ממנו, מברך עליו המוציא ובהמ״ז וכו׳. ואם אכל שיעור שאחרים אין קובעים עליו, אע״פ שהוא קובע עליו, אינו מברך אלא במ״מ וברכה אחת מעין שלש, דבטלה דעתו אצל כל אדם. [ועיין בשו״ת גינת ורדים כלל א סי׳ כד מה שהעיר ע״ז מדברי הב״י שם ובמאמ״ר שם אות טו]. וע״ע בשו״ת מכתם לדוד חאו״ח סי׳ ג (ד״ה ואחר) ומש״כ בזה בשו״ת בן ימין סי׳ נח.

274 ע״ש בשו״ת בן ימין ובבה״ל (ד״ה אע״פ) לענין זקן או נער שאכילתן מועטת בטבע, אם אכלו שיעור שדרכן תמיד לקבוע ע״ז.

275 שם מב: רמב״ם שם פ״א הל׳ יב שו״ע סי׳ קסז סעיף יא. [א״ח שם אות כח (דף לא טור א)]. ונתבאר עוד להלן סי׳ קמח (ח״ח עמ׳ רצח).

276 שם מב:

277 ונראה דה״ה נמי אם אמרו נאכל כאן שקבעו מקום, ובשביל שאילו היו אוכלין בדרך, נקט תלמודא ניזיל וניכול נהמא בדוך פלן, שכן מנהג הולכי דרכים -רא״ש. ובמאירי: שכל שהכינו כולם מקום לסעודתן עד שאמרו נלך ונאכל במקום פלוני, או נלך ונאכל, או כל דבר שהם רוצים לאכול יחד, אע״פ שאין מסובין, אחד מברך המוציא

מהו פת הבאה בכיסנין

רמב"ם הלכות ברכות פרק ג הלכה ט

וכן עיסה שלשה בדבש או בשמן או בחלב או שעירב בה מיני תבלין ואפאה והיא הנקראת פת הבאה בכסנין

ספר הפרדס (נביו) שער הדגן

הרמב"ם ז"ל כתב דמי שלש עיסה בחלב או בדבש ועירב בהן מיני סממנין מברכין עליהן במ"מ, ואם קבע סעודתו עליהן מברך המוציא ושלש ברכות. ולדעתו זוהי פת הבאה בכסנין. ונ"ל דטעם הרב ז"ל בענין עיסה שלשה במי פירות, דוקא שלא שמה בתוכה מים כלל, אבל עכשיו שנהגו לשים בהם מעט מים נראה לי אליבא דכו"ע דמברכין עליהם המוציא[57]. ואף על גב דאמרינן בפסחים ארבב"ח א"ר יוחנן עיסה שנילושה בשמן ודבש (אינו) [אין] חייבין על (המוציא) [חימוצה] כרת לפי שמי פירות אינן מחמיצין ואין להם דין לחם, התם איירי שלא שם בתוכם מים כלל. וזה פשוט כך נראה לי. עיין לעיל.

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף כט עמוד א

נראה כמו שפי' ר"ח ז"ל דפת הבאה בכסנין ר"ל הבאה בכיסין שעושין מן העיסה כמו כיס ומכניסין בפנים שקדים ודבש ומיני מתיקה:

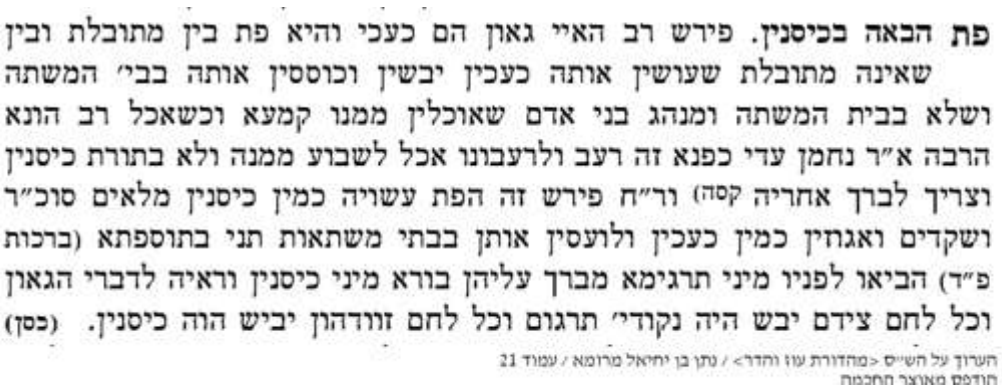

פת הבאה בכיסנין. פירש רב האיי גאון הם כעכי והיא פת בין מתובלת ובין שאינה מתובלת שעושין אותה כעכין יבשין וכוססין אותה בבי׳ המשתה ושלא בבית המשתה ומנהג בני אדם שאוכלין ממנו קמעא וכשאכל רב הונא הרבה א״ר נחמן עדי כפנא זה רעב ולרעבונו אכל לשבוע ממנה ולא בתורת כיסנין וצריך לברך אחריה (קסה) ור״ח פירש זה הפת עשויה כמין כיסנין מלאים סוכ״ר ושקדים ואגוזין כמין כעכין ולועסין אותן בבתי משתאות תני בתוספתא (ברכות פ״ד) הביאו לפניו מיני תרגימא מברך עליהן בורא מיני כיסנין וראיה לדברי הגאון וכל לחם צידם יבש היה נקודי׳ תרגום וכל לחם זוודהון יביש הוה כיסנין. (כסן)

הערוך על הש״ס <מהדורת עוז והדר> / נתן בן יחיאל מרומא / עמוד 21
הודפס מאוצר החכמה

הלכות ברכות לריטב"א פרק ב

יח. פת הבאה בכסנין היא פת נאפה בתנור ונעשית דקה מאד ולפעמים לשין אותה בשמן וגם נותנין שם קליות, ומפני שהיא דקה ואין דרך לאכלה אלא לתענוג כעין פירות ונקראת פרפרת כל שקבע סעודתו עליו מברך עליו המוציא ושלש ברכות לכתחילה, מה שאין כן בשאר מיני מזונות שאין מברך עליהם לכתחילה אלא בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש ואף על פי שקבע סעודתו עליהן, ואם לא קבע סעודתו עליהן אפילו בפת הבאה בכסנין מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש, ואם בירך עליו המוציא ושלש ברכות יצא.

בית הבחירה (מאירי) מסכת ברכות דף מב עמוד א

פת הבאה בכסנין והיא עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש ומי פירות מרוקחים בבשמים ועושין ממנה פת ומביאים מצד אחר כסנין ר"ל קליות של חטים רכים מטובלין בדבש ומרוקחים בתבלין ואוכלין אותם עם אותו הפת, ויש מפרשים שהיו עושין עיסה כמין כיס קטן וממלאין אותה קליות מבושמים, והיו רגילין בזה לאחר סעודה לכבוד המסובין, ויש אומרים לעכל את המאכל, ואם אכלה שלא בסעודה אלא בפני עצמה ולא קבע סעודתו עליה מברך בה בורא מיני מזונות ומעין ג' ואם קבע סעודתו עליה מברך המוציא וג' ברכות ואם לא קבע אלא שאכל בכדי

---

[57] אבל הב"י סי' קסח (קמז א) ד"ה ומה, כתב דרמב"ם מיירי בשלא נתן מים אלא מעט אבל אם נתן מים הרבה אף על גב דנתן בה ג"כ שאר משקין הוא פת גמור לכל דבר. ואח"כ כתב דאפי' אם המים הם הרוב אם טעם התערובת ניכר בעיסה הוי פת הבא בכיסנין עיין שם.

שאחרים קובעים עליו בכך אף בזו לדעתנו מברך המוציא וג' ברכות ואפי' לא הי' דעתו לקבוע וברך מיני מזונות ונמלך ואכל הרבה מברך ג' ברכות וגאוני ספרד כתבו שכל שאינו קובע אף על פי שאחרים קובעים בכך אינו מברך אלא מיני מזונות ומעין ג' ואם אכלה בסעודה לאחר סעודה טעון ברכה לפניו ולא לאחריו ואם באמצע סעודה אין טעון ברכה לא לפניו ולא לאחריו וגדולי הרבנים חולקים בדרכים אלו לומר שפת בכסנין אפי' בפני עצמה אין מברך לאחריה אלא בורא נפשות מפני שהם פירשו אין לך שטעון וכו' אלא פת בכסנין מפני שעשאוהו כפת דוחן שאין מברך לאחריה כלום ר"ל אלא בורא נפשות הואיל ומאכלה מועט וכן כתבו רבים לשטתם שאם באו לאחר הסעודה אין טעונים ברכה אף לפניו ומתני' דבירך על הפרפרת שלפני המזון פטר את שלאחר המזון דמשמע הא פת לא פטר ליה הם מפרשים אותה בשאין שם פת וכן חולקין בקצת דברים שכתבנו מצד בלבולים שיש להם בביאור הסוגיא אלא ששטת הדברים מוכחת כדברינו כמו שביארנו בפירושנו, וכן הדין בלחמניות והן מין פת הבאה בכסנין, שאם קבע סעודתו עליהם מברך המוציא ומערבין בה ערובי חצרות שאנו צריכין להם לפת, ויש מי שאומר שכל שאדם מביא יין לשתות עמו או לשרותו בו כגון ניבלאש ואובלייאש שמביאין יין מבושם ושורין אותן בו והם ממין פת הבאה בכסנין קביעות סעודה הוא, ואין הדברים נראין לי שכל אכילה שאינה אלא מדרך שמחה ולא מצד רעב ובקשת שובע אינה קבע:

האם הפירושים חולקים

שו"ת הרמב"ם סימן ריג

הקטאי"ף הממולאים והמטוגנים דינם לדעתי כדין פת הבאה בכסנין ואם אוכלים אותם אחר הסעודה, יברך עליהם בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש

שו"ת תשב"ץ חלק ד (חוט המשולש) טור ג סימן כח

שהאלמערו"כה לדעת הרמב"ם ז"ל (שם ה"ט) יראה שאם לא קבע עליה סעודה לא יברך עליה אלא במ"מ שכך כתב שאם עירב עמה מיני תבלין ואפאה נקראת פת הבאה בכסנין ואף על פי שהיא פת מברך עליה במ"מ ואם קבע סעודתו עליה מברך המוציא ע"כ. וא"כ המערו"כא שלנו שמערבין בה שמן ובצים ומצטרכ"י לדעתו ז"ל היא פת הבאה בכסנין אמנם לא נהגנו כן אלא שמברכין עליה המוציא כי מנהגינו ע"פ שיטת הסוברי' שאפי' פת הבאה בכסנין היא הנעשי' כמין כיסין מלאי' דבש ותבלין כמו האל מקרו"ד ואלבור"ך שאפי' אופין אותם בלא משקה פת הבאה בכסנין מיקרו וכן נראה מלשון הגמ' (ברכות מ"ב ע"א).

חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף מא עמוד ב

ופת הבאה בכסנין דהיינו כגון אובלי"יש, ואותן העשוין כמין כסין שממלאין אותן בדבש ושקדים ומיני בשמים, אם באו בתוך הסעודה אינן טעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם, ואם באו לאחר הסעודה דהיינו לאחר סילוק טבלא טעונין ברכה לפניהם ואין טעונין ברכה לאחריהם,

אבן העוזר אורח חיים סימן קסח

ותחלה נברר שדברי השו"ע בסעיף ז' ובסעיף ח' סתרי אהדדי. בסעיף ח' פסק השו"ע בלחמניות דאובליא"ש, לחם גמור הוא לברך המוציא וג' ברכות ע"ש, והוא דעת התוספות [ברכות מב, א ד"ה לחמניות] החולקים על רש"י [שם ד"ה לחמניות]. ובסעיף ז' פסק פת שנילוש בהרבה תבלין הוי פת הבא בכסנין, והוא דעת רש"י. ודבר זה מבורר מדברי רש"י דאובליא"ש היינו פת שנילושה בהרבה תבלין, דהא זה לשון רש"י דף מ"א ע"ב [ד"ה] פת הבא בכסנין, היינו שאחר אכילה רגילין להביא כסנין דמעלי לליבא, ומביאין עמהם פת הנילושה בהרבה תבלין כעין אובליא"ש שלנו, עכ"ל. ועל לחמניות פירש רש"י אובליא"ש בלע"ז, עכ"ל, הרי דלחמניות דהוא אובליא"ש ופת הבא בכסנין לרש"י דבר אחד הם. תו במשנה דבירך על היין דף מ"ב [ע"א] פירש רש"י [ד"ה ברך] וז"ל שאחר גמר אכילה היו יושבין ואוכלין כיסני דמעלי לליבא ולחמניות, עכ"ל, הרי דהיו רגילין להביא לחמניות עם כסני דמעלי לליבא. ולעיל פירש רש"י [מא, ב ד"ה פת] פת שנילושה בהרבה תבלין היו מביאין עם כסני דמעלי לליבא, הרי מבורר דלחמניות דהוא אובליא"ש היינו פת שנילושה בהרבה תבלין. וכן כתב רש"י בחומש בפרשת

וישב [בראשית מ, טז] שלשה סלי חורי, סלים שמוכרין בהם פת כסנין שקורין אובליא"ש, עכ"ל. וכן כתב הרשב"א [שם מא, ב ד"ה נמצא] הביאו ב"י [קמז, א ד"ה ומה] וז"ל, פת הבא בכיסנין כגון אובליאש וכו'. וגבי לחמניות הביאו התוספות [שם] פירוש רש"י דפירש אובליא"ש, וכתבו התוספות לא נהירא דאובליא"ש לחם גמור הוא עיין שם, ופסקו כן הרא"ש [שם פ"ו סימן ל] ומרדכי [שם רמז קלז] ואגודה [שם סימן קנג] ורבינו ירוחם [נתיב טז ח"ה קמה ע"ג] והטור דאובליא"ש לחם גמור הוא, ועל כן לא הביא הטור אצל פת הבא בכסנין פירוש רש"י שנילוש בהרבה תבלין, אלא כפירוש רבינו חננאל [הובא בתלמידי רבינו יונה שם כט, א ד"ה שאין] דעשוי כמין כיסים מלאים. וע"כ השו"ע דפסק בסעיף ז' דפת הנילוש בהרבה תבלין הוי פת הבא בכסנין כפירוש רש"י, ובסעיף ח' פסק דאובליא"ש לחם גמור הוא כדעת התוספות החולקים על רש"י, וסותר דברי עצמו. הרי לפי האמת נתברר לנו, דנחלקו הפוסקים בפת שנילושה בהרבה תבלין, דלרש"י [שם] ורמב"ם [ברכות ג, ט] והרשב"א [שם] הוי כפת כסנין, והוא הדין פת שנילוש בשמן או בשאר משקין, דהרי כתב הב"י [שם] דלכלם דין אחד. אבל התוספות ורא"ש ומרדכי ואגודה ורבינו ירוחם וטור חולקים על רש"י, וסבירא ליה דלחם גמור הוא, ולדידהו פת הבא בכסנין היינו כיסין מלאים כו'.

ולפי זה דנתברר בין בעשוי כמין כיסים מלאים בשר או פירות, ובין נילוש בשמן ושאר משקין, יש פלוגתא, דלרש"י פת כסנין היינו שנלושה במשקין או בתבלין הרבה, ולתוספות היינו שעשוי כמין כיסים מלאים כו', על כרחך מה שכתב המג"א ס"ק כ"ב כל אלו פת כסנין המבוארים בסעיף ז', אם באו תוך הסעודה מברך עליהם בורא מיני מזונות ע"ש, אמת הוא דכן הוא לדינא דגמרא. אך אנן דלא ידעינן איזה פת כיסנין, על כן אם באו באמצע סעודה אין מברך עליהם כלל, דעל כל אחד י"ל דלחם גמור הוא. ותו דהא הרשב"א [ברכות מא, ב ד"ה וכלל] פסק בסימן קע"ז ע"ש בב"י [ד"ה ודע] שהביאו, דפת כסנין באמצע סעודה אין צריך לברך, על כן אין מברכין עליהם, **אבל עיסה שנילושה בדבש וגם ממולאה כמין כיסים, לכולי עלמא מברך עליהם תוך סעודה בורא מיני מזונות:**

שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן קסח סעיף יב

ולענין הלכה יש להקל בדברי סופרים כדברי כולם ובפרט בספק ברכות שלא לברך ברכת המזון ד' ברכות על מה שלסברא אחת די בברכה אחת מעין ג' כי אין כאן ספק של תורה אף אם אכל כדי שביעה שהוא חייב בברכת המזון מן התורה שהרי מן התורה די לעולם בברכה אחת מעין ג'.

וכיון שמברך ברכה אחת מעין ג' אין לו לברך המוציא שלא יהיו ברכותיו סותרות זו את זו ועוד שברכת בורא מיני מזונות כוללת גם כן לחם גמור אלא שמפני חשיבותו הוציאוהו מכלל שאר מזון וקבעו לו ברכה בפני עצמו וכל שאין ברור לנו שיש בו חשיבות לחם גמור אין להוציאו מחזקתו שהוא בכלל מזון בודאי ואף על פי שהמברך בורא מיני מזונות על לחם גמור לא יצא ידי חובתו הואיל ונשתנה לעילוי וחשיבות נשתנית ברכתו מכל מקום בספק לחם גמור יצא שספק ברכות של דבריהם להקל ואפי' לכתחילה אין כאן חשש ברכה לבטלה שכיון שהקילו חכמים בדבריהם לצאת בספק ברכה אין זו ברכה שאינה צריכה ואינה לבטלה בודאי כיון שיוצא בה ידי חובתו ורשאי לאכול על ידה ואינו נושא שם שמים לשוא ולא לשקר שהרי מברך ה' באמת שברא מיני מזונות ולא עוד אלא שגם זה מזון הוא אלא שכשאינו יוצא בה ידי חובתו בברכה זו הרי זו ברכה שאינה צריכה ונושא שם שמים לשוא אבל לא לשקר אפילו אם בירך על דבר שאינו מזון כלל.

וכל בעל נפש הרוצה להחמיר על עצמו לא יאכל פחות משיעור קביעות סעודה (אלא פת שנילושה במשקין או מי פירות והיא ממולאת בפירות וכיוצא בהם) כי אם בתוך הסעודה למזון ולשובע כמו שיתבאר:

ערוך השולחן אורח חיים סימן קסח סעיף כג

מיהו לדינא כל הדיעות שנתבארו בפת הבא בכיסנין אמת להלכה כמ"ש רבינו הב"י שהלכה כדברי כולם שלכל אלו הדברים נותנים להם דינים שאמרנו בפת הבאה בכיסנים עכ"ל וכתבו הטעם דספיקא דרבנן הוא ונקטינן להקל ויש מי שהקשה הא אם אינו מברך הברכה הראויה עובר על לא תשא [ב"ח] ואינו כן דוודאי ברכת מזונות פוטר מן התורה אפילו פת דהא זיין [ט"ז סק"ו] וגם ברכת על המחיה פוטר מן התורה לכמה פוסקים שמן התורה א"צ רק ברכה אחת אמנם לענ"ד נראה דא"צ לומר מטעם ספיקא דרבנן אלא שמעיקר הדין כן הוא אלא שהפוסקים מחולקים בפירושא דפת הבאה בכיסנים אבל לדינא אין חולקים זה על זה והרי הרמב"ם כלל כמעט כולם כמ"ש

לבפה"ע. בפה"ע ובפה"א קודם לשהכל: ובכל אלו אין משגיחין על חביב כלל. בפה"ע ובפה"א יקדים המין הרגיל להיות חביב אצלו אפי' השני הוא חביב לו עתה ואם שניהן רגילין להיות חביבין בשוה יקדים מה שחביב לו עתה ואפי' אם אחד הוא מין שבעה מקדים החביב. ואם שניהן חביבין בשוה מקדים מין שבעה ואם שניהן אינן מין שבעה וחביבין בשוה בפה"ע קודם לבפה"א ואין פה"ע נפטר בברכת פה"א. אמנם אם האחד שלם מקדים השלם ואפי' השני חביב ומין ז' (ואף שהמ"א בסימן רי"א ס"ק א' כתב דמקדים המין ז' אפילו הוא חצי והב' שלם זהו לדעת הרא"ש דפוסק כר"י דמין ז' עדיף אפי' משלם אבל למאי דקיי"ל כרבנן דחביב עדיף ממין שבעה ממילא שלם עדיף מחביב כמ"ש המ"א שם) ודוקא כשהשני אינו מין ז' כלל אבל אם שניהם מין ז' והא' מוקדם בקרא צריך להקדימו אפילו השני הוא חביב (פ"מ במ"א ס"ק י') וזה סדרן זתים. תמרים. ענבים. תאנים רמונים. (והטעם שזתים ותמרים סמוכין לארץ בתרא יותר) וברכת במ"מ אפי' מתבשיל של שעורים קודם לכל ברכת הפירות ואפי' לברכת היין ואפי' לזתים (אליה רבה ואבן הע[ו]זר שם) ואם איחר מה שראוי להקדים אינו נפטר השני אפילו כשברכותיהן שוות אם לא שנתכוין לפטרו (מ"א שם ס"ק י"א) ולא שייך קדימה כי אם כשמונחין שניהם לפניו ורוצה לאכול משניהם:

כח טועם ופולט. לועס ופולט. אין צריך ברכה (סימן ר"י):

כט בין ברכה לאכילה אם הפסיק בדיבור כדי שאילת שלום צריך לחזור ולברך. ושתיקה לא הוי הפסק. ואם בירך קודם שהביאו לפניו צריך לברך פעם אחרת (סי' ר"ו):

דיני ברכת בורא מיני מזונות

א כל שהוא מחמשת המינין היינו חטה. שעורה. כוסמין. שבולת שועל. שיפון ולא עשאו פת רק תבשיל ממיני קמחים כגון דייסא. וכן אם בישל דגן וחטין שלימות שהוסרו קליפתן כגון הריפות של שעורין ואפילו לא הוסרו קליפתן ונתבשל עד שנתמעך ונדבקו הגרעינין זה לזה מברך במ"מ ואחריו מעין ג' אבל אם לא הוסרו קליפתן וגם לא נתמעכו מברך בפה"א. ולאחריו יש מחלוקת אי מברך בנ"ר או מעין ג' ע"כ לא יאכל כשיעור רק תוך הסעודה ואם אירע שאכל שלא בתוך הסעודה מברך בנ"ר (מ"א סי' ר"ח סק"ב):

ב קמח ששלקו עד שנעשה רך וראוי לשתי' מברכין שהכל ובנ"ר אבל אם הוא עב אף שאינו ראוי ללועסו מברך במ"מ ומעין ג':

ג פת שאין דרך העולם לקבוע עליו סעודה ולא לאכול ממנו שיעור שביעה נקרא פת הבאה בכסנין כמו לעקוך שנילוש ברוב דבש ומיעוט מים. או עיסה שנילוש

קונטרס אחרון

דין ג פת שאין דרך העולם לקבוע עליו סעודה עיי' סי' קס"ח בט"ז ובמ"א שכתבו הטעם בזה שפסק המחבר הלכה כדברי כולם להקל משום דמידי דרבנן הוא.

במי פירות. או בבצים. או פת שנילוש במים וממולא בפירות כמו שעושין בפורים או קיכלי"ך יבשים אף שנילוש במים מברך במ"מ. ודוקא שאינו אוכל שיעור שביעה דהיינו ג' או ד' ביצים. אבל אם אוכל שיעור שאחרים רגילין לקבוע סעודה דהיינו ג' או ד' ביצים. ואפילו אם בזה לבדו ליכא שיעור רק שאכל עם פת זה דברים המלפתין כגון בשר וכיוצא בו ועם כולן היה שיעור שביעה מברך המוציא ובהמ"ז. אבל דבר שאוכל בפ"ע ולא ללפת לא מצטרף. ואם אכל פת כסנין והיה דעתו לאכול מעט ובירך במ"מ ונמלך לאכול שיעור שביעה מברך ברהמ"ז ואי איכא בהמותר שיעור שביעה מברך גם כן המוציא (ועיין קו"א):

קונטרס אחרון

ותמוה לי דהא בהמ"ז דאורייתא. ואף דפחות משיעור שביעה הוא דרבנן מ"מ קשה הא בכיסנין אינו חייב בבהמ"ז רק בשיעור שאחרים רגילין לקבוע סעודה ואף שהוא שבע פטור כשאין אחרים רגילים לקבוע סעודה ובהמ"ז מדאורייתא בשביעה דידי' תלוי כדכתיב ואכלת ושבעת. ועוד דבסעיף י"ג פסק בעצמו במקום ספק דלא יאכל כ"א בתוך הסעודה. וגם קושית הט"ז ס"ק י"ט והמ"א ס"ק מ"ד הוא קושיא חמורה:

לכן נלענ"ד כיון דרש"י כתב הטעם בפת כיסנין דאין אוכלין ממנה רק דבר מועט ומאכלה מועט. נראה מזה דעיקר טעם הפטור בפת הבא בכיסנין הוא משום דכיון דעל פת כזו אין רגילין לקבוע עליו סעודה לא חשוב לברך עליו המוציא וג' ברכות. ולפ"ז הכל תלוי בראות עיני המורה. וכל שהוא פת שאינו מדרך העולם לקבוע עליו סעודה לפי ראות עיניו יש לו דין פת כיסנין. ולעקי"ך וקיכלי"ך ואותן הממולאין שעושין בפורים עינינו רואות שאין מדרך העולם לקבוע עליו סעודה לכן פסק כדברי כולם להקל. משא"כ בדין המבואר בסעיף י"ז בפשטיד"א וכן פירגי"ש עינינו רואות שדרך העולם לקבוע עליו סעודת צהרים פסק שפיר דמברך המוציא ובהמ"ז. והעיקר בפת כזה דתלוי בראות עיני המורה ונראה דפת כיסנין אפילו אכל שיעור שאחרים רגילין לקבוע סעודה דבהמ"ז כזה הוא דרבנן דבהמ"ז דאורייתא לא תלוי רק בשביעה דידי' כדכתיב ושבעת ושפיר כתבו דמידי דרבנן הוא:

גם נ"ל דהא שכתב המג"א בס"ק י"ג דאפילו אכל עמו בשר ודברים אחרים ואלו אכלו לבדו לא היה שבע מברך המוציא נראה דהיינו דוקא שאכל עמו דברים המלפתין הפת אז משערין בכולם השיעור שביעה. דאלת"ה רק שאפילו אכל עמו דברים אחרים משערין בכולם א"כ קשה הא שכתב המג"א בס"ק כ"ב שפת כיסנין טעונין ברכה כשאוכלן בתוך הסעודה לקינוח הא איכא קביעות סעודה דהא באמצע סעודתו אוכלן אלא ודאי דאין משערין שיעור שביעה רק בפת כסנין ובדברים המלפתין עמו לבד ולא בשאר דברים שאוכלין אותן בפני עצמן:

ומ"ש המ"א בס"ק מ"ד דפת הנילוש בביצים דלחם גמור הוא ומביא ראיה מתוס' שכתבו דמותר משום בשולי עכו"ס. תמוה מאוד בעיני דהתוספות לא כתבו לאסור משום בש"ע רק בנילוש שהתוספות מסתפקי בהו אם מהני בי' קביעת סעודה כמ"ש הט"ז בס"ק ט' אבל בפת כיסנין דמהני קביעות סעודה ודאי מותר משום בש"ע כמבואר בי"ד סי' קי"ב גבי קיכל"ך ע"ש:

גם מ"ש המג"א ס"ק ט"ז לחלק בין נילש בדבש ובין נילוש בשאר פירות משום דקשה לו

תחלה וסוף ומיהו אין (טז) להוכיח מכאן [ב] שאם הביא פירות לאכול בהם פיתו (פה) ואכל מקצתן בלא פת באמצע הסעודה שלא יהא טעון ברכה לפניהם [ג] מדלא אמר ליה שיאכלם תוך הסעודה [ד] דכדי לברך עליהם גם בסוף אמר שבקינהו בתר מזונך:

כט שאלו את בן זומא מפני מה אמרו בדברים הבאים מחמת סעודה בתוך הסעודה אין טעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם א"ל הואיל ופת פוטרתן אי הכי יין נמי נפטריה פת שהוא כדבר הבא מחמת הסעודה לפי שא"א באכילה בלא שתיה (פו) [ה] ומטעם זה פוטר כל מיני משקה כדפרישית לעיל אבל בה"ג פסק שיש לברך על המים תוך הסעודה. ופי' ה"ר יו"ט ז"ל הטעם דכי פריך הכא יין נמי נפטריה פת [ו] ביין שייך לאקשויי הכי משום דזיין אבל מים לא זייני כדאמרינן בנדרים [ז] כל הזן עלי מותר במים ומלח ואין הפת פוטרתו ולא נהירא שהיין פוטר כל שאר מיני משקים אע"ג דברכת בפ"ה הגפן לא שייכא מידי לשאר משקין לפי שהיין ראש לכל מיני משקין הוא עיקר לענין ברכה וכולן טפלין לו וכן נמי כיון דפת הוא עיקר הסעודה והמשקין אינם באים אלא בשבילו הפת פוטרתן ואע"ג דלא זייני א) דמים נמי מיקרו באים מחמת הסעודה כדאמרינן (ב"ק דף נג: ב)) פת שחרית וקיתון של מים מבטלן ג) וי"א שיש לברך על המים באמצע סעודה על כל פעם ופעם דנמלך הוי שאין אדם שותה מים אלא לצמאו ולא מסתבר לי כלל כי יודע הוא שאי אפשר לו לאכול בלא שתיה ואין מסיח דעתו משתיה כל זמן שהוא אוכל (פז) והרוצה להסתלק מן הספק [ז] קודם נטילת ידים [ח] ישב במקום סעודתו [ט] ויברך על המים אדעתא [י] לשתות תוך הסעודה:

ל [דף מב ע"א] **רב** הונא אכל [כ] תליסר ריפתא (פח) והוא פת הבאה בכיסנין מן תלת לקבא [ל] ולא בריך ברכת המוציא וג' ברכות אמר רב נחמן [מ] עדי כפנא הוא אלא אמר רב נחמן כל שאחרים קובעין סעודתן עליו צריך לברך המוציא וג' ברכות וכתב רבינו משה ז"ל דאם אחרים אינם קובעין אפילו כשהוא קובע אינו מברך דבתר רוב אזלינן ובטלה דעתו אצל כל אדם והראב"ד ז"ל כתב ואם היה קובע עליו אפי' משהו מברך עליו בתחלה המוציא ולבסוף שלש ברכות ונראין דברי רבינו משה ז"ל ואם מתחלה היה דעתו לאכול מעט ובירך בורא מיני מזונות ואח"כ אכל כשיעור שאחרים קובעין עליו מברך ג' ברכות אע"פ שלא בירך

תפארת שמואל

(טז) **אין להוכיח מכאן וכו'.** פי' שאם יאמר לו שיביאם לפניו באמצע הסעודה א"כ יהיה כאלו מביאין אותו ללפת בהן הפת שהרי כבר אכל עם הפת ועכשיו ישמרם עד אמצע הסעודה אם יהיו עומדין לכך:

מעדני יום טוב

לכתחלה אבל דיעבד פטרי: [ב] **שאם הביא פירות** כו'. וז"ל הטור כשמביאין לו פירות באמצע סעודה ואין עיקר הסעודה עליהן אע"פ שמלפת בהן הפת אם אוכל מהן תחלה מעט בלא פת: [ג] **מדלא א"ל שיאכלם** תוך הסעודה. בלא פת ועל סעודה אחרת הל"ל כן דעל כרחך על סעודה אחרת א"ל כיון שכבר אכלן עם פיתא א"כ אין תקנה עוד בסעודה זו וא"כ יש לפרש דאינו ר"ל שאכלן עם פיתא אלא שהביאו לפניו לאכלן עם פיתא קאמר והשתא קאי הא דלא א"ל אף אסעודה זו עצמה: [ד] **דכדי לברך.** גרסינן. והב"י העתיק כי לברך: [ה] **ומטעם זה פוטר.** פירוש הפת: [ו] **ביין שייך לאקשויי הכי משום** דזיין. וגם קובע סעודתו עליו דאי לאו הכי תקשה דייסא לבעל הלכות גדולות דזיין ולא נפטר בפת בברכה שלפניו: [ז] **כדאמרי' בר"פ בכל** מערבין תנן הנודר מן המזון מותר וכו': [ז] קודם נט"י. לטעמיה דסובר דההיא דתיכף לנטילה ברכה קאי נמי אמים ראשונים כמו שאכתוב בס"ד לקמן סימן ל"א: [ח] **ישב במקום סעודתו.** נראה שהוא כדי להראות שהוא קובע מקום לשתות כדי שע"י ברכה זו יצא י"ח בכל הסעודה ב"י סי' קע"ד: [ט] **ויברך על המים אדעתא** כו'. דכיון שמברך על דעת לשתות בתוך סעודתו כל פעם שירצה תו לא הוי נמלך ב"י שם: [י] **ה"ג לשתות תוך הסעודה** שאני יין דגורם ברכה לעצמו: [כ] **תליסר ריפתא** כו' מן תלת לקבא. וכן הוא בגמ' אבל ברי"ף גרס תריסר ריפתא כו' ופי' תהר"י כלומר שבג' מהם היה קב אחד ונמצא שאכל שיעור ארבעה קבין. ע"כ: [ל] **ולא בריך בה"מ ושלש ברכות.** אף על פי שרש"י לא פירש אלא שלא בירך לאחריו וכן כתבו גם כן תלמידי הר"י מכל מקום נראה פירוש רבינו ואף על פי שרב נחמן לא הוכיח עד לבסוף זהו לפי שלא היה יודע אם יאכל הרבה: [מ] **עדי כפנא הוא.** רש"י לא גרס הוא ומפרש עדי עד אלו כו' וברי"ף גרס הוא וגרס עדיין מר כפין הוא

דברי חמודות

על הפת כיון דללפת הפת הם באים אינם טעונים ברכה כלל: (פה) **ואכל מקצתן בלא פת** כו' **שלא יהא** כו'. אלא צריך שיברך לפניהם אבל אם בתחלת אכילתו אכל הפירות עם פת אין צריך לברך עליהם לדעת הטור דסבירא ליה דכל שמתחיל לאכול פת עם הפירות מוכח שבאו ללפת בהם הפת אבל הר"ר יונה מצריך שתהיה כונתו עדיין לאכול מהם עם הפת אחר כך הא לאו הכי צריך לברך לפניהם והיינו דאיכא בין כשקביעות סעודתו על הפירות בין לכשקביעות סעודתו על דברים אחרים דכשקביעות סעודתו על הפירות ומתחיל ללפת בהם את הפת ואח"כ אוכל מהם בלא פת אף על פי שלבסוף אינו אוכל מהם עם הפת כלל אינו מברך עליהם כלל וכשקביעות סעודתו על דברים אחרים צריך שילפת בהם את הפת תחלה וסוף ע"כ ובקיצור כתב דעת המרדכי להוציא עצמו מן הספק יאכל מהם קודם נטילה בלא פת ויברך עליהם: (פו) **ומטעם זה פוטר כל מיני משקה.** וכתב הר"ר יונה דאפי' היה צמא מתחלה לא נאמר כיון שמתחלה היה צמא ולא באו בסבת הפת מברך עליו עכשיו אלא כיון שלא רצה לשתות מתחלה כדי שלא יזיקו לו המים נמצא כי שתיית המים בסבת הפת היא ואין צריך לברך עליהם דפת פוטרתן ע"כ. וכתב רמ"י ז"ל בסימן קע"ז סעיף ב' דנ"ל שאותן השותין יין שרוף אחר ברכת המוציא קודם שאכלו צריך לברך לפניו ואין ברכת המוציא פוטרו שאין יין שרוף בכלל משקין שאין שותין אותו לשרות המאכל ואף אם שותהו כדי לעורר תאות המאכל לא עדיף מפירות שכבר נתבאר שצריך לברך לפניהם וכ"ש השותין אותו באמצע הסעודה או אחר הסעודה קודם בה"מ שצריכין לברך לפניו שאינו בא לשרות אלא לחמם האצטומכא שיוכל לעכל ואין זה נקרא מחמת הסעודה כי מלתא אחריתא הוא כ"ל עכ"ל ומיהת ודאי אם בירך על יין קודם ששתה יין שרוף א"ל לברך עליו שהיין פוטר כל מיני משקין: (פז) **והרוצה להסתלק מן הספק** כו'. ורמ"י ז"ל כתב שהמנהג כסברת רבינו דלעיל שאין מברכין על המים שבתוך הסעודה כלל: (פח) **והוא פת הבאה בכיסנין.** פירש"י לעיל גבי הביאו לפניו תאנים כו' בסי' כ"ח שהוא פת שנילושה עם תבלין כעין אוביליא"ש שלנו וכו' וכן לשון הרמב"ם פ"ג מה"ב שהיא עיסה שנילושה בדבש או בשמן או בחלב או שעירב בה מיני תבלין ואפאה ופי' הב"י סי' קס"ח דמדקאמר או שעירב בה מיני תבלין דדבר מועט הוא ואפ"ה מוציאו מתורת לחם לענין המוציא הלכך הא דקאמר שנילושה בדבש כו' נמי אינו ר"ל שרובו נילוש בדבש כו' ויש בו רק מעט מים אלא אפי' יש בו הרבה מים כל שתערובות הדברים ניכר בעיסה מוציאו מתורת לחם כמו התבלין שאע"פ שהן מועטים אלא שתערובתן ניכר מוציאתו מתורת לחם ה"נ לישה של דבש וכו' ה"נ משכחת לה עיסה שנילושה במי פירות דחייבת בחלה ואפ"ה אינו מברך עליו המוציא דברכת המוציא לא תליא במידי דמקרי לחם אלא במידי דקבעי אינשי עלייהו ע"כ. אבל רמ"א ז"ל פי' בהפך דכיון שכתבו דנילושה משמע דעיקר הלישה היה בדבש וכו' ואין בו אלא מים מעט אבל כשיש בו מים הרבה זה נקרא פת גמור ואין מוציאתו מתורת לחם אא"כ יש בה הרבה תבלין או דבש כמיני מתיקה שקורין לעקו"ך שכמעט הדבש והתבלין הם עיקר וכן נוהגים ע"כ והר"ר יונה והערוך פי' בשם ר"ח וכ"כ הטור דפת הבאה בכיסנין הוא פת שעשו כמין כיסים שממלאים אותו דבש או סוק"ר ואגוזים ושקדים ותבלין והם הנקראים רושקיא"ש די אל חשו והערוך פי' עוד בשם רבינו האי שהוא פת בין מתובלת בין שאינה מתובלת שעושים אותה כעבים יבשים (ופי' כעבים תמצא לעיל סי' י"א) וכוססים אותם בבית המשתה ושלא בבית המשתה ומנהג בני אדם שאוכלים ממנו קימעא וראיה לדברי הגאון וכל לחם נידם יבש היה נקודים תרגומו וכל לחם זוודהן הוה כיסנין ע"כ וכבר כתבתי דלא אזלינן בתר שמא דלחם וכתב הב"י שהם נקראים בירקוגי"ש וכתב עוד דלענין הלכה נקטינן כדברי כולם להקל שלכל אלו הדברים נותנים להם דינין שאמרנו בפת הבאה בכיסנין ואינו מברך עליהם המוציא וג' ברכות אא"כ קבע סעודתו עליו או אכל שיעור שדרך ב"א לקבוע עליו ע"כ ולפום ריהטיה לא דק דהא פסק לעיל מיניה וכן בש"ע שלו דלא תלי מידי בקביעות עצמו אלא הכל תלוי בקביעות אחרים

קיצור פסקי הרא"ש

כט כתב בה"ג שיש לברך על המים בתוך הסעודה אם אין לו יין לפוטרו ולא נהירא ויש שפוסקים שיש לברך על המים בתוך הסעודה על כל פעם ולא נהירא והרוצה להסתלק מן הספק ישב קודם שיטול ידיו במקום סעודתו ויברך על המים על דעת לשתות תוך הסעודה:

ל פת הבאה בכיסנין מברך עליו במ"מ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש ואם קובע סעודתו עליו מברך המוציא ובהמ"ז ואם מתחלה היה דעתו לאכול מעט ובירך במ"מ ואח"כ אכל כשיעור שאחרים קובעים סעודתן עליו מברך בהמ"ז: הוא קובע סעודתו על דבר מועט ואחרים אינם קובעין סעודתן אינו מברך המוציא ושלש ברכות דבתר רובא אזלינן ובטלה דעתו אצל כל אדם. לחמניות ניבלי"ש בלע"ז שבלילתן עבה מברך המוציא וג' ברכות ושבלילתן רכה מברך במ"מ וברכה מעין שלש ואם קובע סעודתו עליהן מברך המוציא וג' ברכות:

שדה צופים

דף מב ע"א **רבא ור' זירא איקלעו לבי ר"ג לבתר דסליקו תכא מקמייהו וכו'.** הרא"ש בחולין פ"ו סי' ה': **כגון אנן דרגילין במישחא מישחא מעכבא לן.** הרא"ש בברכות פ"ח סי' ו': **בירך על היין שלפני המזון פוטר את היין שלאחר המזון.** הרא"ש בפסחים פ"י סי' ד': **בירך על הפת פטר את הפרפרת.** הרא"ש בברכות פ"ו סימן כ"ו. ובפסחים פ"י סי' כ"ו: **היו יושבין כל אחד מברך לעצמו.** הרא"ש בברכות פ"ח סימן ג':

קובץ מפרשים

א) **דמייא נמי מיקרי באים מחמת סעודה כדאמרינן פת שחרית כו'.** נ"ב המקפה אכילתו במים אינו בא לידי חולי מעיים לעיל דף מ' [מלא הרועים]: ב) ובפרק המקבל [גליון]: ג) תוס' [גליון]:

[דף מב ע"א]

המוציא תחלה א) ומסקנא היכא דאכל ליה בתורת כיסנין בתחלה הוא מברך בורא מיני מזונות [נ] ולבסוף מעין שלש [ס] והיכא דאכלינהו בתורת קביעות מברך עליהם המוציא ושלש ברכות דאמר רב יהודה משמיה דשמואל לחמניות מערבין בהן ומברכין עליהם המוציא ואוקמי' בדקבע סעודתו עלוייהו: לחמניות פרש"י אובליא"ש ב) ולא נהירא דלחם גמור הוא שתחלתו וסופו עיסה ומברך עליהם המוציא וברכת המזון (פט) ונראה (יז) לפרש לחמניות היינו נבלי"ש שהן דקות ואין מברכים עליהם אלא בורא מ"מ אבל אי קבע סעודתו עליהם מברך עליהם המוציא וג' ברכות ואי אכיל להו [בתוך הסעודה] שלא מחמת הסעודה טעונין ברכה לפניהן ולא לאחריהם:

לא רבה ור' זירא איקלעו לבי ריש גלותא וכו' עד אמר ליה אנן אתכא דריש גלותא סמכינן [ס] ג) מכאן משמע שהיו רגילים להגביה השלחן קודם בה"מ לאפוקי מהנהו [ע] שמקפידים להסיר הלחם מעל השולחן קודם בה"מ מיהו אין ראיה משם כי היו להם שולחנות קטנים וכל אחד שולחן לפניו ולא היו מסירין השולחן מלפני המברך אבל אנו דאוכלין על שולחן א' [פ] (צ) אין לסלק א המפות והלחם עד אחר ברכת המזון ויש מקומות שנוהגים שלוקחין הבשר והלחם ומניחים אותו לפני המברך. ולית הלכתא הכי אלא כ"ז שלא נטל ידיו לברכה יכול לאכול דאמרי' ד) ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב חייא בר אשי אמר רב [צ] שלש תכיפות הן תכף לסמיכה שחיטה תכף לגאולה תפלה ה) תכף לנטילת ידים ברכה (צא) ואי אמר ו) הב לן ונבריך כנטל ידיו דמי [ק] לפרש"י ולפרשב"ם ז"ל שפירשו כיון דאמריתו הב לן ונבריך אסור לכו למשתי (צב) עד דמברכיתו ברכת המזון [ק] ז) ויש מחלקין בין שתיה לאכילה (צג) [ר] ולא מסתבר:

תפארת שמואל

(יז) ונראה לפרש לחמניות וכו'. נ"ב וכ' המרדכי בשם ר"מ וכו' עד לא חשיבי מחמת הסעודה עכ"ל המרדכי. ומ"מ נראה היכא דקבע בדיעבד לאכול מהם אז הפת פוטר אותו כדמוכח לעיל בפ"ק ע"ש:

הגהות הב"ח

א לסלק המפה והלחם עד כו' שלוקחין המפה והלחם ומניחים אותו כו':

מעדני יום טוב

והוא לשון בתמיה: [נ] **ולבסוף מעין שלש.** אע"פ שאין הגירסא כן ברי"ף שבידינו אלא לבסוף ולא כלום ולעיל סימן ח' אמרינן דכל לבסוף ולא כלום מברך עליו בנ"ר וכן פירש הס"ג לדברי הרי"ף וכן דעתו לעיל גבי אין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכיסנין ריש סימן כ"ו אבל דעת התוספות שם כדברי רבינו: [ס] **והיכא דאכלינהו בתורת קביעות** כו'. מלשון הזה משמע כפירוש הראב"ד דבדידיה תלי ולא באחרים וגם מדקאמר ומסקנא כו' א"כ משמע ודאי דבעי למימר דלא כרב נחמן דאי כרב נחמן דתלי באחרים א"כ למאי הוצרך לומר ומסקנא כו' וגם מדהביא לרב יהודה דמסיק בדקבע עלייהו משמע דאיהו קבע עלייהו ולא תלי כלל באחרים וכ"ש לפי הגירסא שברי"ף דגרס דאמר רב יהודה כו' דמייתי לראיה ואי רב יהודה תלי קביעות באחרים כמו רב נחמן מה הוצרך לראיה מרב יהודה דמאי אולמיה מרב נחמן והיה נראה לומר שבא להוסיף במסקנא זו שצריך ג"כ שיהא הוא קובע עליו ותרתי בעינן שיאכל כשיעור שאחרים קובעים עליו ושגם הוא קובע עליו עכשיו וכן יש לפרש בקיצור אלא שאין נראה כן מלשון הטור סימן קס"ח ולכן נ"ל שאע"פ שאין המסקנא אלא כדברי רב נחמן מ"מ כיון שבגמרא בתר הכי פליגי ואיכא דסברי דמברך המוציא אפילו בדלא קבע לכך קאמר דמסקנא לא קאי הכי דאמר רב יהודה כו': [ס] **מכאן משמע כו'.** בתוס' דייקי הכי מעובדא דלעיל מהך דרב פפא איקלע כו' בתר דגמרי סעודתייהו כו' שקיל רב פפא וקא אכיל א"ל לא ס"ל מר גמר אסור מלאכול א"ל סלק אתמר וי"ל דרבינו ס"ל דמהתם ליכא למשמע כולי האי שכך היה דרכם דהא לא קאמר אלא סלק אתמר כלומר אם סילק אבל לא שכך היה דרכם ומנהגם אבל מעובדא דהכא דקאמר אנן אתכא כו' משמע שמנהגם היה לסלק ומש"ה שייך לומר אנן אין סילוק הסעודה תלוי בו דאתכא כו': [ע] **שמקפידים להסיר כו'.** כלומר שמקפידין שלא להסיר כו': [פ] **אין לסלק כו'.** לשון התוס' אין נאה לסלק כו': [צ] **שלש תכיפות הן.** יש שואלין למה לא אמר ד' דהא איכא אחרינא דהיינו תיכף לנטילה סעודה בפ' אלו דברים (דף נב) וי"ל דלא מנה אלא הני דילפינן להו מקראי. בירושלמי תיכף לסמיכה שחיטה דכתיב וסמך וסמיך ליה ושחט תיכף לגאולה תפלה דכתיב ה' צורי וגואלי וסמיך ליה יענך ה' ביום צרה שהוא תפלה תיכף לנט"י ברכה דכתיב שאו ידכם קודש וברכו את ה' כ"כ תהר"י וקשה לי דלירושלמי הך דתיכף לנט"י ברכה בנט"י ראשונים קאמר דהא מסיק התם עלה כל מי שהוא תיכף לנט"י ברכה אין השטן מקטרג באותה סעודה וכן פי' הטור סי' קס"ו בשם רבינו דלירושלמי במים ראשונים איירי מדקאמר אינו ניזוק בכל אותה סעודה ופי' הב"י דהכי דייק דאי קאי לנטילה אחרונה א"כ כבר סעיד ומאי דהוה הוה ע"כ ול"נ דמהא דמייתי מקרא דשאו ידכם משמע נמי דבמים ראשונים איירי דאי באחרונים אדרבה צריך שישפיל ידיו אבל בראשונים צריך שיגביה ידיו כדאיתא פ"ק דסוטה כתבו רבינו בפרק כל הבשר סימן י"ח אבל התוס' דפרק אלו דברים תירצו בענין אחר מאי דלא קאמר ד' תכיפות הן דהא איכא נמי תיכף לנטילה סעודה דמשום דשנויה במשנה לא חש למתנייה ע"כ כלומר דמתוך המשנה שמעינן לה להך דתיכף לנטילה סעודה: [ק] **לפירש"י כו' עד דמברכיתו בה"מ.** כ"כ בפירש"י דהתם אבל בפרק כיסוי הדם פירש"י עד שיברך לפניו וכ"כ רבינו שם בשמו ודחה לפירושו דהכא וגם בפ' ע"פ סימן י': [ק] **ויש מחלקין בין שתיה לאכילה.** וז"ל תהר"י אלא כל זמן שלא נטל ידיו לברכה מצי אכיל ואע"פ שלענין יין כיון שסילק דעתו מלאכול ואמר הב לן ונבריך אסור לו לשתות עד שיברך בענין הפת אינו כן אלא אע"פ שסילק דעתו מלאכול ואפילו סילקו השולחן אם רצה לחזור לאכילתו א"צ לברך פעם אחרת שכל שלא נטל ידיו לא נסתלק לגמרי מאכילת הפת (דאכילה יש לה קבע שפעמים שאדם יושב בסעודה קטנה ונמשך לסעודה גדולה משא"כ שתיה שאין לה קבע כ"כ הרי"ף בפרק כיסוי הדם ודברי ב"י בפירוש דברי הר"ן צ"ע מאד) ואחר שנטל ידיו אין לו לשתות ואפי' בברכה שכיון שנטל ידיו יש לו לברך דתיכף לנט"י ברכה מפי מורי הרב נר"ו ע"כ ומבואר בדבריו שסובר דפירוש דאסור לכו למישתי עד שיברך לפניו כפירש"י דכיסוי הדם: [ר] **ולא מסתבר.** אלא תרוייהו כהדדי נינהו ודין שתיה כדין אכילה מיהו הב לן ונבריך ונטל ידיו דמדמי להו להדדי היינו דוקא לפירש"י ורשב"ם דמפרשי עד דמברכיתו דקאמר דהיינו בהמ"ז ומכיון דס"ל דהב לן ונבריך הוה היסח הדעת להצריך ברכה אחרונה א"כ כ"ש נטל ידיו שצריך שיתכיף לו הברכה אבל למפרשים עד דמברכיתו היינו ברכה שלפני השתיה וכן הסכים רבינו בפרק כיסוי הדם

דברי חמודות

וכדמסיק נמי רבינו וכמו שפירשתי דבריו במעדני י"ט ועיין עוד מדיני מיני לחמים שאין מברכין עליהם המוציא בפ' כל שעה סי' ט"ז ובהלכות חלה סי' ב' וג': (פט) **ונראה לפרש לחמניות היינו נבלי"ש שהן דקות כו'.** וכתב הב"י סי' ר"ב בשם הכלבו דהרקיקין דקים שנותנים מרקחת עליהם אותם רקיקים הוו טפלה למרקחת שהדבר ידוע שאין באין שם לאכול לחם ואותם רקיקים אינם באים אלא לדבק המרקחת עליהם כדי שלא יטנפו הידים בדבש הלכך ה"ל הרקיק טפלה וברכת המרקחת פוטרה: (צ) **אין לסלק המפות והלחם כו'.** וגרסינן בפרק חלק דף צ"ב א"ר אלעזר כל מי שאינו משייר פת על שלחנו אינו רואה סי' ברכה לעולם שנאמר אין שריד לאכלו על כן לא יחיל טובו והא"ר אלעזר כל המשייר פתיתין על שלחנו כאלו עובד עכו"ם שנא' העורכים לגד שלחן והממלאים למני ממסך ל"ק הא דאיכא שלימה בהדייהו [שמביא שלימה לאחר שאכל ונותן על השלחן עם הפתיתין דמחזי דלשם עכו"ם עביד הכי] והא דליכא שלימה בהדייהו [דמזומנים לעני] וכתב הרוקח סי' של"ב מכסין סכין בשעת בה"מ על שם לא תניף עליהם ברזל במכילתא אינו דין שיניף המקצר על המאריך ושלחן כמזבח בשלהי חגיגה ע"כ ובשבולי הלקט כתב עוד טעם אחר בשם הר"ר שמחה שפעם אחת היה אחד מברך בה"מ וכשהגיע לברכת בונה ירושלים ונזכר חורבן הבית לקח הסכין ותקעו בבטנו ועל כן נהגו לסלקו בשעת הברכה עכ"ל וכתב הב"י דבשבתות וי"ט נהגו שלא לכסות הסכין ולפי טעם ר' שמחה אין לחלק בין שבת לחול ומנהגן של ישראל תורה היא ע"כ ופירש רמ"י ז"ל דלטעם הראשון דמשום לא תניף היינו כי היכא שבאם יבנה בה"מ נזכה לקיים לא תניף וזה אינו שייך בשבת וי"ט שאין בנין בה"מ דוחה אותן דומה למנהג דאין אומרים מזמור לתודה בשבת וי"ט שכתבתי בפ"ה סעיף ט"ו וכתב עוד רמ"י ז"ל שאפשר דגם לפי זה הטעם אין לחלק בין שבת וי"ט לחול דטעמא דלא תניף להזכיר לפני הש"י שלא יניף מקצר על השלחן שהוא כנגד המזבח המאריך כלומר שלא יקצר ימינו ח"ו: (צא) **ואי אמר הב לן ונבריך כו'.** וכתבו התוס' דהיינו דוקא כי אמר בעה"ב אבל לא אורח וכי אסורים כולם היינו כי אמר בעה"ב אבל בשביל אורח אינם נאסרים ומדברי רבינו ירוחם נראה שאם לא אמר הב לן ונבריך משנטל הכוס לברך הוי היסח הדעת ועיין בסמוך לקמן: (צב) **עד דמברכיתו בה"מ.** כבר כתבתי במי"ט דרבינו עצמו בפ' כיסוי הדם דוחה לזה הפי' אלא כלפירש"י התם עד דמברכיתו בפה"ג דהיסח הדעת אינו מזקיקו לברכה אחרונה אלא לברכה ראשונה וכתב הכל בו בשם הר"ס שכשאדם נכנס לבית חבירו ויש שם חבורות הרבה שאוכלים וכל אחד מושיט לו כוסו מברך על כל חד וחד בפה"ג כי בכל פעם הוא נמלך וכתב עוד בשם הרי"ף אבל הקרואים בבית בעה"ב לאכול מיני פירות ומביאים להם בזה אחר זה א"ל לברך אלא על הראשון דכיון דתלה בדעת בעה"ב אינו עושה היסח הדעת כדאמרינן אתכא דר"ג סמכינן: (צג) **ולא מסתבר.** כבר פירשתי במי"ט דדין אכילה ושתיה קאמר דלא מסתבר לחלק אבל בין נט"י להב לן ונבריך מחלק איהו גופיה בפרק כיסוי הדם ושכן עיקר דבנט"י הוא דמלינו לברכה אחרונה אבל לא בהב לן ונבריך שאינו מזקיקו

קיצור פסקי הרא"ש

לא נטל ידיו לבהמ"ז או שאמר הב לן ונבריך אסור לאכול ולשתות עד שיברך על מה שרוצה לאכול ולשתות וא"ל לברך בהמ"ז קודם והסומך על שלחן אחרים אפי' אמר הב לן ונבריך לא הוי סלוק עד שיאמר בעל הבית הב לן ונבריך אין לסלק המפה והלחם עד לאחר בהמ"ז ותיכף לנטילה ברכה:

קובץ מפרשים

א) רי"ף [גליון]: ב) תוס' [גליון]: ג) תוס' [גליון]: ד) רי"ף [גליון]: ה) **תיכף לנט"י ברכה.** והטור סימן קע"ט כתב דגם בנטל ידיו א"צ לברך כ"א לפניו ותמה עליו הב"י דמשמע הכא דבהא כ"ע מודו כ"א בהב ונבריך פליגי דלאחרים אינו דומה לנטל רק הוא מטעם היסח הדעת ע"כ נזקק לברכה שלפניו [גליון מהרש"א]: ו) **הב לן ונבריך כנטל ידיו דמי.** יש לפרש דהוי כהתחיל לברך אבל בשאר היסח הדעת גם לרש"י א"צ לברך בהמ"ז ועי' ד"מ סי' קע"ט אות א' [גליון מהרש"א]: ז) תר"י [גליון]:

האם אזלינן בקביעות סעורה בתר דידיה או בתר אחרים

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף ל עמוד א

א"ל רב נחמן עדיין מר כפין הוא שאין זה חשוב קביעות שיברך עליו לבסוף ברכה הראויה לו אלא אמר רב נחמן כל שאחרים קובעין עליו סעודה בזה השיעור אף על פי שאינו קובע הוא צריך לברך עליו ואם אחרים אינם קובעין אף על פי שהוא קובע אינו מברך דאחר הרוב אזלינן ואם הוא קובע במה שאין אחרים קובעין בטלה דעתו אצל כל אדם:

בית הבחירה (מאירי) מסכת ברכות דף מב עמוד א

פת הבאה בכסנין ...ואם קבע סעודתו עליה מברך המוציא וג' ברכות **ואם לא קבע אלא שאכל בכדי שאחרים קובעים עליו** בכך אף בזו לדעתנו מברך המוציא וג' ברכות ואפי' לא הי' דעתו לקבוע וברך מיני מזונות ונמלך ואכל הרבה מברך ג' ברכות וגאוני ספרד כתבו שכל שאינו קובע אף על פי שאחרים קובעים בכך אינו מברך אלא מיני מזונות ומעין ג'.

חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף מא עמוד ב

ופת הבאה בכסנין דהיינו פרפרת דמתני' אם באה בתוך הסעודה אינה טעונה ברכה כלל לא לפניה ולא לאחריה וכדתנן ברך על הפת פטר את הפרפרת, ובזה עדיפא מתאנים וענבים, וטעמא דמילתא משום דפרפרת הויא פת **ואלו קבע עליה סעודה או דאכל מיניה** כדי שאחרים קובעין עליו סעודה מברך עליה המוציא וג' ברכות, והלכך כל שבאה בתוך הסעודה דין הוא שיפטור אותה בברכת הפת

חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף לח עמוד ב

שתהא הברכה משתנה מרבוי למיעוט הא לא אשכחן, ופת הבאה בכסנין דאמר רב הונא לקמן כל שאחרים קובעין עליה סעודה צריך לברך, כלומר שמברך לפניו המוציא ולאחריו ג' ברכות, וכי לא אכל אלא פחות מכאן אין מברך לפניו רק בורא מיני מזונות דאלמא הברכות משתנות בשנוי השיעורין, לא היא דפת הבאה בכסנין כי לא מברכינן עליה המוציא אפילו על אכילת כזית היינו משום דחשבינן ליה כמשתנה ממינו, ותדע לך שהרי בפת דעלמא מברכין עליה המוציא בכזית ובפת הבאה בכסנין לא מברכין אלא בורא מיני מזונות, אלא **דכשקובע עליו סעודה עשאו כפת דעלמא ואפילו לא קבע סעודה עליו אלא שאוכל כדי קביעות אחרים ג"כ הרי הוא עושה אותו כפת דעלמא** שאוכלין ממנה הרבה כדי שביעה והוה ליה לדידיה כמי שלא נשתנה ממינו,

בדעת הרמב"ם

רמב"ם הלכות ברכות פרק ג הלכה ט

וכן עיסה שלשה בדבש או בשמן או בחלב או שעירב בה מיני תבלין ואפאה והיא הנקראת פת הבאה בכסנין אף על פי שהוא פת מברך עליה בורא מיני מזונות, **ואם קבע** סעודתו עליה מברך המוציא.

כסף משנה הלכות ברכות פרק ג

וכן עיסה שלשה וכו'. שם (דף מ"ב) רב יהודה הוה עסיק לבריה בי רב יהודה בר חיננא אייתי לקמייהו פת הבאה בכסנין כי אתא שמעינהו דקא מברכי המוציא א"ל מאי ציצי דקא שמענא דילמא המוציא קא מברכיתו א"ל אין דתניא ר' מונא אומר משום ר' יהודה פת הבאה בכסנין מברך עליה המוציא ואמר שמואל הלכה כר' מונא א"ל אין הלכה איתמר ואסיקנא דאי קבע סעודתיה עילויה מברך המוציא ומפרש שם בגמרא שאע"פ שזה לא קבע סעודתיה עליו כיון שאכל שיעור שאחרים קובעים אכילתן בכך טעון ברכת המזון. ומפרש רבינו דפת הבאה בכסנין היינו עיסה שלשה בדבש וכו' או שעירב מיני תבלין וכו'. והיה נראה לומר דהיינו דוקא בשלא נתן מים אלא מעט אבל אם נתן מים הרבה אף על פי שנתן ג"כ שאר משקין כיון דמיעוטא נינהו בטלים הם לגבי מים ויש לאותה עיסה דין פת גמור לכל דבר והכי דייק לישניה שכתב שלשה בדבש דאם לא כן הל"ל עיסה שנתן לתוכה דבש וכו' אלא דמדכתב או שעירב בה מיני תבלין איכא למידק איפכא דהא תערובת תבלין דבר מועט הוא ואפ"ה מוציאו מתורת לחם לענין המוציא ותדע דהא עיסה שנילושה במי פירות תנן דחייבת בחלה ואפ"ה אינו מברך עליה המוציא כל שלא קבע עליה הילכך ע"כ דלאו במידי דמיקרי לחם תליא מילתא אלא לא קבעו חכמים לברך המוציא ושלש ברכות אפי' בכזית אלא בלחם שדרך בני אדם לקבוע עליו דהיינו עיסה שנילושה במים לבד בלי שום תערובות אבל כל שיש בה שום תערובות ממי פירות או מתבלין כיון שאין דרך בני אדם לקבוע סעודתן עליו לא חייבוהו לברך המוציא ושלש ברכות **אא"כ אכל שיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו** והוא שיהיה טעם התערובות ניכר בעיסה דומיא דעירב בה מיני תבלין שטעמם ניכר בעיסה וזה נראה עיקר:

מעשה רקח הלכות ברכות פרק ג הלכה ט

וכן עיסה שלשה בדבש וכו'. שם דף מ"ב ומ"ש רבינו ואם קבע סעודתו עליה וכו'. מפשט דבריו ז"ל משמע דבדידיה תליא מלתא ושיעורא לענין קביעות ולא קפדינן אם אחרים אינם קובעים סעודתם בזה השיעור שאכל הוא אלא כל שהוא קבע סעודתו עליה מברך המוציא וג' ברכות. ואם כן קשה דמהגמרא מוכח דלאו בדידיה תליא מלתא אלא כל שאחרים קובעים עליו אף על פי שהוא לא קבע מברך המוציא וג' ברכות דהכי קאמר ליה רב נחמן לרב הונא וכ"כ מרן ז"ל כאן וגדולה מזו ראיתי להרא"ש ז"ל שהביא לשון רבינו דכותב להדיא שהכל תלוי באחרים והביא גם כן השגת הראב"ד ז"ל עליו עיין שם והוא דבר תימה שמדברי רבינו כאן הוא בהיפך. והיותר תמוה מהמפרשים ז"ל שלא נתעוררו בכל זה וצריך לי עיון. ובדברי הרא"ש ז"ל שם שנראין קשה ההבנה כבר נתעורר בהם נאמן ביתו הוא המעדני מלך ז"ל עיין שם.

ישוב קושית התוס' מיין

גם מה שהקשו התוס' מדאמרו לבן זומא אמאי מברכין על יין. נראה דלרש"י כל מידי דהוי צורך הפת כגון לשרות הלחם אחרי אוכלו או ללפת, הכל מחמת הסעודה הוי, ויין שבתוך הסעודה לשרות הוי[רז], ולעולם לא הוי מחמת הסעודה אלא דברים שהם צורכי הפת.

וחזי מאן גברי רבוואתא חתמי עליה דהאי פירושא, בעל הלכות גדולות (הלכות ברכות פ"ו) ורש"י ורי"ז (הובא בשלטי גבורים כט, א מדפי הרי"ף). והרי"ף ז"ל לא גילה דעתו בזה. והרמב"ם ז"ל עיין מה שכתבתי בריש פרקין באורך, ובסמוך (לקמן מב, ב) בסוגיא דאבעיא להו בית שמאי ארישא וכו', ושם העליתי דהרמב"ם ז"ל לא סבירא ליה כדעת התוס', אלא כדעת גאון ורש"י בדייסא.

דף מ"ב ע"א

קביעות סעודה תליא בקביעותא דידיה ולא בקביעותא דאחרים

גמרא רב הונא אכיל תליסר ריפתי וכו' ולא בריך כו'. הרמב"ם בפרק ג' מהלכות ברכות (ה"ט) כתב וז"ל: עיסה שנאפת בקרקע כו' הואיל ואין עליה צורת פת מברך עליה בתחילה בורא מיני מזונות, ואם קבע מזונו עליה מברך המוציא. וכן עיסה וכו' והיא הנקראת פת הבאה בכסנין, אף על פי שהיא פת מברך בורא מיני מזונות, ואם קבע סעודתו עליה מברך המוציא. עכ"ל. משמע מדבריו דלא תליא מלתא אלא בקביעת דידיה, וכעובדא דרב הונא, ולא כדברי רב נחמן, וטעמא דמעשה עדיף, ותו דהלכה כרב הונא לגבי דרב נחמן דבקביעותא דידיה תליא מלתא[כא].

וכן מוכח מדברי הרי"ף (ל, א מדפי הרי"ף) שכתב וז"ל: רב הונא אכל

אור לציון

רז. כדאיתא להלן בגמרא (מב, ב).

מילואים לציון

[כא] **שיטת הרמב"ם בקביעות סעודה בפת הבאה בכסנין.** כתב רבינו: דמשמע מדברי הרמב"ם דלא תליא מלתא אלא בקביעת דידיה וכו' דבקביעותא דידיה תליא מלתא.

אולם בארחות חיים להר"א מלוניל (הלכות סעודה אות כז) כתב בדעת הרמב"ם דשיעור קביעות סעודה תליא בשיעור שאחרים קובעים, שאם אכל שיעור שאחרים קובעים עליו חייב לברך עליו אף אם הוא אינו קובע עליו. וכן כתב הפרי מגדים (א"א סימן קסח ס"ק יג) בדעת הרא"ש [המובא להלן בהמשך דברי רבינו] בדברי הרמב"ם. וכן כתב הכסף משנה.

וכן נראה בדברי הטור (סימן קסח) שכתב ואם אכל ממנו שיעור שאחרים רגילים לקבוע עליו סעודה אף על פי שהוא לא שבע ממנו מברך עליו המוציא ושלש ברכות, ולא הזכיר שום דעה החולקת, ומשמע דפשיטא ליה דקביעות סעודה תליא ברוב בני אדם ולא בדעתא דידיה.

מפת הבאה בכסנין תריסר ריפתי כו׳ ולא בריך, אמר רב נחמן עדיין מר כפין הוא, אלא אמר רב נחמן כל שאחרים קובעים מחמת סעודה וכו׳, ומסקנא היכא דאכיל ליה בתורת כסנין בתחילה מזונות וכו׳, והיכא דאכיל ליה בתורת קביעותא מברך עליו המוציא כו׳. עכ״ל. הרי דלא תלה מלתא בקביעות אחרים כדקאמר רב נחמן, אלא בקביעותא דידיה וכדעתיה דרב הונא, והיינו פסקיה דהרמב״ם.

והכי מוכחא דעת בה״ג (הלכות ברכות פ״ו) שכתב וז״ל: והני מילי דלא קבע סעודתיה עליה, אבל קבע סעודתיה עליה וליכא ריפתא אחריתי מברך עליה המוציא כו׳. ע״כ. משמע דאם לא קבע הגם שאכל שיעור שאחרים קובעים מברך מזונות, ומהשתא קיימו בה״ג ורי״ף והרמב״ם בשיטה אחת. ומה שדקדק בה״ג לומר ׳וליכא ריפתא אחריתי׳ השמיענו דין דבהיכא דקבע עליה ועל נהמא[רח].

קבע סעודה בשיעור שאין אחרים רגילים לקבוע סעודה

ובהיכא דאכל דבר מועט שאין דרך בני אדם לקבוע, כתב הרא״ש (סימן ל) וז״ל: וכתב רבינו משה דאם אחרים אינם קובעים אפילו כשהוא קובע אינו מברך דבתר רוב אזלינן כו׳. והראב״ד כתב ואם הוא קובע עליו אפילו משהו מברך תחילה המוציא כו׳, ונראים דברי רבינו משה. עכ״ל. ואולי דגם הרמב״ם לא אמר אלא אם קבע וכו׳, ולא הזכיר תנאי, אפשר דמן הסתם איירי בקביעות הרגיל, ולא מיירי בקבע על שיעור שאין דרך לקבוע[רט], (ובהא) [דבהא] מלתא ליכא פלוגתא בין האמוראים, והגם דלא אשכחן מאן דאמר דבעינן שיעור שבני אדם קובעים, סתמא כפירושו, אבל קביעות דידיה בעינן, ואם לא קבע אפילו אכל טובא לית לן בה, וכעובדא דרב הונא, ובהאי פרטא דדינא לא אשכחן ברבוותא קדמאי דפליגי.

והגם דהרשב״א בהלכות (חידושים ד״ה רב הונא) כתב וחזר רב הונא והודה לדברי רב נחמן. ע״כ. לא ידענא מאין לו, והרי ספרי דוקאני בה״ג והרי״ף והרמב״ם מוכח מדבריהם דלא הדר ביה. והגם דקיימא לן בכולהו

אור לציון

רח. נראה דכוונת רבינו לפרש בדברי הבה״ג לומר שאם קובע סעודה על פת רגיל יחד עם פת הבא בכיסנין יש לו לברך המוציא על פת הרגיל. **רט.** ונראה דהיה קשה לרבינו מה שהקשו המעשה רוקח (ברכות פ״ג ה״ט) והפמ״ג (או״ח סימן קסח א״א ס״ק יג) על הרא״ש שהביא בשם רבינו משה דאם אחרים אינן קובעין אפילו כשהוא קובע אינו מברך דבתר רוב אזלינן ובטלה דעתו אצל כל אדם, דהרי הרמב״ם (ברכות פ״ג ה״ט) כתב וז״ל: פת הבאה בכסנין אע״פ שהוא פת מברך עליה בורא מיני מזונות, ואם קבע סעודתו עליה מברך המוציא. עכ״ל. הרי מבואר להדיא דדעתו דאזלינן בתר קביעות דידיה, והוא להיפך ממה שהביא הרא״ש בשמו. ועל זה תירץ רבינו דלדעת הרמב״ם תרתי בעינן, שהוא יקבע עליה סעודתו וגם שהקביעות יהיה על שיעור שאחרים קובעין עליו סעודתם.

ו—ז [ב] **פת הבאה בכיסנין והוא פת שעשוי כמין כיסים מלאים סוכר ושקדים ואגוזים** ה] **ומיני תבלין מברך עליו בורא מיני מזונות ולאחריה**

תליא בחביבות דעל חביבות הנאתו הוא מברך ומשבח ולכך במילתא דראבי"ה נהי נמי דבעל הבית נזהר מפת של גוים אינו זה בשביל שאינו חביב לו אלא מניח משום פרישות ולכך היכא דמצי למצוא עילה שיאכל בהיתר ולא יצטרך לפרישות כגון הכא שמחבב בו המצוה שרו ליה רבנן ואהא מייתי ראיה מן הירושלמי דקאמר פת נקיה טמאה ופת קיבר טהורה על איזה מהם שירצה יברך משמע ליה אפילו אי פרוש הוא שלא לאכול חולין טמאים אפילו הכי יברך על הטמאה אם ירצה משום חיבוב המצוה ויאכל ממנה והוא הדין לגבי פת של גוים [ולאו דוקא נקט ראבי"ה אם היה מיסב על שולחן ישראל האוכל פת של גוים] דבלא דידיה נמי שרי אלא נקט הכי דלא תימא מי הוא זה המביא פת של גוים על השלחן הואיל ובעל הבית נזהר ממנו אבל לעולם כל שאין רצונו לאכול מן המוקדם או החשוב או החביב מפני שאינו חפץ בו אינו נראה כלל שיתחייב לברך עליו לאכול ממנו כדי להקדימו עכ"ל:

ז **פת הבאה בכיסנין.** בפרק כיצד מברכין (מב.) רבי מונא אומר משום רבי יהודה פת הבאה בכיסנין מברכין עליה המוציא ואסיקנא דלית הלכתא כוותיה ואקשינן עליה מדאמר רב יהודה אמר שמואל לחמניות מערבין עליהם ומברכין עליהם המוציא ושני שאני התם דקבע סעודתיה עלייהו אבל היכא דלא קבע סעודתיה עלייהו לא. ותו איתא התם (שם) רב הונא אכל תריסר ריפתא בני תלתא בקבא ולא בריך א"ל רב נחמן עדי כפנא אלא כל שאחרים קובעין עליו סעודה צריך לברך והסכים רש"י לדעת המפרש דמפת הבאה בכיסנין אכל וכן כתבו הרי"ף (כט:) והרא"ש (סי' ל) וכתב הרי"ף (ל.) מסקנא היכא דאכיל לה בתורת כיסנין בתחלה מברך בורא מיני מזונות ולבסוף ולא כלום והיכא דאכיל לה בתורת קביעותא מברך עליה המוציא ושלש ברכות וה"ר יונה כתב (כט: ד"ה תריסר) שיש מפרשים דכי אכיל לה שלא בקביעות אינו מברך לאחריה כלום ויש מפרשים שמברך בורא נפשות. והרא"ש (שם) כתב שמברך מעין שלש וכן כתב הרשב"א (שם ד"ה רב הונא) וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ג (ה"ט — יא) והכי נקטינן: **וכתב** הרא"ש (שם) כל שאחרים קובעים עליו סעודתם צריך לברך המוציא ושלש ברכות וכתב רבינו משה דאם אחרים אינם קובעים אפילו כשהוא קובע אינו מברך דבתר רוב אזלינן ובטלה דעתו אצל כל אדם והראב"ד ו] כתב ואי הוה קבע עליו אפילו משהו מברך עליו בתחלה המוציא ולבסוף שלש ברכות ונראים דברי רבינו משה ואם מתחלה היה דעתו לאכול מעט ובירך בורא מיני מזונות ואח"כ אכל כשיעור שאחרים קובעים עליו מברך שלש ברכות אף ע"פ שלא בירך המוציא תחלה עכ"ל וגם ה"ר יונה (ל. ד"ה א"ל) כתב ואם אחרים אינם קובעים אע"פ שהוא קובע אינו מברך דאחר הרוב אזלינן ואם הוא קובע במה שאין אחרים קובעין בטלה דעתו אצל כל אדם ע"כ והכי נקטינן: **והאגור** (סי' ריז) כתב ופירוש אם קבע סעודתו עלייהו פירש ה"ר אביגדור דוקא סעודת ערב ובוקר ולא סעודת עראי ע"כ והוא מדברי שבלי הלקט (סי' קנט). וליתא אלא בין סעודת ערב ובוקר בין סעודת עראי אם אכל שיעור שבני אדם קובעין עליו מיקרי קביעות ואי לא לא וכמו שנתבאר בסמוך בשם רבוותא:

ז **ומה** שפירש רבינו בפת הבאה בכיסנין הוא פירוש רבינו חננאל שכתב ה"ר יונה בפרק כיצד מברכין (כט. ד"ה שאין) והערוך (ערך כסן) כתבו ג"כ והרשב"א (מא: ד"ה נמצא) ג"כ כתב גבי דברים הבאים בתוך הסעודה ופת הבאה בכיסנין כגון אובליא"ש ואותם העשויים כמין כיסים שממלאין אותם בדבש ושקדים ומיני בשמים: **והרמב"ם** כתב בפרק ג' מהלכות ברכות (ה"ט) שהיא עיסה שנילושה בדבש או בשמן או בחלב או שעירב בה מיני תבלין ואפאה. והיה נראה לומר דהיינו דוקא בשלא נתן מים אלא מעט אבל אם נתן בה מים הרבה אע"ג שנתן בה גם כן שאר משקין כיון דמיעוטא נינהו בטלים הם לגבי המים ויש לאותה· עיסה דין פת גמור לכל דבר והכי דייק לישניה שכתב שנילושה בדבש וכו' דאם לא כן הוה ליה למימר עיסה שנתן לתוכה דבש וכו' אלא דממה שכתב או שעירב בה מיני תבלין איכא למידק איפכא דהא תערובת תבלין דבר מועט הוא ואפילו הכי מוציאו מתורת לחם לענין המוציא ותדע דהא עיסה שנילושה במי פירות תנן (חלה פ"ב מ"ב) דחייבת בחלה ואפילו הכי אינו מברך עליה המוציא

ג **פת הבאה בכיסנין.** מסקנא דגמרא בפרק כיצד מברכין (דף מ"ב.): **ומ"ש והוא פת שעשוי כמין כיסין מלאין צוקרא ושקדים ואגוזים ומיני תבלין.** כן כתב ה"ר יונה על שם רבינו חננאל ורצונו לומר עיסה שנילושה במים בלבד אלא שעשוי כיסין מלאים צוקרא או שקדים או אגוזים או שאין בה שום אחד מאלו הדברים וגם אין שם כיסין אלא שעירב בעיסה מיני תבלין והטעם לפי שלא קבעו חכמים לברך המוציא ושלש ברכות אלא בלחם סתם שהכל קובעין עליו וזה לשון רש"י דף מ"א פת שנילושה עם תבלין הרבה ואגוזים ושקדים וכו' ורצה לומר גם כן או אגוזים או שקדים הרבה דאם אין שם אלא דבר מועט אף על פי שטעם תערובת הפירות או התבלין ניכר בעיסה הוה ליה פת גמור ומברך עליהם המוציא ושלש ברכות גם לשון הרמב"ם שכתב בפ"ג שהיא עיסה שנילושה בדבש או בשמן או בחלב או שעירב בה מיני תבלין ואפאה היינו לומר שנילושה בדבש הרבה ושמן הרבה וחלב הרבה או שעירב בה מיני תבלין הרבה ☜ דלא כמו שכתב ב"י וזה לשונו דהא תערובת תבלין דבר מועט הוא וכו' עכ"ל דאף על פי דסתם תערובת תבלין דבר מועט הוא כאן לא איירי במועט אלא בהרבה תבלין דומיא דדבש ושמן וחלב שכמעט הדבש והתבלין הם עיקר כאשר נמצאים בזמנינו מיני לעקוכ"ן בדבש הרבה ותבלין הרבה וכך היא דעת הרב בהגהת שלחן ערוך (ס"ז): **עוד** כתב ב"י דנקטינן להקל ואינו מברך המוציא ושלש ברכות בין שיש בה הרבה תבלין בין שאין שם אלא דבר מועט ואפילו אינו מתובל כלום אלא שעשאן כעכין יבשין וכוססין אותם לתיאבון לא כדי להשביע (כגון קיכל"ך שלנו) לכל אלו יש להם דין פת הבאה בכיסנין עכ"ל וכן פסק בשלחן ערוך (ס"ז) ואיכא לתמוה למה אמר שהוא קולא הלא אם אינו מברך ברכה הראויה לה בין כך ובין כך הוא חומרא שעובר משום לא תשא ולכן נראה עיקר דאם אינו מתובל כלל אלא דעשאן כעכין יבשין ואפילו אית בהו נמי תבלין דבר מועט כיון שנילושה במים בלבד או אפילו הני כיסנין שנילושין בדבש או שמן או חלב והמים הם הרוב כל אלו אין לאכלן אלא בתוך הסעודה אבל אם הדבש או השמן או החלב הוא הרוב והמים הם המיעוט דבטלין במיעוטן משמע דבהא כולי עלמא מודו דיש להם דין כיסנין ואין צריך לומר אם אין שם מים כלל אלא כל העיסה נילושה בדבש שיש לה דין כיסנין: **מיהו** מצאתי בליקוטים בשם הרב מהר"ר אלכסנדר כ"ץ ובשם רבינו יצחק מדורא שהיו נוטלין ידיהם על אכילת לעקו"ך שמוכרין בשוק ומברכין עליהן המוציא ושלש ברכות אלא דאותן לעקוכי"ן שהעשירים היו מתקנים בבתיהם היו אוכלין בלא נטילה ובלא המוציא אלא מברכין עליהן בורא מיני מזונות לפי שרובן בשמים נראה דסבירא ליה דמה שפירש רש"י פת שנילושה עם תבלין הרבה ואגוזים ושקדים היינו לומר שהתבלין הם הרבה מן הקמח אבל אם הקמח הרבה מן הבשמים קימחא עיקר ולכן הלעקוכי"ן שמוכרין בשוק אף על פי שהעיסה נילושה בדבש בלא שום תערובת מים כיון דהקמח עיקר צריך ליטול ידיו ולברך עליו המוציא ושלש ברכות אלא שאין נוהגים כן אלא לברך בורא מיני מזונות בלבד ולאחריו מעין שלש מיהו ☜ ירא שמים לא יאכל הני סתם

דרישה

[ב] **פת הבאה בכיסנין.** כתב ב"י בשם הרי"ף דכי אכיל ליה שלא בקביעות אינו מברך לאחריה ולא כלום נראה משום דסבירא ליה שהוי כמו פחות משיעור שאין מברכין ברכה אחרונה כמו שיתבאר בסימן זה ועיין לקמן בסימן ר"י דלא קיימא לן הכי:

הגהות והערות

ה] **בכת"י** פריז נוסף "שקורין מושקד"א". וכנראה זו הגהה ממאן דהו: ו] **ונראה** שכן דעת הרשב"א שהביא הב"י סי' קעז (ד"ה ודעת הרשב"א):

ברכה אחת מעין שלש. ואם אכל ממנו שיעור שאחרים רגילים לקבוע עליו סעודה ז] אף על פי שהוא לא שבע ממנו מברך עליו המוציא ושלש ברכות. ואם מתחלה היה בדעתו לאכול ממנו מעט ובירך בורא מיני מזונות ואחר כך אכל שיעור שאחרים קובעין עליו סעודה יברך עליו שלש ברכות אף על פי שלא בירך המוציא תחלה. ואם אכל שיעור שאין אחרים קובעין עליו אף על פי שהוא קובע עליו אינו מברך המוציא ושלש ברכות דבטלה דעתו אצל כל אדם דבתר רובא אזלינן: ח לחמניות אותן שבלילתן עבה לחם גמור הוא ומברכין עליהם

לעקוכי"ן שמוכרין בשוק אלא בתוך הסעודה לאפוקי נפשיה מפלוגתא דרבוותא ועוד דידוע דעכשיו מזייפין אותן ומערבין בהם מים הרבה ואין הדבש עיקר וכן משמע מלשון הרב בהגהה (ס"ז) דדוקא בלעקו"ך שכמעט הדבש והתבלין הם עיקר הוא דמברך עליו בורא מיני מזונות הא לאו הכי פת גמור הוא וכן כתב מהר"ש לוריא בתחלת איסור והיתר שלו (מכוונות על שערי דורא סי' א אות ו) על שם הרב ר' זעליקמן בינ"ג דהא דדובשני מותרין ט] לפי שהתבלין בטלין בקמח היינו סתם דובשני דקמח עיקר והא ראיה דמברכין עליהם המוציא ושלש ברכות אבל בקלוני"א יש דובשני שקורין בורג"ר קוכ"ן דהתבלין עיקר שהרי כתב באגודה שאין מברכין עליהן המוציא דאין שיש בקמח כנגד התבלין והיה צריך עיון לפי זה היאך אוכלין אותן כיון שהתבלין נידוכו במדוכה של גוים עכ"ל. אלמא דבסתם דובשני כיון דקמח עיקר מברכין עליהן המוציא אף על פי שנילושה בדבש לחוד בלא שום תערובת מים ומכל מקום כיון דיש חולקים ונותנין להם דין כיסנין אין לאכול כלל סתם לעקוכי"ן אלא בתוך הסעודה כדפירשתי וכן הני שמאל"ך קוכי"ן או פוט"ר קוכי"ן אין לאכלם אלא בתוך הסעודה בין שיש שם תערובת מים בין אין שם תערובת מים ואף על פי שכבר נהגו לעשות שמאל"ך קוכי"ן ללחם משנה בליל שבת ולברך עליו המוציא אינו נכון לכתחלה והני פורים קרעפלי"ך שהעיסה נילושה בדבש ובתבלין או בשומן אווז ואחר כך עושין אותן כמו כיסין לתת בתוכו אגוזים ורוזינק"ש וכן הויז"ן בלאז"ן כולי עלמא מודו דיש להם דין כיסנין:

ד **ואם אכל** ממנו שיעור וכו' עד דבתר רובא **אזלינן**. כל זה בפסקי הרא"ש (דף ע"ב ע"א): **ומ"ש ואם אכל**. היינו לומר שמתחלה היה בדעתו לאכול שיעור שאחרים רגילים לקבוע עליו סעודה וגם אכל כשיעור הזה אף על פי שהוא לא שבע ממנו מברך עליו המוציא ושלש ברכות אבל אם מתחלה היה בדעתו וכו': **כתב** בשלטי הגבורים (ל. אות א) בשם גדול אחד וזה לשונו דהמולייתות הנאפות בתנור שהן מליאות בשר או דגים או גבינה או מיני ירקות מברך עליהן המוציא וכן נראה בעיני עיקר שהן עשויין פת וליפתן ולקביעות סעודה הן עשויין עכ"ל וכן כתב האגור (סי' רטז) במולייתות שקורין פשטיד"א הנאפות בתנור מלאים בשר או דגים או גבינה מברכין עליהם המוציא ושלש ברכות ומביאו ב"י בסוף סימן זה וכן פסק בשלחן ערוך (סי"ז) ופשוט הוא:

ה **לחמניות אותן** שבלילתן עבה וכו'. פירוש לחמניות הם רקיקים דקים אם מתחלתן עיסה דהיינו כשנתנו המים בקמח היתה בלילתן עבה וגם סופן עיסה דנאפות בתנור אפילו לא קבע עלייהו מברך המוציא ושלש ברכות דלחם גמור הוא והוא שקורין אובליאו"ש

כל שלא קבע עליה הילכך על כרחך לומר דלאו במידי דמיקרי לחם תליא מילתא אלא לא קבעו חכמים לברך המוציא ושלש ברכות אפילו בכזית אלא בלחם שדרך בני אדם לקבוע עליו דהיינו עיסה שנילושה במים לבד בלי שום תערובת אבל כל שיש בה שום תערובת ממי פירות או מתבלין כיון שאין דרך בני אדם לקבוע סעודתן עליו לא חייבוהו לברך המוציא ושלש ברכות אלא אם כן אכל שיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו והוא שיהיה טעם התערובת ניכר בעיסה דומיא דעירב בה מיני תבלין שטעמם ניכר בעיסה וזה נראה עיקר [א] ולישנא דנילושה דנקט הרמב"ם: **ורש"י** (מא: ד"ה פת הבאה בכסנין) פירש פת שנילושה עם תבלין הרבה ואגוזים ושקדים והערוך (שם) פירש עוד בשם רבינו האי שפת הבאה בכיסנין הם כעכין והיא פת בין מתובלת ובין שאינה מתובלת שעושים אותה כעכין יבשים וכוססין אותם בבית המשתה ושלא בבית המשתה ומנהג בני אדם שאוכלים ממנו קימעא וכשאכל רב הונא הרבה אמר רב נחמן עדי כפנא זה רעב ולרעבונו אכל לשבוע ממנה ולא בתורת כיסנין וצריך לברך אחריה וראיה לדברי הגאון וכל לחם צידם יבש היה נקודים (יהושע ט ה) תרגומו וכל לחם זוודהון יביש הוה כיסנין עכ"ל: **ולענין** הלכה כיון דספיקא במידי דרבנן הוא נקטינן כדברי כולם להקל ובין כיסים שממלאים אותם בדבש ושקדים כגון הנקראים רושקיליא"ש דיאלמש"ו ובין עיסה שעירבו בה מי פירות או מיני תבלין בין הנקראים בישקוגו"ש כולם דין פת הבאה בכיסנין יש להם ואינו מברך עליהם המוציא ושלש ברכות אלא אם כן קבע סעודתו עליו ח] או אכל שיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו (ב): **וכבר** כתבתי בסימן קנ"ח (ד"ה בסוף) שלמד הרשב"א (מג. ד"ה בא להן) מהירושלמי (שם פ"ו ה"ו) שאינו צריך ליטול שתי ידיו לפת הבאה בכיסנין אלא די בידו אחת ואני כתבתי שם דלדידן לא בעי ליטול אפילו ידו אחת:

קמו:

ח **לחמניות אותם שבלילתם עבה לחם גמור הוא** וכו'. בפרק כיצד מברכין שם לחמניות מערבין בהם ומברכין עליהם המוציא ואוקימנא דהיינו בדקבע סעודתיה עלייהו אבל היכא דלא קבע סעודתיה עלייהו לא ופירש רש"י לחמניות אובליא"ש. וכתב הרא"ש

דרכי משה

(ב) **אבל** אין המנהג כדבריו שהרי בשבתות וימים טובים ונשואין מברכין המוציא על מיני לחם המתובלין הרבה וניכר בהם במראה ובטעם ע"כ נראה ט*] דס"ל דלא יצא מכלל לחם במה שעירב בו תבלין או שאר משקין מעט אלא אם כן עיקר העיסה נילוש באותן דברים ואפשר שגם דעת הרמב"ם כן דלא כפי' שפירש בית יוסף ומכל מקום נראה לי שאותן מיני מתיקה שקורין לעקו"ך דינן כדין פת הבאה בכיסנין שהרי יש בהן דבש ובשמים הרבה ועיקר העיסה נילוש בהן:

דרישה

(**עמוד ג'**) בב"י ד"ה ולענין הלכה כתב הב"י להקל. אפשר משום שהדין שברכת בורא מיני מזונות היא ברכה כוללת כמו ברכת שהכל ולכן יש לברך על כולם בורא מיני מזונות ובברכה אחרונה מקילים ומקצרים ומברכין מעין שלש ואף על פי שברכת מעין שלש אינה עומדת במקום ג' ברכות:

חדושי הגהות

קסח [א] חסרון הניכר יש כאן במה דסיים ולישנא דנילושה דנקט הרמב"ם ולא ביאר כוונתו ובחיבורו כסף משנה על הרמב"ם כתב כל דברים אלו אות באות עד וזה נראה עיקר ולא סיים בה הכי ונראה להגיה דצריך לומר ולישנא דנילושה דנקט הרמב"ם קשה או ולישנא דנילושה לאו דוקא:

הגהות והערות

ז] **בכתה"י** ודפוס פייבי די שאקו וספרדי תיבת סעודה ליתא וכן לקמן:

ח] **קשה** דלעיל פסק דאם קבע על שיעור שאין דרך בני אדם לקבוע עליו בטלה דעתו ודלא כהראב"ד. וכתב בשו"ת גינת ורדים כלל א סימן כד דצ"ל אם אכל שיעור וכו'. והקשה במאמר מרדכי (אות טו) דכל שאכל שיעור שבני אדם קובעים עליו אפילו הוא לא קבע מברך המוציא וג' ברכות ואם כן למה כתב בית יוסף "אלא אם כן קבע סעודתו עליו", ותירץ דמרן ז"ל הכי קאמר אלא כן קבע סעודתו עליו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, להראב"ד אפילו קבע על כל שהוא, ולאינך פוסקים דוקא אם אכל שיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו עיי"ש:

ט] **פירוש** דובשנין של גוים. ועיין מפרשי שערי דורא שם ובית יוסף יורה דעה סימן קיג ד"ה כתב הר"ש בר צמח ודרכי משה שם אות ט: ט*] **כן** הוא בדרכי משה הארוך שבדפוס. ובכת"י "א"כ נראה". ובדרכי משה הקצר הגירסא "ע"כ דס"ל":

המוציא ושלש ברכות. ואותן שבלילתן רכה ודקות מאד מברכין עליהן בורא מיני מזונות ואם קבע סעודתיה עלייהו מברך המוציא ושלש ברכות. ואי אכיל להו בתוך הסעודה שלא מחמת סעודה טעונין ברכה לפניהם ולא לאחריהם:

בית יוסף

(סי' ג) ולא נהירא דלחם גמור הוא שתחלתו וסופו עיסה ומברך עליהם המוציא וברכת המזון ונראה לפרש לחמניות היינו (נבלעים) [נבליא"ש] שהן דקות ואין מברכים עליהם אלא בורא מיני מזונות אבל אי קבע סעודתו עליהם מברך עליהם המוציא ושלש ברכות ואי אכיל להו י] שלא מחמת הסעודה טעון ברכה לפניהם ולא לאחריהם עכ"ל וכך הם דברי רבינו. ודין אכיל להו שלא מחמת הסעודה יתבאר בסימן קע"ז בס"ד. והתוספות (ד"ה לחמניות) כתבו גם כן דאובליא"ש אפילו לא קבע מברך המוציא דלחם גמור הוא אלא נראה דהיינו נילי"ש מיהו כי קבע סעודתיה עלייהו מברך עליו המוציא כמו בפורים מיהו רבינו שמשון פירש דאין מברך עליו המוציא דהוי כמו דייסא ע"כ: **והמרדכי** (סי' קכ) נסתפק בהם לפי שהם רכים יותר מדאי והיה נוהג ר"י שלא לאכלם אף בפורים כי אם תוך הסעודה לברך בפת תחלה כדי לפטרם מברכה שהיה מסופק אי הוי קביעותיה קביעות אי לא וכן כתבו התוספות (לח. ד"ה מר זוטרא) גבי כובא דארעא וכן כתבו הגהות מיימוניות בפרק ג' (אות ג) אלא שכתבו (פ"ד אות ט) ונראה דפת לא פטרא להו מברכה שלפניה דלא חשיבי מחמת סעודה טפי מפת הבאה בכיסנין שטעונין ברכה לפניהם ולא לאחריהם ע"כ: **וה"ר יונה** כתב בפרק כילד מברכין (כז. ד"ה ואי) גבי הא דאמר אביי טריתא פטורה מן החלה שרבינו יצחק הזקן אומר שבאלו הרקיקין הדקין ביותר שעושין בשני ברזלים ונקראים יא] אובליא"ש אין הקביעות שלהם קביעות ואינו מברך אלא בורא מיני מזונות שאין קביעות אכילה בזה לעולם ולקמן (ל. ד"ה ואמר) גבי הא דלחמניות מברכים עליהם המוציא כתב רוב המפרשים אומרים שלחמניות כעין כעכין וקשה על זה אמאי איצטריך למימר דמברך עליהם היכא דקבע עלייהו שהרי פשוט הוא יב] ולפיכך נראה יותר נכון לפרש דלחמניות רקיקין דקים ונקראים בלעז ניבלא"ש ומפני שבלילתן מתחלה רכה הוצרך להשמיענו דהיכא דקבע עלייהו מברכים עליהם המוציא עכ"ל: **ומיהו** אותם רקיקים דקים שנותנים מרקחת עליהם נראה שהם טפלים למרקחת וברכת המרקחת פוטרן וכן כתב הכל בו (סו"ס כד כ ע"ג) ואכתוב לשונו בסימן ר"ב (ד"ה כתב הכל בו) בס"ד: **כתוב** בשבלי הלקט (סי' קנט) על כובא דארעא ולחמניות ופת הבאה בכיסנין אי קבע סעודתו על הפת ולבסוף הביאו לו אלו לקינוח סעודה מברך עליהם בורא מיני מזונות דהוי ליה כמו פירות ולאחריהם לא יברך דברכת המזון פוטרתן:

בית חדש

אבל אותן שבלילתן רכה שקורין נילו"ש דזהו תחלתן סופגנין וסופן דקין מאוד דהיינו שנשפכין על הברזלים החמים מאוד ואופין עליהם או נשפכין על עלים רחבים ובארץ רוסי"א קורין אותן גליסניק"י ואופין בתנור על העלים אם לא קבע עלייהו מברכין עליהם בורא מיני מזונות וכו' ודלא כפירוש רש"י דדוקא באובליא"ש מחלק תלמודא בין קבע עלייהו ללא קבע אבל בנילו"ש אפילו קבע עלייהו אינו מברך אלא בורא מיני מזונות דליתא וכך היא דעת התוספות והשותים מימיהם: **כתב** במרדכי על הא דאמרינן בפרק כילד מברכין (בריש דף ל"ח) גבי כובא דארעא מר זוטרא קבע סעודתא עילויה ובריך עילויה המוציא ושלש ברכות וזה לשונו אמנם אותם נילו"ש רכים הם יותר מדאי ואינם אלא גובלא בעלמא ויש להסתפק אם יש לברך המוציא או בורא מיני מזונות והיה נוהג ר"י שלא לאכלם אף בפורים כי אם תוך הסעודה ולברך תחלה כדי לפטרם בברכה שהיה מסופק אי הוי קביעותיה קביעות או לא עד כאן לשונו כלומר אף בפורים דרגילין לקבוע סעודתייהו עילוייהו והוא הדין בכל שאר ימות השנה היכא דקבעי סעודתא עילוייהו נמי איכא לאסתפוקי אי הוי קביעתייהו קביעות או לא. וקצת קשה דאחר כך כתב המרדכי (סי' קלז) אהך דלחמניות (בדף מ"ב.) דאסיקנא אי קבע עילוייהו מברכין עליהן המוציא פירש הקונטרס אובליא"ש ור"י פירש נילו"ש עכ"ל השתא משמע דר"י לא נסתפק בנילו"ש ופשיטא ליה דקביעותן הוי קביעות ומברכין עליהן המוציא איברא דבתוספות (דף ל"ח) בד"ה מר זוטרא כתבו ספק זה על שם הר"מ ולא על שם ר"י ולפי זה אפשר דטעות סופר הוא במרדכי וצריך לומר והיה נוהג ר"מ שלא לאכלם אף בפורים כי אם תוך הסעודה ועוד י"ל דהא דכתב בשם ר"י דהיה נוהג שלא לאכלם אף בפורים וכו' אינו אלא באותם נילו"ש שהם רכים יותר מדאי וכדכתב ברישא אמנם אותן נילו"ש רכים הם יותר מדאי וכו' דמדקאמר אותן נילו"ש משמע דבאלו דוקא איכא ספיקא ומה שכתב אחר כך בלחמניות שהן נילו"ש דאם קבעו עלייהו מברכין עלייהו המוציא אינם אותם נילו"ש שהם רכים כל כך: **גם** במ"ש ה"ר יונה גבי טריתא דארעא דמברכינן בורא מיני מזונות ואי קבעי סעודתייהו עילוייהו מברך המוציא ושלש ברכות וזה לשונו ואומר ר"י הזקן דוקא בהני ובכיוצא בזה מועיל קביעות אבל באלו הרקיקין הדקין ביותר שעושין בשני ברזלים ונקראים נובליא"ש אין הקביעות שלהם קביעות ואינו מברך אלא בורא מיני מזונות שאין קביעות בזה אכילה לעולם עכ"ל ואחר כך גבי לחמניות היכא דאכיל להו בתורת קביעותא דמברך עליהן המוציא ושלש ברכות כתב וזה לשונו דלחמניות הם רקיקין דקין ונקראים בלעז נובליא"ש ומפני שבלילתן מתחלה רכה הוצרך להשמיענו דהיכא דקבעי עילוייהו מברכין עליהן המוציא ואם כן דבריו סותרין זו את זו וב"י הביאן סמוכין זה לזה ולא הזכיר כלל דקשיין אהדדי ואפשר דכיון דראה בדפוס שאמר שעושין בשני ברזלים ונקראים אובליא"ש אם כן אובליא"ש לחוד ונובליא"ש לחוד אבל בעל כרחך צריך לומר דטעות סופר הוא דאובליא"ש כתבו התוספות והרא"ש והמרדכי דבלילתן עבה דתחלתו וסופו עיסה כמו שכתב ב"י גופיה קודם לזה וכאן אמר על הני רקיקין שבלילתן מתחלה רכה אלא ודאי צריך להגיה נובליא"ש וצריך לומר דאותן נובליא"ש שעושין בשני ברזלים דקים טובא ואין קביעות בזה לעולם אבל שאר נובליא"ש שאינן כל כך דקים מהני בהו קביעות ומברכין עליהם המוציא ושלש ברכות והני לחמין דקין מאוד שקורין בפראג וואפלטקי"ש נעשים בשני ברזלים אין קביעותן קביעות ואין מברכין עלייהו אלא בורא מיני מזונות בלבד כמו שכתב ה"ר יונה: **כתב** עוד במרדכי שלנו (שם) דכתב רבינו מאיר דאותן לחמניות דקות שקורין נילו"ש נראה דלא פטר להו פת מברכה שלפניהם דלא חשיבי מחמת סעודה טפי מפת הבאה בכיסנין בתוך הסעודה שטעונין ברכה לפניהם ולא לאחריהם מקל וחומר ומה פת הבאה בכיסנין דאי קבע סעודתיה עילוייהו צריך לברך עליו המוציא ושלש ברכות אפילו הכי לא חשיב מחמת הסעודה (עכ"ל) כל שכן נילו"ש שהם לחמניות דקות דלא חשיבי מחמת הסעודה [עכ"ל] ולכאורה קשה דאין זה קל וחומר דהלא גם בנילו"ש כתבו התוספות והרא"ש וה"ר יונה והמרדכי על שם ר"י דאי קבע סעודתיה עילוייהו דצריך לברך עליו המוציא ושלש ברכות דלא כפירוש

דרישה

ב"י (דף ק"ו ע"ב ריש העמוד) (ד"ה והמרדכי) והמרדכי מסתפק בהם לפי שהם רכים יותר מדאי והיה נוהג ר"י שלא לאכלם אף בפורים כי אם תוך הסעודה וכו' עד אלא שכתבו ונראה דפת לא פטרא להו מברכה שלפניה. ונראה דגם מחשש זה לא היה חש ר"י לפי שהוא כיון לזה שיבואו בשביל הסעודה וקבע סעודתו עליהן. ומ"ש הגמרא שפת לא פוטר אותן מברכה היינו בשלא קבע עליהן. ודע שהלחמניות תלויין במחשבתו ובשיעור שדרך לקבוע עליהן ומשום הכי כתב רבינו ואי אכיל להו וכו' ואם קבע סעודתו עליהן משמע שהכל תלוי בדעת זה האוכל מה שאין כן בפירות ודגים ובשר שאין תלויין במחשבתו אלא בדרך הנאתן ומשום הכי אמר רב פפא בפרק כיצד מברכין וכתבו רבינו לקמן סימן קע"ז זה לשונו א"ר פפא הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה וכו' ודברים שלא באים מחמת הסעודה. ופירשו התוספות והרא"ש והטור שרצה לומר הרגילים לבוא חוץ מפירות שאם קבע סעודתו עליהן ללפת בהן הפת שאז דין בשר עליו ובקונטרס שלי שיחדתי לזה הארכתי:

הגהות והערות

י] **בתוך** הסעודה שלא מחמת הסעודה כצ"ל (הגהה ברא"ש): יא] **הב"ח** כתב שצ"ל נובליא"ש וכן הט"ז ס"ק ט כתב שצ"ל ניבלא"ש ע"ש: יב] **ברבינו** יונה נוסף "כיון שהוא פת שלשו אותן מתחלה ככל שאר עיסות":

בדעת הב"י

שו"ת גינת ורדים חלק אורח חיים כלל א סימן כד

נשאר לדקדק בדברי מרן שכתב בהך דלעיל או אכל שיעור שדרך בני אדם כו' דנראה דתיבת או צריך להגיה ולכתוב אם אכל שיעור כו' לפי שתנאי מפורש הוא דאין לברך על פת כסנין ג' ברכות אא"כ אכל שיעור שאחרים רגילים לקבוע עליו סעודה שאם הוא קבע סעודתו על שיעור מועט שאין דרך ב"א =בני אדם= לקבוע עליו סעודה בטלה דעתו ואינו מברך רק ברכת מעין ג'

אבן העוזר אורח חיים סימן קסח

תו כתב הב"י [שם] דעל כל אלו פת כסנין אין מברך עליהם המוציא וג' ברכות אלא א"כ קבע עליו או שאכל שיעור שאחרים קובעים, עכ"ל. וכתב הל"ח [דברי חמודות שם פ"ו סימן פח] דלא דק ב"י מה שכתב אם קבע עליו כו', אלא דהכל תלוי בשיעור שאחרים רגילין לקבוע עליו כמו שכתב ב"י עצמו לעיל [סימן קסח. קמז, א ד"ה פת] עכ"ל. ולי נראה פשוט דעת הב"י ויפה דק הב"י, דהב"י [שם ד"ה ולענין] כתב טעמו בצידו הא דאין מברכין עליהם המוציא וג' ברכות משום דספק ברכות דרבנן להקל אזלינן. פירוש לדבריו, דודאי בדיעבד יוצא, הן אם בירך המוציא או אם בירך בורא מיני מזונות, וזה דספק ברכות דסבירא ליה להב"י דאם בירך על לחם גמור בורא מיני מזונות יצא, דהא פת הבא בכסנין לחם גמור לחלה ולמצה כדפירשתי, ואפילו הכי לא תקינו חכמים לברך המוציא אלא בלחם שרגילין לקבוע עליו, הרי בלחם גמור שייך נמי לברך בורא מיני מזונות. ותו דלהראב"ד [הובא ברשב"א שם לז, ב ד"ה אמר ר' יוסף] [והובא] בסימן זה בב"י [קמח, א ד"ה ומ"ש], על פחות מכזית פת מברכין לכתחלה בורא מיני מזונות. והפוסקים לא נחלקו עליו, אלא משום דהברכה בתחלה לא נשתנית בשביל פחות מכשיעור ע"ש. וכן מצינו בפת אורז מברכין עליו בורא מיני מזונות בסימן ר"ח [סעיף ז], הרי דבלחם שייך נמי לברך בורא מיני מזונות. וכן בפת הבא בכסנין אם בירך המוציא יצא לכולי עלמא, חדא דכבר נתבאר דלחם גמור הוא לכל מילי רק דלא תקינו כו', ותו כיון דאם קבע עליו מברך המוציא, על כן אפילו בלא קבע אם בירך המוציא יצא, דכהאי גונא כתבו תלמידי רבינו יונה [שם כט, ב ד"ה מיהו] הביאו ב"י סימן ר"ח [קפו, א ד"ה כתב ה"ר] דברכת המזון פוטר ליין, וטעם, כיון דאיתא בגמרא [שם לה, ב] דהיה ראוי לברך ברכת המזון על היין, רק כיון דלא קבעי אינשי עליה, לכן כיון דאם היה קובעין היה מברך לאחריו ברכת המזון, לכן גם עתה נפטר בברכת המזון עיין שם, [אף] דלעולם אין מברכין אחר היין ברכת המזון אפילו הכי בדיעבד נפטר כו'. קל וחומר כאן דאי קבעי עליה מברך המוציא, לכן גם עתה יצא בהמוציא בדיעבד. וכיון שכן כל אחד מאלו פת הבאה בכיסנין, דספק ברכות הוא אזלינן להקל שלא לצטרך לברך שלש ברכות, לכן מברך נמי בורא מיני מזונות ובסוף על המחיה, דלחם נמי בכלל מזון הוא כדפרישית. וכיון דעיקר טעם, דלקולא אזלינן בדרבנן, לכן אנן דלא ידעינן איזה היא פת הבא בכסנין, אף שלא

אכל שיעור שרגילין לקבוע עליו, אם הוא קבע עליו ושבע ממנו, דאז ספק דאורייתא שמא לחם הוא ומברך ברכת המזון מן התורה עליו, כיון דהוא שבע ממנו, לכן מברך אחריו ג' ברכות והמוציא וזה ברור[1]*),

אליהו רבה ט"ז

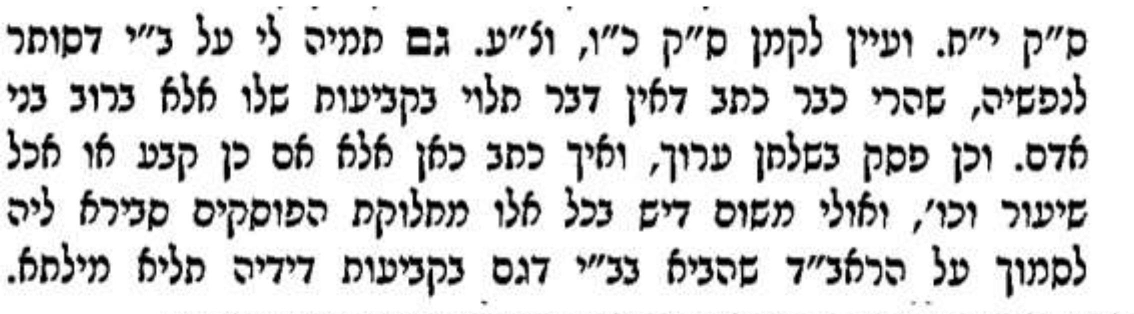

ס"ק י"ח. ועיין לקמן ס"ק כ"ו, וצ"ע. גם תמיה לי על ב"י דסותר
לנפשיה, שהרי כבר כתב דאין דבר תלוי בקביעות שלו אלא ברוב בני
אדם. וכן פסק בשלחן ערוך, ואיך כתב כאן אלא אם כן קבע או אכל
שיעור וכו', ואולי משום דיש בכל אלו מחלוקת הפוסקים סבירא ליה
לסמוך על הראב"ד שהביא בב"י דגם בקביעות דידיה תליא מילתא.

לבוש מלכות <זכרון אהרן> - א (לבוש התכלת) / יפה, מרדכי בן אברהם / עמוד 512
הודפס מאוצר החכמה

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן קסח ס"ק יג

עיין ב"י [קמז, א ד"ה ולענין] סיים כל הדברים הוה פת כסנין ואין מברך [ה]מוציא ושלש ברכות, אלא **א"כ קבע סעודתיה או [אכל] שיעור שאחרים קובעים.** קשה, דלא בדעתיה תליא מלתא, וכן הקשה אליה רבה [ס"ק] (י"ז) [יח]. ולפי מה שכתב המ"א י"ל קבע סעודה היינו עם בשר, וגם אחרים רגילים כן. או יאמר כי הב"י הביא דברי הרא"ש [ברכות פ"ו סימן ל] בשם רבינו משה [רמב"ם] אמר דווקא באחרים קובעין תליא מלתא, והראב"ד סובר אם הוא קבע סגי, ונראים דברי רבינו משה. ובאמת בר"מ פרק ג' מהלכות ברכות הלכה ט' לא הוזכר רק קבע סעודתיה עליה. ואיך שיהיה היכא דיש מחלוקת אם הוא כסנין או לאו וקבע הוא סעודתו עליה הוה ליה ספק ספיקא לחומרא, שמא זה פת גמור ושמא מהני קביעות דידיה ומברך המוציא ושלש ברכות, ולדינא צ"ע.

---

[1] *) וזה ברור. עדיין אינו מספיק, דאם נחליט דלחם גמור הוא כיון דהוא שבע ממנו חייב בברכת המזון מהתורה, א"כ אף בפת הבאה בכיסנין אמאי אינו מברך כהאי גוונא בברכת המזון, הא הוא לחם גמור לענין חלה ולמצה. אלא על כרחך צריך לומר או דמהתורה גם בלחם גמור מה דכתיב ושבעת, היינו מה דאחרים רגילין לשבוע, או דמהתורה יוצאין בברכה מעין שלש דאין מנין ברכות דאורייתא, עיין לקמן סימן קצ"א [סעיף א] ובמג"א שם [ס"ק א], א"כ בספק פת הבאה בכיסנין הוי ספק דרבנן ולא דאורייתא. ואף דבספק אם בירך ברכת המזון צריך לברך [סימן קפד סעיף ד] ולא אמרינן דלברך ברכת אחת מעין שלש דיצא מדאורייתא והוי ספק דרבנן, י"ל כיון דמחויב מספק לברך כדינו ג' ברכות, כמו לענין ברכת קריאת שמע לעיל סימן (ס"ו) [סז], משא"כ דמחוייב ודאי עכ"פ ברכה אחת מעין שלש, וא"כ הספק אם יוצא בזה הוי ספק דרבנן ודו"ק: (הגהות רעק"א דפוס יאהניסבורג)

מהו קביעות סעודה

בית יוסף אורח חיים סימן קסח

והאגור (סי' ריז) כתב ופירוש אם קבע סעודתו עלייהו פירש ה"ר אביגדור דוקא סעודת ערב ובוקר ולא סעודת עראי ע"כ והוא מדברי שבלי הלקט (סי' קנט). וליתא אלא בין סעודת ערב ובוקר בין סעודת עראי אם אכל שיעור שבני אדם קובעין עליו מיקרי קביעות ואי לא לא

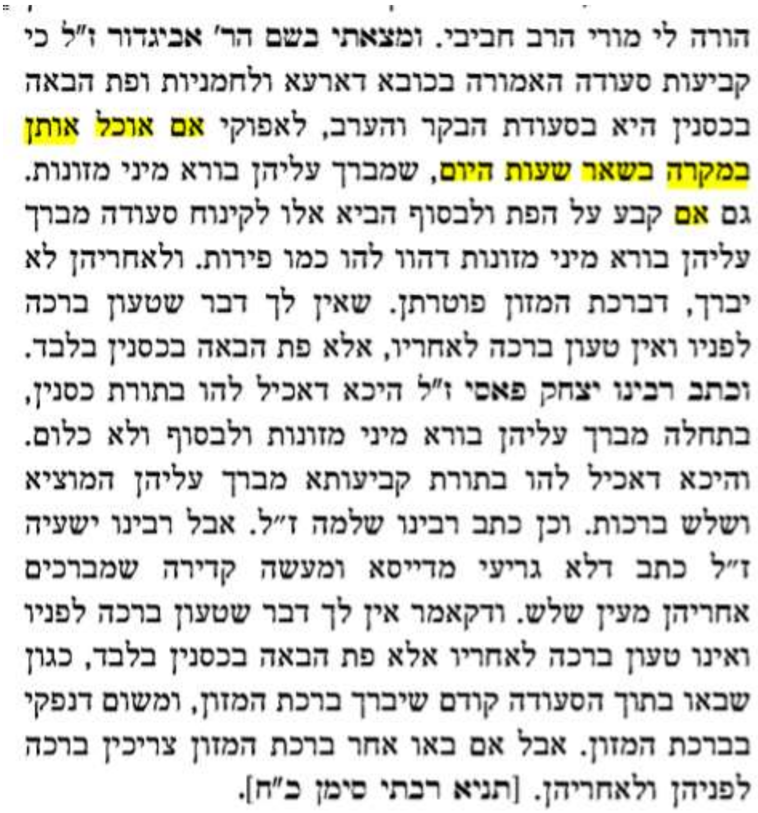

הורה לי מורי הרב חביבי. **ומצאתי בשם הר' אביגדור ז"ל** כי קביעות סעודה האמורה בכובא דארעא ולחמניות ופת הבאה בכסנין היא בסעודת הבקר והערב, לאפוקי אם אוכל אותן במקרה בשאר שעות היום, שמברך עליהן בורא מיני מזונות. גם אם קבע על הפת ולבסוף הביא אלו לקינוח סעודה מברך עליהן בורא מיני מזונות דהוו להו כמו פירות. ולאחריהן לא יברך, דברכת המזון פוטרתן. שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו, אלא פת הבאה בכסנין בלבד. **וכתב רבינו יצחק פאסי ז"ל** היכא דאכיל להו בתורת כסנין, בתחלה מברך עליהן בורא מיני מזונות ולבסוף ולא כלום. והיכא דאכיל להו בתורת קביעותא מברך עליהן המוציא ושלש ברכות. וכן כתב רבינו שלמה ז"ל. אבל רבינו ישעיה ז"ל כתב דלא גריעי מדייסא ומעשה קדירה שמברכים אחריהן מעין שלש. ודקאמר אין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואינו טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד, כגון שבאו בתוך הסעודה קודם שיברך ברכת המזון, ומשום דנפקי בברכת המזון. אבל אם באו אחר ברכת המזון צריכין ברכה לפניהן ולאחריהן. [**תניא רבתי סימן כ"ח**].

חיי אדם חלק א כלל נד

(דיש מן האחרונים שכתבו דג' או ד' ביצים הוא שיעור סעודה כמו לענין עירובין ולכן לכתחלה יזהר בזה. אך שמעתי מפה קדוש הגר"א שלא נראה לו אלא כמו שנכתוב בסי' ד' בשם ש"ל שהוא סעודת ערב וצהרים) מברך בורא מיני מזונות ולאחריו על המחיה, ואין צריך נטילת ידים (קס"ח):

סעיף ד

אכל מהם שיעור שדרך שאר בני אדם לקבוע עליו סעודה קבועה דהיינו סעודת ערב וצהרים (כ"כ בש"ל)(א), והיינו שאם אכל מהם בלא לפתן, ישער שאילו אכלו אחרים שיעור זה גם כן בלא לפתן היו שבעים. ואם אכל עם דבר אחר ללפת, ישער גם כן אילו אכלו אחרים עם דברים אחרים ללפת. ואפילו אכל אותן בלא לפתן ושבע ממנו, ואילו אכלו אחרים בלא לפתן לא היו שבעים, כיון שעל כל פנים אם היו מלפתין אותן עם דברים אחרים היו שבעים והוא גם כן עכשיו שבע, ולכן צריך נטילת ידים ומברך המוציא וברכת המזון. ואפילו אם אכל כבר מעט ונמלך לאכול כדי שביעה, צריך נטילת ידים והמוציא וברכת המזון. אבל אם אין בדעתו עתה לאכול אלא מעט, אף על גב דבין הכל יהיה כשיעור ויברך אחריו ברכת המזון, מכל מקום אין צריך נטילת ידים והמוציא, כיון שלא יאכל כשיעור (סי' קס"ח במ"א):

נשמת אדם חלק א כלל נד סעיף א

א הב"י העתיק לשון האגור, וי"ל דכוונתו שיאכל סעודה קבועה דוקא כמו הסעודה שאוכלין ערב וצהרים, לאפוקי ג' ביצים אף על גב שהוא שיעור סעודה לעירוב, ודעת קצת האחרונים שזה נקרא סעודה קבועה, ע"ז כתב האגור לאפוקי סעודת ארעי, וא"כ אין מקום להשגת ב"י. אבל עיינתי בשיבולי הלקט שכתב דדוקא בערב ובוקר מהני קביעות, ושפיר השיג הב"י. ומ"מ נראה דאינו משיג אלא דס"ל דאפי' בסעודת עראי מהני אם אוכל שיעור שאחרים קובעין, אבל מ"מ מודה דשיעור הקביעות הוא כדרך שאחרים אוכלין סעודת ערב וצהרים, וכן אמר לי הגר"א שאינו ישר בעיניו מה שכתבו האחרונים שהוא שיעור ג' ביצים:

שיעור קביעות סעודה

ספר גן המלך סימן לו

הא דקי"ל בפת כסנין שאם קבע עליו סעודה שחייב בג' ברכות כפת גמור וכתבו הטור /א"ח/ סי' קסח, רבים חשבו לשער ולתת קצבה לדבר זה ואמרו שהיא כאכילת פרס דסתם אכילה משערינן ליה בהכי וכן משערינן סעודה דבעינן לענין עירוב. ולע"ד אין זה נכון מעובדא דמייתי בגמ' דרב הונא אכל תריסר ריפתי בני תלתא בקבא ולא בריך וא"ל רב נחמן עדי כפנא כלומר עדין אתה רעב אלא כל שאחרי' קובעין עליו סעודה צריך לברך א"כ מהא משמע **דאין שם קצבה ושיעור ידוע לדבר הזה** ואלו הוה משערינן בה כשיעור אכילת פרס לא היה מוצא רב הונא מקום לטעות בשיעור גדול כזה דיש בו כפלי כפלים טובא מאכילת פרס וגם רב נחמן כך היה לו להשיבו בקצרה ולומר לו כמה אכילת פרס יש במה שאכלת אלא לפי שבכל דבר ודבר משערין בו לפי ענינו דבדבר המתובל והמשובח רווחא לבסומי אכיל איניש טובא וצריך לו שיעור גדול לקבוע עליו סעודה כדי להשקיט לו מתאותו באכילה ולכן רב הונא טעה בזה בהנהו תריסר רפתי שהיו משובחין ומוטעמין ביותר ולכן השיבו ר"נ דאע"ג דודאי דבכל פת כסנין משערינן בה לפי מה שהיא מ"מ הרי אכל טובא ודרך העולם לקבוע סעודה על שיעור כזה. כללן של דברים דבפת כסנין כיון דחשיב מיהא לא משערינן ביה באכילת פרס ולפי רוב חשיבותו יש גם כן להרבות בשיעורו יותר מחברו.

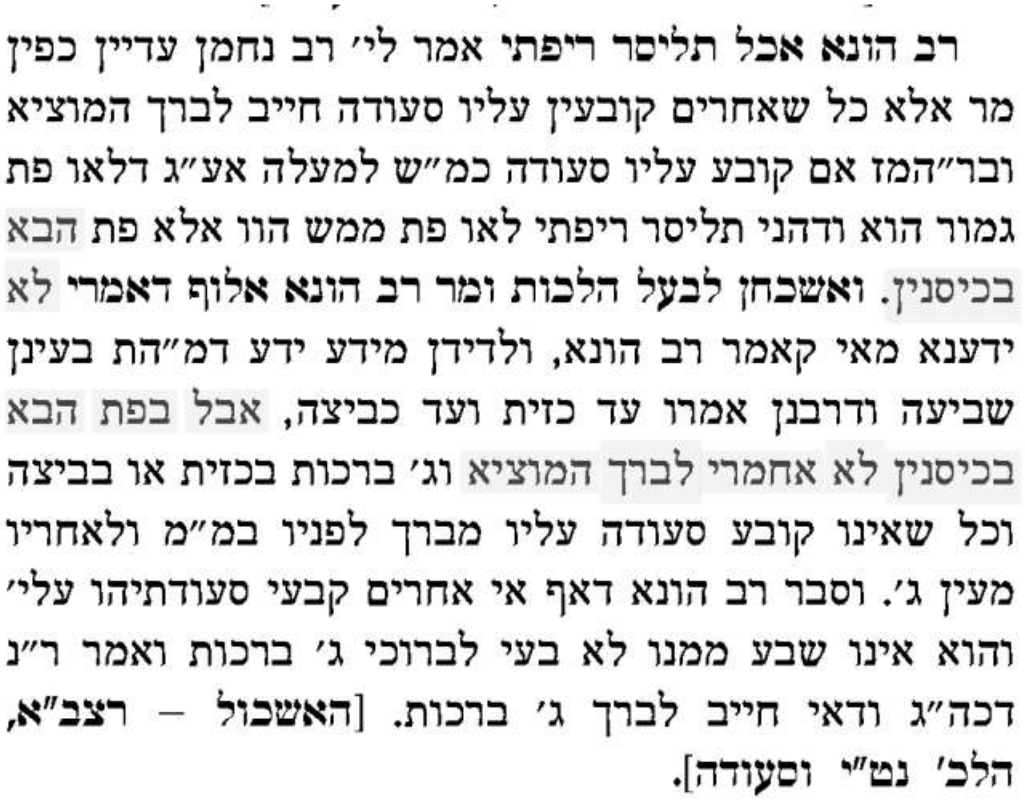

רב הונא אכל תליסר ריפתי אמר לי׳ רב נחמן עדיין כפין מר אלא כל שאחרים קובעין עליו סעודה חייב לברך המוציא ובר״המז אם קובע עליו סעודה כמ״ש למעלה אע״ג דלאו פת גמור הוא ודהני תליסר ריפתי לאו פת ממש הוו אלא פת הבא בכיסנין. ואשכחן לבעל הלכות ומר רב הונא אלוף דאמרי לא ידענא מאי קאמר רב הונא, ולדידן מידע ידע דמ״הת בענין שביעה ודרבנן אמרו עד כזית ועד כביצה, אבל בפת הבא בכיסנין לא אחמרי לברך המוציא וג׳ ברכות בכזית או בביצה וכל שאינו קובע סעודה עליו מברך לפניו במ״מ ולאחריו מעין ג׳. וסבר רב הונא דאף אי אחרים קבעי סעודתיהו עלי׳ והוא אינו שבע ממנו לא בעי לברוכי ג׳ ברכות ואמר ר״נ דכה״ג ודאי חייב לברך ג׳ ברכות. [האשכול – רצב״א, הלכ׳ נט״י וסעודה].

תוספת יום הכיפורים מסכת יומא דף עט עמוד ב

ובהא דאמרינן אכילת עראי היינו כביצה משמע לכאורה דיותר מכביצה הוי קבע וקשה דפת הבאה בכסנין קי"ל בא"ח סימן קס"ח דבאוכל שיעור שאחרים רגילים לקבוע מברך המוציא ובהמ"ז. ונ"ל דהיינו מעלה מטה שיעור ג' או ד' ביצים דהוי שיעור סעודה כדקי"ל לענין עירוב סימן שס"ח יע"ש. וכן מעשים בכל יום דאוכל פת הבאה בכסנין דהיינו ביסקוגו"ש קרוב לג' ביצים ואין מברכין בהמ"ז אלא מעין שלש ואמאי והא אמרינן דשיעור כביצה הוי עראי משמע דיותר הוי קבע. י"ל דג' גבולין יש דשיעור כביצה הוי

עראי יותר מכביצה יצא מכלל עראי ולא נקרא קבע עד שיאכל ג' או ד' ביצים ולפיכך לענין עראי דקי"ל אוכלים עראי חוץ לסוכה הוי בכביצה יתר מכאן לא הוי עראי ואף על גב דלא הוי קבע חייב לאכול בסוכה ולענין פת הבאה בכסנין כשאוכל קבע דהיינו ג' או ד' ביצים מיקרי קבע ומברך בהמ"ז אבל פחות מג' ביצים קבע לא הוי וסגי לי' בברכה מעין ג' כנ"ל ודו"ק:

שו"ת פרח שושן חלק אורח חיים כלל א סימן ד

יבאר מהו שיעור שאחרים קובעים עליו סעודה כדי שכשיאכל אותו שיעור מפת הבאה בכסנין יברך המוציא וברכת המזון.

ומצאתי בהגה כ"י להר"ב פר"ח שכתב וז"ל, אכילת עראי מיקרי כשאוכל שעור כביצה כמ"ש בסי' תרל"ט [סע' ב'], ומיהו בפרש"י בפרק כיצד מברכין דף מ"א [ע"א] דאכילת פרס הוי מזון סעודה אחת, ושעור אכילת פרס הוי פלוגתא הביאו המחבר בסי' תרי"ב ס"ד, ומשמע דבציר מהכי לא מיקרי קביעות. וע"פ זה לצאת מידי ספק יאכל כד' ביצים דזה מיקרי קביעות סעודה לכ"ע, או יאכל בציר מג' ביצים דבכה"ג משמע דלכ"ע לא מיקרי קביעות סעודה, וצ"ע לדינא ודוק, עכ"ל. ומדברי הרב משמע **דבאוכל כד' ביצים פשיטא ליה דמיקרי קביעות סעודה** לכ"ע ומברך המוציא וג' ברכות ולא מספקא ליה אלא באוכל בציר מג' ביצים ובזה הוא שכתב וצ"ע לדינא. וכן מצאתי למו"ח הר"ב מטה יוסף ז"ל שכתב בתשובה כ"י וז"ל בקצור, אמנם שעור אכילת קבע לא נתבאר בדברי שום פוסק כמה הוא, אבל ראינו דאכילת עראי בכביצה כדאיתא בפ"ב דסוכה [כ"ו ע"א] וכמה אכילת עראי, רב יוסף אמר תרתי או תלתא ביעי, א"ל אביי כו', אלא כדטעים בר בי רב ועייל לכלה. ופירשו כל הפוסקים דהך שיעורא הוי כביצה, וידוע דהלכתא כאביי, וא"כ נראה דיותר מכביצה הוי סעודת קבע. וכן משמע מלשון הרמב"ם שכתב בפ"ו מה' סוכה [ה"ו] אסור לאכול חוץ לסוכה אלא אם אכל אכילת עראי שהוא כביצה או פחות או יותר מעט, משמע דיותר מכאן הוי סעודת קבע. וכ"כ ריא"ז בפ"ב דסוכה [דף י"ב ע"א מדפי הרי"ף] אכילת קבע שהוא יותר מכביצה אינו אוכל אלא בסוכה. אבל קשה דתנן בפ"ח דעירובין [פ"ב ע"ב] דמזון סעודה אחת הוי אכילת פרס כו', וא"כ קשה מהא דרב יוסף לאביי. וצ"ל דשעור סעודה לחוד ושעור אכילת קבע לחוד, דשעור סעודה **שהוא שביעה גמורה הוי כאכילת פרס**. נמצא דג' חלוקים בדבר, כביצה איכא שביעה ואינה גמורה ואין אדם קובע סעודה עליו, ואף ביותר מכביצה מעט נמי וכמ"ש הרמב"ם, אבל אם הוא הרבה יותר מכביצה זימנין דסגי ליה לאיניש בהכי והוי קבע, ובאכילת פרס הוי מזון סעודה אחת לכל אדם ואפילו לרעבתן. ולפי זה יש ליזהר שלא לאכול יותר מכביצה הרבה כגון ביצה ומחצה, אבל לא ראיתי העולם נזהרים בזה ועדין צ"ע לדינא, עכ"ל. הרי מבואר מדברי הב' המאורות הגדולים הנזכרים דבאכילת פרס לכ"ע מברך המוציא וג' ברכות.

והראיה שהביא הר"ב גן המלך מעובדא דרב דמייתי בפרק כיצד מברכין דמשמע מהתם דליכא קצבה שאם היה שם קצבה לא היה מוצא רב הונא מקום לטעות בשעור גדול כזה, כנז"ל. אחר שאלת אלף מחילה נלע"ד דאין משם ראיה, דהתם היינו טעמא לפי שרב הונא הוה ס"ל שהכל תלוי באדם הקובע סעודתו עליו, וכיון דבדידיה משערינן ולא אזלינן בתר קביעות אחרים ולזה רב נחמן השיבו על פי מדותיו עדי כפנא, כלומר עדין אתה רעב, כפי' הרי"ף, וחידש לו שאין תלוי בדעתו אלא כל שאחרים קובעים עליו סעודה וכיון שתלוי בדעת אחרים נחזי אנן כמה הוא שעורו. וגדולה מזאת פרש"י בשם רבותיו דתליסר ריפתי מפת שלנו ולא בירך משום דלא שבע וקרא כתיב ואכלת ושבעת וברכת, עוד ע"ש, הרי דבגמ' קאמר בהדיא והם החמירו על עצמם עד כזית ועד כביצה מ"מ ר"ה הוה פליג, ומעתה אין כאן מן התימא שלא ידע דתלוי בקביעת סעודה שהוא כדי אכילת פרס.

גם מה שהקשה הר"ב בני חיי בסי' הנזכר דא"כ אמאי לא פירש שעור זה בגמ' כמו שפירש גבי סוכה ואין שום אחד מהפוסקים שפירש זה, ע"ש. נלע"ד דל"ק דכיון שתלו הדבר בקביעות סעודה הדבר ידוע שקביעות סעודה הוא באכילת פרס, ולא פירשוהו לרוב פשיטותו אצלם, משא"כ גבי סוכה דיש בו חדוש דביותר מכביצה אף על גב שאינו חשוב קביעות סעודה לענין ברכה, מ"מ לענין סוכה חשיב קבע מ"ה הוצרכו לפרשו. ובפרט שכבר לימדונו הפוסקים גבי עירוב דשעור שתי סעודות של אדם בינוני הוי ששה ביצים, כמבואר בב"י וש"ע [או"ח] סי' ת"ט ע"ש [ב"י בדף קס"ג ע"ב ובשו"ע סע' ז'], נמצא דשעור סעודה הוי ג' ביצים, וכן פסק הרמב"ם [בפיה"מ, וכ"כ בעירובין פ"א ה"ט] וה"ר עובדיה בפ"ח דעירובין [מ"ב] והכי סתם תנא בסוף פרק בתרא דפאה [מ"ז], וכן דעת הרשב"א וכתב ה"ה [עירובין פ"א ה"ט ופ"ו ה"ז] שכן עיקר, ועיין בתי"ט בפ"ח דעירובין. מיהו לדעת רש"י אכילת פרס הוי ד' ביצים וכן דעת התוס' בפ"ח דעירובין [פ"ב ע"ב ד"ה וחצי], ואף על גב דמרן הש"ע בסי' תרי"ב [סע' ב'] הביא דעת שניהם, מ"מ בסי' ת"ט [סע' ז'] סתם כדעת הרמב"ם, ונראה דטעמו דדוקא לחיוב כרת או חטאת יש לחוש לדעת רש"י, ונ"מ לענין אכילת החולה ביוה"כ דלכתחילה ראוי להחמיר עליו שישהא כדי אכילת ד' ביצים כמ"ש בסי' תרי"ח [סע' ז'], אבל בעלמא נקטינן כדעת הרמב"ם ודעימיה דשעור אכילת פרס הוא ג' ביצים. וכן נראה שהוא דעת הרי"ף לפסוק כר"י בן ברוקא שכתב בפ"ח דעירובין [כ"ז ע"ב מדפי הספר] וז"ל, הילכך כדהויין תמני סעודתא לקב והקב יש בו ארבע מאות זוז במשקל כו', ע"ש. וכ"כ הרא"ש [שם סי' ג'], וזה כדברי ר"י בן ברוקא דס"ל שהקב יש בו שמנה סעודות, ובשלטי הגבורים כתב בשם רבינו ישעיה האחרון וז"ל, שיעור עירובי תחומין מזון שתי סעודות בנוניות לכל אחד ואחד, והן כה' ביצים בינוניות ושליש, ע"ש.

זאת תורת העולה דכיון דלדעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והרשב"א וה"ה דשעור סעודה הוי ג' ביצים הכי נקטינן, וכן דעת הטור כמ"ש ברמזים וכמו שהגיה הר"ב מגן דוד בסי' הנזכר [ת"ט] ס"ק ח' ע"ש. ודלא כהב"ח, משום דמסתמא לא יחלוק הטור על דעת אביו הרא"ש דמדבריו מוכח דס"ל דשעור סעודה הוא ג' ביצים וכנז"ל. ולפי זה **מי שאוכל שעור ג' ביצים מפת הבאה בכסנין וכדומה מברך עליה המוציא וג' ברכות**, וירא שמים שרוצה להחמיר על עצמו לצאת ידי חובת רש"י ודעימיה לא יאכל אלא פחות מג' ביצים, ואם אכל כשיעור שלש יאכל עוד שעור ביצה רביעית ובזה חייב אליבא דכ"ע. וכן מצאתי בספר אור חדש בהגה דף כ"ג ע"ד וז"ל, ושעור קביעות סעודה לא פירשו הפוסקים ונלע"ד שהוא ג' או ד' ביצים, עכ"ל. וכ"כ בשמו הרב אליא זוטא בסי' קס"ח ס"ק ט' ע"ש. וכ"כ בספר גן נטע בסי' הנזכר ס"ק ה' ע"ש.

תשובת הרב המובהק כמוהר"ר אפרים נבון נר"ו.

שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן קסח

מיני לחמים שאין רגילין לקבוע עליהם אפילו הוא אכל ושבע מהם שנתחייב לברך אחריהם מן התורה דיו בברכה אחת מעין ג' של תורה אלא אם כן אכל שיעור שבני אדם קובעים עליו כשאוכלים מין לחם זה במקרה אבל אם רוב בני אדם אין קובעים עליו אף על פי שהוא קובע עליו בטלה דעתו אצל רוב בני אדם.

ומכל מקום אם הוא קבע סעודתו עליו ואכל עמו בשר ודברים אחרים כמו שנוהגים בסעודת לחם גמור עד ששבע וגם אחרים רגילים לקבוע עליו אם אוכלים עמו שאר דברים כמו שאכל הוא מברך המוציא וברכת המזון וכן אם הוא שבע ממנו לבדו וגם אחרים רגילין לשבוע ממנו כשמלפתין אותו באיזה ליפתן מברך המוציא וברכת המזון.

ומכאן אתה למד ששיעור קביעות סעודה האמור כאן אינו כשיעור סעודה האמור בעירוב שהוא כג' ביצים שהיא פחותה שבסעודת עניים הבריאים ושם סעודה עליה אבל אינה סעודת רוב בני אדם הבריאים (כשאוכלין ממנו לבדו בלא לפתן ודברים אחרים) (אלא כשיעור עומר לגולגולת לב' סעודות) שאל"כ מה הועילו כאן לשער שיעור שאחרים קובעים עליו עם איזה ליפתן הרי גם על ידי ליפתן אין שם סעודה עליה בפחות מכג' ביצים פת שאל"כ למה הצריכו בשתי סעודות של עירובי תחומין כשתי סעודות פת אם פחות מכן ראוי לב' סעודות ע"י ליפתן יהא די בזה לערובי תחומין מקל וחומר מליפתן של פת מב' סעודות שמערבין בו כל שכן הפת הנאכלת בב' סעודות הללו.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן לב

בשיעור לקביעות סעודה לפת הבאה בכיסנין לברך המוציא וברהמ"ז עש"ק ור"ח אלול תשכ"ה. להנ"ל.
ובדבר שיעור לקביעות סעודה לברך המוציא ובהמ"ז על פת הבאה בכיסנין ודאי ראה כתר"ה במ"ב סימן קס"ח ס"ק כ"ד שיש סוברין דהוא כמו לענין עירוב שהוא ג' ביצים לסעודה ולי"א הוא ד' ביצים בסימן שס"ח סעיף ג', וכמה אחרונים והגר"א מכללם חולקין דהוא כשיעור סעודה קבועה בערב ובקר, ובעה"ש סעיף ט"ז כתב שהוא חצי שיעור חלה. אבל א"א לומר כן דשום אדם אינו אוכל ליטרא וחצי לחם לסעודה, אלא להגר"א ודעימיה הוא השיעור **כאכילת אדם בינוני בכל מדינה ומדינה שעומדין שיש מדינות שאוכלין מעט ויש שאוכלין הרבה**, וגם בזקנים הוא כפי מדת אכילת זקן בינוני ובנערים בני י"ג וי"ד הם כבינוני מנער דשנים אלו כדאיתא בבאור הלכה. ולכתחלה יש להחמיר כשיעור ד' ביצים כדאיתא במ"ב שם, וטעמו דלא מחמיר כשיעור ג' ביצים הוא מכיון דיותר נוטה כדעת הגר"א ודעימיה לכן אף שמן הראוי להחמיר לכתחלה גם כהסוברין דהוא כשיעור סעודה דעירוב, סגי להחמיר רק כהסוברים ד' ביצים.

אבל כאשר במדינה זו מברכת השי"ת רגילין לאכול הרבה דברים בסעודה וממעטין ממילא באכילת לחם והמג"א בס"ק י"ג כתב שהקביעות סעודה אם אכל עם בשר ודברים אחרים הוא כשיעור הפת כשאוכלין עם בשר ודברים אחרים, נמצא שבמדינה זו הוא שיעור קטן להרבה אנשים עוד פחות מג' ביצים, ולכן צריך ליזהר בחתונה כשאינו רוצה ליטול ידיו ולאכול פת כדי שלא יצטרך לחכות עד גמר כל הסעודה בשביל זימון שלפעמים נמשכת זמן רב אבל רוצים לאכול מה שיהיה שם משאר המינים, שלא יאכל המיני קייקס דיש עלייהו תוריתא דנהמא, דאם יאכל אף מעט קייק הוא לפעמים כשיעור פת שאוכל בסעודה שלמג"א נחשב קביעות סעודה. ואף שבעה"ש סעיף י"ז מסיק דצריכין לשער בפת בלבד, לא מסתבר זה דהרי גם בדורות הקודמים אכלו בהסעודות בשר וכמה מיני ליפתן והיתה שביעתם גם בצרוף כל המינים ולא אכלו מן הלחם לבד כדי שביעה. ולכן במדינה זו שמצד ריבוי המינים אוכלין רק מעט לחם אין לו לאכול מקייקס רק פחות מהפת שרגיל לאכול בסעודה שאוכל בשר ומינים אחרים וכשקשה לו לשער לא יאכל קייק אז.

זה חייב לברך בהמ"ז אע"פ שהוא לא שבע[רח].

ש: לכאורה שיעור זה הוא רק לפי האחרונים שהביא המ"ב (קס"ח, כ"ד) דשיעור סעודה הוא ג' או ד' ביצים (ונחשוש ששיעור כביצה הוא מעט יותר מ50 גרם), אכן כבר כתב המ"ב שם דדעת כמה אחרונים והגר"א מכללם "דאין לברך המוציא וברהמ"ז אלא כשיעור סעודה קבועה של ערב ובוקר. ושכן נוטה יותר לשון השו"ע" ולכאורה לשיטה זו אם אכל רק 230 ג"ר לא יוכל לברך בהמ"ז.

ת: כשאוכל שיעור זה הוא כבר שיעור סעודת בוקר וערב[רט].

והוסיף רבינו שליט"א: שיעור 230 ג"ר זהו השיעור המיקל ביותר, אבל לכתחילה אסור כבר לאכול יותר מ 150 ג"ר שבזה כבר נכנס לספק של ברהמ"ז[רי].

ב] נחלקו הראשונים איך הדין להיפך כשהוא שבע בפחות משיעור זה שאחרים קובעים עליו. דעת הרמב"ם והרא"ש מסכים עמו דלעולם הולכים אחר רוב בנ"א, ובטלה דעתו. אבל הראב"ד חולק דאם הוא קובע עליו חייב בברכת המזון והמוציא[ריא].

ג] בשיעור "שאחרים קובעים עליו סעודה" מחדש הבה"ל (קס"ח, ו') דהוא משתנה בין נער ואיש צעיר לבין זקן ששיעור אכילתן שונה. וכ"א שיעור קביעות סעודה שלו נמדד אצל בני גילו, וכיון שכל בני מינו מסתפקים באכילה מועטת הרי שיעור קביעות סעודה שלו הוא קטן יותר.

ש: האם כמו כן יש לחלק בין בריא לחולה, רזה או שמן.

ת: דברי הבה"ל הם חידוש ואין לך בו אלא חידושו לחלק בין נער לזקן. אבל אין לחלק בין בריא לחולה וגם לא בין שמן ורזה אע"פ ששיעור אכילה של בני סוג שלהם שונה. אין הם נחשבים למין בפ"ע. ואפי' הוא כעוג מלך הבשן חשבינן שיעור קביעת סעודה שלו ככל אדם.

ביאור "רבותינו" שברש"י

רד"ה עדי. "ורבותינו פירשו תליסר רפתי מפת שלנו ולא בירך אחריו ואינו נראה לי דל"ל לר"ה והם החמירו ע"ע עד כזית ועד כביצה".

ולליישב שיטה זו כתבו הפנ"י והצל"ח דודאי ר"ה עצמו בירך בהמ"ז אע"פ שלא שבע. אלא שכאן בגמ' בקשו את ר"ה "לברך" להוציא את הרבים יד"ח בהמ"ז וכיון שלא שבע לא רצה "לברך" להוציא את הרבים שהם אכלו כדי שביעה וחיובם

רח. היינו בנפח, ככל השיעורים, וזהו 230 סמ"ק.

רט. שו"ר בספר "ותן ברכה" (עמ' 487 הערה 23) "שמעתי מהגריש"א שליט"א די"ל דשיעור סעודת ערב או בוקר בימינו, הוא כד' ביצים והאוכל ד' ביצים יכול לברך בהמ"ז גם לפי דעת הגר"א". ע"כ. והיינו שבימינו נשתנית המציאות ושיעור קביעות סעודה בוקר או ערב הוא בפחות מבימיהם, ואולי מפני שאוכלים בין הארוחות הרי שבשעת הארוחה אוכלים פחות, וצ"ע במציאות.

רי. כי אולי השיעור ג' ביצים.

ריא. אע"ג דבגמ' איתא "כל שאחרים קובעים עליו" ס"ל דהיינו לחומרא דכל שיש כאן שיעור קביעות סעודה חייב בבהמ"ז. לא שנא אחרים קובעים עליו או הוא קובע עליו, בחד מינייהו סגי. אמנם לדינא איתא בשו"ע (שם) דפטור.

שיעורי מרן הגרי"ש אלישיב - ברכות / אלישיב, יוסף שלום בן אברהם - קוק, בן ציון בן שלמה זלמן הכהן (עמוד 469) 34170 הודפס מאוצר החכמה

מהם (ה) שירצה ' ואם הוא נזהר מפת גוים מסלק פת נקי של (ו) גוים מעל השלחן עד לאחר ברכת המוציא כ [יב] ואם בעל הבית אינו נזהר מפת גוים י ואין דעתו לאכול כל הסעודה רק פת גוים כי היא נקיה אבל בני ביתו אוכלים מפת שאינו נקי של ישראל ושתי הלחם מונחים על השלחן צריך לבצוע על פת נקיה של גוים (כד*) הואיל והוא הבוצע ואין דעתו לאכול אלא מאותו פת ל [יג] ואם בעל הבית נזהר מפת גוים וישראל שאינו נזהר בכך **יא** מיסב עמו על (ז) השלחן כיון דמצוה מוטלת על בעל הבית **יב** (כה) יבצע מן היפה של גוים [יד] וכיון שהותר לבצוע הותר לכל הסעודה: הגה [טו] ג) ודוקא שחביב עליו אותו פת אבל אם אינו חביב עליו בלא איסור פת של גוים אינו צריך להקדימו:

ו מ פת הבאה בכסנין מברך עליו בורא מיני מזונות [טז] ולאחריו ברכה י מעין שלש נ* [יז] א) ואם אכל ממנו שיעור [יח] שאחרים רגילים **יג** לקבוע (ח) עליו אף על פי שהוא לא שבע ממנו ח מברך עליו המוציא וברכת המזון ס [יט] ואם מתחלה היה בדעתו לאכול ממנו מעט וברך בורא מיני מזונות ואחר כך אכל שיעור שאחרים קובעים עליו **יד** יברך עליו ברכת המזון אף על פי שלא ברך המוציא (ט) תחלה ע [כ] ואם אכל שיעור שאחרים אין קובעים עליו אף על פי שהוא קובע עליו אינו מברך אלא בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש דבטלה דעתו אצל כל אדם:

י ואין דעתו כו'. (כג) וא"כ לכולי עלמא אין צריך לסלקו, וכמו שכתב [רמ"א] סוף סעיף א': **יא מיסב עמו.** דאז אינו יכול לסלקו מפני האורח: **יב יבצע מן היפה.** (כד) כלומר, אם רוצה בו לאכול יברך עליו, דהא נפשו חשקה בו רק שמניח משום פרישות, ולכן אם יוכל למצוא (עליה) [עילה*] שיאכלם בהיתר ולא יצטרך לפרישות כגון הכא שמחבב המצוה, שרו ליה רבנן (תרומת הדשן סימן לג). עיין ביו"ד סימן קי"ב [סעיף יג] שהאריכו בזה: **יג לקבוע עליו.** נראה לי דאם הוא קבע סעודתו עליו, אע"פ שאכל עמו בשר ודברים אחרים ואלו אכלו לבדו לא היה שבע ממנו, אפילו הכי מברך המוציא ושלש ברכות. וכן משמע הלשון בגמרא [ברכות מב, א] כל (כה) שאחרים קובעין עליו. וכן משמע קצת בתוספות [שם ד"ה לתמניות] שכתבו גבי לתמניות אם קבע עלייהו כמו בפורים, עכ"ל, ובסמ"ק [סימן קנא הגה אות ד] כתב בליל פורים ובליל ברית מילה, ומסתמא בפורים אין קובעין לבדם. ואם אכלו לבדו בעינן שיאכל כל כך שאחרים רגילים לשבוע ממנו לבדו, (כו) דאם נשער שיעור שאוכלים עם דברים אחרים נתת דבריך לשעורין. ז ועיין פרק ח' דערובין [פב, ב] דאפשר לשער, וצ"ע. ואם הוא שבע ממנו וגם אחרים רגילין לשבוע ממנו (כז) כשמלפתין עמו דבר, אפילו אכלו לבדו מברך המוציא, כיון ששבע ממנו, כן נראה לי: **יד יברך עליו ברכת המזון.** משמע אע"ג דנמלך באמצע לאכול יותר אין צריך לברך המוציא, דהא לית ביה שיעורא בנותר, וכן כתב רש"ך חלק א' [סימן] (קס"ג) [קעג]. ב ופשוט דאם לאחר שאכל מעט

תרומת הדשן. ואפשר שדעתו שכשיש אחר עמו אין מסלקו משום אותו אחר, דודאי הנקיה חביב[ה] (עליה) [עליו] וצריך שתעלה הברכה עליו כו', אבל אם אין אחר עמו [ו]אין רצונו לאכול ממנו טוב לסלקו, עכ"ל. ואין זה עולה יפה, דבאין אחר קשה ממה נפשך, אי יש לו הברירה אז (י) מצוה להקדים בנקיה כמו שכתב בתרומת הדשן והביאו אחר זה תכף כאן בשו"ע, ואי אסור בנקיה אז הסילוק ללא צורך:

י. תוספות [שם] בשם רבי שמשון [ומרדכי שם, הגהות מיימוניות ברכות פ"ז אות ד, תרומת הדשן סימן לג]: כ. תרומת הדשן [שם]: ל. [תרומת הדשן שם, בשם] מרדכי בפרק ג' דעבודה זרה [רמז תתל] בשם ראבי"ה [ברכות סימן קיא] מהירושלמי שם: מ. ברכות מ"ב [ע"א]: נ. הרא"ש [שם פ"ו סימן ל] והרשב"א [שם ד"ה רב הונא, רמב"ם ברכות ג, יא]: נ*. ברכות מב, א, רש"י ד"ה עדי, רי"ף שם כט, ב, רא"ש שם: ס. הרא"ש [שם] לדעת הרמב"ם (יח): ע. [רא"ש] שם [לדעת הרמב"ם] (יט) ורבי יונה [שם ל, א ד"ה א"ל]:

ציונים לרמ"א

ג) תרומת הדשן סימן ל"ב:

חכמת שלמה

קסח (סעיף ו) פת הבאה בכסנין מברך עליו בורא מיני מזונות וכו'. נ"ב, הנה ראיתי בספרי מגדים [משבצות זהב אות ו] שנסתפק בדין פת הבאה בכיסנין אם אכל כדי שביעה אם חייב לברך עליו מן התורה או רק מדרבנן. והנה לכאורה יש לפשוט ספק זה מן הש"ס פרק קמא דערכין דף ד' [ע"א] דקאמר שם הכל חייבין בזימון כהנים לוים וישראלים, ופריך פשיטא, לא צריכא דקאכלו קדשים, סלקא

הגהות והערות

טז*] במהדורת דיהל-פורט הנוסח "הואיל הוא הבוצע":

יז] בסימן א לא כתב מזה מידי אלא שסימן א הוא המשך של חליפת המכתבים בעניינים שונים בין בעל התויו"ט והב"ח מסימן יח בשו"ת גאוני בתראי, וסימן כז בשו"ת ב"ח החדשות. ועיין בדברי המהדיר בשו"ת הב"ח החדשות שם:

יח] ברא"ש משמע שזהו מדברי עצמו, ולא בדעת הרמב"ם:

יט] וכך הביא שו"ת הרשב"א ח"ז סימן תקלג בשם הרמב"ם, וכן בארחות חיים הלכות סעודה סימן כז. ועיין פמ"ג באשל אברהם אות יג דברמב"ם לא משמע כן:

כ] כוונתו, לפי גירסת הרי"ף בגמרא שם מב, א:

כא] התיקון הוא ע"פ ב"י סימן שסח ד"ה וכמה. ודעת רש"י בזה עיין בב"י סימן תט קסג, ב ד"ה ומ"ש כפי:

כב] בבאר היטב הראשון כתב כאן מראה מקום סולת בלולה. ובאמת שם ס"ק ד הביא דין זה בשם המג"א:

כג] עיין מאמר מרדכי ס"ק טו דנ"ל ואכל שיעור, ולפ"ז לא קשה מידי מה שהקשה להלן. והביא דבגינת ורדים כלל א סימן כד גרס אם אכל שיור:

ערך לחם למהריק"ש

סעיף ה של גוים אחרון. אם חביב עליו אותו פת אלא שמניח משום פרישות:

שערי תשובה

(ה) שירצה. עיין באר היטב. ועיין בתשובת גאוני בתראה סימן (וא"ו) [יח] על מה שכתב הגאון בעל תוספות יום טוב, ובתשובת ב"ח החדשות [סימן כז-כח] השיב לו ב"ח, עיין שם: (ח) עליו. עיין באר היטב. וגם בברכי יוסף [אות ו] פקפק בדין זה שכתב שאם אכל בשר עמו כו', דלמעשה צ"ע כיון שלבדו לא היה שבע ממנו, ע"ש: (ט) תחלה. עיין באר היטב. ועיין ברכי יוסף [אות ה] שכתב שמורו זקינו הרב כתב בשם ספר כת"י קדמון שדעתו לענין פה כיסנין דאם קבע מברך עליו המוציא ושלש ברכות, סעודות שבת קובע כמו שקובעת למעשר [ביצה לד, ב]. ומהר"י חאגיז בספר עץ חיים על משניות פרק ד' דמעשרות [משנה ב] נסתפק, אך בגינת ורדים [או"ח] כלל (ב')

באר היטב

(ה) שירצה. עיין ט"ז [ס"ק ה] ומ"א [ס"ק ט]. אם של גוי פרוסה ונקי ושל ישראל שלימה וקיבר, מברכין על של ישראל, דשתי מעלות יש לו. וכן אם של ישראל פרוסה ונקי ושל גוי שלם וקיבר מברך ג"כ על של ישראל, דיש לו ג"כ שתי מעלות, עיין עטרת זקנים [ס"ק ג]: (ו) גוים. ט"ז [שם] הגיה דל"ל ואם הוא נזהר מפת של גוים יברך דוקא על של ישראל אפילו הוא קיבר ויש אומרים שהוא מסלק וכו', ע"ש: (ז) השלחן, דאז אינו יכול לסלקו מפני האורח, [מ"א ס"ק יא]: (ח) עליו. נראה לי דאם הוא קבע סעודתו עליו, אף על פי שאכל עמו בשר ודברים אחרים ואלו אכלו לבדו לא היה שבע ממנו, אפילו הכי מברך המוציא ושלש ברכות כב]. ואם אכלו לבדו, בעי שיאכל כל כך שאחרים רגילים לשבוע ממנו לבדו. ואם הוא שבע ממנו וגם אחרים רגילים לשבוע ממנו כשמלפתין עמו דבר, אפילו אכלו לבדו מברך המוציא, כיון ששבע ממנו, מ"א [ס"ק יג]. ועיין בספר פרח שושן חלק או"ח כלל א' סימן ג' [ד"ה אך] מה שהקשה עליו. ועיין ביד אהרן [הגה"ט]: (ט) תחלה. משמע אע"ג דנמלך באמצע לאכול יותר אין צריך לברך המוציא, דהא לית ביה שיעורא בנותר, וכן כתב מהרש"ך חלק א' [סימן] קס"ג. ופשוט דאם לאחר שאכל מעט נמלך לאכול עוד כשיעור קביעות, צריך ליטול ולברך המוציא, מ"א [ס"ק יד]:

ביאור הגר"א

[יב] ואם כו' ואין כו' צריך כו'. כמו שכתוב בסעיף א' בהג"ה: [יג] **ואם בעל הבית נזהר כו'.** דסבירא ליה דהירושלמי הנ"ל [ס"ק יא] מיירי בנזהר, וזהו שכתב [השו"ע] יבצע כו', ר"ל דרשות בידו אם רוצה, והיתר אכילה אשמועינן כאן. ועיין מ"א [ס"ק יב]: [יד] וכיון כו'. כמו שכתוב ביבמות פרק א' [ז, ב] מתוך שהותר כו', ובריש פרק ד' דערובין [מא, ב] כיון דעל על. ומותר לכתחילה לעשות כן, כמו שכתוב שם אי פקח כו': [טו] [הגהה] **ודוקא כו'.** כמו שכתוב סעיף א' בהג"ה, ובערבי פסחים [קו, ב] כי הוה חביבא ליה ריפתא כו': [טז] [סעיף ו] **ולאחריו כו'.** כמו שכתוב שם [ברכות] מ"ד א' כל כו', ועיין תוספות [שם] מ"א ב' ד"ה אלא כו', וכמו שכתוב בירושלמי [שם פ"ו הלכה א] והביאו תוספות בסוכה כ"ו ב' ד"ה ולא כו' ורא"ש בברכות פרק ו' סימן ט"ז, עיין שם, ודו"ק: [יז] **ואם אכל כו'.** שם [ברכות מב, א] שאני התם כו': [יח] **שאחרים כו'.** שם. ועיין רש"י שם ד"ה אמר רב נחמן עדי כו': [יט] **ואם מתחלה כו'.** דלא תליא זה בזה, כמו שכתוב בירושלמי [שם] והביאו תוספות פרק (ג') [ב] דסוכה [כו, ב ד"ה ולא] והרא"ש בפרק ו' דברכות סימן ט"ז התיבון הרי פחות מכזית כו' לשאר מינין נצרכה כו': [כ] **ואם אכל כו'.** וכן הוא ברי"ף כ) [שם ל, א] רב הונא אכיל מפת הבאה בכיסנין כו' אלא אמר רב נחמן כל שאחרים כו' וכל שאין אחרים קובעין עליו מחמת הסעודה אין צריך לברך:

הגהות רעק"א

קסח א) (שו"ע ס"ו) **ואם אכל ממנו שיעור שאחרים.** מהר"ס בן חביב בספרו תוספות יום הכיפורים [יומא] דף ע"ט ע"ב בתוספות ד"ה מיני תרגימא וכו' כתב דהוא שיעור פרס שהוא שיעור סעודה לענין עירוב, ג' או ד' ביצים, עיין לקמן סימן שס"ח סעיף ג'. וכן כתב בשו"ת פרח שושן [או"ח כלל א] סימן ד'. ובגן המלך סימן ל"ו לא סבירא ליה כן: ב) (מג"א סקי"ד) **ופשוט דאם לאחר שאכל וכו'.** נראה לענ"ד דלאו מלתא דפסיקא, דמי שהיו לפניו כזית פת הבאה בכסנין ובירך בורא מיני מזונות, ואחר שאכל חצי זית גמר בדעתו להביא לו יותר פת הבאה בכסנין ולאכול שיעור קביעות, בזה כשגומר לאכול חצי זית הנשאר אין מברך עליו המוציא, דהא כבר בירך על החתיכה בורא מיני מזונות, (ולא) [ולו] יהא שהוא פת גמור אם מברך בורא מיני מזונות יצא, כמו שכתוב בט"ז ס"ק ו'. אבל אם אוכל תחלה האחר שהביאו לו אח"כ, מברך עליו המוציא:

אוצר מפרשים

ז (מג"א סקי"ג) ועיין פרק ח' דערובין. נ"ב, דף פ"ב ע"ב במתניתין. ועיין פירוש רש"י שם [ד"ה חציה], ועיין שם דף כ"ט ע"א: (חתם סופר)

ח (שו"ע סעיף ו) מברך. ומקרונים ואלטריע אי קבע סעודתו עליהם יש להסתפק אי חייב בברכת המזון, וירא שמים יברך על פת אחר תחלה, תשובת נחפה בכסף [ח"א] סימן ב'. ועיין בספר פר"ח שושן [או"ח כלל א סימן ג ד"ה והעצידה]: (אשל אברהם, א)

פרי מגדים

אשל אברהם

כן באין נזהר לא שייך קביעת הלכה, דמבואר בירושלמי דעכ"פ באין נזהר יש ברירה, ומשום הכי פסק השו"ע כן: **י ואין.** עיין מ"א. דין זה מתרומת הדשן [סימן] ל"ב, דאף למאן דאמר שהשר מקולי נוה לסלק באין נזהר וחולק על ירושלמי דנתן ברירה (וכדמשמע קצת מתוספות ברכות ל"ט ב' ד"ה אבל שם שכתבו אבל השר מקולי כו') דווקא כשדעתו לאכול משניהן, הא אין דעתו לא שייך חביב וחשיב תו מין שבעה כמבואר בסעיף א' בהג"ה וט"ז [ס"ק] ג', ואפילו מין שבעה עם מינים אחרים כל שאין רצונו מין שבעה אוכל האחר. עיין מה שאכתוב באות י"א אי"ה מזה באם אורח אצלו, יע"ש: **יא מיסב עמו.** עיין מ"א. הנה בנזהר ואין אחר עמו מסלקו אע"ג דאין דעתו לאכול ממנו, לא דמי לאות יו"ד דשם אין דעתו לאכול מאין נקי אין צריך סילוק כלל לכולי עלמא, מה שאין כן בנזהר מפריסות אבל תאב הוא לאכול פת נקיה וא"כ צריך סילוק כהאי גוונא, ולא התירו לו כהאי גוונא לבצוע על של עכו"ס מחמת שחביב לו ביותר ולומר הואיל והותר הותר. מה שאין כן כשאורח אצלו, אי אפשר להסיר, וגם כבוד האורח, משום הכי הואיל וחביב עליו פת של עכו"ס התירו לבצוע עליו והותר הותר לכל הסעודה. וזה כעין מה שכתב הלבוש, הביאו הט"ז באות ה'. ועיין מה שאכתוב באות י"ב ובט"ז [אות] ה' אי"ה מזה: **יב יבצע.** עיין מ"א. עשה כלומר לכאורה כלבוש [סעיף ה] דאין חיוב, רק אם ירצה התירו לו, שכתב כאן מותר וסיים "התירו", לא מצוה. אבל בתרומת הדשן [סימן] ל"ב מבואר "מצוה להקדימו", וכן כתב הב"י [קמז, א ד"ה כתוב] בשמו, דכל בנינו שם לתרץ מה שכתוב באם אין נזהר ואין דעתו לאכול כי אם פת עכו"ס צריך דווקא על של עכו"ס, מאי שנא מההוא דראבי"ה שאורח מיסב, ותירץ לזה דשם נפשו חשקה כו', אלמא דמצוה להקדימו כו' לא רשות. והנה אף לתרומת הדשן שם שסובר דההוא דראבי"ה, לאו דווקא אורח מיסב, הוא הדין באין אורח, יע"ש וב"י. ובט"ז [ס"ק] ה' אע"ג דהביא לכתחלה דעת השר מקולי ושכן נהגו, ומפרש אפילו באין נזהר שמסלק פת עכו"ס, א"כ נימא דראבי"ה לא התיר רק באורח, י"ל כי סובר דיש לחלק בין ההוא דראבי"ה שנפשו חשקה עתה בפת לבן של עכו"ס ביותר אלא אריה דרביע עלה פרישותו, משום הכי אמר דמצוה להקדימו של עכו"ס הואיל וחביב עליו ביותר והואיל והותר המוציא הותר לכל הסעודה, וממילא אף באין אורח, וההוא דשר מקולי באין רוצה וחושק דווקא מוקי עתה. ואולי המחבר השמיטו מצוה "להקדימו", משמע רשות, כמו שכתב הלבוש, וכדאמרן. ומכל מקום נ"ע כי נזהר משמע זהירות בעלמא, הא כשקיבל בנדר או שלא התנה שלא יהיה כנדר נ"ע בזה אם מותר. ועיין יו"ד [סימן] קי"ב בט"ז [ס"ק] ח' וש"ך [ס"ק] כ"א, יע"ש * ומ"ש בפריי שם: **יג לקבוע עליו.** עיין מ"א. ברכות מ"ב א' קובעין עליו, משמע עם בשר. ועירובין פ"ב ע"ב, מתניתין כמה הוא שיעורו. ועיין ספר חמד משה [אות ג] הביא עירובין כ"ט [ע"א], יע"ש. עיין ב"י [קמז, א ד"ה ולענין] סיים כל הדברים הוה פת כסנין ואין מברך [ה]מוציא ושלש ברכות, אלא א"כ קבע סעודתיה או [אכל] כג] שיעור שאחרים קובעים. קשה, דלא בדעתיה תליא מלתא, וכן הקשה אליה רבה [ס"ק] (י"ז) [יח]. ולפי מה שכתב המ"א י"ל קבע סעודה היינו עם בשר, וגם אחרים רגילים כן. או יאמר כי הב"י הביא דברי הרא"ש [ברכות פ"ו סימן ל] בשם רבינו משה [רמב"ם] אמר דווקא באחרים קובעין תליא מלתא, והראב"ד סובר אם הוא קבע סגי, ונראים דברי רבינו משה. ובאמת בר"מ פרק ג' מהלכות ברכות הלכה ט' לא הוזכר רק קבע סעודתיה עליה. ואיך שיהיה היכא דיש מחלוקת אם הוא כסנין או לאו וקבע הוא סעודתו עליה הוה ליה ספק ספיקא לחומרא, שמא זה פת גמור ושמא מהני קביעות דידיה ומברך המוציא ושלש ברכות *, ולדינא נ"ע. עיין סעיף ט"ו טרוקנין קבע "סעודה" עליה מברך כו', ובר"מ פרק ג' הלכה ט' מהלכות ברכות בכותא דארעא כתב קבע "מזונו" עליו, משמע לכאורה כל הסעודה מפת זה, לא עם בשר ודגים. ובכיסנין כתב [שם] קבע סעודה היינו עם בשר ודגים (בספר חמד משה שם כתב מר"מ משמע מזונו, ובאמת קאי על כותא "דארעא", ובכיסנין שינה וכתב סעודתו כי זה תואר לחם רק דלא רגילי אנשי לקבוע די בסעודה, וכותא אין בו תאר "לחם" כלל, והבן). אבל המחבר כתב בסעיף ט"ו ג"כ קבע סעודה *: **יד מברך.** עיין מ"א. לברכת המזון מצטרף, אם בין הכל אכל שיעור שאחרים רגילים לקבוע מברך ברכת המזון, מה שאין כן לענין המוציא אין מצטרף. ואי"ה בט"ז [אות] וי"ו יבואר בענין פת בכסנין

מחצית השקל

להסירו, וכמו שכתב רמ"א בהגה בסעיף א': (ס"ק י) **ואין דעתו כו'. וא"כ לכולי עלמא.** ר"ל, אפילו לדעת תרומת הדשן שהובא בס"ק שלפני זה דאפילו בנזהר צוה הרבינו שמשון לסלק, מכל מקום כהאי גוונא דאין דעתו כו' אין צריך, וכמו שכתב רמ"א בהג"ה סעיף א': (ס"ק יא) **מיסב עמו. דאז אינו יכול לסלקו מפני האורח.** ז"ל הלבוש [סעיף ה], דאותו אחר רוצה לאכלו וצריך שתעלה גם הברכה עליו, לפיכך מותר לבעל הבית כו'. ולפי זה אם האורח גדול, שכתב מ"א [סימן קסז] בס"ק ל"ב בשם הל"ח [דברי חמודות ברכות פ"ז אות כב] דבזמן הזה יוכל ליתן לבצוע להאורח, א"כ ליתא להך דינא. ואפשר בזמן הזה אפילו אין האורח גדול, כיון דהמנהג שכל אחד מברך המוציא לעצמו ואין יוצאים בברכת בעל הבית, א"כ ליתא לטעם הלבוש וליתא להאי דינא, אך לא ידעתי טעם להמנהג: (ס"ק יג) **לקבוע עליו. נראה לי דאם הוא קבע כו'.** הלשון הוא קבע לאו דוקא, דהא לאו בדידיה תליא אלא כל שאחרים קובעים, כמו שכתוב בשו"ע וגמרא. אלא משום סיפא נקט האי לישנא: **וכן משמע הלשון בגמרא כל שאחרים קובעין עליו.** ור"ל, דהא פירוש קובעים עליו הוא שהוא שיעור שביעה, ולכך קובעים עליו, א"כ למה נקט לשון קובעים, הוי ליה למימר כל שאחרים רגילים לשבוע ממנו. אלא על כרחך דאי הוי אמר הכי הוי משמע דצריך להיות שבעים מן הפת בכסנין לבד, ובאמת אפילו אינן שבעים ממנו לבד כי אם ע"י הדבר שמלפתים עמו מיקרי קבע, ולכן נקט לשון שקובעים עליו דיש לפרשו ששבעים ע"י צירוף מה שמלפתים אלא שהקביעות העיקרי הוא הפת כסנין: **ואם אכלו לבדו.** ולא אכל עמו עניני לפתן: **בעינן שיאכל כל כך שאחרים** (דהא לאו בדידיה תליא, כנזכר לעיל) **כו' דאם נשער כו'.** בשלמא אי אכל עמו לפתן אז אין צריך לשער, דהא חזינן דהוא שבע ממנו, ומסתמא גם אחרים היו שבעים ממנו אם היו אוכלים עם שיעור ליפתן כזה, מה שאין כן כשאכלו לבדו דצריך לשער אם היו אחרים אוכלים עמו לפתן אם היו שבעים וע"י זה אנחנו לא נדע שיעור הפת, דהא לפי ריבוי הלפתן ממעט באכילת פת, ואם ימעט בלפתן ירבו בפת, א"כ לא ידענו שיעור הלפתן ושיעור הפת: **ועיין פרק ח' דערובין.** דף פ"ב. דתנן הא דבעינן שיעור מזון שתי סעודות לערובי תחומין כמה הוא שעורו, ר' מאיר אומר מזונו לחול אבל לא לשבת ר' יודא אומר לשבת ולא לחול, וזה וזה מתכוונים להקל, ר' יודא סבר דבשבת שיעור סעודה קטנה מבחול כיון דצריך לאכל ג' סעודות ממעט באכילת כל סעודה, ור' מאיר סבר אדרבא בשבת אוכל יותר דרווחא לבסימא שכיח ובשבת בסים תבשיליה. וסבירא ליה דהפת שוה בשבת כמו בחול, אלא דהתבשיל מה שמלפת עם הפת הוא בשבת יותר מתוק ובסים וע"י זה אוכל פת יותר בשבת, א"כ איך אפשר לשער לר' יודא בסעודת שבת הא אנן בעינן למידע השיעור של הפת לבד והא בשבת אוכל עמו לפתן ותבשיל וא"כ לפי ריבוי או מיעוט התבשילין והלפתן יתרבה ויתמעט אכילת הפת, ואיך נשער פת מזון שני סעודות לעירוב, והיינו אם היה מלפת עמו היה מספיק לשני סעודות כיון דלא ידעינן שיעור הלפתן. אלא על כרחך צריך לומר דמשערינן הלפתן כדרך רוב בני אדם מה שדרכן לאכל ברוב סעודות שיעור כמות הלפתן, וא"כ הוא הדין הכא: **ואם הוא שבע ממנו וגם אחרים כו' מברך המוציא כו'.** ר"ל, דהא הביא הרב ב"י [קמז, א ד"ה פת] בשם הראב"ד [מובא ברא"ש ברכות פ"ו סימן ל] [ד]סגי באם הוא קובע עליו, אפילו אין אחרים קובעים עליו. ואע"ג דלא קיימא לן כוותיה, אלא דוקא כל שאחרים קובעים עליו, מכל מקום כהאי גוונא כיון שאם היו אחרים שבעים ממנו אם היו מלפתים עמו הניח מ"א בצ"ע אם יברך המוציא, לכן בצירוף (דהא) [דהוא*] שבע ממנו לבדו דאיכא נמי דעת הראב"ד פשיטא ליה למ"א דמברך המוציא. ושיעור שאחרים קובעים עליו ראיתי בספר כפות תמרים בסכה [תוספות יום הכפורים יומא עט, ב ד"ה תד"ה מיני] וכן כתוב באחרונים שהוא שיעור ג' או ד' ביצים. והיינו משום דמבואר לקמן סימן שס"ח [סעיף ג] פלוגתא רש"י ורמב"ם בשיעור מזון שתי סעודות לעירוב, (דלרש"י) כא] [דלרמב"ם] [עירובין א, ט] השיעור ששה בצים, (ולרמב"ם) [ולרש"י] [בטור סימן תט קסג, ב] שמנה ביצים, א"כ ממילא סעודה אחת (לרש"י) [לרמב"ם] ג' ביצים (ולרמב"ם) [ולרש"י] ד' ביצים, וכיון דהוא שיעור סעודה לכל חד כדאית ליה מיקרי קובעים עליו: (ס"ק יד) **יברך כו'. אע"ג דנמלך כו' אין צריך לברך המוציא.** אם ר"ל נמלך ממש, א"כ ניהו דאין צריך לברך המוציא אבל עכ"פ צריך לברך בורא מיני מזונות כיון דנמלך. ועיין לקמן סימן

לבושי שרד

(יז) ט"ז סק"ה **מצוה להקדים בנקיה.** כיון דאזיל הלבוש בשיטת התרומת הדשן דאין חילוק בין יש לו אורח או אוכל לבדו: (כג) מג"א סק"י **וא"כ לכולי עלמא.** לפי שכתב המג"א בס"ק הקודם שהסילוק הוא מספק ושאפילו באינו נזהר יש אומרים לסלק, לכן ביאר המג"א דכאן ליכא שום ספק להצריך סילוק, כמו שכתב רמ"א [סוף] סעיף א': (כד) שם סקי"ב **כלומר אם רוצה.** הוקשה לו, כיון דבעל הבית נזהר, א"כ אם יהיה דעתו שלא יאכל כלל פת של נכרים ויברך על פת של ישראל כמו שכתב רמ"א סעיף א' מתרומת הדשן, ותירץ דהכי קאמר דאם באמת נפשו חשקה לאכול פת של נכרים ואינו נמנע רק מפני הזהירות, יש לו עילה בזה שיהיה מותר לאוכלו, והעילה היא שעושה כן מפני חיבוב מצוה לברך על הנקי: (כד*) שו"ע סעיף ה **הואיל והוא הבוצע** טז*], כנ"ל: (כה) שם **יבצע מן היפה וכו'.** עיין תשובות ב"ח חדשות סימן כ"ז וגאונים בתראי סימן א' יז] וי"ח: (כו) מג"א סקי"ג **שאחרים קובעין עליו.** דמשמע כעין שקובעין סעודה על פת ואוכלין בסעודה גם בשר ודברים אחרים: (כז) שם **דאם נשער שיעור שאוכלים עם דברים אחרים,** כנ"ל: (כח) שם **כשמלפתין עמו.** שאין רגילין אחרים לאכול ממנו כדי שביעה אלא א"כ מלפתן, לא אמרינן בהא בטלה דעתו, כיון שגם אחרים שובעין ממנו ע"י לפת, משום הכי אם הוא שבע באכילתו

חכמת שלמה

דעתך אמינא אמר רחמנא [שמות כט, לג] ואכלו אותם אשר כפר בהם והא כפרה היא, קא משמע לן ואכלת ושבעת אמר רחמנא [דברים ח, י], והא איתנהו, עכ"ל הש"ס. וקשה, הרי לחם לא מצינו בקרבן, רק במנחות, דבבשר לא שייך ברכת המזון, ובעל כרחך לא משכחת לה רבותא זו רק במנחות, והרי במנחות יש שמן בהם ואין יוצאין בהם ידי מצה, וממילא אין בהם חיוב ברכת המזון כלל, והיאך קאמר שחייבין בזימון. ובעל כרחך מיירי באכל שיעור שביעה דרך (שביעת) [קביעת] סעודה, ועלה קאמר ואכלת ושבעת אמר רחמנא והא איתנהו, א"כ משמע דשייך בזה ברכת המזון מן התורה. ואין לומר דמיירי בחלות תודה דיוצאין בהם ידי מצה ולא הוי מצה עשירה וממילא חייבין בברכת המזון, זה אינו, דבתודה לא שייך לומר ואכלו אותם אשר כפר בהם, דאינו לכפרה. אך לפי זה גם הראיה שלנו ליתא, דא"כ לא משכחת לה במנחה שיהיה לכפרה רק במנחת חוטא שהיא לכפרה, ובמנחת חוטא אין בו שמן ולא הוי פת הבאה בכיסנין. אך בהיות כן יש להוכיח להיפוך מזה, דכל ברכת המזון בפת הבאה בכיסנין הוי רק דרבנן, דאם לא כן קשה מי הכריחו להש"ס לפרש הטעם דהוי סלקא דעתך דפטורי מכח דהא כפרה הוא, דא"כ לא יהיה הרבותא רק במנחת חוטא לבד, גם צריכין אנו לחדש סברא חדשה דמה דהוי כפרה לא שייך בו ברכה דזה הוי נגד הסברא [הן אמת דיש לומר דמזה יהיה ראיה לדעת הסוברים דהיכא דאוכל דבר באונס אינו מברך עליו, ולכך הכא נמי הוי סלקא דעתך כיון דהכהנים מחויבין לאכול אותה ואנסו רחמנא בכך והוא לא היה חפץ לאכול רק שהתורה הכריחתו לאכול, לכך הוי סלקא דעתך דלא שייך ביה ברכה, לכך קא משמע לן כיון דכתיב ואכלת ושבעת והא איתנהו. ולמסקנת הש"ס יש לומר להיפוך, אף באוכל באונס מברך עליו כיון דכתיב ואכלת ושבעת ואיתנהו, ולפי המסקנא יהיה ראיה להיפוך דאוכל באונס מברך עליו, ואין כאן מקום להאריך] עכ"פ קשה למה ליה להש"ס בכך, טפי הוי ליה לתרץ דקא משמע לן בשאר מנחות אף דלא אכלו בדרך שיעור שאחרים קובעים עליו, וא"כ הוי סלקא דעתך דפטורי כיון דהוי פת הבאה בכיסנין, לכך קא משמע לן כיון דהוי מצוה באכילתן המצוה קובעתו והוי קבע, לכך קא משמע לן דהכהנים חייבין בזימון אף בפחות משיעור קביעות, כיון דהוי מצוה באכילתן המצוה עושהו קבע וכמו שכתוב בש"ס פרק ה' דביצה [לה, ב] דאכילת שבת קובע למעשר, וכן הרבה. ומוכח מהתם דאכילת מצה לא נחשב לעראי רק קבע, ובעל כרחך דהמצוה קבעתיה, וא"כ קא משמע לן גם כאן כן דבכהנים המצוה עושהו קבע ואף בפחות משיעור שאחרים קובעים עליו חייבין בזימון. ובעל כרחך מוכח דאף בקובע ממש אינו רק דרבנן, וכאן דהוא גופא תקנתא דרבנן לא שייך לומר שגבי כהנים יתקנו לברך גם בפחות מכח דהמצוה אחשביה לקבע, דהוי תקנתא לתקנתא דלא עבדינן, וא"כ לא אמרינן דהמצוה עושהו קבע רק בדבר דהוי מן התורה או עכ"פ גוף הקביעות הוי מן התורה, לכך מהני גם זה לומר דהמצוה קבעתיה. אבל בברכת המזון דשיעור קבע שלו גופא הוי רק דרבנן, ומן התורה לא תלוי בקביעות רק בשביעה, ומה שתקנו בפת הבאה בכיסנין השיעור כדרך שאחרים קובעין עליו הוי רק מדרבנן, לא שייך בזה לומר דהמצוה קבעתיה, דהוי תקנתא לתקנתא. ויש ראיה מזה דהוי רק דרבנן. ועוד היה לי מקום להאריך בזה, אלא שלא גרם הזמן, אולי יזכני ד' בזמן אחר לפרש יותר בזה, ודו"ק היטב:

ז ד] **פת הבאה בכסנין** פ (ו) **טו** [כא] **יש מפרשים פת שעשוי כמין כיסים שממלאים אותם** (י) **דבש או סוקר ואגוזים ושקדים ותבלין והם הנקראים רושקיליא"ש די אל חשו:** צ [כב] **ויש מפרשים שהיא עיסה טז שעירב בה דבש או שמן או חלב או מיני**

נמלך לאכול עוד כשיעור קביעות, צריך ליטול ולברך המוציא: **טו יש מפרשים פת שעשוי כמין כיסים כו'.** ואע"ג דמוליתא עיקר ואין מכוונין לאכול העיסה, (לג) מכל מקום (אין) [מין] כח] דגן חשוב, ולכך מברך בורא מיני מזונות, כמו שכתוב ט סימן ר"ח סעיף (כ"ג) [ב' ג'] כט] (של"ה שער האותיות סה, ב כלל ב אות ו). ונראה לי [☜ שאם אינו [אוכל] ל] העיסה רק הפירות שבפנים, מברך על הפירות, ג וכמו שכתוב סימן קע"ז סעיף א', ע"ש: **טז שעירב בה דבש.** קשה, דהרמב"ם בעצמו פסק פרק ו' מחמץ [ומצה הלכה ה] מצה שלשה במי פירות יוצא בה ידי חובתו בפסח, ובגמרא [ברכות לז, ב] משמע קצת דאם מקרי לחם ד לענין מצה הוא הדין לענין המוציא, וכן משמע ברמב"ם פרק ו' [שם] דין ז', עיין שם ובברכות דף ל"ז [ע"ב]. עיין מה שכתבתי [ריש] י סימן קל"ו. ועוד קשה, דא"כ יאכל בפסח ולא יצטרך לברך ברכת המזון, ולא משמע כן יא בסימן קפ"ח [סעיף ז וס"ק ט]. ואפשר לומר דהרמב"ם דוקא נקט כאן דבש שמן חלב דמברך בורא מיני מזונות, דגם להרמב"ם אין יוצא בו ידי חובתו בפסח דהוי מצה עשירה, אבל בשאר מי פירות אין הכי נמי דמברך המוציא וברכת המזון דלא מפקי להו מידי פת. ולפי זה יין הוי כדבש, כמו שכתב שם [הרמב"ם]. ועוד י"ל דהכא מיירי שאין בה מים כלל, שכתב [ברכות ג, ט] שלשה בדבש (לג) או שעירב בה תבלין (וטגנה) [ואפאה] לג] שלשה כולה בדבש, אבל התם מיירי שיש בה מעט מים כמו שכתב המגיד משנה שם [ד"ה מצה]. ול"ע על הרב ב"י [בשו"ע] ששינה לשון הרמב"ם פרק (ה') [ג] [שם] וכתב שעירב בה וכו', ודברי רמ"א עיקר:

(ו) יש מפרשים פת כו' שממלאים כו'. פירוש, שרש"י כד] מפרש פת הבאה בכיסנין היינו מצד המילוי, כי העיסה עצמה נילושה במים אלא שממלאוהו בצוק"ר או דבש או אגוזים. ובכלל זה מה שעושין בפורים עיסה רחבה וכפולה וממלאין אותה בשומשמין. ואין חילוק בין מילוי בפירות או בבשר ודגים, ועיין מה שכתבתי בסימן זה סעיף (י"ו) [יז] [ס"ק כ]. ויש אומרים הוא הרמב"ם [ברכות ג, ט] דסבירא ליה דכיסנין הוא מצד העיסה עצמה שנילושה בדבש או תבלין. ונסתפק ב"י [קמז, א ד"ה ומה] אי נימא דוקא שנילושה בהרבה דבש והמיעוט מים, אבל אי הוה מיעוט דבש בטל לגבי רוב מים והוה פת גמור, או דילמא אפילו (ל) [☜ על ידי תערובות מעט מים כה] כל שניכר הטעם בעיסה מקרי כיסנין. וכתב שזה נראה עיקר. וכתב [שם ד"ה ולענין] שלענין הלכה כיון דמידי דרבנן הוא, יש להקל (ל*) (ב)[כ]דברי כולם, (וכן) [ודין] כו] כיסים הממלאים אותם בדבש ושקדים בין עיסה שעירבו בה מי פירות או תבלין יש להם דין כיסנין, עד כאן לשונו. ומו"ח ז"ל [ב"ח שם ד"ה ומ"ש] הקשה על זה למה אמר שהיא קולא, הלא אם אינו מברך ברכה הראויה לה בין כך ובין כך היא חומרא משום שעובר על לא תשא. ולי נראה דלא קשה מידי, דודאי ברכת בורא מיני מזונות פוטר הכל אפילו עיסה, דהא זיין, אלא שמפני חשיבות הפת קבעו עליו המוציא ושלש ברכות, משום הכי כל שאין ברור לנו שיש שם חשיבות ואינו בכלל

באר הגולה

פ. [רבינו יונה ברכות כט, א ד"ה שאין, בשם] פירוש רבינו חננאל והערוך [ערך כסן] והטור [קמז, א] והרשב"א [שם מא, ב ד"ה נמלך]:

צ. רמב"ם בפרק ג' מהלכות ברכות [הלכה ט]:

עטרת זקנים

ד] **פת הבאה כו' אלא אם כן יש בהם הרבה תבלין או דבש כו'.** וירא שמים יוצא ידי כולם, ולא יאכל אותן אלא בתוך הסעודה (עמק הברכה ברכות הנהנין כלל ב סימן ב):

הגהות והערות

כד] רש"י ברכות מב, ב ד"ה פת הבאה בכסנין כתב להדיא שנלושה עם תבלין, ועיין לקמן בט"ז סוף ס"ק כ, ובהערה ל:

כה] כ"ה בדפו"ר. הלבושי שרד ויד אפרים הגיהו "מעט דבש כו'", וכ"ה במהדורת פראג תקמ"ה. המקור חיים והנזירות שמשון תיקנו "מעט דבש בהרבה מים":

כו] ע"פ הנוסח בב"י, וכן תיקנו היד אפרים, הלבושי שרד והשמן המאור:

כח] תוקן בדפ"א ע"פ לבושי שרד ומחה"ש:

כט] תוקן בדפ"א על פי מחה"ש, חתם סופר, לבושי שרד, פמ"ג ושמן המאור:

ל] בדפו"ר כתוב "ונ"ל שאם אינו העיסה". בדפוסי אמ"ד כתוב "שאם אינו אוכל העיסה" והושמט תיבת - ונ"ל. וע"ז תיקן המאמר מרדכי ס"ק יג "ואם אינו אוכל", וכ"כ היד אפרים ומחצית השקל. והמקור חיים תיקן "ונ"ל שאם אינו אוכל העיסה". וכ"ה בדפ"א:

לא] ועיין עוד בשו"ת הרא"ש כלל ב סימן יד, ובפירוש הרא"ש על המשנה שם:

לב] ועיין עוד באשל אברהם אות כא:

לג] תוקן בדפ"א על פי מחה"ש ולבושי שרד. ובשיורי לקט ובהגר"ח נאזער כתבו דצריך להוסיף "ומשמע":

מחצית השקל

ר"ו במ"א סוף ס"ק ז': **צריך ליטול ולברך על נטילת ידים ולברך המוציא.** כן כתב מ"א לעיל סימן קנ"ח ס"ק ב', דלא כשל"ה [שער האותיות סד, ב כלל ב אות א], ע"ש: (ס"ק טו) **יש מפרשים פת כו'. מכל מקום מין דגן כו'**, כצ"ל: **כמו שכתוב סימן ר"ח סעיף ב' וסעיף ג'**, כצ"ל: **ואם אינו אוכל העיסה רק הפירות כו' וכמו שכתוב סימן קע"ז.** דאוכל פירות תוך הסעודה בלי פת צריכים ברכה לפניהם. ואם אוכל העיסה לבדה בלי פירות כתב ט"ז [כאן ס"ק ח] דמברך בורא מיני מזונות, דאזלינן בתר שעת אפיה, דבשעת אפיה היה ממולא עם פירות והיה פת הבא בכסנין: (ס"ק טז) **שעירב כו'. קשה דהרמב"ם כו'.** כונתו, דהרב ב"י שינה לשון הרמב"ם על פי פרושו של הרב ב"י [קמז, א ד"ה ומה] בדברי הרמב"ם, ורצה מ"א להוכיח דעל כרחך פירוש הרב ב"י ליתא, מדברי רמב"ם גופיה מוכח כן: **ובגמרא משמע קצת.** היינו דף ל"ז שהביא מ"א אחר זה אמר רב יוסף חביצא אי אית ביה פרורים כזית מברך עליו המוציא ואי ליכא פרורים כזית מברך בורא מיני מזונות, ופריך לקט מכלם (פירשו התוספות ד"ה לקט מכל חמשת מינים דגן) כזית ואכלן אם חמץ הוא חייב כרת, ואי מצה היא יוצא ידי חובתו בפסח. מוכח דאפילו ליכא בכל פירור כזית מכל מקום מיקרי לחם, דהא קתני לקט מכלם כו', משמע דאחד לבד אינו כזית. וסבירא ליה להש"ס כיון דמיקרי לחם לענין מצה דיוצא בה הוא הדין דנקרא לחם לברך עליו המוציא, וקשיא לרב יוסף, ע"ש. הרי דהש"ס דימה ברכת המוציא למצה בליל פסח, אף דיש לדחות דלא מדמהו כי אם [לענין] כמות ושיעור אם נקרא שיעור כזית לענין מצה הוא הדין לענין מוציא, אבל אי [הוי] לחם לענין מצה שיהיה נקרא גם לחם לענין מוציא ליכא למשמע מיניה, מכל מקום קצת משמעות איכא: **וכן משמע ברמב"ם פרק ו' דין ז'.** שכתב וז"ל, אין אדם יוצא באכילת מצה שהיא אסורה לו כגון כו', זה הכלל כל שמברכין עליו ברכת המזון יוצא בו ידי חובתו וכל שאין כו', עכ"ל. וברכת המזון וברכת המוציא חד דינא אית להו. ומכל מקום יש לדחות קצת, דוקא לענין אכילת איסור דיניהם שוה, ולא לענין מה שנקרא לחם, מכל מקום קצת משמע כן, דהא כללא כייל: **ועוד קשה דא"כ יאכל כו' ולא משמע כן בסימן קפ"ח.** דקיימא לן דאם שכח ביום טוב בברכת המזון יעלה ויבא צריך לחזור ולברך ברכת המזון, מה שאין כן בראש חדש, דבראש חדש אי בעי לא אכל פת, מה שאין כן שבת ויום טוב דלא סגי דלא אכיל פת. והקשה הר"ן [סוכה יב, ב ד"ה מתני'] הביאו מ"א לקמן סימן קפ"ח [ס"ק ט], האמרינן [סוכה כז, א] דדוקא ליל ראשון של פסח חובה לאכול מצה, ולא בשאר הימים. ותירץ הר"ן דבליל ראשון כדי לצאת ידי חובת מצה צריך לאכול מצה עניה, מה שאין כן בשאר לילי וימי הפסח רשאי לאכול מצה עשירה, והא מצה עשירה היינו שעירב בעיסה מי פירות, ואם איתא לדברי הרב ב"י דהכא הלא במצה עשירה אינו מברך המוציא וברכת המזון, וא"כ איך אמרינן [ברכות מט, ב] דביום טוב לא סגי דלא אכל פת ומהאי טעמא בשכח יעלה ויבא צריך לחזור ולברך, הא אי בעי אכיל מצה עשירה דלא הוי פת: **ואפשר לומר דהרמב"ם דוקא כו' אין יוצא בו ידי חובתו בפסח.** ולא אמר הרמב"ם בפרק (ז') [ו] דאם לשה במי פירות יוצא בה ר"ל שאר פירות חוץ מארבעה דברים הללו, כמו שכתב הרב המגיד שם: **יין הוי כדבש כמו שכתב שם.** ברמב"ם בהלכות חמץ: **ועוד י"ל דהכא כו' שכתב שלשה כו' שלשה כולה בדבש כו' משמע**, כצ"ל: **אבל התם מיירי.** ר"ל, בפרק (ז') [ו] מהלכות חמץ שכתב הרמב"ם שלשה במי פירות דיוצא, מיירי שיש בה מעט [מים*], על כרחך בלאו הכי מיירי שיש בה מעט מים כמו שכתב הרב המגיד שם, דאם לא כן הלא אינו בא לידי חימוץ וקיימא לן דבמצה כזו אינו יוצא דכתיב [דברים טז, ג] לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצה ודרשינן [פסחים לה, א] דוקא מה שבא לידי חימוץ יוצא ידי מצה, וכיון שיש בו מעט מים באמת הוי לחם ומברכים עליו המוציא. ונתישב קושיא א' מדברי רמב"ם וש"ס דברכות הנ"ל, אבל אכתי לא נתישב קושייתו מסימן קפ"ח בין לתירוץ קמא ובין לתירוץ בתרא, כיון שכתב הר"ן דבשאר הימים מותר לאכול מצה עשירה א"כ לתירוץ קמא היינו דוקא עירב בה אחד מארבעה דברים דבש וחלב כו' ועל זה אינו מברך המוציא וברכת המזון, וכן לתירוץ ב' דאכל בלי תערובת מים ג"כ אין מברך המוציא וברכת המזון ואיך אמרינן לא סגי דלא אכיל פת. אבל באמת אין כוונת מ"א בהאי קושיא מסימן קפ"ח להקשות על הרמב"ם, דאפשר דהרמב"ם לא סבירא ליה כתירוץ הר"ן אלא סבירא ליה כדעת הפוסקים הא דאמרינן בש"ס [ברכות מט, ב] יום טוב לא סגי דלא אכיל פת מיירי דוקא בליל ראשון של פסח וליל ראשון של סוכות, ולא קשה מידי. אלא דקושית מ"א לדידן להרב ב"י דהעתיק פה דברי הרמב"ם לפי פרושו דבעירב בה דבש כו' אינו מברך המוציא, ולקמן סימן קפ"ח משמע דסבירא ליה כהר"ן, וכמו שכתב מ"א בסימן קפ"ח [שם] דמשמע מדסתם בסימן קפ"ח סבירא ליה דכל ימי הפסח אם שכח יעלה ויבא צריך לחזור ולברך ברכת המזון, ובזה אתי שפיר תירוץ מ"א כיון דלהרמב"ם לא קשה מידי, ולדידן י"ל דלית לן האי כללא דכייל (המברכי') [הרמב"ם*] דכל שאין מברכים עליו המוציא וברכת המזון אינו יוצא ידי חובת מצה, ולדידן ג"כ אתי שפיר כיון דלא סבירא ליה כלל של הרמב"ם כנזכר לעיל, וכיון דאסיק מ"א דלא כהרב ב"י אלא דצריך לברך המוציא אף דעירב בו מי פירות אם לא שאין בו מים כלל. ולקמן סימן תע"א [ס"ק ה] העלה מ"א דאפילו אין בו אלא מעט שמן מיקרי מצה עשירה ואינו יוצא בה ליל ראשון, א"כ כל ימי הפסח יכול לאכול מצה עשירה דהיינו שיש בו מעט שמן ואפילו הכי צריך לברך המוציא וברכת המזון לדעת מ"א, מה שאין כן אי הוי אמרינן כדעת הרב ב"י דאפילו עירב בו מעט שמן רק שניכר אינו מברך המוציא, שפיר קשיא דאי ניכר השמן בטעמו הלא אינו מברך המוציא וברכת המזון, ואי אכל מצה שאין בה שמן כי אם מעט עד שאין ניכר בטעמו א"כ גם מצה עשירה לא מיקרי ויוצא בה ידי חובתו, דאם אין בו אלא מעט מודה מ"א בסימן תע"א דלא הוי מצה עשירה, ע"ש: **וצ"ע על הרב ב"י ששינה לשון הרמב"ם.** דהרמב"ם כתב שלשה, משמע כפירוש מ"א. והרב ב"י כתב עירב, והיינו כפי פירוש הרב ב"י בחיבורו, ופירוש הרב ב"י על כרחך ליתא, כמו שכתב מ"א: **ודברי רמ"א עיקר.** שכתב שכמעט הדבש ותבלין עיקר. אף על גב דברמ"א משמע דמכל

שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - ג או"ח ג (קנ - רמא) / קארו, יוסף בן אפרים (עמוד 172) 34170 הודפס מאוצר החכמה

משבצות זהב

(ו) יש מפרשים פת כו'. עיין ט"ז. מה שמתרץ קושית הב"ח, כעין זה כתב הפרישה [דרישה סוף אות א]. והנה זה משום דמן התורה אין חייב בברכת המזון כי אם כדי שביעה ממש, היקילו בדרבנן. אבל לפי מה שכתב הלבוש בסימן קפ"ד סעיף ו' דכביצה מן התורה חייב (עיין מ"א סימן קפ"ד ס"ק י"א) צ"ע למה הקילו כאן בספק ובעינן שאחרים קובעים דהיינו ג' או ד' ביצים, כמו שכתב אליה רבה [ס"ק] י"ז בשם ספר אור חדש [נוסח ברכת המוציא בהגה], יע"ש. ומיהו המוציא דרבנן הוה, כבסימן קס"ז במ"א [אשל אברהם אות] זיי"ן וט"ז [ס"ק] יו"ד. ועוד, אי נמי דין תורה מה לי המוציא או בורא מיני מזונות. **אמר** ההדיוט הכותב, יש לי בכאן הרהורי דברים והנני פורטם בעזה"י. דע דשלש ברכות בלחם גמור מן התורה הוא, ויש להסתפק פת בכיסנין אם אכל כדי שביעה אי הוה מן התורה או מדרבנן, ונפקא מינה באם מסופק אם בירך או לאו. והנה פת לעקוכין עיין יו"ד [סימן] שכ"ט בש"ך אות ט' דיש אומרים עיסה במי פירות לאו לחם לחלה, הוא הדין לברכת המזון לאו לחם מקרי, ואין בשבע רק מדרבנן אטו לחם דין תורה, ובלא שבע לא גזרו. ולהמחבר שם [סעיף ט] הוה דין תורה. וטרוקנין להטור [קמט, א] סובר דמר בר רב אשי חולק ברכות ל"ח א', עיין ב"י כאן [שם ד"ה טרוקנין]. וכעכין הם פת גמור, רק שרגילין לכוס אותם לתענוג ואין רגילין לאכול כדי שביעה, משום הכי כל שלא קבע סעודה לא גזור, הא כדי שביעה הוה מן התורה. וכן פת שממלאין צוקר ושקדים פת גמור הוה, באופן שכעכין ופת שממלאים כיסים אם כדי שביעה מן התורה חייב, ובספק חייב לברך כבסימן (קפ"ה) [קפד] [סעיף ד]. ופת הנילוש במי פירות, לרא"ש [ה"ק חלה סימן ג] [לא] ספק הוא, הואיל ואין חייב בחלה לאו לחם הוה. ואם מסופק הוה ספק ספיקא, שמא בירך ושמא הלכה כרא"ש, וספק ספיקא בדין תורה וספק אחד בדרבנן די, כמבואר ביו"ד [סימן] ק"י [דיני ספק ספיקא להש"ך אות טז] כהאי גוונא. וכובא דארעא ג"כ ספק הוא, ובחדושינו [ראש יוסף] ברכות ל"ח א' [ד"ה גמ'] ומ"ב א' [ד"ה כל] הערנו בזה *. ובמ"א אות י"ו כתבנו דהוה מן התורה ושאני חלה, יע"ש [לב]. **נסתפקתי** באם שנים אכלו פת גמור ואחד אכל פת כסנין כזית דאין צריך לברך ברכת המזון, אם יכול להוציא אותם. ומה שהביאני לזה הוא מה שכתוב בסימן קצ"ז במ"א וט"ז, [מ"א] [ס"ק] י"א [ט"ז] [ס"ק] ג', דכזית יכול להוציא אותם שאכל כדי שביעה, דמן התורה ערבים רק שאינו יכול לומר שאכלנו, וכאן יכול לומר שאכלנו אלא דחז"ל לא החמירו עליו כזית לברך דליכא למגזר אטו כדי שביעה, דאין רגילין לקבוע עליו כו', ומכל מקום שאכלנו יכול לומר. או דילמא כל דלא מחויב מדרבנן לא תקנו שיוציא אחרים, דבשנים שאכלו אין צריך שאכלנו אפילו הכי אין אחד מוציא חבירו אלא א"כ אכל כזית, כמו שכתב המ"א [סימן] קצ"ז [ס"ק] י"א, כבסימן קצ"ג סעיף א'. וטעמא נראה כי מדרבנן החמירו דלא הוה כל כך ערבות הואיל ואי לא אכל לא מחויב, הלכך בעינן שיהא חייב מדרבנן, הוא הדין כאן. ואי"ה יבואר עוד בסימן קצ"ז [אשל אברהם] [אות] י"א מזה.

אשל אברהם

איזה דרבנן איזה דין תורה לענין ברכת המזון: **טו יש מפרשים פת.** עיין מ"א. דמברך בורא מיני מזונות אם אין קובע סעודה. ואע"ג דפירות עיקר, מכל מקום לא בטיל, כבסימן ר"ח סעיף ב"ת גימ"ל (טעות סופר סעיף כ"ג), וכל שכן כאן דניכר הוא. ובט"ז [כאן] אות ח' אפילו נקח המלוי מברך בורא מיני מזונות, ואי"ה שם יבואר. ועיין ט"ז [אות] כ' אי"ה מזה: **טז שעירב בה דבש.** עיין מ"א. וצ"ע דבסעיף ט"ו טרוקנין בלא קבע אין מברך המוציא ושלש ברכות ואפילו הכי בסימן תס"א סעיף ב' בנאפית בקרקע יוצא ידי חובתו, וכן כתב הר"מ פרק ששי מחמץ ומצה הלכה ו"ו, ובפרק ג' מהלכות ברכות [הלכה ט] טרוקנין דווקא קבע, הא לא קבע בורא מיני מזונות, אלמא דלאו הא בהא תליא. ומה שכתב בפרק ו' מחמץ ומצה הלכה זיי"ן זה הכלל כו', קאי למצה איסור. ועיין לחם משנה פרק ג' מהלכות ברכות [שם] הקשה מברכות ל"ז ב' דמקשה רב יוסף מפסח להמוציא, והא לא יליף מצה מהמוציא, ותירץ דוודאי כל שהטעם דאין דרך קביעות בכך אין לדמות מצה להמוציא, מה שאין כן בהא דליקט כזית וודאי דרך לקבוע בכך, יע"ש. אם כן וודאי גם משמן ודבש אין קושיא, דהוא הדין מי פירות שעירב, כל שניכר הטעם אין קובעין סעודה, ומשום הכי לא החמירו בכזית ודילה בהמוציא וברכת המזון, מה שאין כן לפסח לחם מקרי (המוציא תליא בברכת המזון, אע"ג חצי זית פת שקובעין עליו מברך המוציא כבסעיף ט' אפילו הכי בלחם שאין דרך לקבוע עליו אע"ג דלחם גמור הוה אין מברך המוציא כי אם בקבע סעודה). ומה שכתב מסימן קפ"ח [מ"א] אות ט', דבשבת ויום טוב חייב לאכול פת חוזר, והא אפשר בכזית פת שנילוש במי פירות דאין צריך ברכת המזון. איני יודע, אפילו להר"ב בהג"ה אין יתישב, דבסימן ר"פ כתב המ"א דאכלו חולין בטהרה בשבת לחם שלא הוכשר, אלמא נילוש במי פירות לבד יוצא ידי חובתו בשבת, ואמאי חוזר כשלא הזכיר שבת בברכת המזון דהא אפשר בכזית פת כזה. והחילוק שכתב בין ד' משקין דבש חלב שמן יין דאין יוצאין בפסח, הוא הדין כאן, ושאר מי פירות הוה פת התם, הוא הדין כאן בכזית מברך ברכת המזון והמוציא בכל שהוא, קשה, דהתם [פסחים לו, א] מלחם עוני ממעט לה. וכי תימא דגלי קרא דלא הוה תו בכלל לחם, א"כ בחלה פרק שני דחלה משנה ב' עיסה במי פירות חייבת, והר"מ פרק ו' מבכורים הלכה י"ב עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש חייבת, ומנלן זה, דלמא מי פירות דווקא, לא הנך דילא מכלל לחם. ולא עוד דהמחבר ביו"ד [סימן] שכ"ט סעיף ט' מי פירות כו', אלמא דאין חילוק כלל. העולה מזה דוודאי לחם מקרי אף ביין שמן ודבש וחלב לחלה, ולחם דיוצא ידי חובתו בשבת בכזית כבסימן קפ"ח [ס"ק] ט' וסימן ר"פ [במ"א], ופסח (להר"א) [להר"מ] בד' דברים אין יוצאין, דעוני בעינן. ובמי פירות יוצאין, דלחם הוה, ואפילו לא קבע רק כזית יוצא ידי חובתו (בהגהות מיימוניות פרק ו' דחמץ ומצה (ה"ס) [הלכה ו] אות ד' מר זוטרא קבע סעודתיה [ברכות לח, א], ואיני יודע, מר בר רב אשי היה להביא, דאף כזית יוצא ידי חובתו) והמוציא וברכת המזון תליא בלחם שאדם קובע, כדאמרן. ובסימן תע"א [אות] ה' אי"ה אבאר עוד. ולענין חלה דרא"ש [ה"ק חלה סימן ג] [לא] וברטנורה [חלה פ"ב משנה ב] מספקין, עיין ש"ך יו"ד [סימן] שכ"ט אות ט', עיינתי בר"ש [חלה שם ד"ה עיסה] וב"י [יו"ד שם ד"ה חלט] אין הטעם דלאו לחם מקרי, אלא דהגלגול אין מתברר כל כך, וא"כ לענין ברכת המזון וודאי לחם מקרי כל שאכל כדי שביעה ומן התורה חייב לברך, ואף בספק, דלא כמו שכתבתי בט"ז אות וי"ו. ומיהו עדיין צ"ע, די"ל דיליף לחם לחם מהתם. ואי"ה באות מ"א במ"א אבאר עוד מזה [לב]. **ואם לש עיסה בחלב** בלא שינוי ואפה הרבה ממנו, ביו"ד [סימן] צ"ז [סעיף א] אסור לאוכלה לבדה,

יד אפרים

(מג"א סקט"ו) **ואם אינו אוכל כו', כצ"ל:**

(ט"ז סק"ו) **ע"י תערובות מעט דבש כל שניכר כו' יש להקל כדברי כולם ובין כיסים כו' או תבלין בין הנקראים בישקונ"ש יש להם דין כו', כצ"ל:**

דגול מרבבה
מכת"י תלמידו

מג"א סקט"ז **ועוד קשה וכו'.** שמעתי ממנו בשעת לימוד שיש ליישב דלעיל [סעיף ו] פסקינן דהיכא דאכיל שיעור קביעות צריך לברך ברכת המזון משום דחשיב גביה. ומעתה י"ל בשאר ימות השנה אין צריך לברך ברכת המזון, אבל בליל ראשון של פסח עשה התורה מצה חשיב גביה, דחיוב הוא לאכול מצות, ומיקרי כמו שיעור קביעות וצריך לברך ברכת המזון:

באר היטב

(י) דבש. פירוש, שרש"י מפרש פת הבאה בכיסנין היינו מצד המילוי, והעיסה עצמה נילושה במים אלא שממלאוהו בצוק"ר או דבש או אגוזים. ובכלל זה מה שעושין בפורים עיסה רחבה וכפולה וממלאין אותה בשומשמין. ויש אומרים הוא הרמב"ם, דסבירא ליה דכיסנין הוא מצד העיסה עצמה שנילושה בדבש או תבלין. ונסתפק הב"י אי נימא דוקא שנילושה בהרבה דבש והמיעוט מים, אבל אי הוי מיעוט דבש בטל לגבי רוב מים והוי פת גמור. או דילמא אפילו ע"י תערובות מעט דבש, כל שניכר הטעם בעיסה מיקרי כיסנין. וכתב דלענין הלכה כיון דמידי דרבנן הוא יש להקל כדברי כולם, [ט"ז ס"ק ו]. ועיין מה שכתב המ"א [ס"ק טז] על הרמב"ם. ועיין בתשובת פנים מאירות סימן ס"ח [ד"ה וראיתי]:

שערי תשובה

[ג] סימן י"א כתב בפשיטות שאין חילוק בין שבת לחול, והסכים עמו בברכי יוסף [שם] וכתב שכן עמא דבר: **(י) דבש.** עיין באר היטב. ועיין באבן העוזר שהאריך וכתב כמה פרטי דינין לענין זה. ועיין בשו"ת בית אפרים חלק או"ח סימן י"א וי"ב מה שכתב בזה:

הגהות רעק"א

ג) (מג"א סקט"ו) **וכמו שכתוב סימן קע"ז סעיף א'.** ומיירי באמצע הסעודה [מכת"י]: ד) (שם סקט"ז) **לענין מצה הוא הדין לענין המוציא.** לענ"ד לא קשה מידי, דדוקא מה דלא הוי לחם כלל לענין המוציא כגון אורז, לא הוי לחם לענין מצה, אבל פת הבאה בכסנין דבקבע עלה מברך המוציא, הוי לחם גמור ויוצא ידי מצה, וכדאיתא ברכות דף (ל"ה) [לח] א'. אח"כ ראיתי דזה נכלל בדברי אבן העוזר ד"ה דהשתא:

ביאור הגר"א

[כא] [סעיף ז] **יש מפרשים כו'.** תלמידי רבינו יונה בשם פירוש רבינו חננאל, ועיין באר הגולה [אות פ]: [כב] **ויש מפרשים כו'.** כן פירש הרמב"ם [ברכות ג, ט]:

לבושי שרד

בלי לפת מברך המוציא: (ל) ט"ז סק"ו **על ידי תערובות מעט דבש,** כל"ל: (ל*) שם **כדברי כולם ובין כיסים וכו',** כל"ל: (לב) מג"א סקט"ו **מכל מקום מין דגן חשוב ולכך מברך בורא מיני מזונות כמו שכתוב סימן ר"ח סעיף ב' ג' (של"ה) ונראה לי שאם אינו,** כל"ל: (לג) שם סקט"ז **או שעירב בה תבלין ואפאה שלשה כולה בדבש,** כל"ל:

אוצר מפרשים

ט (מג"א סקט"ו) **סימן ר"ח סעיף ב' ג', כצ"ל:** (חתם סופר)

י (שם סקט"ז) **סימן קצ"ו. נ"ב, תע"א ס"ק ה':** (חתם סופר)

יא (שם) **בסימן קפ"ח. נ"ב, ועיין שם ס"ק ט':** (חתם סופר)

תבלין ואפאה ק [כג] והוא שיהיה טעם תערובת המי פירות או התבלין ניכר בעיסה: הגה (ז) ד ויש אומרים שזה נקרא (יא) פת גמור ה*) אלא אם כן יש בהם הרבה תבלין או דבש כמיני מתיקה שקורין (יב) לעקו״ך שכמעט הדבש והתבלין הם עיקר וכן נוהגים: ר [כד] ויש מפרשים שהיא פת בין מתובלת בין שאינה מתובלת שעושים אותם (ח) (כט) כעבים יבשים יז וכוססין (יג) אותם והם הנקראין בישקוגי״ש ר* והלכה כדברי כלם יח ה) שלכל אלו הדברים נותנין להם דינין שאמרנו בפת הבאה (יד) בכסנין:

ח ש [כה] לחמניות אותן שבלילתן (רבה) לו] עבה שקורים (ט) (טו) אובליא״ש יט לחם גמור הוא ומברך עליו המוציא וברכת המזון ת ואותם שבלילתן רכה כ ודקים מאד שקורין (טז) ניבלא״ש מברך עליהם

מגן אברהם

יז וכוססין אותן כו׳. לתיאבון, שנקרא רעקלי״ך: יח שלכל אלו כו׳. דספק דרבנן הוא ונקטינן להקל (ב״י קמז, א ד״ה ולענין). וכתב הב״ח [שם ד״ה ומ״ש] ותימא הלא אם אינו מברך ברכה הראויה לו בין כך ובין כך איכא חומרא. ולכן נראה עיקר דכל הני כעכין יבשין אפילו אית בהו תבלין או דבש לא יאכלם אלא תוך הסעודה לד], אלא א״כ הדבש הוא הרוב. מיהו מצאתי דגם בזה יש חולקין, לכן אין לאוכלו אלא א״כ הדבש והתבלין הן מרובין מהקמח. והוא הדין קרעפלי״ך שממולאין או הויז״ן בלאז״ן, לכולי עלמא יש להם דין כסנין, עכ״ל. ודוקא כשנילוש ההויז״ן בלאז״ן בשומן, ועיין סעיף י״ג [בהגה]. ועיין מה שכתוב סעיף ח׳ [וס״ק כב] אימתי פטר להו פת: יט לחם גמור. דאין עשוים כאותם כעכין שכתב בסעיף ז׳, דאותו אינן אלא לקנוח בעלמא: כ ודקים מאד. כגון אותם שקורין ברוסיא נאליסנק״י (של״ה שער האותיות סה, א ד״ה וכמדומה). אבל אם אינם רכים מז] כל כך, מברך המוציא, (מא) כמו שכתוב סעיף (י״ג) [יד] מח] בהגה:

ט״ז מגן דוד

כיסנין יש להקל שלא להצריך המוציא. ויש על זה גם שם חומרא, שלא לומר בתוס המוציא ושלש ברכות: (ז) ויש אומרים שזה נקרא פת גמור. פירוש, אם אין בו אלא דבש מועט, אע״פ שניכר בה הטעם. אלא צריך שיהיה בה הרבה תבלין או דבש ומיעוטו מים, שכמעט הדבש והתבלין הם עיקר, דהיינו מצד הטעם שיותר נרגש טעם הדבש והתבלין (לא) מטעם העיסה, דהוא דוקא כסנין, ועל זה כתב וכן נוהגין. ופשוט הוא שאם יש בה הרבה דבש ומיעוט מים כולי עלמא מודים דהוה כסנין, וכן אם נילוש בחלב ומיעוט מים. ולא אותן שעושין עם מעט חמאה או שומן אע״פ שהטעם נרגש, שזה פת גמור. ועל כן יפה עושין שאופין בשבת שמל״ץ קוכ״ן ללחם משנה, כי אין שם רק מעט שומן. ונראה שלא פליג רמ״א אלא אהך מלתא לחוד דכתב השו״ע דהוי כסנין מצד הכרת הטעם, אבל מה שכתב תחלה מצד המילוי וכן כל מה שכתב אח״כ ויש מפרשים וכו׳, ☜לא פליגי, דאם לא כן היה לו לכתוב דכל זה הוא פת גמור. וכל שכן אם חולק על כל [מה] לט] שזכר השו״ע. אלא ודאי כמו שכתבתי. ומו״ח ז״ל [ריש קמז, ב] הביא בשם רש״ל [מכוונות על שערי דורא סימן א אות ו] דגם על לעקי״ך אין לברך בורא מיני מזונות, אלא א״כ התבלין והדבש עיקר מקמח מעט. ונראה דלא חיישינן לזה, דדברי יחיד הם. גם מו״ח ז״ל כותב [שם] דקרעפי״ל של פורים הוי כסנין. והעיקר תלוי בלישה, אם נילוש ברוב דבש ומעט מים הוי כסנין: (ח) כעבים יבשים. פירוש, ערוכות יפה כגלוסקאות נאות, (לא*) כפירוש רש״י בכילד מברכין דף (ל״ט) [לח] [ע״א ד״ה כעכין]. ומה שכתב וכוססין אותן כו׳, היינו הקיכל״ך שעושין בסעודות לתיאבון ולא כדי להשביע. ונראה לי דלענין כסנין שהם מחמת המילוי שזכרנו בסמוך [ס״ק ו], אפילו אם נקח המילוי ממנו ונשאר הבלק לבד הוי עדיין דין כסנין עליו, ומשום הכי קראוהו פת הבאה בכסנין ולא סתם פת כסנין. והטעם, דאנו הולכין בתר שעת אפייה: (ט) אובליא״ש. לא ידעתי מהו, אבל נראה שהוא נאפה מבלי גלגול, רק מ] שמערב עיסה עם מים לישה עבה. ולרש״י [ברכות מב, א ד״ה לחמניות] קאי על זה מה שכתוב בגמרא [שם] לחמניות מברך עלייהו בורא מיני מזונות ואי קבע עלייהו מברך המוציא. ☜והתוספות [שם ד״ה לחמניות] דחו דזה הוי פת גמור, אלא קאי אנילוש מא], דבלילתו רכה והוא דקה. וזו היא שזכר השו״ע כאן בסיפא שקורין ניבלא״ש. וכתב בספר עמק ברכה [ברכות הנהנין כלל ב סימן ג] שזו היא שקורין אותו נאלסינק״י, דהיינו שמערבין קמח עם מים בקדירה כמו דייסא ושופכין העיסה על עלי ירקות רחבים ואופים בתנור עם העלים, וכן פירש מו״ח ז״ל [ב״ח קמז, ב ד״ה לחמניות]. והקשה בספר הנ״ל דברי המרדכי אהדדי ריש פרק כילד מברכין [שם רמז קכ] דכתב דר״י היה נוהג בנילוש אפילו בפורים שקובעין סעודה עליו שלא לאוכלו רק תוך הסעודה, דשמא לא מהני ביה קביעות. ואחר כך באותו פרק [רמז קלז] כתב דר״י פירוש לחמניות היינו נילוש. ובגמרא אמרינן בלחמניות דמהני קביעות. ותירץ דתרי מיני נילוש הם. ולא נראה כן, אלא נילוש היינו ממש ההיא גוונא דנקט ר״י דאופין אותו בב׳ ברזלין, וכן שמעתי מלועז אחד. אבל נאלסינק״י אינם בכלל זה, אלא מב] בכלל טריתא (לד) שנזכר בסעיף (ס״ז) [טו] מג], כי זה המין הוא אינו דק כלל, ובזה מד] אפילו קבעם סעודה מברך בורא מיני מזונות ☜כדלקמן גבי טריתא. והטור [קמז, ב] כתב בזה בלילתן רכה ודקין מאד, והיינו ההיא דר״י, שזכר ג״כ שהוא דק מאד. אלא דר״י אף על גב שפירש הפשט כן דלחמניות היינו נילוש, מכל מקום להלכה למעשה לא רצה לסמוך על פירוש שלו, שכן כתבו התוספות [שם] בפירוש אחר פירוש ר״י שהרב רבינו שמשון לא רצה לברך המוציא על קביעות נילוש. אלא דל״ע על מה שכתב הב״י [שם ד״ה לחמניות] בשם הר״ר יונה [שם כז, א ד״ה ואין] שר״י הזקן היה אומר שאלו הרקיקין הדקין ביותר שעושין בשני ברזלים ונקראים אוביל״ש (נראה שאין זה אוביל״ש דלעיל, דקיימא לן שהוא לחם גמור, אלא צ״ל ניבלא״ש, והיינו נילוש דלעיל) אין הקביעות שלהם קביעות ומברך בורא מיני מזונות כו׳. וגם על זה כתב בספר הנ״ל [עמק ברכה שם] דהוא אינו נילוש דלעיל, אלא מין דק ביותר, והוא מין שקורין במדינת פראג וואפלטקי״ש, שאופין אותו בין ב׳ ברזילים, דבזה מודה ר״י דלא מהני קביעות. וכן כתב מו״ח ז״ל [שם]. והוא תמוה בעיני, דא״כ לא נודע איזה מקרי דק ואיזה הוי דק שבדקות. אלא נראה (לה) דר״י הזקן [לא] מה] אמר כן לענין הלכה למעשה כמו שכתבתי לעיל, אלא דהרא״ש [שם פ״ו סימן לן] והטור לא מספקא להו וסבירא להו גם הלכה למעשה במיני נילוש שהן דקין ובלילתן רכים דמברך עלייהו בורא מיני מזונות ואם קבע עלייהו מברך המוציא. ומכל מקום להלכה כיון דרבינו שמשון ור״י היו מסתפקים, וכן כתבו התוספות עוד בפרק כילד מברכין [שם לח, א ד״ה מר] גבי כיבא דארעא שהיה נוהג רבינו מאיר לאכול גם בפורים דוקא תוך הסעודה מפני הספק אם מהני ביה קביעות (ל)[ב]פני עצמה לברך המוציא, על כן אין לקבוע עליהם סעודה ולברך המוציא בכל מינים שבלילתן רכה והם דקים. אבל המין שקורין (לו) נאלסינק״י שזכרנו [לא] מו] מהני להם קביעות לברך המוציא, דהא אינם דקים כלל:

באר הגולה

ק. כן דקדק ב״י [שם ד״ה ומה] מדבריו:
ר. ערוך [שם] בשם רב האי:
ר*. ב״י שם ד״ה ולענין:
ש. ברכות מ״ב [ע״א] לפירוש התוספות [שם ד״ה לחמניות] והרא״ש [שם פ״ו סימן לן]:
ת. שם תוספות והרא״ש [ורבינו יונה שם ל, א ד״ה ואמר]:

ציונים לרמ״א

ד) רש״י [ברכות מא, ב ד״ה פת] וערוך [ערך כסן בשם גאון] וכן יש לפרש דעת הרמב״ם [ברכות ג, ט]:
ה*) דרכי משה אות ג:

הגהות והערות

לד] עיין לקמן בלבושי שרד ס״ק מג ד״ה ודע:
לה] ב״ה דפ״ר נתחלק לסעיפים:
לו] הושמט ממהדורות קראקא ש״ל ושאלוניקי שכ״ת. וכן ליתא בטור קמז, ב:
לז] יש דפוסים שהושמטה תיבת "זה":
לח] בכמה כת״י כתוב במי בלים:
לט] תוספת מהדורת אמ״ד ת״פ:
מ] בדפו״ר כתוב "דק". במהדורת אמ״ד ת״פ כתבו "רק":
מא] לפנינו בתוספות איתא נילי״ש, ובלשון המרדכי ניל״ש:
מב] מקור חיים כתב דצ״ל ולא בכלל טריתא כי זה המין. וביד אפרים כתב אלא בכלל טרוקנין ועיין לבושי שרד ס״ק לד. ועיין מאמר מרדכי ס״ק טז שכתב בזה״ל, סוף דבר, איני יכול להלום דבריו בלי טעיות והגהות ולא מצאתי הערה בזה:
מג] תוקן במהדורת אמ״ד ת״פ:
מד] היד אפרים הגיה "ובזה י״ל אפילו קבעו". המקור חיים גרס "אבל בזה אפילו קבע". ועיין לבושי שרד ס״ק לד:
מה] תוספת מהדורת אמ״ד ת״פ:
מו] תוקן ע״פ לבושי שרד ותוספת שבת. ועיין פמ״ג שהתקשה בזה, והובא בשמן המאור:
מז] צ״ל כל כך דקים (שיורי לקט)
מח] תוקן בדפ״א ע״פ מקור חיים תוספת שבת ולבושי שרד ופמ״ג:

ביאור הגר״א

[כג] והוא כו׳. כן פירש הב״י [קמז, א ד״ה ומה] דבריו, מדקאמר שעירב בה תבלין. ולכן כתב בשו״ע ג״כ אצל דבש ושמן וחלב ג״כ שעירב, אף שהרמב״ם [שם] כתב בהן שנילושה. אבל הרב בהג״ה חלק עליו, וכן פירש רש״י [ברכות] מ״א ב׳ [ד״ה פת] תבלין הרבה כו׳. ועיין מ״א [ס״ק טז], וכן עיקר: [כד] ויש מפרשים שהוא כו׳. כמו שכתוב [יהושע ט, ה] וכל לחם צידם יבש היה נקודים, תרגומו יבש הוה כסנין. אבל בתוספתא פרק (ו׳) [ד] [הלכה ד] משמע כפירוש הראשונים, דתניא שם הביאו לפניו מיני תרגימא מברך עליהן בורא מיני כסנין. והביאו בערוך שם [ערך כסן]. אבל גירסת הרא״ש בפרק ב׳ דסוכה [סימן יג] בורא מיני מזונות: [כה] [סעיף ח] לחמניות כו׳. עיין תוספות שם [ברכות מב, א] ד״ה לחמניות כו׳:

הגהות רעק״א

ה) (שו״ע ס״ז) שלכל אלו הדברים נותנין. קשה לי אמאי לא כתב דלא יאכלום אלא תוך הסעודה כההיא דלקמן סעיף י״ג:

משבצות זהב

ועיין מ"א [סימן] קס"ז [ס"ק] מ"ם ובמה שכתבתי שם ובפתיחה כוללת [חלק ג אות כח] מזה: **(ז) ויש אומרים.** עיין ט"ז. וב"ח [ריש קמז, בן] החמיר שלא ליתן בלחם משנה מעט שומן, שראוי לחוש לדעת המחבר דאין מברכין המוציא וברכת המזון על זה. ומיהו לחם שנותנין בו זאפרי"ן דאין זה בכלל, (וכ"ע) [ולכולי עלמא] לחם גמור הוה. וכן נותנין צמוקים מעט בהם, מכל מקום האי לחודיה קאי, ואין מעורב, ושפיר הוה לחם משנה. והוי יודע אם מונח על השולחן פת גמור ופת הנילוש בשומן, אפילו אם דעתו לקבוע(ה) סעודה ממנו אפילו הכי יברך המוציא על פת גמור, ועיין אליה רבה אות [ז] בשם [שיירי] כנסת [ה]גדולה [הגב"י אות ד]: **(ח) כעבים.** עיין ט"ז. ואפילו הם לחם גמור, חמשת מיני דגן נילוש עם מים לבד, הואיל ועשוין רק (לכוסס) [לכסוס] לתענוג ואין אוכלין אותם כדי שביעה, לא החמירו בכזית וביצה. עיין רש"י ברכות ל"ח א' [ד"ה] כעכים. וב"י כאן [קמז, א ד"ה ומה] בשם הערוך [ערך כסן] בשם רבינו האי גאון על פסוק [יהושע ט, ה] ולחם צידם יבש היה "נקודים", כסנין הוה. יע"ש בב"י מזה. ומה שכתב [הט"ז] אפילו נוטל המלוי ובין לא ניטל מברך בורא מיני מזונות, עיין מה שאכתוב אי"ה באות י"א מזה. כסנין לשון "כיס", טור [קמז, א]. ועיין רש"י מ"א ב' ד"ה פת הבאה בכסנין, ואי"ה יבואר בסימן קע"ז [אשל אברהם אות ז]: **(ט) אובליא"ש.** עיין ט"ז. עיין ברכות מ"ב א' לחמניות רש"י פירש אובליא"ש. הא נילו"ש או ניבלא"ש קבע נמי לא מברך כי אם בורא מיני מזונות ומעין שלש. ולתוספות ד"ה לחמניות אובליא"ש לחם גמור, ונילוש או ניבלא"ש בעינן קבע. ובשו"ע פסק כתוספות, והיינו דר"י לא רצה לסמוך להקל כו', כי שמא כרש"י דנילוש לא מהני קביעות, וממילא באובליא"ש ג"כ החמיר שבעינן דווקא קבע ובלא קביעות אין לאכול. ומה שכתב [הט"ז] בנאליסנק"י, הנה תחלה כתב דדינו כמו טריתא בסעיף ט"ו דלא מהני קביעות, ובסוף משמע דחזר מזה וסובר דמהני קביעות, ויש ליישב, וצ"ע:

אשל אברהם

הוה דינו כבסימן קל"ו [סעיף א] איסור דרבנן אין מברכין אפילו כדי שביעה, יע"ש: **יז וכוססין אותן.** עיין מ"א. זה לחם גמור הוא, אלא דלא עבידא לשביעה: **יח שלכל אלו.** עיין מ"א. הביא דברי הב"ח, והשמיט מלת שעובר משום לא תשא כמו שכתב הב"ח וכן העתיק הט"ז אות וי"ו, בכוונה השמיט האדון ז"ל זה, כבסימן רט"ו [מ"א] אות וי"ו דלתוספות [ראש השנה לג, א ד"ה הא] ברכה שאינה צריכה דרבנן (וכן כתב בתרומת הדשן בפשיטות סימן ל"ז כספירה, ועיין סימן תפ"ט סעיף ח ואי"ה שם אשל אברהם אות יג יבואר) רק דהוה חומרא דלא ידעינן איך מברך, ועיין ט"ז. **בענין הבורג"ר קוכ"ן**, הביאו הב"ח סעיף [לה] ג' [ריש קמז, בן] בשם מהרש"ל באיסור והיתר שלו [מכוונות על שערי דורא סימן א אות ו] דאם אין שמים בקמח נגד התבלין אסור כל הלעקו"ך אם נדוכין במדוך של איסור. והיינו דלא ידעינן כמה בלע, עיין ש"ך יו"ד [סימן] ק"ה אות מ"ו ופרי"י שם. הא ידע במליחה י"ל אין חתיכה נעשית נבילה, וצ"ע במלח. וגם י"ל דלא דרך בישול יש להקל בהפסד מרובה עכ"פ, עיין יו"ד [סימן] ל"ב בט"ז אות ט"ו, ומהאי טעמא בסימן נ"ו [סעיף א בהגה] בכלים ולנון שנחתך בסכין איסור יש לומר בהפסד מרובה להתיר. ואי"ה בהלכות פסח [סימן תמז אשל אברהם אות לז] אבאר עוד בזה *, וכאן אין להאריך: **יט לחם.** עיין מ"א. דבעינן לקנות ואין קובעין עליו, מה שאין כן אובליא"ש לתוספות [ברכות לט, א ד"ה לחמניות] והרא"ש [שם פ"ו סימן ל]: **כ ודקים.** עיין מ"א. עיין ט"ז אות ט'. ומה שכתב [המ"א] בהג"ה סעיף י"ג, לכאורה סעיף י"ד ל"ל:

יד אפרים

(שם סק"ז) **לא (פלוג) [פליגי]** דאם לא כן היה לו לכתוב כו' **אלא א"כ** התבלין והדבש עיקר והקמח מעט כו', כצ"ל:

(שם סק"ט) והתוספות דחו דזה הוי פת גמור כו' בכלל זה **אלא בכלל טרוקנין** שנזכר כו' ובזה י"ל **אפילו** קבעו כו', כצ"ל. ר"ל, במין זה שאופין בין ברזילים שהוא דק מאוד יש מקום לומר דאפילו קבע לא מהני:

(שם) כדלקמן גבי טריתא והטור כתב בזה בלילתן כו', כצ"ל:

ערך לחם למהריק"ש

סעיף ח **לחמניות וכו'.** לפי זה הוא הדין אותם שאנו קורין הרגואילא"ש ולא נהגו לברך עליהן המוציא ואפשר דהיינו מפני שלשין אותם בבלים [לח] ומטגנין אותם ועיין דין י"ג:

באר היטב

(יא) פת גמור. פירוש, אם אין בו אלא דבש מעט. ועל כן יפה עושין שאופין בשבת שמל"ך קוכי"ן ללחם משנה, כי אין שם רק מעט שומן. וכתב הט"ז [ס"ק ז] נראה דלא פליג הרמ"א אלא אהך מילתא לחוד, אבל [על*] מה שכתב השו"ע תחלה מצד המילוי, וכן מה שכתב אח"כ ויש מפרשים וכו', לא פליג. ונראה לי דלענין כיסנין שהם מממת המילוי אפילו אם נקח המילוי ממנו ונשאר הבלק לבד הוי עדיין דין כיסנין עליו. והטעם, דאנו הולכים בתר שעת אפייה, ט"ז [ס"ק ח]. קרעפלי"ך של פורים הוי כיסנין, הב"ח, [ט"ז ס"ק ז]: **(יב) לעקו"ך.** ב"ח בשם רש"ל כתב דגם על לעקו"ך אין לברך בורא מיני מזונות, אלא א"כ הדבש עיקר וקמח מעט. וכתב ט"ז [ס"ק ז] עליו דברי יחיד הם. גם הב"ח כתב דקרעפלי"ך של פורים הוי כיסנין. והעיקר תלוי בלישה, אם נילוש ברוב דבש או שומן וחלב ומעט מים הוי כיסנין, ע"ש: **(יג) אותם.** היינו הקיכל"ך שעושין בסעודות לתיאבון ולא כדי להשביע, [ט"ז ס"ק ח]: **(יד) בכסנין.** הטעם, דברכת בורא מיני מזונות פוטר הכל, אפילו עיסה, דהא זיין, אלא שמפני חשיבות הפת קבעו עליו המוציא ושלש ברכות, משום הכי כל כמה שלא ברור לנו שיש שם חשיבות ואינו בכלל כיסנין יש להקל שלא להצריך המוציא ושלש ברכות, ט"ז [ס"ק ו]. והב"ח מחמיר אפילו אית בהו תבלין או דבש דלא יאכלם אלא בתוך הסעודה אלא א"כ הדבש והתבלין הן מרובים מהקמח, עיין שם. וט"ז [ס"ק ז] דוחה דבריו, ע"ש. ועיין בתשובת גינת ורדים [או"ח] כלל א' סימן (פ"ד) [כד] דף י"ג: **(טו) אובליא"ש.** נראה שהוא נאפה מבלי גלגול, רק שמערב (עיסה) [קמח*] עם מים לישה עבה, ט"ז [ס"ק ט]: **(טז) ניבלא"ש.** שקורין ברוסיא נאלסינק"י, דהיינו שמערבין קמח עם מים בקדירה כמו דייסא, ושופכין העיסה על עלי ירקות

מחצית השקל

מקום יש בו תערובת מים אלא שהדבש עיקר, ומ"א הוכיח לעיל דמיירי באין בו מים כלל, מכל מקום לדינא הסכים לרמ"א: (ס"ק יז) **וכוססין כו'.** **לתיאבון כו'.** והט"ז [ס"ק ח] כתב ערוכות יפה כגלוסקאות נאות, עכ"ל: (ס"ק יח) **שלכל אלו כו'. וכתב הב"ח כו'.** וט"ז [ס"ק ו] תירץ דוודאי ברכת בורא מיני מזונות פוטר אפילו לחם, דהא זיין, וכן ברכה אחריה דהיא מעין שלש ראוי לפטור גם לחם, אלא משום חשיבות הפת קבעו לו ברכת המוציא ושלש ברכות לאחריה, א"כ בספק כהאי עדיף לברך בורא מיני מזונות ומעין שלש מלברך המוציא ואחריה שלש ברכות: **לא יאכלם אלא תוך הסעודה.** פירוש, דבאמת קבע סעודתו על הפת ואוכל תוך סעודתו הני כסנין, אבל אי רוצה לאכול רק מעט פת כדי לפטור הני כסנין [לא], דלא קיימא לן כר' חייא [ברכות מא, ב] דאמר פת פוטר כל מיני מאכל וכמו שכתב מ"א ריש סימן קע"ז, ע"ש. וגם דוקא שאוכל אותן תוך הסעודה מחמת הסעודה כמו שכתוב סעיף ח', וכאשר רמז עליו מ"א בסוף ס"ק זה: **אלא א"כ הדבש הוא הרוב.** ר"ל, יותר מן המים. כל שכן כשאין בו מים כלל ולא נילש רק בדבש או חלב וכדומה לזה: **לכן אין לאוכלו כו'.** ר"ל, אפילו אין בו תערובת מים כלל: **והוא הדין קרעפלי"ך שממולאין.** ר"ל, ניהו דבהני תרי מיני פת כסנין כעבין יבשים או שנילושה בדבש וכדומה מחמיר שלא לאכלן אלא תוך הסעודה, מכל מקום עיסה הממולאת בדבש ואגוזים וכדומה אפילו נילושה במים גרידא ליכא ספקא ולברך עליו בורא מיני מזונות. והוא יש אומרים הראשון שהביא הרב ב"י: **או הויז"ן בלאז"ן.** כתב הט"ז [סוף ס"ק י] זהו מה שקורין פריטלי"ך: **ועיין מה שכתוב סעיף ח' אימתי כו'.** ר"ל, הא דכתב הב"ח להוציא מידי ספק יאכלו תוך הסעודה דהפת פוטרו, מכל מקום בעינן דוקא שאכלו מחמת סעודה כמו שכתוב סעיף ח', וכנזכר לעיל: (ס"ק כ) **ודקים [כו']. כגון כו' נאליסנק"י.** וכתב שם [השל"ה] הובא בט"ז [ס"ק ט], דלא מצינו במדינתינו עיסה שבלילתו רכה, וכלם בלילתם עבה. אף שהפת הוא דק מאוד, הוא ע"י העריכה ע"י גלגל, אבל העיסה היתה בלילתה עבה, אלא כגון הני נאליסינק"י ששופכים מים על גבי קמח והוא רך מאוד עד שלרכותו אי אפשר להעריכו ביד או

לבושי שרד

(כט) שו"ע סעיף ז' **כעבים יבשים.** כך שמם בערבי, ובלשון ספרד נקרא ביסקוגי"ש. והם בלישתן ואפייתן נעשים יבשים עד שנפרכים, ואין זה נקרא אוכל אלא כוסס, ואין דרכם לאכול מזה הרבה, לכן אין לו דין פת: (ל) ט"ז סק"ז **מטעם העיסה זה** [לז] **הוא דוקא**, כנ"ל: (לא*) שם סק"ח **כפירוש רש"י בכיצד מברכין דף ל"ח**, כנ"ל: (לד) שם סק"ט **שנזכר בסעיף ט"ו.** טוב להגיה שכאן... מה שכתוב אח"כ ובזה אפילו קבע כו' [מברך בורא מיני מזונות כדלקמן] גבי טריתא. ואח"כ כתוב כי זה המין אינו דק כלל והטור [כתב בזה] כו' כנ"ל. ר"ל, דמזה ראיה שאין נאליסנק"א בכלל זה, וכי תימא דא"כ דאין שני מינים בנילוש א"כ נשאר קושית עמק ברכה שהקשה דר"י אדר"י, על זה כתב הט"ז אלא דר"י אע"ג כו', זהו המשך דבריו: (לה) שם **דר"י הזקן לא אמר כן רק לענין להלכה למעשה**, כנ"ל: (לו) שם **נאלסינק"י שזכרנו.** נראה להגיה לא מהני [להם קביעות]. ר"ל, דאין בזה ספק כלל, דאפילו קבע עלייהו מברך בורא מיני מזונות. ומה שסיים דהא אינם דקים כלל, פירוש מזה מוכח שאינם בכלל לחמניות, וכמו שכתבתי באות הקודם [באות לד], ממילא הם בכלל טריתא. כן נראה לענ"ד, ודלא כהרב פרי מגדים ז"ל, ע"ש: (מא) מג"א סק"כ **כמו שכתוב סעיף י"ד בהג"ה**, כנ"ל:

בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש א ואם קבע (יז) סעודתו עליהם מברך המוציא וברכת המזון א* **(י)** [כו] **ואי אכיל להו בתוך הסעודה** **כא** **שלא מחמת** (יח) **הסעודה** **כב** **טעונים** **ברכה** (יט) **לפניהם ולא לאחריהם** ב [כז] **אבל אותם** **כג** **רקיקים דקים שנותנים מרקחת עליהם הם** **(יא)** **טפלים** (כ) **למרקחת וברכת המרקחת פוטרתן:**

מגן אברהם

כא שלא מחמת הסעודה. פירוש, שאין אוכלין לשבוע (מג) אלא לתענוג, להקל מכובד מאכל (ברכות מהר"ס סימן טו): **כב טעונים ברכה.** כן כתבו רבינו ירוחם [נתיב טז ח"ה] והטור [קמח, א] והרא"ש [ברכות פ"ו סימן ל]. ונראה לי שיצא להם זה ממה שכתוב בגמרא [שם מא, ב] אין לך דבר שטעון ברכה לפניו ולא לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד, וסבירא להו דמיירי תוך הסעודה לקנוח, ולחמניות בכלל (וכן כתב הגהות מיימוניות ברכות סוף פרק ד' אות ט). וא"כ כל מיני פת ו) הנזכרים בסעיף ז' טעונים ברכה תוך הסעודה כשאוכלין לקינוח, וכן כתבו תלמידי רבינו יונה [שם כט, א ד"ה ואומרים]. והא דכתבו תלמידי רבינו יונה [שם ל, א ד"ה מתני'] במשנה [שם מב, א] בירך על הפת פטר את הפרפרת פירוש ניבלא"ש ופירות וכיוצא בהם כו', ולחמניות הם ניבלא"ש, וא"כ שמע מינה דפטר להו פת, היינו כשבאין להמשיך תאות המאכל, דהא פירות על כרחך מיירי בהכי, דאם לא כן לא פטר להו פת כמו שכתוב [ריש] סימן קע"ז. **כללא** דמלתא כל שאוכל למזון ולתבשיל כמעשה קדירה שקורין עפי"ל פלאד"ן ופאוידל"י פלאד"ן, תמיד מחמת הסעודה הם באים, אין צריך לברך עליהם תוך הסעודה, כי הפירי נעשה תבשיל תוך המולייתא וקימחא עיקר. ואין להחמיר וליקח קצת תפוחים מבפנים ולברך עליה בורא פרי העץ, דהוי ברכה לבטלה, דקימחא עיקר (עיין מה שכתבתי סימן קע"ז ס"ק ג) (של"ה שער האותיות סו, א כלל ד אות ב). ודבר שבא לקינוח, כגון עוגות דקות כעבין יבשין יב או מיני מתיקה שכתב סעיף ז', צריכה ברכה ואין הפת פוטרתן, דומיא דלחמניות, ועיין סעיף י"ג בהג"ה מה שכתב. ועיין ב"י סימן קע"ז [ריש קנז, א] שיש להרשב"א [שם מא, ב סוף ד"ה הביאו] שיטה אחרת, אך לא קיימא לן כוותיה: **כג רקיקים דקים.** דאין מתכוונים לאכול הרקיקים, רק שעושים הרקיקים שלא יטנפו הידים

ט"ז מגן דוד

(י) ואי אכיל להו בתוך הסעודה כו'. דין זה הוא גם בפת הבא בכסנין דנקט לפני זה, וכמו שכתב בהדיא בב"י [קמז, ב ד"ה כתוב] בשם שבלי [ה]לקט [סימן קנט]. והא דכתבו הטור וש"ע כאן בדין לחמניות, נראה דלרבותא כתבו כן, דלחמניות מסתבר טפי דליהוי מחמת סעודה מפת הבא בכסנין, דהא שם לחם עליהם, ואפילו הכי אין ברכת הפת פוטר את ברכה ראשונה שלפניהם, קל וחומר בפת הבא בכסנין. ובמרדכי פרק כילד מברכין [ברכות רמז קלז] מצינו הסברא איפכא, דכתב בשם רבינו מאיר דבלחמניות יליף בקל וחומר מכסנין דצריך ברכה לפניהם בתוך הסעודה. וכתב שם דהקל וחומר הוא דמה כסנין שאם קבע מברך המוציא אפילו הכי אין פת פוטרתו כו'. לכאורה תמוה, דהא גם גבי לחמניות שהם נילוש אמרינן בגמרא [שם מב, א] דאי קבע סעודה מברך המוציא. ונראה פירושו דלענין נילוש הוה ספק אם הוא פירוש לחמניות או לא, ועל כן יליף קל וחומר מכסנין דלדברי הכל מהני קביעות. והא דפשיט ליה בכסנין טפי מלחמניות הוא כיון (לו) דלהרי"ף מוזכר דין ברכות בורא מיני מזונות לענין כסנין, ויליף לחמניות מהם. ואעתיק לשון הרי"ף [שם ל, א] וז"ל, ומסקנא היכא דאכיל להו בתורת כסנין בתחלה מברך בורא מיני מזונות ולבסוף ולא כלום, והיכא דאכיל להו בתורת קביעות מברך עליה המוציא ושלש ברכות, דאמר רב יהודה אמר שמואל לחמניות מברכין עליהם המוציא ואוקימנא בדקבע עלייהו, עכ"ל. ביאור דבריו, דאם אכל אותם מעט שלא דרך קביעות סעודה, ממילא הוא בתורת כסנין, אז אין מברך עליהם המוציא אלא בורא מיני מזונות. אבל אם קבע עלייהו סעודה בפני עצמן, מברך המוציא כדאיתא בגמרא לענין לחמניות דבקבע סעודה עלייהו מברך המוציא, ממילא מבואר דאם אוכל מעט אפילו בתוך הסעודה מברך בורא מיני מזונות, דהא לא שייכי לסעודה, והוי ממש כדין פירות דבסימן קע"ז [סעיף ג]. (לז) ואין דין זה תלוי בדעתו כלל אלא היאך הוי האכילה לרוב בני אדם, כמו בכסנין. כתבתי זאת לפי שראיתי בספר עמק ברכה [ברכות הנהנין כלל ב סימן ד] בהג"ה שמחלק בזה בין לחמניות וכסנין ובין פירות, דבפירות אפילו אם אוכל אותם בתוך הסעודה בדרך קביעות אכילה לא בדרך קינוח, נקרא שלא מחמת סעודה וצריך ברכה לפניו. ובכסנין ולחמניות תולה בדעתו, אם אוכל אותם דרך קינוח, ובין דרך שביעה דהוי מחמת סעודה ואין צריך ברכה לפניו. ועיקר בנינו מלשון הטור שזכר כאן [קמז, ב] ואי אכיל, ולקמן סימן קע"ז [קנו, ב] גבי פירות זכר הבאה לפניו כו'. ואין צריך לסתור בנין כזה, ודרך דרש הוא, והרי בב"י [שם] בשם שבלי [ה]לקט זכר באמת הבאה גם באלו, וכבר הוכחנו שאין חילוק בתוך הסעודה כלל, דהא עיקר החלוק שהביא הרי"ף הוא מדאשכחן חילוק לענין לחמניות בין קבע סעודה או לא, והיינו קביעות סעודה בפני עצמה על זה בלא פת, אבל לחלק בתוך הסעודה מחמת דעת האוכל זה לא היה ולא נברא. ובאמת גם גבי פירות אם אוכל אותם מחמת סעודה שזה עיקר סעודה שלו, אין צריך לברך עליהם. וכן גבי אלו, אם הם עיקר סעודתו ודאי אין צריך לברך עלייהו. אלא עיקר החילוק בתרווייהו בין אוכל מעט שאר בני אדם קובעים סעודה על זה או לא. ואין לשמוע (לט) לבטל ברכה בחנם, וקל חומר לעשות ברכה בחנם גבי פירות אם אוכל אותם דרך קביעות סעודה, לא בקינוח. עוד ראיתי בספר הנ"ל [שם] דדוקא על כסנין ואפלאטק"ס יש לברך בורא מיני מזונות תוך הסעודה, אבל הויז"ן בלאז"ן שהם דקים ביותר ומטוגנים בשמן ולעולם אין מברכין עליהם כי אם בורא מיני מזונות כי אין בהם צורת נהמא, אפילו הכי אין קובעין ברכה לעצמן כשבאין בתוך הסעודה, הואיל ובלילתן עבה בתחלה ואינם ממולאים בשום דבר, פת פוטרתן, עכ"ל. ולי נראה דודאי אלו ההויז"ן בלאז"ן ובלשון מדינות אחרות קורין אותם פריטל"ך, ודאי דין פת כסנין יש להם, דהא מטוגנים בשומן או שאר משקה, וה"ה [נג] מברך בורא מיני מזונות לא מטעם שאין [בהם] [נד] צורת לחם כמו שכתב הוא, דזה ודאי שיש לו צורת לחם, ועל כן פשוט שחייב לברך בורא מיני מזונות תוך הסעודה כדין שאר כסנין. (מ) ועיין מה שאכתוב אי"ה בסימן זה סעיף י"ג [ס"ק יט]: **(יא) טפלים למרקחת.** היינו כגון מה שמטגנין בפורים נויא"ט על עיסה, שאין לברך על אותה העיסה, אפילו אם אכל הנויא"ט ונשאר העיסה לבדה, כיון שבשעת אפיה לא נאפה בתורת לחם רק טפל לנויא"ט. וכענין שכתבתי בסמוך [ס"ק ח] בפת הבא בכסנין. אלא דבזה יש חילוק, (ו)[ד]כל זמן שאוכל אותה עם הנויא"ט אין מברך כלל על העיסה כדין מברך על העיקר ופוטר הטפל [סימן רד סעיף יב], ואם אוכל העיסה בפני עצמה מברך עליה בורא מיני מזונות:

באר הגולה

א. שם בגמרא:
א*. טור [מט]:
ב. ב"י [קמז, ב ד"ה ומיהו] (והרוקח) [נה] [כל בו סימן כד כ, ג]:

הגהות והערות

מט] ע"פ ברכות מא, ב. ועיין ריש סימן קעז:
נ] עיין בב"ח המובא להלן שפירש כן בב"י:
נא] עיין ב"ח קמז, ב ד"ה לחמניות:
נב] ב"ח דפ"ר נתחלק לסעיפים:
נג] כ"ה בכל דפו"ר. ממהדורת למברג תרכ"ח כתוב - ומשום הכי:
נד] תוספת מהדורת אמ"ד ת"פ:
נה] ליתא ברוקח, וגם הב"י לא הביאו בשם הרוקח:
נו] עיין שם באשל אברהם אות ה-ו:

הגהות הסמ"ע

קסח סעיף ח טעונים ברכה לפניהם. בורא מיני מזונות:

ביאור הגר"א

[כו] **ואי אכיל כו'.** שם מ"א ב', ועיין תוספות שם ד"ה אלא כו'. ומה שכתבו [תוספות] משום דהוי דבר מועט, היינו לרב ששת, אבל לרב הונא ורב נחמן אין צריך לזה. ושמעינן דטעונין ברכה לפניהם, דבזה לא פליגי:

[כז] **אבל כו'.** כמו שכתוב [ברכות] מ"ד א' הביאו כו' זה הכלל כו':

הגהות רעק"א

ו) (מג"א סקכ"ב) **הנזכרים בסעיף ז' טעונים ברכה.** היינו מה דמקרי פת

אוצר מפרשים

יב (מג"א סקכ"ב) **או מיני מתיקה שכתב סעיף ז' צריכה ברכה.** ולענ"ד דעל אותן שהוזכרו בסעיף ז' אין לברך תוך הסעודה, דהרי בכל חד מינייהו איכא פלוגתא אי זה היא פת הבא בכסנין, אלא משום דספק דרבנן לקולא, והיינו באוכל מינייהו שלא בתוך סעודה אזלינן לקולא שאין צריך לברך המוציא וברכת המזון אלא די בברכת מזונות וברכה מעין שלש, אבל בתוך הסעודה אזלינן להיפך לקולא שזה לא מקרי פת כסנין אלא פת גמור ויוצא בברכת המוציא שבירך על הפת, ואין לברך תוך הסעודה אלא על דבר שהוא נחשב כסנין לדברי הכל, ועיין במג"א ס"ק י"ח: (דגול מרבבה)

משבצות זהב

(י) ואי. עיין ט״ז. דבריו הקדושים צריכין עיונא ודקדוקא רבה, ויש בהם מקושי ההבנה. תחלה דקדק בהמחבר דבמרדכי יליף לחמניות תוך הסעודה מקל וחומר מכסנין (דפת כסנין מבואר ברכות מ״א ב׳ אין לך טעון ברכה לאחריו ולא לפניו אלא פת כסנין, וכפירוש התוספות שם ד״ה אלא, כל שכן לחמניות היינו נילו״ש דלרש״י שם מב, א ד״ה לחמניות קביעות לא מהני, ואף לדידן דמהני קביעות מכל מקום בלא קבע לא עדיף מכסנין, ואין פת פוטרתן ומברך בורא מיני מזונות ולאחריו ברכת המזון פוטרתן. ואובליא״ש לדידן בלא קבע לחם גמור, ופת פוטרתן) והמחבר השמיט כסנין לענין זה ונקיט לחמניות, דיש לטעות ולומר דווקא לחמניות, ותירץ זה דהמחבר סובר זה רבותא. אח״כ כתב דלחמניות תוך הסעודה בלא קבע צריך בורא מיני מזונות, אין תלוי בדעתו אם כוונתו לשביעה או לקנוח, אלא אם אכל שיעור ממנו שאחרים קובעין בפני עצמו או לאו, והוכיח זה מהמרדכי דיליף קל וחומר לחמניות מכסנין. וסובר הט״ז ז״ל היינו מהא דברכות מ״ב א׳ דבגמרא דידן אמרינן בלחמניות בלא קבע לא מברך המוציא אלא בורא מיני מזונות, ומינה יליף לכסנין. וברי״ף כתב ומסתברא היכא דאכל בתורת כסנין כו׳, והואיל וברי״ף נאמר הפסק בפירוש על הכסנין בלא קבע בורא מיני מזונות "ממילא" בתוך הסעודה בלא קבע אין פת פוטרתן, בורא מיני מזונות, כל שכן לחמניות דלרש״י קבע לא מהני בנילו״ש כו׳, וא״כ וודאי לאו בדעתו תליא אלא בשיעור שאחרים קובעין כבסעיף ז׳. זהו תורף כוונתו. אבל וודאי הרי״ף מיירי שלא בסעודה (עיין בספר חמד משה אות ח, ולפי מה שכתבתי אתי שפיר) אלא שתמוה דהמרדכי יליף לה מברכות מ״א ב׳ כסנין תוך הסעודה מברך לפניהם כמו שכתבתי לעיל. ומה שכתב לשון ואי אכיל ולשון הביאו לפניו, יע״ש. **שוב** ראיתי שדבריו מים חיים יוצאים מן המקדש ועריבים ומתוקים. כי בב״י [קמז, ב ד״ה לחמניות] [נ] סובר שהמרדכי חולק עם רבינו מאיר ("אור" ר״י [נא]), כי רבינו מאיר סובר דנילו״ש תוך הסעודה פת פוטרתן, ומרדכי יליף מקל וחומר מכסנין דאין פת פוטרתן. והב״ח בסעיף [נב] ה׳ [קמז, ב ד״ה כתב] סובר דווקא לאחר הסעודה אין פת פוטרתן, הא תוך הסעודה פת פוטרתן, וכנראה מתוספות ברכות מ״א ב׳ ד״ה אלא, שחולקין על רש״י [שם ד״ה פת הבאה בכסנין] ופירשו קודם ברכת המזון איירי, יע״ש. והמחבר סובר דאי אכיל תוך הסעודה נמי מברך לפניהם, ומברכות אין ראיה, ועל כרחך יליף מדף מ״ב הואיל ובכסנין אמר הרי״ף דמיני מזונות "ממילא" הוא הדין תוך הסעודה, כל שכן לחמניות, וא״כ וודאי בשיעור תליא מלתא, וכדכתיבנא. ומה שהראה לסעיף י״ג אות י״ט ואי״ה שם יבואר. ועיין מ״א אות כ״ב: **(יא) טפלים.** עיין ט״ז. באות ח׳ כסנין נקח המילוי אפילו הכי בורא מיני מזונות, ואף עם המילוי בורא מיני מזונות. ואע״ג דמולייתא עיקר, כמו שכתב המ״א [ס״ק] ט״ו, מכל מקום הפת אין טפל לו. מה שאין כן רקיקים עם נויא״ט הוה טפל ממש, ועם הנויא״ט אין מברך כלל עם הפת:

אשל אברהם

כא שלא. עיין מ״א. משמע לכאורה כמו שכתב בעמק הברכה הביאו הט״ז אות יו״ד דבדעתו תליא מלתא, יע״ש. עיין לבוש [סעיף ט] כתב שאין לחם של רובא דעלמא, ויש אומרים אם קבע סעודה הקביעות עושה אותם לחם ומברך המוציא ושלש ברכות. הנה מה שכתב יש אומרים, איני יודע מי הם, מאחר שכתב בלילתו עבה לחם גמור ממילא רכה מהני קביעות שזה תלוי בשני הפירושים רש״י [ברכות מב, א ד״ה לחמניות] ותוספות ברכות מ״ב [שם ד״ה] לחמניות. ומה שכתב קביעות עושה אותם לחם, משמע מדרבנן לא מן התורה, עיין מה שכתבתי בט״ז [אות] ו״ו ומ״א אות י״ו בסופו, ואי״ה באות מ״א אבאר עוד: **כב טעונים ברכה.** עיין מ״א. הביא הא דברכות מ״א ב׳ אין לך אלא פת כסנין. ועיין מה שכתבתי בט״ז אות יו״ד באורך מזה. ולענין אי בדעתו תליא מלתא או בשיעור שאחרים קובעין, עיין ט״ז [ס״ק] יו״ד ומ״א [אשל אברהם] אות כ״א: **כג רקיקים.** עיין מ״א. ועיין סימן ר״ח סעיף ב׳. ועיין סימן רי״ב סעיף ב׳, כפול שם דין זה. ובט״ז [ס״ק ח] ומ״א [ס״ק ה] שם אם מניחין מרקחת על הלעקו״ך, ובאליה רבה [שם] אות זיי״ן מה שכתב בשם של״ה [שער האותיות קח, א כלל ו אות ה], ואי״ה שם יבואר [נו]:

אוצר החכמה 34170

באר היטב

רחבים, ואופים בתנור עם העלים, [ט״ז ס״ק ט]: **(יז) סעודתו.** ושיעור קבע הוא ג׳ או ד׳ ביצים, אור חדש [נוסח ברכת המוציא, בהגה]. עיין בספר פרח שושן כלל א׳ סימן ד׳ [ד״ה זאת] ועיין יד אהרן [הגה״ט]. עיין לעיל ס״ק ח׳ מה שכתבתי שם בשם מ״א. וט״ז [ס״ק ט] העלה דאין לקבוע סעודה ולברך המוציא בכל מינים שבלילתן רכה והם דקים, אבל המין שקורין נאלסינק״י מהני קביעות לברך המוציא, דהא אינם דקים, ע״ש: **(יח) הסעודה.** פירוש, שאין אוכלין לשובע, אלא לתענוג או לקנוח להקל מכובד המאכל, [מ״א ס״ק כא]: **(יט) לפניהם.** וא״כ כל מיני פת הנזכרים בסעיף ז׳ טעונים ברכה לפניהם תוך הסעודה כשאוכלין לקינוח. והא דקיימא לן מברך על הפת פוטר את הפרפרת, היינו כשבאין להמשיך תאות המאכל. כללא דמילתא כל שאוכל למזון ולהשביע כגון עפי״ל פלאדי״ן ופאודל״י פלאדי״ן, תמיד מחמת הסעודה הם באים, ואין צריך לברך עליהם תוך הסעודה, כי הפרי נעשה תבשיל תוך המולייתא וקימחא עיקר. ואין להחמיר וליקח קצת תפוחים מבפנים ולברך עליהם בורא פרי העץ, דהוי ברכה לבטלה, דקימחא עיקר, עיין סימן קע״ז. ודבר שבא לקינוח או לתענוג, כגון עוגות דקות או מיני מתיקה שכתב בסעיף ז׳, צריכה ברכה, ואין הפת פוטרתן אלא א״כ שבאין להמשיך תאות המאכל, מ״א [ס״ק כב]. וואפלטק״ס והויז״ן בלאזי״ן שקורין פריטלי״ך צריך לברך בורא מיני מזונות בתוך הסעודה, ט״ז [ס״ק י]: **(כ) למרקחת.** היינו כגון מה שמטגנין בפורים נויא״ט על עיסה, שאין לברך על אותה עיסה כל זמן שאוכל אותה עם הנויא״ט. אבל אם אוכל העיסה בפני עצמה, כגון שהשאיר הרקיקין, מברך עליה בורא מיני מזונות, דבשעת אפיה לא נאפה בתורת לחם, עיין לעיל ס״ק י״א, ט״ז [ס״ק יא]:

מחצית השקל

לגלגלו בגלגל של עץ, אלא שופכים ממנו על עלים רחבים ואופים אותו על גבי אותן עלים, ועל שם אותן העלים נקראים נאליסנק״י, עכת״ד: (ס״ק כא) **שלא מחמת הסעודה. פירוש כו׳ לתענוג כו׳.** והט״ז [ס״ק י] חולק וכתב דאינו תלוי בדעתו אלא תליא בשיעור אכילתו, אם אכל דבר מועט וודאי לקינוח וצריך ברכה, ואם אכל הרבה הוי מחמת סעודה, ע״ש: (ס״ק כב) **טעונים כו׳.** ממה שכתוב בגמרא **אין לך דבר כו׳.** ברכות דף מ״א ע״ב: **וא״כ כל מיני פת הנזכרים בסעיף ז׳.** ר״ל, כל מין פת הבאה בכסנין דינייהו כמו שכתוב פה בלחמניות, דהא בלחמניות לא ידעינן אלא דמדמינן להו וילפינן ממה שכתוב גבי פת בכסנין, א״כ כל שכן שהדין כן בפת הבא בכסנין דמיניה ילפינן שאר דברים:

לבושי שרד

(לז) ט״ז סק״י **דבהרי״ף מוזכר,** כצ״ל. כמו שמעתיק הט״ז אח״כ לשון הרי״ף דאי לא קבע מברך בורא מיני מזונות, ומזה נלמד דבתוך הסעודה אין ברכת הפת פוטרתן, כמו שסיים הט״ז אח״כ: (לח) **שם ואין דין זה תלוי בדעתו.** ר״ל, אף על גב דכתב הרי״ף היכא דאכיל להו בתורת כו׳, לשון זה לאו דוקא, דלאו בדעתו תליא [מילתא], אלא כמו שביאר המחבר בסעיף ו׳ בכיסנין, כך הוא גם בלחמניות, וכן ג״כ לענין אם אוכל תוך הסעודה אם מברך בורא מיני מזונות. ולא כעמק ברכה שסובר דלחמניות וכסנין תוך הסעודה תלוי בדעתו, וליתא, דהא דין תוך הסעודה שיברך בורא מיני מזונות יליף המרדכי מכסנין שבהרי״ף, כמו שביאר הט״ז תחלה, והרי״ף הא בלא סעודה מיירי, ואז אין תולה בדעתו כמבואר בשו״ע סעיף ו״ו, א״כ מהיכן נעשה בתוך הסעודה חילוק חדש, שתולה בדעתו. גם מה שכתב עמק ברכה דפירות מיקרי תמיד שלא מחמת סעודה ליתא, דבאמת גם בפירות אם הם עיקר סעודה ללפת בהן אין צריך לברך כמבואר בסימן קע״ז סעיף ג׳. וא״כ פירות וכיסנין שוים, אבל לא כהעמק ברכה שיהיה תלוי בדעתו, אלא בשניהם תלוי במעט ורב, דגם פירות אם אוכלם כדרך שאחרים קובעים בהם ללפת הסעודה פטור מלברך. כל זה הוא המשך דברי ט״ז: (לט) **שם לבטל ברכה בחנם.** היינו בכסנין אם אוכל מעט ודעתו דרך שביעה שפוטרו העמק ברכה בחנם, וגבי פירות אם אכל הרבה מחייבו בחנם: (מ) **שם ועיין מה שאכתוב אי״ה בסימן זה סעיף י״ג,** כצ״ל: (מג) מג״א סקכ״א **אלא לתענוג.** קצת משמע דבדעתו תליא כמו שכתב העמק ברכה [ברכות הנהנין כלל ג סימן ד בהגה], ולא כהט״ז ס״ק י׳. מיהו י״ל דאינו חולק אהט״ז, שאינו אוכל לשובע היינו כגון שאוכל מעט, דאז הוא ודאי לתענוג. וקצת משמע בס״ק שאחר זה בד״ה כללא דלא סבירא ליה כהעמק ברכה, מדכתב במעשה קדירה תמיד הם מחמת הסעודה, והיינו שכן דרך העולם שאוכלין למזון, משמע בהדיא דאף אם הוא אוכל לשם תענוג בטלה דעתו וכהט״ז, ממילא בכיסנין תלוי ברב או מעט כדברי הט״ז. ודע שיש לתמוה במה שכתב המג״א ס״ק י״ח דלא יאכלם אלא תוך הסעודה מספק ברכה לבטלה, ואדרבה בתוך הסעודה נופל בספק יותר עצום, דאם הוא כסנין מברך בורא מיני מזונות, ואם אינו כסנין אין צריך ברכה כלל ועובר בלא תשא אם מברך, מה שאין כן כשאוכל קודם הסעודה בין כך ובין כך צריך ברכה, ואין הספק אלא בין בורא מיני מזונות ובין המוציא, ולית ביה עכ״פ חשש לא תשא כמו שכתב הב״י [קמז, א ד״ה ולענין] והט״ז ס״ק ו׳. וליכא למימר דמיירו המג״א כשאוכל כדי קביעות יאכלם תוך הסעודה דאז הפת פוטרו וכמו שכתב תחלה, דזה אינו, דכהאי גוונא גם בלא הסעודה ליכא שום ספיקא, דלכולי עלמא המוציא ושלש ברכות. וקושיא זו שמעתי מפי מורינו הרב החסיד והקדוש מוה׳ משולם פייבוש הלוי זללה״ה מעיר זבריזא, ואמר שכן מצא ג״כ באבן עוזר שהקשה כך, ואין הספר לפני, וצ״ע גדול. ויותר קשה לי שהמג״א עצמו בס״ק כ״ה נשמר מקושיא כזו וסיים כמו שכתוב סימן קע״ז, ר״ל, שהפת פוטר אותן הפירורים, לכן כשמברך על פת אחר שוב אין בו ספק, וא״כ קשה למה כאן לא דיבר המג״א מזה:

שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - ג או״ח ג (קנ - רמא) / קארו, יוסף בן אפרים (עמוד 177) 34170 הודפס מאוצר החכמה

(יח) עַל אֵיזֶה מֵהֶם [ה(ב)]**שֶׁיִּרְצֶה,** [י]**וְאִם הוּא נִזְהָר מִפַּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, (יט) מְסַלֵּק פַּת נָקִי שֶׁל** [ו]**עוֹבֵד כּוֹכָבִים מֵעַל הַשֻּׁלְחָן עַד לְאַחַר בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא.** [כ]**וְאִם בַּעַל הַבַּיִת אֵינוֹ נִזְהָר מִפַּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, (כ) וְאֵין דַּעְתּוֹ לֶאֱכֹל כָּל הַסְּעוּדָה רַק פַּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים כִּי הִיא נְקִיָּה, אֲבָל בְּנֵי בֵיתוֹ אוֹכְלִים מִפַּת שֶׁאֵינוֹ נָקִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם מֻנָּחִים עַל הַשֻּׁלְחָן, צָרִיךְ לִבְצֹעַ עַל פַּת נְקִיָּה שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, הוֹאִיל וְהוּא הַבּוֹצֵעַ וְאֵין דַּעְתּוֹ לֶאֱכֹל אֶלָּא מֵאוֹתוֹ פַּת.** [ל]**וְאִם בַּעַל הַבַּיִת נִזְהָר מִפַּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵינוֹ נִזְהָר בְּכָךְ מֵסֵב עִמּוֹ עַל** [ז]**הַשֻּׁלְחָן, כֵּיוָן דְּמִצְוָה מֻטֶּלֶת (כא)** [*ב]**עַל בַּעַל הַבַּיִת, יִבְצַע מִן הַיָּפָה שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְכֵיוָן שֶׁהֻתַּר לִבְצֹעַ הֻתַּר לְכָל הַסְּעוּדָה.** הגה וְדַוְקָא שֶׁחָבִיב עָלָיו אוֹתוֹ פַּת, **(כב)** אֲבָל אִם אֵינוֹ חָבִיב עָלָיו בְּלֹא אִסּוּר פַּת שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַקְדִּימוֹ (תרומת הדשן סימן לב):

ו. [מ]מִפַּת הַבָּאָה (כג) בְּכִיסָנִין מְבָרֵךְ עָלָיו בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת וּלְאַחֲרָיו בְּרָכָה אַחַת [נ]מֵעֵין שָׁלֹשׁ. וְאִם אָכַל מִמֶּנּוּ שִׁעוּר (כד) שֶׁאֲחֵרִים רְגִילִים לִקְבֹּעַ [ס(ג)]עָלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לֹא שָׂבֵעַ מִמֶּנּוּ מְבָרֵךְ עָלָיו

אוצר החכמה 34170

בְּאֵר הַגּוֹלָה

י תּוֹסְפוֹת בְּשֵׁם רַבֵּינוּ שִׁמְשׁוֹן. כ תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן. ל מָרְדְּכַי בְּפֶרֶק ב דַּעֲבוֹדָה זָרָה בְּשֵׁם רַאֲבִיָּ"ה מֵהַיְרוּשַׁלְמִי. מ בְּרָכוֹת מב. נ הָרֹא"שׁ וְהָרַשְׁבָּ"א.

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

(ב) שֶׁיִּרְצֶה. וְעַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב. וְעַיֵּן בִּתְשׁוּבַת גְּאוֹנֵי בַּתְרָאֵי סִימָן (ו) [יח] עַל מַה שֶּׁכָּתַב הַגָּאוֹן בַּעַל תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב, וּבִתְשׁוּבַת בַּ"ח הַחֲדָשׁוֹת הֵשִׁיב לוֹ, בַּ"ח עַיֵּן שָׁם: (ג) עָלָיו. עַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב וְגַם בְּבִרְכֵּי יוֹסֵף פִּקְפֵּק בְּדִין זֶה שֶׁכָּתַב שֶׁאִם אָכַל בָּשָׂר עִמּוֹ כו', דִּלְמַעֲשֶׂה צָרִיךְ עִיּוּן כֵּיוָן שֶׁלְּבַדּוֹ לֹא הָיָה שָׂבֵעַ מִמֶּנּוּ, עַיֵּן שָׁם:

בַּאֵר הֵיטֵב

ה. שֶׁיִּרְצֶה. עַיֵּן טַ"ז וּמָגֵן אַבְרָהָם. אִם שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים פְּרוּסָה וְנָקִי וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁלֵמָה וְקִבָּר, מְבָרְכִין עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל דִּשְׁתֵּי מַעֲלוֹת יֵשׁ לוֹ, וְכֵן אִם שֶׁל יִשְׂרָאֵל פְּרוּסָה נָקִי וְשֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שָׁלֵם וְקִבָּר, מְבָרֵךְ גַּם כֵּן עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל דְּיֵשׁ לוֹ גַּם כֵּן שְׁתֵּי מַעֲלוֹת, עַיֵּן עֲטֶרֶת זְקֵנִים: **ו. עוֹבֵד כּוֹכָבִים.** טַ"ז הִגִּיהַּ דְּצָרִיךְ לוֹמַר וְאִם הוּא נִזְהָר מִפַּת שֶׁל גּוֹיִים יְבָרֵךְ דַּוְקָא עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ הוּא קִבָּר, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא מְסַלֵּק וְכוּ', עַיֵּן שָׁם: **ז. הַשֻּׁלְחָן.** דְּאָז אֵינוֹ יָכוֹל לְסַלְּקוֹ מִפְּנֵי הָאוֹרֵחַ: **ס. עָלָיו.** נִרְאֶה לִי, דְּאִם הוּא קָבַע סְעוּדָתוֹ עָלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁאָכַל עִמּוֹ בָּשָׂר וּדְבָרִים אֲחֵרִים וְאִלּוּ אֲכָלוֹ לְבַדּוֹ לֹא הָיָה שָׂבֵעַ מִמֶּנּוּ, אֲפִלּוּ הָכִי מְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא וְשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. וְאִם אֲכָלוֹ לְבַדּוֹ, בָּעֵי

בֵּאוּר הֲלָכָה

לְעַצְמוֹ, אֶלָּא הַבַּעַל הַבַּיִת יְבָרֵךְ עַל הַפְּרוּסַת חִטִּין וְיוֹצִיא לְהַמֵּסֵב אֶצְלוֹ בְּבִרְכָתוֹ, וּבְאֹפֶן זֶה טוֹב יוֹתֵר שֶׁהָאוֹרֵחַ יֹאחַז הַשְּׁלֵמָה בְּעֵת הַבְּרָכָה, דְּמִנְכַּר טְפֵי עַל יְדֵי זֶה שֶׁיֵּשׁ לָהּ גַּם כֵּן מַעֲלָה, מִשֶּׁיַּנִּיחוּ שְׁתֵּיהֶן בְּיַחַד דְּלֹא מִנְכַּר חֲשִׁיבוּתָא דְּכָל חַד כָּל כָּךְ, עַיֵּן שָׁם, וְנָכוֹן:

ה [*ב]**עַל בַּעַל הַבַּיִת יִבְצַע וְכוּ'.** דַּע, שֶׁאַף שֶׁמִּדִּבְרֵי תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן, שֶׁמִּמֶּנּוּ נוֹבֵעַ דִּין הַמְחַבֵּר, מַשְׁמַע דְּאַף בְּלֹא כְּבוֹד הָאוֹרֵחַ הִתִּירוּ פַּת עוֹבְדֵי גִּלּוּלִים כְּשֶׁהוּא נָקִי וְיָפֶה יוֹתֵר וּמֻנָּח לְפָנָיו, מִפְּנֵי חֲבִיבוּת הַבְּרָכָה, אַף עַל פִּי כֵן לֹא הֶעְתַּקְתִּיו מִפְּנֵי שֶׁהַרְבֵּה אַחֲרוֹנִים מְפַקְפְּקִין מְאֹד עַל זֶה, עַיֵּן בְּבַ"ח וְטַ"ז וְשַׁ"ךְ בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קיב [וְגַם מֵהַגְּרָ"א סָעִיף קָטָן יב מַשְׁמַע שֶׁדִּין זֶה סוֹתֵר לְדַעַת הַמְחַבֵּר בְּרֵישׁ הַסָּעִיף דְּפָסַק דִּבְנִזְהָר צָרִיךְ לְסַלֵּק]. וּבְבֵית מֵאִיר מְפַקְפֵּק מְאֹד בְּיוֹתֵר, עַיֵּן שָׁם, וּלְפִי דְּבָרָיו צָרִיךְ הַתָּרָה מִתְּחִלָּה [כִּשְׁאָר דְּבַר מִצְוָה שֶׁנָּהַג לְעַצְמוֹ וְלֹא הִתְנָה מִתְּחִלָּה שֶׁיְּהֵא בְּלִי נֶדֶר], וְגַם בִּפְרִי מְגָדִים הֵעִיר לָזֶה, וּלְפִי דִּבְרֵיהֶם לֹא יוֹעִיל אֲפִלּוּ כְּשֶׁאוֹרֵחַ מֵסֵב אֶצְלוֹ, וְגַם מִדִּבְרֵי הַגְּרָ"א מַשְׁמַע קְצָת דְּלֹא סְבִירָא לֵהּ חִלּוּק זֶה דְּאוֹרֵחַ מֵסֵב אֶצְלוֹ שָׁאנֵי [דְּאִי לָאו הָכִי לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר דִּסְבִירָא לֵהּ דְּהַיְרוּשַׁלְמִי הַנַּ"ל מַיְרֵי בְּנִזְהָר, עַיֵּן שָׁם], וְעַל כָּל פָּנִים בְּלֹא טַעַם כְּבוֹד הָאוֹרֵחַ בְּוַדַּאי אֵין לְהָקֵל, וְכֵן הוּא מַסְקָנַת הָאֵלִיָּה רַבָּה. וְדַע, דְּמִדִּבְרֵי הַשַּׁ"ךְ בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קיב שֶׁכָּתַב הַטַּעַם מִפְּנֵי אֵיבָה, עַיֵּן שָׁם, מַשְׁמַע לִכְאוֹרָה דַּאֲפִלּוּ אֵין בַּעַל הַבַּיִת מוֹצִיא לְהָאוֹרֵחַ בְּבִרְכָתוֹ גַּם כֵּן דִּינָא הָכִי, וּדְלֹא כְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל שֶׁהֶעְתַּקְנוּ בְּמִשְׁנָה בְרוּרָה, אָכֵן לְפִי דִּבְרֵי הַטַּ"ז שֶׁהֶעְתִּיק טַעְמָא דְּהַךְ מִלְּתָא כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ בְּמִשְׁנָה בְרוּרָה, יֵשׁ מָקוֹם לִדְבָרָיו, וְכֵן מוּכָח לְשׁוֹן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ בְּכָאן כְּהַטַּ"ז, שֶׁכָּתַב כֵּיוָן דְּהַמִּצְוָה מֻטֶּלֶת עַל הַבַּעַל הַבַּיִת וְכוּ':

מִשְׁנָה בְרוּרָה

אוצר החכמה 34170

(יח) עַל אֵיזֶה מֵהֶם שֶׁיִּרְצֶה. דְּכָל אֶחָד יֵשׁ לוֹ מַעֲלָה, זֶה שֶׁהוּא פַּת יִשְׂרָאֵל [דְּפַת עַכּוּ"ם לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא מִדֹּחַק], וְזֶה שֶׁהוּא נָקִי: **(יט) מְסַלֵּק וְכוּ'.** דִּין זֶה נוֹבֵעַ מִדִּבְרֵי הַשַּׂר מִקּוּצִי, שֶׁחָשַׁשׁ שֶׁאִם יִהְיֶה מֻנָּח עַל הַשֻּׁלְחָן יִהְיֶה בְּעֵת הַבְּרָכָה חֲבִיבָה עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁהִיא נְקִיָּה, וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ עָלָיו מִפְּנֵי זֶה. וְהַרְבֵּה [יג]מֵאַחֲרוֹנִים מְפַקְפְּקִין מְאֹד בָּזֶה, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא נִזְהָר וּמַחֲזִיק זֶה לְאִסּוּר, מַאי אַהֲנֵי לֵהּ חֲבִיבוּתֵהּ, וּמִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה טוֹב לָחוּשׁ לִדְבָרָיו וּלְסַלֵּק: **(כ) וְאֵין דַּעְתּוֹ וְכוּ'.** פֵּרוּשׁ, דְּאַף דִּבְרֵישׁ הַסָּעִיף כָּתַב דִּמְבָרֵךְ עַל אֵיזוֹ שֶׁיִּרְצֶה, הַיְנוּ הֵיכָא שֶׁבְּדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל הַסְּעוּדָה מִשְּׁתֵּיהֶם, אֲבָל זֶה שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לֶאֱכֹל כְּלָל רַק פַּת עוֹבְדֵי גִּלּוּלִים זֶה, אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל פַּת אַחֵר אַף שֶׁהוּא חָשִׁיב טְפֵי, וְכַנַּ"ל בְּסָעִיף א בְּהַגָּ"ה. וְאַף דְּמוֹצִיא אֶת בְּנֵי בֵיתוֹ בְּבִרְכַּת הַמּוֹצִיא וְהֵם אֵינָם אוֹכְלִים מִזֶּה אֶלָּא מִפַּת כָּשֵׁר, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן דְּהוּא אֵינוֹ חָפֵץ לֶאֱכֹל אֶלָּא זֶה וְהוּא הַבַּעַל הַבַּיִת הוּא הָעִקָּר וְאָזְלִינָן בָּתְרֵהּ וִיבָרֵךְ עַל פַּת שֶׁהוּא אוֹכֵל: **(כא) עַל בַּעַל הַבַּיִת.** פֵּרוּשׁ, לִבְצֹעַ וּלְהוֹצִיא אֶת אֲחֵרִים בְּבִרְכָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ, בַּעַל הַבַּיִת בּוֹצֵעַ כְּדֵי שֶׁיִּבְצַע בְּעַיִן יָפָה, וְכֵיוָן שֶׁהָאוֹרֵחַ יֹאכַל מִפַּת עוֹבְדֵי גִלּוּלִים שֶׁהוּא יָפֶה וְנָקִי, הִתִּירוּ לוֹ גַּם כֵּן לְבַעַל הַבַּיִת לִבְצֹעַ עַל הַפַּת שֶׁל עוֹבְדֵי גִלּוּלִים מִפְּנֵי כְּבוֹד הָאוֹרֵחַ, אֲבָל בְּלֹא אוֹרֵחַ אֵינוֹ מֻתָּר כְּלָל לְמִי שֶׁנִּזְהָר מִפַּת עוֹבְדֵי גִלּוּלִים לְבָרֵךְ עַל הַפַּת זֶה, אֶלָּא יְסַלְּקֵם מֵעַל הַשֻּׁלְחָן וּכִדְלְעֵיל [כֵּן הוּא מַסְקָנַת הַשַּׁ"ךְ וְטַ"ז בְּיוֹרֶה דֵּעָה קיב, עַיֵּן שָׁם], וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה (אוֹת ב). וְדַע, דִּכְהַיּוֹם שֶׁהַמִּנְהָג שֶׁכָּל אֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא, לִכְאוֹרָה לֹא שַׁיָּךְ כְּלָל דִּין זֶה, אֶלָּא כָּל אֶחָד יְבָרֵךְ עַל פִּתּוֹ שֶׁאוֹכֵל [מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל]. וְעַיֵּן בִּפְרִי מְגָדִים מַה שֶּׁהֵעִיר עַל עִקַּר דִּין הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ: **(כב) אֲבָל אִם אֵינוֹ חָבִיב וְכוּ'.** רוֹצֶה לוֹמַר, דְּכָל זֶה אִם הַפַּת זֶה בְּעֶצֶם חֲבִיבָה עָלָיו, וְרַק שֶׁהוּא מוֹנֵעַ עַצְמוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא פַּת עוֹבְדֵי גִלּוּלִים, הִתִּירוּ לוֹ בְּכָאן מִפְּנֵי הָאוֹרְחִים, אֲבָל אִם אֵינוֹ חָבִיב עָלָיו בְּעֶצֶם פַּת זֶה [יד]וְאֵינוֹ חָפֵץ בּוֹ, יְבָרֵךְ עַל פִּתּוֹ הַכְּשֵׁרָה: ו **(כג) בְּכִיסָנִין וְכוּ'.** בְּסָעִיף שֶׁאַחַר זֶה מִתְבָּאֵר מַה הוּא. וְאַף דִּבְסְתָם פַּת מְבָרְכִין עָלָיו הַמּוֹצִיא בְּכָל שֶׁהוּא וְעַל כַּזַּיִת מְבָרְכִין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, [טו]שָׁאנֵי אֵלּוּ דְּאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לִקְבֹּעַ סְעוּדָתָן עֲלֵיהֶם, וְרַק אוֹכְלִין אוֹתָן מְעַט דֶּרֶךְ עֲרַאי, [טז]לְפִיכָךְ בִּרְכָתָן רַק בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת וּלְאַחֲרָיו בְּרָכָה מֵעֵין שָׁלֹשׁ, אֶלָּא אִם כֵּן אָכַל כְּשִׁעוּר קְבִיעַת סְעוּדָה, דְּאָז מְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן דְּעַל כָּל פָּנִים פַּת הוּא: **(כד) שֶׁאֲחֵרִים רְגִילִין לִקְבֹּעַ.** [יז]כָּתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים, דְּאִם אֲכָלוֹ לְבַדּוֹ, צָרִיךְ שֶׁיֹּאכַל שִׁעוּר שֶׁאֲחֵרִים רְגִילִים [יח]לִשְׂבֹּעַ מִמֶּנּוּ לְבַדּוֹ, וְאִם אֲכָלוֹ עִם בָּשָׂר אוֹ דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁמְּלַפְּתִים בּוֹ הַפַּת, סַגֵּי כְּשֶׁאוֹכֵל שִׁעוּר שֶׁאֲחֵרִים רְגִילִין לִשְׂבֹּעַ מִמֶּנּוּ כְּשֶׁאוֹכְלִין גַּם כֵּן עִם דְּבָרִים אֲחֵרִים, אַךְ אִם אֲכָלוֹ לְבַדּוֹ וְשָׂבֵעַ מִמֶּנּוּ, אַף שֶׁאֲחֵרִים לֹא הָיוּ שְׂבֵעִין מִמֶּנּוּ לְבַדּוֹ, אֲבָל כֵּיוָן שֶׁאִם אָכְלוּ אוֹתוֹ עִם דְּבָרִים אֲחֵרִים הָיוּ שְׂבֵעִין מִמֶּנּוּ, גַּם כֵּן לֹא אָמְרִינָן בָּטְלָה דַּעְתּוֹ, וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו הַמּוֹצִיא וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן. וְהִנֵּה לְעִנְיַן עֵרוּבֵי תְּחוּמִין, בְּסִימָן (שסה) [שסח] אִיתָא

שַׁעַר הַצִּיּוּן

ה **יג.** עַיֵּן בְּבַ"ח וְטַ"ז וּמָגֵן אַבְרָהָם וְחֶמֶד מֹשֶׁה וּבֵית מֵאִיר וּמַאֲמַר מָרְדְּכַי וּבִגְדֵי יֶשַׁע: **יד.** תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן: ו **טו.** בֵּית יוֹסֵף וּלְבוּשׁ וּשְׁאָר אַחֲרוֹנִים: **טז.** דְּלֹא גָּרַע מִשְּׁאָרֵי מִינֵי מָזוֹן: **יז.** מָגֵן אַבְרָהָם וּשְׁאָר אַחֲרוֹנִים: **יח.** הַאי לִשְׂבֹּעַ לָאו דַּוְקָא שְׂבִיעָה גְּמוּרָה לְכֻלֵּי עָלְמָא, אֶלָּא רוֹצֶה לוֹמַר דֶּרֶךְ קְבִיעַת סְעוּדָה:

משנה ברורה <מהדורת אור החיים> - ב / כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב (עמוד 137) 34170 הודפס מאוצר החכמה

(כה) הַמּוֹצִיא וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן. [ס]וְאִם מִתְּחִלָּה הָיָה בְּדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ מְעַט וּבֵרַךְ בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת, וְאַחַר כָּךְ אָכַל שִׁעוּר שֶׁאֲחֵרִים קוֹבְעִים עָלָיו, (כו) יְבָרֵךְ עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בֵּרַךְ הַמּוֹצִיא [ט](ד) תְּחִלָּה. [ע]וְאִם אָכַל שִׁעוּר שֶׁאֲחֵרִים אֵין קוֹבְעִים עָלָיו, [*ג]אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קוֹבֵעַ עָלָיו אֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת וּבְרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ, דִּבְטֵלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם: **ז.** פַּת הַבָּאָה בְּכִסָּנִין, [פ]יֵשׁ מְפָרְשִׁים פַּת שֶׁעֲשׂוּי כְּמִין כִּיסִים (כז) שֶׁמְּמַלְּאִים אוֹתָם [י](ה) דְּבַשׁ אוֹ סֻכָּר (כח) וֶאֱגוֹזִים וּשְׁקֵדִים וְתַבְלִין, וְהֵם הַנִּקְרָאִים רִישְׁקוֹלַא״שׁ רִיאַלְחַשׁ״וֹ, [צ]וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהִיא עִסָּה (כט) שֶׁעֵרַב בָּהּ דְּבַשׁ אוֹ שֶׁמֶן אוֹ חָלָב אוֹ מִינֵי תַּבְלִין וַאֲפָאָהּ, [ק]וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה טַעַם תַּעֲרֹבֶת הַמֵּי פֵּרוֹת אוֹ הַתַּבְלִין (ל) נִכָּר בְּעִסָּה. (וְיֵשׁ אוֹמְרִים **(לא)** שֶׁזֶּה נִקְרָא [יא] **(לב)** פַּת גָּמוּר, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בָּהֶם **(לג)** [*ד]הַרְבֵּה תַּבְלִין אוֹ דְּבַשׁ כְּמִינֵי מְתִיקָה שֶׁקּוֹרִין [יב]לֶעקִי״ךְ[2],

ס הָרֹא״שׁ לְדַעַת הָרַמְבַּ״ם. ע שָׁם וְרַבֵּנוּ יוֹנָה. פ פֵּרוּשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל וְהֶעָרוּךְ וְהַטּוּר וְהָרַשְׁבָּ״א. צ רַמְבַּ״ם פֶּרֶק ג מֵהִלְכוֹת בְּרָכוֹת. ק כֵּן דִּקְדֵּק בֵּית יוֹסֵף מִדְּבָרָיו.

בַּאֵר הֵיטֵב

שֶׁיֹּאכַל כָּל כָּךְ שֶׁאֲחֵרִים רְגִילִים לִשְׂבֹּעַ מִמֶּנּוּ לְבַדּוֹ, וְאִם הוּא שָׂבֵעַ מִמֶּנּוּ וְגַם אֲחֵרִים רְגִילִים לִשְׂבֹּעַ מִמֶּנּוּ כְּשֶׁמְּלַפְּתִין עִמּוֹ דָּבָר, אֲפִלּוּ אֲכָלוֹ לְבַדּוֹ מְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא כֵּיוָן שֶׁשָּׂבֵעַ מִמֶּנּוּ, מָגֵן אַבְרָהָם, וְעַיֵּן בְּסֵפֶר פֶּרַח שׁוֹשָׁן חֵלֶק אֹרַח חַיִּים כְּלָל א סִימָן ג מַה שֶּׁכָּתַב עָלָיו וְעַיֵּן בְּיַד אַהֲרֹן: **ט. תְּחִלָּה.** מַשְׁמַע אַף עַל גַּב דְּנִמְלַךְ בְּאֶמְצַע לֶאֱכֹל יוֹתֵר אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא, דְּהָא לֵית בֵּהּ שִׁעוּרָא בַּנּוֹתָר, וְכֵן כָּתַב מְהַרְשַׁ״ךְ חֵלֶק א קסג. וּפָשׁוּט דְּאִם לְאַחַר שֶׁאָכַל מְעַט נִמְלַךְ לֶאֱכֹל עוֹד כְּשִׁעוּר קְבִיעוּת, צָרִיךְ לִטֹּל וּלְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא, מָגֵן אַבְרָהָם: **י. דְּבַשׁ.** פֵּרוּשׁ שֶׁרַשִׁ״י מְפָרֵשׁ פַּת הַבָּאָה בְּכִסָּנִין הַיְנוּ מִצַּד הַמִּלּוּי, וְהָעִסָּה עַצְמָהּ נְלוֹשָׁה בְּמַיִם אֶלָּא שֶׁמִּלְאוּהוּ בְּצוּקֶר אוֹ דְּבַשׁ אוֹ אֱגוֹזִים, וּבִכְלַל זֶה מַה שֶּׁעוֹשִׂין בְּפוּרִים עִסָּה רְחָבָה וּכְפוּלָה וּמְמַלְּאִין אוֹתָהּ בְּשֻׁמְשְׁמִין. וְהַיֵּשׁ אוֹמְרִים הוּא הָרַמְבַּ״ם דִּסְבִירָא לֵהּ דְּכִסָּנִין הוּא מִצַּד הָעִסָּה עַצְמָהּ שֶׁנִּלּוֹשָׁה בִּדְבַשׁ אוֹ תַּבְלִין. וְנִסְתַּפֵּק הַבֵּית יוֹסֵף אִי נֵימָא דַּוְקָא שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּהַרְבֵּה דְּבַשׁ וְהַמִּעוּט מַיִם, אֲבָל אִי הָוֵי מִעוּט דְּבַשׁ, בָּטֵל לְגַבֵּי רֹב מַיִם וַהֲוֵי פַּת גָּמוּר, אוֹ דִּלְמָא אֲפִלּוּ עַל יְדֵי תַּעֲרוֹבוֹת מְעַט דְּבַשׁ כָּל שֶׁנִּכָּר הַטַּעַם בְּעִסָּה מִקְרֵי כִּסָּנִין, וְכָתַב דִּלְעִנְיַן הֲלָכָה כֵּיוָן דְּמִידֵּי דְּרַבָּנָן הוּא יֵשׁ לְהָקֵל כְּדִבְרֵי כֻּלָּם. וְעַיֵּן מַה שֶּׁהִקְשָׁה הַמָּגֵן אַבְרָהָם עַל הָרַמְבַּ״ם, וְעַיֵּן בִּתְשׁוּבַת פָּנִים מְאִירוֹת סִימָן סח: **יא. פַּת גָּמוּר.** פֵּרוּשׁ, אִם אֵין בּוֹ אֶלָּא מְעַט דְּבַשׁ, וְעַל כֵּן יָפֶה עוֹשִׂין שֶׁאוֹפִין בְּשַׁבָּת שְׁמַאלְ״ץ קוּכִי״ן[3] לְלֶחֶם מִשְׁנֶה כִּי אֵין שָׁם רַק מְעַט שֶׁמֶן. וְכָתַב הַטַּ״ז, נִרְאֶה דְּלֹא פָּלִיג הָרַמָ״א אֶלָּא אַהָךְ מִלְּתָא לְחוּד, אֲבָל מַה שֶּׁכָּתַב הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ תְּחִלָּה מִצַּד הַמִּלּוּי וְכֵן מַה שֶּׁכָּתַב אַחַר כָּךְ וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים וְכוּ׳ לֹא פָּלִיג. וְנִרְאֶה לִי דִּלְעִנְיַן כִּסָּנִין שֶׁהֵם מֵחֲמַת הַמִּלּוּי, אֲפִלּוּ אִם נִקַּח הַמִּלּוּי מִמֶּנּוּ וְנִשְׁאַר הַבָּצֵק לְבַד הָוֵי עֲדַיִן דִּין כִּסָּנִין עָלָיו, וְהַטַּעַם, דְּאָנוּ הוֹלְכִין בָּתַר שְׁעַת אֲפִיָּה, טַ״ז. קְרֶעפְּלִי״ךְ שֶׁל פּוּרִים הָוֵי כִּסָּנִין: **יב. לֶעקִי״ךְ.** בַּ״ח בְּשֵׁם

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

(ד) תְּחִלָּה. עַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב. וְעַיֵּן בְּבִרְכֵּי יוֹסֵף שֶׁכָּתַב שְׁמוּרוֹ זְקֵינוּ הָרַב כָּתַב בְּשֵׁם סֵפֶר כְּתַב יָד קַדְמוֹן שֶׁדַּעְתּוֹ לְעִנְיַן פַּת כִּיסָנִין דְּאִם קָבַע מְבָרֵךְ עָלָיו הַמּוֹצִיא וְשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. סְעוּדוֹת שַׁבָּת קוֹבֵעַ כְּמוֹ שֶׁקּוֹבַעַת לְמַעֲשֵׂר, וּמְרַ״י חַאגִיז בְּסֵפֶר עֵץ חַיִּים עַל מִשְׁנָיוֹת פֶּרֶק ד דְּמַעַשְׂרוֹת נִסְתַּפֵּק, אַךְ בְּגִנַּת וְרָדִים כְּלָל (ב) [ג] סִימָן יא כָּתַב בִּפְשִׁיטוּת שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּין שַׁבָּת לְחֹל וְהִסְכִּים עִמּוֹ בְּבִרְכֵּי יוֹסֵף וְכָתַב שֶׁכֵּן עַמָּא דָּבַר: (ה) דְּבַשׁ. עַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב. וְעַיֵּן בְּאֶבֶן

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

דְּשִׁעוּר סְעוּדָה הוּא שָׁלֹשׁ אוֹ אַרְבַּע בֵּיצִים, וְכָתְבוּ כַּמָּה אַחֲרוֹנִים דְּהוּא הַדִּין כָּאן חָשִׁיב בָּזֶה שִׁעוּר קְבִיעַת סְעוּדָה, [יט]אֲבָל כַּמָּה אַחֲרוֹנִים וְהַגְּרָ״א מִכְּלָלָם חוֹלְקִים וּסְבִירָא לְהוּ דְּאֵין לְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן אֶלָּא כְּשִׁעוּר סְעוּדָה קָבוּעַ, שֶׁהוּא שֶׁל עֶרֶב וָבֹקֶר, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם שִׁבֳּלֵי לֶקֶט, וְכֵן מָצָאתִי בְּאֶשְׁכּוֹל דְּמוּכָח שֶׁהוּא סוֹבֵר כֵּן, [כ]וְכֵן נוֹטֶה יוֹתֵר לְשׁוֹן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ. וּמִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה טוֹב לָחוּשׁ לְדַעַת הַמַּחְמִירִים שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל אַרְבַּע בֵּיצִים, וְכָל שֶׁכֵּן אִם הוּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק בּוֹ מִדִּינָא אִם הוּא פַּת הַבָּאָה בְּכִסָּנִין, אַף דִּמְבֹאָר בְּסָעִיף ז דְּהוֹלְכִין בָּזֶה לְהָקֵל, עַל כָּל פָּנִים בְּוַדַּאי יֵשׁ לָחוּשׁ לְדַעַת הַמַּחְמִירִים הַנַּ״ל: **(כה) הַמּוֹצִיא וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן.** וְגַם נְטִילַת יָדַיִם, וּכְמוֹ בְּפַת גָּמוּר, וְכַמְבֹאָר לְעֵיל בְּסִימָן קנח סָעִיף א, עַיֵּן שָׁם: **(כו) יְבָרֵךְ עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן.** כֵּיוָן שֶׁהִשְׁלִים לְשִׁעוּר קְבִיעַת סְעוּדָה, [כא]אֲבָל הַמּוֹצִיא אֵין צָרִיךְ [כב]לְבָרֵךְ עַל מַה שֶּׁנִּמְלַךְ לֶאֱכֹל, כֵּיוָן דְּאֵין בַּמֶּה שֶּׁמֻּנָּח לְפָנָיו אַחַר שֶׁנִּמְלַךְ שִׁעוּר קְבִיעַת סְעוּדָה, אֶלָּא בְּיַחַד עִם מַה שֶּׁאָכַל כְּבָר. [כג]וְאִם בֶּאֱמֶת יֵשׁ שִׁעוּר קְבִיעַת סְעוּדָה בַּמֶּה שֶׁלֹּא אָכַל עֲדַיִן, צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו וּלְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא וְעַל נְטִילַת יָדַיִם וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן: **ז (כז) שֶׁמְּמַלְּאִין אוֹתָן וְכוּ׳.** רוֹצֶה לוֹמַר, אַף אִם נְלוֹשָׁה מִתְּחִלָּה בְּמַיִם כִּשְׁאָר פַּת, כֵּיוָן שֶׁכָּל הָעִסָּה מְמֻלָּא מִמִּינִים אֵלּוּ, וְאַף דְּהַמִּלּוּי [כד]עִקָּר אֶצְלוֹ, מִכָּל מָקוֹם מִין דָּגָן חָשׁוּב וְאֵינוֹ בָּטֵל, וּלְכָךְ מְבָרֵךְ בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת וּפוֹטֵר הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסִימָן רח סָעִיף ב ג. וְאַף אִם אֵינוֹ אוֹכֵל הָעִסָּה וְרַק הַפֵּרוֹת שֶׁבִּפְנִים לְבַד, מְבָרֵךְ הַבְּרָכָה הַשַּׁיָּכָה לְהַפֵּרוֹת. וְכָתַב הַטַּ״ז, דְּאִם נִלְקַח הַפֵּרוֹת וְאוֹכֵל רַק הָעִסָּה, אֲפִלּוּ הָכִי מְבָרֵךְ בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת וְלֹא הַמּוֹצִיא, דְּיֵשׁ עָלֶיהָ דִּין כִּסָּנִין כֵּיוָן שֶׁנֶּאֶפְתָה עִם מִלּוּי הַפֵּרוֹת, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִקְבֹּעַ סְעוּדָה עַל פַּת כָּזוֹ: **(כח) וֶאֱגוֹזִים וּשְׁקֵדִים וְכוּ׳.** [כה]אוֹ אוֹ קָאָמַר, וּמִסְתַּבְּרָא דְּמִירֵי גַּם כֵּן שֶׁטַּעַם הַמִּלּוּי נִכָּר בָּעִסָּה, וּכְמוֹ שֶׁמְּסַיֵּם לְבַסּוֹף: **(כט) שֶׁעֵרַב בָּהּ.** בְּעֵת הַלִּישָׁה, [כו]וְהַיְנוּ, אֲפִלּוּ הָיָה הָרֹב מִמַּיִם, כֵּיוָן שֶׁעֵרַב בָּהּ גַּם כֵּן מִמִּינִים אֵלּוּ וְעַל יְדֵי זֶה נִשְׁתַּנָּה הַטַּעַם, מִקְרֵי פַּת כִּסָּנִין: **(ל) נִכָּר בְּעִסָּה.** דְּאִי לָאו הָכִי הָוֵי לֶחֶם גָּמוּר. וְלֶחֶם שֶׁנּוֹתְנִין בּוֹ זַאפְרַ״ן[1] לְהַטְעִימוֹ וּלְנָאוֹתוֹ, אוֹ שֶׁנּוֹתְנִין בּוֹ מְעַט צִמּוּקִין, לְכֻלֵּי עָלְמָא לֶחֶם גָּמוּר הוּא [פְּרִי מְגָדִים]: **(לא) שֶׁזֶּה נִקְרָא.** הַיְנוּ, הֵיכָא דְּעֵרַב בָּהּ בְּהַלִּישָׁה רַק מְעַט דְּבַשׁ וְחָלָב אֵינוֹ בָּטֵל שֵׁם פַּת מֵחֲמַת שֶׁנִּרְגָּשׁ הַטַּעַם: **(לב) פַּת גָּמוּר.** וּמְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא לְכָל שֶׁהוּא וְכֵן בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לִכְזַיִת כְּדִין פַּת: **(לג) הַרְבֵּה תַּבְלִין אוֹ דְּבַשׁ וְכוּ׳.** רוֹצֶה לוֹמַר, [כז]שֶׁכָּל כָּךְ תַּבְלִין מְעֹרָב בָּהֶן עַד שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה מֻנְכָּר הַתַּבְלִין בְּטַעַם יוֹתֵר מֵהַקֶּמַח, וְכֵן בִּדְבַשׁ

בֵּאוּר הֲלָכָה

ו [*ג]**אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קוֹבֵעַ וְכוּ׳.** הוּא דַּעַת הָרֹא״שׁ שֶׁחוֹלֵק עַל הָרַאֲבַ״ד שֶׁלְּדִידֵהּ אֲפִלּוּ בְּמוּעָט סַגֵּי, כֵּיוָן דְּהוּא קוֹבֵעַ עַל זֶה בָּתַר דִּידֵהּ אָזְלִינָן, עַיֵּן שָׁם בָּרֹא״שׁ. וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה בָּרוּר דְּאִם הוּא זָקֵן אוֹ נַעַר שֶׁאֲכִילָתָן מוּעָט בְּטֶבַע, חַיָּבִין בְּהַמּוֹצִיא וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן אִם אָכְלוּ שִׁעוּר שֶׁדַּרְכָּן תָּמִיד לִקְבֹּעַ עַל זֶה, כֵּיוָן דְּכָל בְּנֵי מִינָם מִסְתַּפְּקִין בְּשִׁעוּר אֲכִילָה כָּזוֹ, וּכְעֵין שֶׁכָּתַבְתִּי לְקַמָּן בְּסִימָן קפד בְּבֵאוּר הֲלָכָה בְּשֵׁם הָרַדְבַּ״ז, עַיֵּן שָׁם:

ז [*ד]**הַרְבֵּה תַּבְלִין אוֹ דְּבַשׁ וְכוּ׳.** עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה דִּבְעִינַן שֶׁיְּהֵא טַעַם הַדְּבַשׁ

שַׁעַר הַצִּיּוּן

יט. כֵּן מוּכָח מִמָּגֵן אַבְרָהָם וּשְׁאָר אַחֲרוֹנִים דְּחִלְּקוּ בֵּין אִם אֲכָלָן לְבַדּוֹ אוֹ עִם דְּבָרִים אֲחֵרִים וְכַנַּ״ל, וְהַיְנוּ עַל כָּרְחָךְ לֹא כְּפִי שִׁעוּר עֵרוּב, דְּהָתָם מְשַׁעֲרִינַן לְעוֹלָם בַּאֲכִילָה עִם לִפְתָּן וְלֹא לְבַדּוֹ, וְכֵן כָּתַב הַגְּרַ״ז, וְכֵן כָּתַב בְּחַיֵּי אָדָם שֶׁשָּׁמַע מִפִּי הַגְּרָ״א זַ״ל: **כ.** וְעַיֵּן שָׁם בַּגְּמָרָא, אָמַר רַב נַחְמָן עֲדֵי כַּפְנָא וְכוּ׳, כֹּל שֶׁאֲחֵרִים קוֹבְעִים וְכוּ׳, מַשְׁמַע דְּחָלַק אָרַב הוּנָא רַק בַּמֶּה דְּסָבַר דְּתָלוּי הַשְּׂבִיעָה בְּדִידֵהּ אֶלָּא דְּתָלוּי בְּאַחֲרִינֵי, אֲבָל גַּם הוּא מוֹדֶה דְּצָרִיךְ שְׂבִיעָה: **כא.** אֲבָל לְעִנְיַן בִּרְכַּת בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת תָּלוּי בָּזֶה, אִם הָיָה נִמְלַךְ גָּמוּר [דְּהַיְנוּ שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ מִתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל יוֹתֵר וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לֶאֱכֹל עוֹד], צָרִיךְ לְבָרֵךְ בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת כֵּן כָּתְבוּ הַמַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל וּשְׁאָר אַחֲרוֹנִים, וְלִכְאוֹרָה בְּעִנְיָנֵנוּ הֲלֹא בְּוַדַּאי אַף דְּלֹא חָשַׁב בְּהַהִיא מִתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל יוֹתֵר, כְּחָשַׁב דָּמֵי, דַּהֲלֹא יָדוּעַ דְּאִם אוֹכֵל כְּשִׁעוּר קְבִיעַת סְעוּדָה מְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא וְגַם נוֹטֵל יָדָיו, וְהוּא כֵּיוָן שֶׁבֵּרַךְ רַק בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת עַל כָּרְחָךְ דְּדַעְתּוֹ הָיָה שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל כְּשִׁעוּר זֶה: **כב.** מָגֵן אַבְרָהָם וּשְׁאָר אַחֲרוֹנִים: **כג.** גַּם זֶה בְּמָגֵן אַבְרָהָם, וְאַף שֶׁבְּחֶמֶד מֹשֶׁה מְפַקְפֵּק לְעִנְיַן בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא בָּזֶה, מִכָּל מָקוֹם הֵיכָא דְּנִמְלַךְ גַּם הוּא מוֹדֶה דְּצָרִיךְ לְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא, עַיֵּן שָׁם, וּכְבָר כָּתַבְנוּ דְּעִנְיָנֵנוּ הָוֵי כְּנִמְלַךְ, וְכָל שֶׁכֵּן בָּזֶה דְּבְוַדַּאי לֹא הָיָה דַּעְתּוֹ לֶאֱכֹל כָּל כָּךְ מִתְּחִלָּה: **ז כד.** מָגֵן אַבְרָהָם וּשְׁאָר אַחֲרוֹנִים: **כה.** בַּ״ח: **כו.** בֵּית יוֹסֵף: **כז.** אַחֲרוֹנִים:

תרגום: 1. תבלין כרכום 2. עוגת דבש 3. לחם הנילוש עם שומן.

[*ה] שֶׁכְּמִעֵט הַדְּבַשׁ וְהַתַּבְלִין הֵם עִקָּר, **(לד)** וְכֵן נוֹהֲגִים (רַשִׁ"י וְעָרוּךְ, וְכֵן יֵשׁ לְפָרֵשׁ דַּעַת רַמְבַּ"ם). [ר]**וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁהוּא פַּת, בֵּין מִתְבַּלֶּת בֵּין שֶׁאֵינָהּ מִתְבַּלֶּת, שֶׁעוֹשִׂים אוֹתָם** (לה) **כְּעָבִים יְבֵשִׁים וְכוֹסְסִין** [יג]**אוֹתָם, וְהֵם הַנִּקְרָאִים בִּישְׁקוֹנִי"שׁ**[1]. [*ו]**וַהֲלָכָה כְּדִבְרֵי כֻּלָּם, שֶׁלְּכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים נוֹתְנִים לָהֶם דִּינִים שֶׁאָמַרְנוּ בְּפַת הַבָּאָה** [יד]**בְּכִיסָנִין: ח.** [ש]**לַחְמָנִיּוֹת אוֹתָן שֶׁבְּלִילָתָן עָבָה שֶׁקּוֹרִין** [טו]**אוֹבְלִיאַ"שׁ** (לו) **לֶחֶם גָּמוּר הוּא וּמְבָרֵךְ עָלָיו הַמּוֹצִיא וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן,** [ת]**וְאוֹתָן שֶׁבְּלִילָתָן רַכָּה וְדַקִּים מְאֹד** (לז) **שֶׁקּוֹרִין** [טז]**נִיבְלַא"שׁ, מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת וּבְרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ.** (לח) [א]**וְאִם קָבַע** [יז](לט) **סְעוּדָתוֹ עֲלֵיהֶם, מְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא**

ר עָרוּךְ בְּשֵׁם רַב הַאי. ש בְּרָכוֹת מב לְפֵרוּשׁ הַתּוֹסָפוֹת וְהָרֹא"שׁ. ת שָׁם תּוֹסָפוֹת וְהָרֹא"שׁ. א שָׁם בַּגְּמָרָא.

בְּאֵר הֵיטֵב

רַשַׁ"ל כָּתַב דְּגַם עַל לֶעקִי"ךְ אֵין לְבָרֵךְ בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת אֶלָּא אִם כֵּן הַדְּבַשׁ עִקָּר וְקֶמַח מְעַט, וְכָתַב הַטַּ"ז עָלָיו, דִּבְרֵי יָחִיד הֵם, וְהָעִקָּר תָּלוּי בַּלִּישָׁה אִם נִלּוֹשׁ בְּרֹב דְּבַשׁ וּמְעַט מַיִם הָוֵי כִּיסָנִין, עַיֵּן שָׁם: **יג. אוֹתָם.** הַיְנוּ, הַקִּיכְלֶ"ךְ שֶׁעוֹשִׂין בִּסְעוּדָה לְתֵאָבוֹן וְלֹא כְּדֵי לְהַשְׂבִּיעַ: **יד. בְּכִיסָנִין.** הַטַּעַם, דְּבִרְכַּת בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת פּוֹטֵר הַכֹּל אֲפִלּוּ עִסָּה, דְּהָא זַיִן, אֶלָּא שֶׁמִּפְּנֵי חֲשִׁיבוּת הַפַּת קָבְעוּ עָלָיו הַמּוֹצִיא וְשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, מִשּׁוּם הָכִי כָּל כַּמָּה שֶׁלֹּא בָּרוּר לָנוּ שֶׁיֵּשׁ שָׁם חֲשִׁיבוּת וְאֵינוֹ בִּכְלַל כִּיסָנִין יֵשׁ לְהָקֵל שֶׁלֹּא לְהַצְרִיךְ הַמּוֹצִיא וְשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, טַ"ז. וְהַבַּ"ח מַחְמִיר אֲפִלּוּ אִית בְּהוּ תַּבְלִין אוֹ דְּבַשׁ דְּלֹא יֹאכְלֵם אֶלָּא בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, אֶלָּא אִם כֵּן הַדְּבַשׁ וְהַתַּבְלִין הֵן מְרֻבִּים מֵהַקֶּמַח, עַיֵּן שָׁם, וְטַ"ז דָּחָה דְּבָרָיו, עַיֵּן שָׁם, וְעַיֵּן בִּתְשׁוּבַת גִּנַּת וְרָדִים כְּלָל א סִימָן (פד) [כד] דַּף יג: **טו. אוֹבְלִיאַ"שׁ.** נִרְאֶה שֶׁהוּא נֶאֱפֶה מִבְּלִי גִּלְגּוּל, רַק שֶׁמְּעָרֵב עִסָּה עִם מַיִם לִישָׁה עָבָה, טַ"ז: **טז. נִיבְלִיאַ"שׁ.** שֶׁקּוֹרִין נַאלְסִינְק"י דְּהַיְנוּ שֶׁמְּעָרְבִין קֶמַח עִם מַיִם בִּקְדֵרָה כְּמוֹ דַּיְסָא וְשׁוֹפְכִין הָעִסָּה עַל עֲלֵי יְרָקוֹת רְחָבִים וְנֶאֱפִים בַּתַּנּוּר עִם הֶעָלִים: **יז. סְעוּדָתוֹ.** וְשִׁעוּר קֶבַע הוּא שָׁלֹשׁ אוֹ אַרְבַּע בֵּיצִים, עַיֵּן בְּסֵפֶר פֶּרַח שׁוֹשָׁן כְּלָל א סִימָן ד, וְעַיֵּן יַד אַהֲרֹן, וְעַיֵּן לְעֵיל סָעִיף קָטָן ח מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם בְּשֵׁם מָגֵן אַבְרָהָם. וְטַ"ז הֶעֱלָה דְּאֵין לִקְבֹּעַ סְעוּדָה וּלְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא בְּכָל מִינִים שֶׁבְּלִילָתָן רַכָּה וְהֵם דַּקִּים, אֲבָל הַמִּין שֶׁקּוֹרִין נַאלְסִינְקִ"י מְהַנֵּי קְבִיעוּת לְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא דְּהָא אֵינָם דַּקִּים, עַיֵּן שָׁם:

בֵּאוּר הֲלָכָה

נִכָּר יוֹתֵר מִן הָעִסָּה [הוּא מֵהַטַּ"ז בְּבֵאוּר דִּבְרֵי הָרַמָ"א], וּכְהַאי גַּוְנָא בְּנִלּוֹשׁ בְּבֵיצִים צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא הָרֹב מִבֵּיצִים וּמִעוּט מַיִם כְּדֵי שֶׁיְּהֵא טַעַם הַבֵּיצִים נִרְגָּשׁ הַרְבֵּה, וְיֵשׁ הַרְבֵּה שֶׁאֵין נִזְהָרִין בָּזֶה שֶׁקּוֹנִים מִינֵי עוּגוֹת קְטַנּוֹת שֶׁנִּלּוֹשׁ בִּמְעַט דְּבַשׁ אוֹ בֵּיצִים וְהָרֹב מִמַּיִם, וּמְבָרְכִין עֲלֵיהֶם בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת וְאוֹכְלִין בְּלִי נְטִילַת יָדַיִם, וּבְיוֹתֵר מִזֶּה, שֶׁכַּמָּה פְּעָמִים אוֹכְלִין מֵהֶם כְּדֵי קְבִיעוּת סְעוּדָה, שֶׁאַף בְּכִיסָנִין גָּמוּר צָרִיךְ נְטִילָה וְהַמּוֹצִיא וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן. וְיֵשׁ עוֹד מִינֵי עוּגוֹת דַּקּוֹת שֶׁלָּשִׁין אוֹתוֹ בְּלֹא דְּבַשׁ וּבֵיצִים כְּלָל, רַק שֶׁמְּבַשְּׁלִין מִקֹּדֶם מַיִם עִם מְעַט שִׁבֹּלֶת שׁוּעָל וְלָשִׁין אוֹתָם בְּמַיִם אֵלּוּ, וְאֵינִי יוֹדֵעַ הֶתֵּר לָזֶה, וְאַטּוּ מִשּׁוּם דְּנִלּוֹשׁ בְּמַיִם אֵלּוּ אָבַד טַעַם הָעִסָּה מִמֶּנּוּ [וְגַם אַף אִם הָיָה נִרְגָּשׁ טַעַם הַשִּׁבֹּלֶת שׁוּעָל הַרְבֵּה, גַּם כֵּן מִסְתַּבֵּר דְּלָאו כְּלוּם הוּא לְהוֹצִיאוֹ מִתּוֹרַת לֶחֶם, דְּאַטּוּ אִם מִתְעָרֵב לְכַתְּחִלָּה כַּמָּה מִינֵי דָּגָן בְּיַחַד לָאו לֶחֶם הוּא, וְשֶׁמֶן וּדְבַשׁ שָׁאנֵי, דְּמִינִים אֲחֵרִים הֵם, וְגַם דִּבְשֶׁמֶן וּדְבַשׁ וּבֵיצִים נֶחְשָׁב מִינֵי מְתִיקָה שֶׁאוֹכְלִין רַק לְקִנּוּחַ שֶׁטַּעְמָם חָשִׁיב, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּזֶה]. אַךְ אִם עוֹשִׂין הָעוּגוֹת דַּקִּין וִיבֵשִׁין מְאֹד עַד שֶׁנִּפְרָכִין, יֵשׁ לְהַתִּיר, מִשּׁוּם דְּזֶה הָוֵי בִּכְלַל כְּעָבִין יְבֵשִׁין הַנִּזְכָּר בַּשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, דְּגַם אֵלּוּ מִן הַסְּתָם אֵין דֶּרֶךְ לְאָכְלָן לְהַשְׂבִּיעַ, רַק לְקִנּוּחַ כְּמוֹ כְּעָבִין הַנַּ"ל:

[*ה]**שֶׁכְּמִעַט הַדְּבַשׁ וְהַתַּבְלִין הֵם עִקָּר.** עַיֵּן בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ, וְכֵן בַּצִּיּוּר הָרִאשׁוֹן וְכוּ'. וּלְפִי זֶה הָעִסָּה שֶׁעוֹשִׂין בְּפוּרִים וּמְמַלְּאִין אוֹתָהּ בְּשֻׁמְשְׁמִין, לֹא נִבְטַל מִמֶּנָּה שֵׁם פַּת עַד שֶׁיִּהְיוּ הַשֻּׁמְשְׁמִין הַרְבֵּה עַד שֶׁיִּהְיֶה מֻנְכָּר טַעַם הַשֻּׁמְשְׁמִין יוֹתֵר מִטַּעַם הָעִסָּה, וְעַל פִּי רֹב הָעִסָּה שֶׁל פּוּרִים שֶׁעוֹשִׂין בִּזְמַנֵּנוּ אֵין בָּהּ שֻׁמְשְׁמִין כָּל כָּךְ, וּבִפְרָט שֶׁלֶּחֶם הַהוּא אֵין עָשׂוּי בִּזְמַנֵּנוּ לְקִנּוּחַ וּלְתַעֲנוּג כְּמוֹ שֶׁזָּכְרוּ הָרִאשׁוֹנִים בְּפַת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין, רַק לִשְׂבֹּעַ, וְלֶחֶם גָּמוּר הוּא, וְכֵן כָּתַב הַגְּרַ"ז בְּסִדּוּרוֹ (וּמַה שֶּׁזָּכַר הַטַּ"ז בְּסָעִיף קָטָן ו, וּבִכְלָל זֶה וְכוּ', אֶפְשָׁר דְּבִזְמַנּוֹ הָיָה עָשׂוּי בְּאֹפֶן אַחֵר לְקִנּוּחַ בְּעָלְמָא):

[*ו]**וַהֲלָכָה כְּדִבְרֵי כֻּלָּם וְכוּ'.** עַיֵּן בְּחִדּוּשֵׁי ר' עֲקִיבָא אֵיגֶר שֶׁהִקְשָׁה אַמַּאי לֹא כָּתַב הַמְחַבֵּר דִּירֵא שָׁמַיִם יֵצֵא יְדֵי כֻּלָּם כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסָעִיף יג, עַיֵּן שָׁם. וּבְמַאֲמַר מָרְדְּכַי מְיַשְּׁבוֹ, דְּכֵיוָן דְּלֹא נִזְכָּר בְּהֶדְיָא שֶׁחוֹלְקִים הַפּוֹסְקִים בָּזֶה, וְאֶפְשָׁר דְּמוֹדוּ לַהֲדָדֵי, עַיֵּן שָׁם. וְהִנֵּה הַמָּגֵן אַבְרָהָם הֶעְתִּיק עַל הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ דִּבְרֵי הַבַּ"ח, עַיֵּן שָׁם, וְאָנֹכִי לֹא הֶעְתַּקְתִּי דִּכְבָר יִשֵּׁב הַטַּ"ז קֻשְׁיָתוֹ, וְהַרְבֵּה אַחֲרוֹנִים תָּפְסוּ לְדִינָא כְּפְסַק הָרַמָ"א דְּסַגֵּי כְּשֶׁנִּלּוֹשׁ בְּרֹב דְּבַשׁ וּמִעוּט מַיִם:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

וְשֶׁמֶן וְחָלָב בָּעִינָן שֶׁיִּהְיֶה הָרֹב מֵהֶן וּמִעוּט מַיִם, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִרְגָּשׁ מֵהֶן הַטַּעַם הַרְבֵּה מְאֹד עַד שֶׁעַל יְדֵי זֶה הֵם הָעִקָּר וְטַעַם הָעִסָּה טָפֵל. וְכֵן בַּצִּיּוּר הָרִאשׁוֹן שֶׁכָּתַב הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, שֶׁמְּמַלְּאִין מֵהֶם, [כח]בָּעִינָן גַּם כֵּן שֶׁיִּהְיֶה הַמִּלּוּי הַרְבֵּה כָּל כָּךְ עַד שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה נִרְגָּשׁ הַטַּעַם הַרְבֵּה מְאֹד: **(לד) וְכֵן נוֹהֲגִין.** שֶׁאוֹפִין לֶחֶם מִשְׁנֶה פַּת עִם מְעַט שֶׁמֶן וְתַבְלִין [דַּרְכֵי מֹשֶׁה], וְכֵן הִסְכִּימוּ הָאַחֲרוֹנִים לַהֲלָכָה כִּפְסַק הָרַמָ"א: **(לה) כְּעָבִים יְבֵשִׁים.** כָּךְ שְׁמָהּ בַּעֲרָבִי, וּבִלְשׁוֹן סְפָרַד נִקְרָא בּוֹשְׁקִיגוּ"שׁ[1], [כט]וְנַעֲשִׂית מֵחֲמֵשֶׁת מִינֵי דָּגָן וּבְמַיִם לְבַד, אַךְ בַּאֲפִיָּתָן נַעֲשִׂים יְבֵשִׁים כָּל כָּךְ עַד שֶׁנִּפְרָכִים, וְאֵין זֶה נִקְרָא אוֹכֵל אֶלָּא כּוֹסֵס, וְאֵין דַּרְכָּם לֶאֱכֹל מִזֶּה הַרְבֵּה, לָכֵן אֵין לוֹ דִּין פַּת: **ח (לו) לֶחֶם גָּמוּר הוּא.** דְּנַעֲשִׂים [ל]רַק מִקֶּמַח וּמַיִם כִּשְׁאָר פַּת, וְאַף [לא]שֶׁהֵם דַּקִּים, מִכָּל מָקוֹם לֹא הָוֵי כְּמוֹ כְּעָבִים יְבֵשִׁים דְּסָעִיף ז, דְּהֵם יְבֵשִׁים מְאֹד וְאֵינָם עֲשׂוּיִים לַאֲכִילָה וְרַק כּוֹסְסִין אוֹתָם [לב]לְקִנּוּחַ, אֲבָל אֵלּוּ עֲשׂוּיִים לַאֲכִילָה: **(לז) שֶׁקּוֹרִין נִיבְלַא"שׁ.** וְכָתְבוּ [לג]הָאַחֲרוֹנִים, דְּהַיְנוּ מַה שֶׁקּוֹרִין בִּלְשׁוֹן רוּסְיָא נַאלְסִילְקֶ"ע[2], שֶׁמְּעָרְבִין קֶמַח עִם הַרְבֵּה מַיִם בִּקְדֵרָה כְּמוֹ דַּיְסָא וְשׁוֹפְכִין עַל עֲלֵי יְרָקוֹת, וְנֶאֱפִים בַּתַּנּוּר עִם הֶעָלִים [וְהוּא הַדִּין [לד]כְּשֶׁנֶּאֱפִים עַל מַחֲבַת בְּלִי שֶׁמֶן]. וְדַוְקָא בְּאֵלּוּ שֶׁהֵם דַּקִּים וְרַכִּים בְּיוֹתֵר, אֲבָל אִם אֵינָם רַכִּים וְדַקִּים כָּל כָּךְ, מְבֹאָר בְּסָעִיף יד דְּדִין לֶחֶם עָלָיו וּמְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא [מָגֵן אַבְרָהָם]: **(לח) וְאִם קָבַע וְכוּ'.** וְכָתְבוּ [לה]הַפּוֹסְקִים, [לו]דְּאוֹתָן שֶׁקּוֹרִין בִּפְרָאג וַואלְאפְּלַאטְקֶע"ס[3] שֶׁנַּעֲשִׂין גַּם כֵּן בְּלִילָתָן רַכָּה, אַךְ מִפְּנֵי שֶׁמִּתְפַּשְּׁטִין בַּאֲפִיָּתָן נַעֲשִׂים דַּקִּין וּקְלוּשִׁים הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵאוֹתָן נַאלְסִילְקֶע"ס שֶׁנִּזְכַּר לְעֵיל, אֵין לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם הַמּוֹצִיא אֲפִלּוּ בְּדְקָבַע, דְּאֵין עַל זֶה תּוֹרַת לֶחֶם כְּלָל וְדָמְיָא לְטְרִיתָא בְּסָעִיף טו: **(לט) סְעוּדָתוֹ עֲלֵיהֶם וְכוּ'.** וּמַה נִּקְרָא קֶבַע, מְבֹאָר לְעֵיל בְּסָעִיף ו לְעִנְיַן פַּת כִּיסָנִין, וְהוּא הַדִּין הָכָא:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

כח. כֵּן מַשְׁמַע בְּבַ"ח וּפָשׁוּט. וּמַה שֶּׁכָּתַב הַטַּ"ז דְּרַמָ"א לֹא פָּלִיג אַדִּין הָרִאשׁוֹן שֶׁל מִלּוּי, כַּוָּנָתוֹ דִּמְחַבֵּר גּוּפָא בַּסְּבָרָא רִאשׁוֹנָה כָּתַב כְּמִין כִּיסִים שֶׁמְּמַלְּאִין אוֹתָם, וְכֵיוָן שֶׁהָעִסָּה מְמֻלָּא מֵהֶן מִסְתָמָא נִרְגָּשׁ הַטַּעַם הַרְבֵּה מְאֹד וְלֹא טַעַם כָּל שֶׁהוּא: **כט.** מִפְּרִי מְגָדִים וּלְבוּשֵׁי שְׂרָד: **ח ל.** דְּאִם הָיָה מְמֻלָּא בְּתַבְלִין אוֹ שֶׁנִּלּוֹשׁ בִּדְבַשׁ וּכְהַאי גַּוְנָא, הַיְנוּ פַּת כִּיסָנִין הַנִּזְכָּר בְּסָעִיף ז דְּאֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו [אֶלָּא] בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת בִּדְלֹא קָבַע. וְעַיֵּן בְּרַשִׁ"י בְּרָכוֹת מא ע"ב דִּבּוּר הַמַּתְחִיל פַּת וּבְתוֹסָפוֹת מב ע"א דִּבּוּר הַמַּתְחִיל לַחְמָנִיּוֹת, וְצָרִיךְ עִיּוּן. וְעַיֵּן בְּאֶבֶן עוֹזֵר וּבְמָגֵן גִּבּוֹרִים שֶׁנִּתְעוֹרְרוּ בָּזֶה: **לא.** עַיֵּן בְּתַלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה פֶּרֶק כֵּיצַד מְבָרְכִין דִּבּוּר הַמַּתְחִיל וְאָמַר רַב יְהוּדָה וְכוּ': **לב.** מָגֵן אַבְרָהָם: **לג.** בַּ"ח וּשְׁלָ"ה וּמָגֵן אַבְרָהָם וּשְׁאָר אַחֲרוֹנִים, וּדְלֹא כְּטַ"ז: **לד.** אַחֲרוֹנִים, וּכְהַהִיא דִּלְקַמָּן בְּסָעִיף יד בְּהַגָּ"ה: **לה.** עֵמֶק בְּרָכָה וּמָגֵן אַבְרָהָם בְּסָעִיף קָטָן מ, וְחֶמֶד מֹשֶׁה וּבִגְדֵי יֶשַׁע וַהֲלָכָה בְּרוּרָה, וּדְלֹא כְּטַ"ז: **לו.** וּבְעֵמֶק בְּרָכָה מְבֹאָר אֹפֶן עֲשִׂיָּתָן, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, שֶׁלּוֹקְחִים סֹלֶת וּבְלִילָתָהּ גַּם כֵּן רַכָּה מְאֹד, וְנוֹטֵל בְּכַף מֵאוֹתָהּ כְּלִי שֶׁהָעִסָּה בְּתוֹכוֹ וְשׁוֹפֵךְ אוֹתָהּ בִּדְפוּס שֶׁל בַּרְזֶל שֶׁקּוֹרִין פוֹרב"ן, וְיֵשׁ לְמַעְלָה עוֹד בַּרְזֶל אַחֵר כָּמוֹהוּ, וְהָעִסָּה נִשְׁפָּךְ בֵּין שְׁנֵי הַבַּרְזִלִּין, וּכְשֶׁמְּהַדֵּק בַּרְזֶל בְּבַרְזֶל יַחַד [כְּעֵין צְבָת] וְאוֹתוֹ הָרָקִיק הוּא בַּתָּוֶךְ, אָז נֶאֱפֶה מִיָּד עַל הַבַּרְזֶל שֶׁהוּא חַם מְאֹד, וְאֵלּוּ אֵין לָהֶם תּוֹרַת לֶחֶם כְּלָל, הוֹאִיל וְנִתְפַּשְּׁטוּ כָּל כָּךְ דַּק דַּק:

תרגום: 1. בֶּייגַלַאךְ 2. בְּלִינְצֶ'עס 3. כְּעֵין וַפְלִים.

משנה ברורה <מהדורת אור החיים> - ב / כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב (עמוד 139) 34170 הודפס מאוצר החכמה

וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן. (מ) וְאִי אָכֵיל לְהוּ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה (מא) שֶׁלֹּא מֵחֲמַת [יח] הַסְּעוּדָה, (מב) [*ז] טְעוּנִים בְּרָכָה [יט] (מג) לִפְנֵיהֶם וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם. (מד) [ב] אֲבָל אוֹתָם רְקִיקִים דַּקִּים שֶׁנּוֹתְנִים מִרְקַחַת עֲלֵיהֶם, (מה) הֵם טְפֵלִים לְגַבֵּי [כ] הַמִּרְקַחַת וּבִרְכַּת הַמִּרְקַחַת (מו) פּוֹטַרְתָּן: **ט.** [ג] פַּת גָּמוּר אֲפִלּוּ (מז) פָּחוֹת מִכַּזַּיִת מְבָרֵךְ עָלָיו הַמּוֹצִיא, אֲבָל לְאַחֲרָיו אֵינוֹ מְבָרֵךְ (מח) כְּלוּם כֹּל שֶׁלֹּא אָכַל [כא] כַּזַּיִת: **י.** (מט) [ד] חֲבִיצָ"א, (נ) דְּהַיְנוּ

ב בֵּית יוֹסֵף (וְהָרוֹקֵחַ) [וְהַכָּל בּוֹ]. ג הָרַשְׁבָּ"א לְדַעַת הָרִי"ף וְהָרַמְבַּ"ם בְּפֶרֶק ג מֵהִלְכוֹת בְּרָכוֹת וְטוּר וּבֵית יוֹסֵף לְדַעַת הָרֹא"שׁ. ד בְּרָכוֹת לז.

בְּאֵר הֵיטֵב

יח. הַסְּעוּדָה. פֵּרוּשׁ שֶׁאֵין אוֹכְלִין לִשְׂבַע אֶלָּא לְתַעֲנוּג אוֹ לְקִנּוּחַ לְהָקֵל מִכֹּבֶד הַמַּאֲכָל: **יט. לִפְנֵיהֶם.** וְאִם כֵּן כָּל מִינֵי פַּת הַנִּזְכָּרִים בְּסָעִיף ז טְעוּנִים בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם תּוֹךְ הַסְּעוּדָה כְּשֶׁאוֹכְלִין לְקִנּוּחַ, וְהָא דְּקַיְמָא לָן בֵּרַךְ עַל הַפַּת פָּטַר אֶת הַפַּרְפֶּרֶת, הַיְנוּ כְּשֶׁבָּאִין לְהַמְשִׁיךְ תַּאֲוַת הַמַּאֲכָל. כְּלָלָא דְּמִלְּתָא, כֹּל שֶׁאוֹכֵל לְמָזוֹן וּלְתַבְשִׁיל כְּגוֹן עָפִּי"ל פְלָאדִי"ן וּפָאוִידְלִי" פְלָאדִי"ן, תָּמִיד מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה הֵם בָּאִים וְאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם תּוֹךְ הַסְּעוּדָה, כִּי הַפְּרִי נַעֲשֶׂה תַּבְשִׁיל תּוֹךְ הַמּוֹלִיְתָא וְקִמְחָא עִקָּר, וְאֵין לְהַחְמִיר וְלִקַּח קְצָת תַּפּוּחִים מִבִּפְנִים וּלְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ דַּהֲוֵי בְּרָכָה לְבַטָּלָה, דְּקִמְחָא עִקָּר, עַיֵּן סִימָן קעז. וְדָבָר שֶׁבָּא לְקִנּוּחַ אוֹ לְתַעֲנוּג, כְּגוֹן עֻגוֹת דַּקּוֹת אוֹ מִינֵי מְתִיקָה שֶׁכָּתַב בְּסָעִיף ז, צְרִיכָה בְּרָכָה וְאֵין הַפַּת פּוֹטַרְתָּן אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁבָּאִין לְהַמְשִׁיךְ תַּאֲוַת הַמַּאֲכָל, מָגֵן אַבְרָהָם. וַאלְפַלְטְקֶ"ס וְהוֹיְזֶ"ן בְּלַאזִי"ן שֶׁקּוֹרִין פְרִיטְלִי"ךְ[5] צָרִיךְ לְבָרֵךְ בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, טַ"ז: **כ. הַמִּרְקַחַת.** הַיְנוּ, כְּגוֹן מַה שֶּׁמְּטַגְּנִין בְּפוּרִים נוֹיא"ט עַל עִסָּה, שֶׁאֵין לְבָרֵךְ עַל אוֹתָהּ עִסָּה כָּל זְמַן שֶׁאוֹכֵל אוֹתָהּ עִם הַנוֹיא"ט, אֲבָל אִם אוֹכֵל הָעִסָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ מְבָרֵךְ עָלֶיהָ בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת, דְּבִשְׁעַת אֲפִיָּה לֹא נֶאֱפָה בְּתוֹרַת לֶחֶם, עַיֵּן לְעֵיל סָעִיף קָטָן יא, טַ"ז: **כא. כַּזַּיִת.** מִי שֶׁאָכַל חֲצִי זַיִת וְחָזַר וְאָכַל חֲצִי זַיִת אַחֵר תּוֹךְ כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס וְלֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ כְּשֶׁבֵּרַךְ עַל הָרִאשׁוֹן, נִסְתַּפֵּק בַּהֲלָכוֹת קְטַנּוֹת חֵלֶק ב סִימָן קמז אִם מְחֻיָּב לְבָרֵךְ לְאַחֲרָיו, וְעַיֵּן עוֹד שָׁם סִימָן רכז:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

(מ) וְאִי אָכֵיל לְהוּ וְכוּ'. פֵּרוּשׁ, [לז] לְהָנֵי רַכִּין וְדַקִּין, וְהוּא הַדִּין לְכָל פַּת הַבָּא בְּכִיסָנִין הַמְבֹאָרִים בְּסָעִיף ז [מָגֵן אַבְרָהָם]. וְעַיֵּן בֵּאוּר הֲלָכָה (אוֹת ז) שֶׁכַּמָּה אַחֲרוֹנִים חוֹלְקִים עַל דְּבָרָיו: **(מא) שֶׁלֹּא מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה.** פֵּרוּשׁ, שֶׁלֹּא אֲכָלָם לְהַשְׂבִּיעַ רַעֲבוֹנוֹ [לח] רַק לְקִנּוּחַ וּמְתִיקָה [דְּאִלּוּ אֲכָלָם לְמַלֵּא רַעֲבוֹנוֹ, [לט] אֲפִלּוּ לֹא אֲכָלָם רַק מְעַט, הֵם בִּכְלַל סְעוּדָה וְאֵין צָרִיךְ בְּרָכָה]: **(מב) טְעוּנִים בְּרָכָה.** דְּכֵיוָן דְּאֵינוֹ אוֹכֵל זֶה לְשֵׁם סְעוּדָה, לֹא נִפְטַר בְּבִרְכַּת הַמּוֹצִיא. [מ] וְאִם אוֹכֵל הַרְבֵּה כְּשִׁעוּר קְבִיעַת סְעוּדָה הַמְבֹאָר בְּסָעִיף ו, אֲפִלּוּ אֲכָלָם לִמְתִיקָה בְּעָלְמָא נִפְטָר בְּבִרְכַּת הַמּוֹצִיא, דְּכֵיוָן דְּאִי אֲכָלָם שֶׁלֹּא בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה צָרִיךְ לְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא, מִמֵּילָא בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה נִפְטָר בְּבִרְכַּת הַמּוֹצִיא: **(מג) לִפְנֵיהֶם.** וְכָל זֶה בְּעִנְיְנֵי פַּת, אֲבָל בְּעִנְיְנֵי מַעֲשֵׂה קְדֵרָה שֶׁבָּאִין לְמָזוֹן וּלְתַבְשִׁיל, תָּמִיד מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה הֵם בָּאִים, כַּמְבֹאָר בְּסִימָן קעז, וַאֲפִלּוּ הֵם מְמֻלָּאִים בְּפֵרוֹת, כְּאוֹתָן שֶׁקּוֹרִין עֶפִּי"ל פְלָאדִי"ן[1] וְכַדּוֹמֶה, הַפֵּירֵי נַעֲשֶׂה תַּבְשִׁיל תּוֹךְ הַמּוֹלִיְתָא וְקִמְחָא עִקָּר וְהַפֵּירֵי בָּטֵל לְגַבַּיְהוּ, וְאֵין לְהַחְמִיר וְלִקַּח קְצָת תַּפּוּחִים מִתּוֹכָם וּלְבָרֵךְ בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ, דַּהֲוֵי בְּרָכָה לְבַטָּלָה [אַחֲרוֹנִים]:

בֵּאוּר הֲלָכָה

ח [*ז] טְעוּנִים בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם. עַיֵּן בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה שֶׁכָּתַבְתִּי בְּשֵׁם הַמָּגֵן אַבְרָהָם דְּהוּא הַדִּין לְכָל פַּת הַבָּא בְּכִיסָנִין הַמְבֹאָר בְּסָעִיף ז. וְהִנֵּה בֶּאֱמֶת כִּדְבָרָיו מְבֹאָר בְּכַמָּה רִאשׁוֹנִים. וְהִנֵּה כָּל זֶה לְעִקַּר הַדִּין, אֲבָל לְדִידָן דִּמְסַפְּקִינָן בְּפַת הַבָּא בְּכִיסָנִין מַאי הוּא, אַף דְּהַמְחַבֵּר פָּסַק לְהָקֵל בְּכֻלָּם, הַיְנוּ מִשּׁוּם דִּסְפֵק דְּרַבָּנָן לְהָקֵל וְאֵין מַצְרִיכִין לוֹ לְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן כִּשְׁאָר פַּת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּעִנְיָנֵנוּ, לְהַצְרִיכוֹ בְּרָכָה תּוֹךְ הַסְּעוּדָה מִשּׁוּם דְּנַחְזִיקוֹ לְפַת כִּיסָנִין אֵין סְבָרָא, דְּאַדְּרַבָּה, סָפֵק דְּרַבָּנָן לְהָקֵל, וְשֶׁמָּא מִין זֶה פַּת גָּמוּר הוּא וְנִפְטַר בְּבִרְכַּת הַמּוֹצִיא, עַל כֵּן אֵין לְבָרֵךְ עַל פַּת כִּיסָנִין בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה אֶלָּא אִם כֵּן הוּא פַּת כִּיסָנִין לְכֻלֵּי עָלְמָא [דְּהַיְנוּ, שֶׁמְּמֻלָּא וְגַם נִלּוֹשׁ בִּדְבַשׁ וּכְהַאי גַּוְנָא, וְהוּא דַּק וְיָבֵשׁ], כֵּן כָּתַב דָּגוּל מֵרְבָבָה וְהַגְּרַ"ז, וּכְעֵין זֶה כָּתַב גַּם כֵּן בְּחִדּוּשֵׁי ר' עֲקִיבָא אֵיגֶר וְחַיֵּי אָדָם. וּלְפִי מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל בְּשֵׁם הַמַּאֲמַר מָרְדְּכַי דְּאֶפְשָׁר דְּמוֹדוּ זֶה לָזֶה אֵין קֻשְׁיָא כָּל כָּךְ. **וּלְדִינָא** נִרְאֶה, דְּבְאוֹכֵל דָּבָר הַנִּלּוֹשׁ בִּדְבַשׁ וּמֵי בֵּיצִים וּכְהַאי גַּוְנָא בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, כְּגוֹן לֶעקֶ"ךְ וְקִיכְלִי"ךְ[2], אוֹ שֶׁאוֹכֵל כְּעָבִי"ן[3] יְבֵשִׁים, לֹא יְבָרֵךְ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה אֲפִלּוּ אִם אוֹכְלָן לְקִנּוּחַ, וְאִם אוֹכֵל מִדְּבָרִים הַמְמֻלָּאִים בְּפֵרוֹת [וּכְמָה שֶׁצִּיֵּר הַמְחַבֵּר בָּאֹפֶן הָרִאשׁוֹן], הַמְבָרֵךְ עֲלַיְהוּ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה לֹא הִפְסִיד, דְּמַשְׁמַע דְּרֹב הַפּוֹסְקִים סוֹבְרִין כֵּן דְּזֶהוּ פַּת כִּיסָנִין. וּבְחַיֵּי אָדָם מַשְׁמַע דְּאַף עַל לֶעקֶ"ךְ וְקִיכְלִי"ךְ לְכַתְּחִלָּה רָאוּי שֶׁיְּכַוֵּן בִּשְׁעַת בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא לִפְטֹר אוֹתָן:

(מד) אֲבָל וְכוּ'. קָאֵי עַל עִקַּר דִּין פַּת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין, וְקָא מַשְׁמַע לָן דְּזֶה לֹא הָוֵי בִּכְלָלוֹ, דְּאֵין מְבָרְכִין בָּזֶה עַל הָעִסָּה כְּלָל מִשּׁוּם דַּהֲוֵי טְפֵלָה לַמִּרְקַחַת, כִּדְמְפָרֵשׁ: **(מה) הֵם טְפֵלִים.** דְּאֵין מִתְכַּוְּנִין לֶאֱכֹל הָרְקִיקִין, וְרַק שֶׁעוֹשִׂין אוֹתָם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטָּנְפוּ הַיָּדַיִם מֵהַמִּרְקַחַת, וְלָכֵן הָוֵי הָעִסָּה בִּכְלַל טָפֵל, כִּדְלְקַמָּן בְּסִימָן ריב. וְכָתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים שָׁם, דִּבְמְדִינוֹתֵינוּ שֶׁנּוֹתְנִין מִרְקַחַת עַל הַדֻּבְשָׁנִין שֶׁקּוֹרִין לֶעקֶ"ךְ פְלָאדִי"ן[4], שֶׁטּוֹבִים הַדֻּבְשָׁנִין לְמַאֲכָל בְּעַצְמָן, אִם כֵּן כַּוָּנָתָם גַּם בִּשְׁבִיל אֲכִילַת הַדֻּבְשָׁנִין, [מא] וּמִמֵּילָא הֵם הָעִקָּר וּמְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת וּפוֹטֵר הַמִּרְקַחַת. וּפָשׁוּט, דְּדַוְקָא שֶׁבִּשְׁעַת אֲפִיָּה נֶאֱפִין בְּיַחַד, אֲבָל אִם אָפָה הַדֻּבְשָׁנִין לְבַד וְאַחַר כָּךְ מֵנִיחַ עֲלֵיהֶם מִלְּמַעְלָה הַמִּרְקַחַת, אֵין נַעֲשִׂין הַמִּרְקַחַת טְפֵלָה לָהֶם, שֶׁכַּוָּנָתוֹ לֶאֱכֹל שְׁנֵיהֶם, וְאֵין הַמִּרְקַחַת בָּאִין לְלַפֵּת הַדֻּבְשָׁנִין, וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ גַּם עַל הַמִּרְקַחַת: **(מו) פּוֹטַרְתָּן.** וְאִם אָכַל הַמִּרְקַחַת מִלְּמַעְלָה [מב] וְהִשְׁאִיר הָרְקִיקִין וַאֲכָלָן בִּפְנֵי עַצְמָן, צָרִיךְ לְבָרֵךְ בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת עֲלֵיהֶם, אַךְ אִם אֲכָלָן בְּיַחַד [מג] וְנִשְׁאַר עוֹד קְצָת רָקִיק בְּלֹא מִרְקַחַת, אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו, כֵּיוָן דְּעִקַּר אֲכִילָתוֹ הָיָה בְּיַחַד וְנֶחְשָׁב לְטָפֵל לְהַמִּרְקַחַת, אֵין חוֹשְׁשִׁין עַל גְּמַר הָאֲכִילָה: **ט (מז) פָּחוֹת מִכַּזַּיִת.** וְהוּא הַדִּין [מד] אֲפִלּוּ עַל כָּל דְּהוּ, דְּאָסוּר לֵהָנוֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלִי בְּרָכָה: **(מח) כְּלוּם.** הַיְנוּ, לֹא בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְלֹא שׁוּם בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה: **י (מט) חֲבִיצָ"א וְכוּ'.** אַקְדִּים לָזֶה הַסָּעִיף הַקְדָּמָה קְצָרָה וְהוּא, דְּיֵשׁ בָּזֶה שְׁלֹשָׁה אֳפָנִים. **א** פַּת שֶׁפֵּרֵר לְפֵרוּרִין וּבִשְּׁלוֹ, תָּלוּי בָּזֶה, אִם הַפֵּרוּרִין גְּדוֹלִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם כַּזַּיִת, לֹא נִתְבַּטֵּל מֵהֶם שֵׁם פַּת אֲפִלּוּ אִם עַל יְדֵי הַבִּשּׁוּל אָזַל מֵהֶם תֹּאַר לֶחֶם, וְאִם אֵין בָּהֶם כַּזַּיִת, אֲפִלּוּ אִם נִרְאֶה שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶם תֹּאַר לֶחֶם, מְבָרֵךְ בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת, דְּשֵׁם תַּבְשִׁיל עֲלֵיהֶם. **ב** אִם לֹא בִּשְּׁלוֹ, רַק שֶׁפֵּרֵר בַּקְּעָרָה וְנִתְחַבְּרוּ הַפֵּרוּרִין יַחַד עַל יְדֵי דְּבַשׁ אוֹ מָרָק, אִם יֵשׁ עֲדַיִן עֲלֵיהֶם תֹּאַר לֶחֶם, מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם הַמּוֹצִיא אֲפִלּוּ אִם אֵין בְּהַפֵּרוּרִין כַּזַּיִת, וְאִם אֵין בָּהֶם תֹּאַר לֶחֶם, מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה בְּהַפֵּרוּרִין כַּזַּיִת, וְכַנִּזְכָּר לְעֵיל לְעִנְיַן בִּשּׁוּל. **ג** כְּשֶׁלֹּא בִּשֵּׁל וְגַם לֹא נִתְחַבְּרוּ הַפֵּרוּרִין יַחַד עַל יְדֵי מַשְׁקֶה, אֲפִלּוּ אִם הַפֵּרוּרִין דַּקִּין כְּסֹלֶת מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם הַמּוֹצִיא, דְּשֵׁם פַּת עֲלֵיהֶם. וְעַתָּה נְבָאֵר אֶת הַסָּעִיף בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ: **(נ) דְּהַיְנוּ פֵּרוּרֵי לֶחֶם שֶׁנִּדְבָּקִים.** בְּנִתְבַּשֵּׁל אֵין נַפְקָא מִנָּהּ בֵּין נִדְבָּקִין אוֹ לֹא, וְנָקַט זֶה מִשּׁוּם אֹפֶן הַשֵּׁנִי דְּמַיְרֵי בְּלִי בִּשּׁוּל:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

לז. דְּאִלּוּ אוֹבְלִיאַ"שׁ שֶׁהוּא לֶחֶם גָּמוּר [וְכֵן פַּת הַנִּלּוֹשׁ בִּמְעַט דְּבַשׁ וְרֻבּוֹ מַיִם, לְפִי דַּעַת הָרַמָ"א לְעֵיל בְּסָעִיף ז], אֲפִלּוּ בִּדְלָא קָבַע גַּם כֵּן בְּוַדַּאי אֵין צָרִיךְ בְּרָכָה, דְּנִפְטָר בְּבִרְכַּת הַמּוֹצִיא כִּשְׁאָר פַּת: **לח.** מָגֵן אַבְרָהָם: **לט.** עֵמֶק בְּרָכָה וְהַדְּרִישָׁה, וְכֵן מַשְׁמַע מִמָּגֵן אַבְרָהָם בְּסָעִיף קָטָן כא וּמַאֲמַר מָרְדְּכַי, דְּלֹא כְּטַ"ז: **מ.** מַאֲמַר מָרְדְּכַי וּפָשׁוּט: **מא.** הַגְּרַ"ז: **מב.** טַ"ז: **מג.** גַּם זֶה מִמַּשְׁמָעוּת הַטַּ"ז, וְהֶעְתִּיקוֹ הַגְּרַ"ז לְדִינָא, עַיֵּן שָׁם: **ט** **מד.** הָרֹא"שׁ:

תִּרְגּוּם: 1. עוּגַת תַּפּוּחִים 2. דֻּבְשָׁנִיּוֹת וְעוּגִיּוֹת בֵּיצִים 3. בֵּייגַלַאךְ 4. עוּגָה מְמוּלֵּאת בְּמִינֵי מְתִיקָה 5. עוּגָה כְּעֵין בָּצֵק עָלִים.

משנה ברורה <מהדורת אור החיים> - ב / כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב (עמוד 140) 34170 הודפס מאוצר החכמה

כב אם אוכל פת כיסנין בתוך הסעודה, שכבר אכל לחם גמור בה — [כו] אינו מברך על כיסנין, דברכת הפת שברך עליו "המוציא" פוטרת; אבל אם הביא מיני מתיקה של כיסנין (פו)לקינוח סעודה - (פז)יש אומרים דמברך עליהם "בורא מיני מזונות", (פח)ויש אומרים דאינו מברך, לכן אלו שדרכם להביא בתוך הסעודה "זלאביא" (בצק עמילן ממותק ומטוגן) או "ריחת חלקום" (רחת ללקום – ממתק עמילן

ציוני אשר

(פו) לקינוח סעודה: עי' ש"ע (סי' קעז ס"א) בדין קינוח סעודה.

(פז) יש אומרים: מגן אברהם (סי' קסח ס"ק רא) שכתב: דבר שבא לקינוח כגון... או מיני מתיקה צריכים ברכה. וכ"כ בש"ע הגר"ז (שם סעי' יד) ומשנה ברורה (ס"ק מא) והט"ז (ס"ק י') כתב: אם אוכל מעט שלא בדרך קביעות סעודה מברך לפניהם אפילו בתוך הסעודה, אבל כשאוכל מהם הרבה דרך קביעות והם עיקר סעודתו, שברכתם המוציא, ובהיות והוא בתוך הסעודה אינו מברך כלל. הובא במחצית השקל (שם ס"ק כא) ועי' שו"ת קנין תורה בהלכה ח"ד (סי' יט) ושו"ת בצל החכמה ח"ב (סי' ה).

(פח) ויש אומרים: בספר ההשלמה (ברכות מא) כתב בדעת הרי"ף ורש"י, שעל פת הבאה בכיסנין אין לברך בתוך הסעודה, ואפילו לאחר הסעודה קודם ברכת המזון. הובא באבן חי (כאן) וכתב החיי אדם (כלל מג או' ט) דאם יברך על פת הבאה בכיסנין בתוך הסעודה יש ספק ברכה, אלא ראוי

אבן חי

[כו] **אינו מברך על כיסנין:** בברכות (מא:) אמרו, דברים הבאים בתוך הסעודה שלא מחמת הסעודה טעונים ברכה לפניהם ולא לאחריהם. ואמרו שם, שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכיסנין בלבד. ומצינו שנחלקו רבותינו הראשונים בדין פת הבאה בכסנין בתוך הסעודה וכמה שיטות נאמרו בזה.

א. בשבולי הלקט (סי' קנט) כתב, שכל פת הבאה בכיסנין שאוכל לאחר הסעודה קודם ברכת המזון מברך לפניה ולא לאחריה. הובא בבית יוסף (סי' קסח) ובתוספות הרא"ש (ברכות שם ד"ה שלא) כתב, שמברך על פת הבאה בכיסנין ברכה שלפניה בתוך הסעודה, כיון שבאה לעידון ולהתענג להקל מכובד המאכל. וביאר המגן אברהם (שם ס"ק כב) בדעת הרא"ש וטוש"ע (סי' קסח ס"ח) שכתבו "שמברך על הלחמניות לפניהם ולא לאחריהם" שכל שנאכל בתוך הסעודה לקינוח מברך לפניו ולא לאחריו. וחילק בין אם באו להמשיך תאוות המאכל שאינו מברך, לבין כשבאו לקינוח שמברך לפניהם.

ב. הרשב"א (ברכות שם) כתב: שעל פת הבאה בכסנין אינו מברך בתוך הסעודה בין לפניה ובין לאחריה, כיון דאילו קבע סעודה או אכל ממנה כשיעור שאחרים קובעים סעודה מברך עליה המוציא וברכת המזון, ודין הוא שברכת הפת פוטרת אותה, אבל אחר הסעודה מברך לפניה משום דלאו למזון אתיא אלא לקינוח. הובא בבית יוסף (סי' קעז) וכך כתבו הנימוקי יוסף (שם) והריטב"א (שם) ובהלכות ברכות לריטב"א (פ"ג או' א) וחילקו בין כשהוא בתוך הסעודה שאינו מברך, לבין אחר הסעודה

וסוכר), **דאלו עשויים מן קמח שקורין ״נאשא״** (עמילן) **וסוכר, (פט)דכתבנו לעיל דמברך עליהם ״בורא מיני מזונות״ – יזהר להביא עליהם דבר אחר שברכתו ״שהכל״, ויברך עליו ״שהכל״, (צ)ויכוין לפטור את אלו בברכה זו של ״שהכל״, ואז יאכל מהם בתוך הסעודה, ועליו תבוא ברכת טוב.**

ציוני אשר

לאדם שיכוין בברכת המוציא לפטור אותו, ע״ש. ועי׳ חסד לאלפים (סי׳ קסח אות יג) וכף החיים (שם ס״ק עא) בשם הדגול מרבבה.

(פט) דכתבנו לעיל: (אות יד) ועי׳ ציוני אשר (שם).

(צ) ויכוין לפטור את אלו בברכה זו: עי׳ אור לציון ח״ב (עמו׳ קא - בביאורים).

אבן חי

קודם ברכת המזון שמברך לפניה ולא לאחריה וכ״כ המאירי (ברכות מב.) בשם גאוני ספרד ובספר הפרדס לרבינו אשר ב״ר חיים (שער עשירי עמו׳ קנו).

ג. בספר ההשלמה (ברכות שם) כתב בדעת הרי״ף ורש״י, שעל פת הבאה בכיסנין אין לברך בתוך הסעודה, ואפילו לאחר הסעודה קודם ברכת המזון. **ד.** הרשב״א (שם) סיים: שבזמן הזה אף בסוף הסעודה אין לברך על פת הבאה בכיסנין בין לפניה ובין לאחריה לפי שאין אנו מושכין ידינו מאכילה אף לאחר הסעודה.

ובש״ע (סי׳ קסח ס״ח) פסק שאפילו באמצע הסעודה מברך על פת הבאה בכיסנין, אם באה שלא מחמת הסעודה, וכל שכן אם אכל בסוף הסעודה קודם ברכת המזון שטעונה ברכה.

אולם הוראתה לדעת שדין זה שנוי במחלוקת הראשונים ולדעת רבים מהראשונים פת הבאה בכיסנין באמצע הסעודה אינו מברך עליה כלל. ולדעת הרי״ף ורש״י שהובאו בספר ההשלמה. אף אחר הסעודה קודם ברכת המזון אינו מברך על פת הבאה בכיסנין. וכפי הנראה מרן לא ראה דבריהם שעדיין לא נדפסו בימיו. ואמנם בבית יוסף (סי׳ קעז) הזכיר שיטת הרשב״א וכן בבית יוסף (סי׳ קסח) הזכיר שיטת השיבולי הלקט אך לא פסק כמותם. וכדברים כתבו כמה ראשונים וכנ״ל. ושמא אילו היה רואה דבריהם היה פוסק שאין לברך באמצע הסעודה על פת הבאה בכיסנין, ואפילו שלא מחמת הסעודה. כך העיר בשו״ת אוצרות יוסף (בסוף הלכה ברורה ח״ח סי׳ יא) והוסיף לכן נראה שבכל ענין אין לברך על פת הבאה בכיסנין בתוך הסעודה, וספק ברכות להקל אמרינן אפילו נגד מרן הש״ע. וכך כתב רבינו כאן.

בן איש חי <אבן חי-ציוני אשר> במדבר א / יוסף חיים בן אליהו מבגדאד (עמוד 290) 34170 הודפס מאוצר החכמה

טז ל נהמא דהנדקא והוא **מב** (לה) לחם שאופין בשפוד ומושחין אותו בשמן או במי בצים [מח] וכן **מג** לחם העשוי לכותח שאין אופין אותו בתנור אלא בחמה מברך עליו בורא מיני מזונות:

יז מ [מט] פשטיד"ה הנאפת בתנור **מד** בבשר או בדגים או (לו) בגבינה מברך עליה המוציא וברכת המזון: הגה **(כ)** [נ] ע ודוקא שאפאו בתנור כו בלא משקה אבל

מגן אברהם

(פג) דתלמוד ערוך [ברכות לז, ב] לטרוקנין חייב, וכן כתב רבינו ירוחם בהלכות חלה [נתיב כא ח"ג קעז, ג]. אלא כצ"ל, שתחלתו סופגנין וסופו עיסה שחייב בחלה, אבל דבר שתחלתו סופגנים וסופו סופגנים פטור מחלה וכו'. וכן הוא ברא"ש [שם] בהדיא, וידוע דרבינו ירוחם תלמידו הוא והעתיק דבריו כהוויתן. וא"כ אין חילוק בין טרוקנין לטריתא (פד) אלא לענין חלה, אבל לענין ברכה שוין, כן נראה לי, דוק ותשכח. ובפרט אם אוכל לשבעו דהוי ספק דאורייתא כמו שכתבתי לעיל [ס"ק לד]: **מב לחם.** כלומר בלק, וכן הוא ביו"ד סימן שכ"ט סעיף ה' [בהגה]. דלחם שאופין בשפוד לחם גמור הוא, וכמו שכתוב (פה) סעיף י"ג בהג"ה: **מג לחם העשוי לכותח.** ברבינו ירוחם [שם] כתבו עם טריתא בחד בבא, (פו) ועיין מה שכתבתי סעיף ט"ו [ס"ק מא]. והא דפסק ביו"ד סימן שכ"ט [סעיף ז] (פז) דאם עשאה כעבין חייבת בחלה, דהתם לחומרא, אבל הכא פסק להקל, ועיין מה שכתבתי סעיף ז' [ס"ק יח]. ומכל מקום צ"ע דאם שבע ממנו הוי דאורייתא, עיין מה שכתבתי סעיף י"ג [ס"ק לד]: **מד בבשר או בדגים.** וכיוצא בזה. אפילו לא קבע עליו, דהנהו לא מבטלי תורת לחם, [ד]הם עצמו מזון, עיין ריש סימן קע"ז. מה שאין כן פירות דהוי קינוח, עיין סעיף ז'. וכן משמע בשלטי גבורים [ברכות ל, א אות א], כן כתב של"ה [שער האותיות סה, ב כלל ב אות ו]. וצ"ע, דבתניא [סימן כח] כתב עלה ודוקא כשקבע סעודתו עליו, ע"ש. ואם כן דינו כפת כיסנין, וצ"ע. וכן משמע מסתימת הפוסקים. מיהו בשבלי הלקט [סימן קנט] כתב סתם (צג) דחמשת המינין עיקר כמו במעשה קדרה, ע"ש. (צג*) ואפשר דכל דממולאים בפירות נמי דינא הכי. ונראה לי דהוא הדין עיסה שנילושה במי בצים בלא שומן ונאפית, לחם גמור הוא, דבצים נמי מזון נינהו ולא מבטיל להו מתורת פת. כז וכן משמע בבילה דף י"ו [ע"ב] בתוספות ד"ה [קמ"ל] קימחא עיקר [וז"ל], מכאן נוהגין ליקח פת עכו"ם שקורין קנטוור"ש ואובליא"ש, דקמחא עיקר והוא עב ומעשה תנור וכו', ואותן נילוש מדלא מברכי עלייהו ברכת המוציא יש בהן משום בישולי עכו"ס וכו', עכ"ל. ט שמע מינה דפת הנילוש בבצים מברכין עליו המוציא. ועיין בב"י ביו"ד סימן קי"ג [קפ, ב]. מיהו בשבלי לקט פח] כתב כשנילוש בבצים הוי כמו שנילוש בדבש: **כללי סימן זה.** **א.** עיסה שנילושה במי פירות ונאפית אח"כ, בסעיף ז'. **ב.** אם נטגנה כח במי פירות או [בישלה] פח*] במים, בסעיף י"ג. **ג.** ואם ממולא בפירות, בסעיף ז'. **ד.** ואם ממולא (צג**) בבשר ודגים, בסעיף (ט"ז) [יז]. וכל זה בבלילתו עבה. **ה.** בלילתו רכה, בסעיף ח' ובסעיף י"ד וסעיף ט"ו. **ו.** לחם גמור שאפאו ובשלו אח"כ, בסעיף י':

ט"ז מגן דוד

דפת המתלבן ע"י מים יצא מתורת לחם ודמיא לכסנין, מכל שכן כאן דלא תלוי בתואר לחם בכיסנין דהוי כסנין ע"י טיגון בדבש. גם מו"ח ז"ל [ב"ח ריש קמז, ב] כתב דהויז"ן בלאז"ן יש להם דין כיסנין, והם חד דינא עם הנך קרעפלי"ך. ונראה שרמ"א הוצרך לכתוב דבר זה דהוה קשיא ליה מאי דחילקו בזה דבר המטוגן אם יברך עליו המוציא, תיפוק ליה דהוי פת כיסנין, על כן הוצרך לחלק בזה. ובאמת לא קשה מידי, דגם בפת כסנין צריך המוציא אי קבע סעודה עלייהו, ובזה נחלקו כאן, דיש סוברים דאין בזה כלל שייכות המוציא וגם בזה (סג) אם אוכל בתורת כסנין פשוט שברכתו בורא מיני מזונות, ואי קבע סעודה עלייהו תלוי במחלוקת שזכר תחלת סעיף זה, וכבר העיד רמ"א וב"י שנהגו להקל, ולא ידענא תו ספיקא בהאי מלתא לענין אכילה מעט אלא אם נטגנו בשמן או דבש ורוצה לאכול הרבה כדי קביעות סעודה, (סד) או אם נילוש במים פז] דלא הוה כסנין, ואז דינו כן אפילו באוכל מעט, וירא שמים לא יאכל בקביעות אלא תוך הסעודה. ועיין לקמן סעיף י"ז מזה עוד: **(כ) ודוקא שאפאו בתנור** כו'. נראה דכתב זה מפני שקשה לו למה כתב כאן (סה) דמברך (במ"מ) [המוציא] בהך פשטיד"א, ולעיל [סעיף יג] מסיק דירא שמים לא יאכל אלא תוך הסעודה. וניחא ליה דכאן איירי באפיה בלא משקה, ובזה כולי עלמא מודים דמברך המוציא. וקשה לי הא מסיק השו"ע לעיל סעיף ז' דאם יש מילוי בעיסה הוה פת כסנין, ואין לך מילוי גדול יותר מפשטי"ד. ובספר עמק ברכה [ברכות הנהנין כלל ג סימן ו] ראיתי שמחלק בין מילוי בשמים למילוי בשר ודגים, מטעם דבשר ודגים באים ללפת הפת ועל כן הוה טפל לפת, מה שאין כן בפירות. ולא כיון אל נכון, דהא הב"י [סוף הסימן] כתב זה הדין בשם האגור [סימן רטז] וז"ל, אף על גב דבשר ודגים וגבינה עיקר, מברכין עליה המוציא, דמין דגן חשיב. וסיים, דבתר חמשת המינים אזלינן. שמע מינה דלא חשבינן לבשר ודגים לטפל, דא"כ לא הוצרך לטעם דחשיבות (דגים) [דגן] פט] וחמשת מינים. ועל כן נראה לענ"ד דלא נתכוונו יפה בזה, אלא דודאי יש בזה דין כסנין, ואי קבע סעודה מברך המוציא, ועל זה קאמר דהוה אמינא דפשטיד"א זו אפילו קבע סעודה לא יברך המוציא מכח דבשר עיקר, קא משמע לן דלא. ואע"ג דלא זכר כאן בשו"ע דמיירי שקבע סעודה, אין בכך כלום, דאי בא השו"ע להשמיענו דאין בזה דין כסנין ויש חילוק בין מילוי בשר למילוי בשמים, הוה ליה להשמיענו זה לעיל בדין כסנין במקום שכתב דיש דין כיסנין מחמת המילוי. אלא ברור דאין חילוק, דכמו שבשר ודגים באים ללפת הפת כן באים פירות ללפת את הפת, כדאיתא בסימן קע"ז [סעיף א] בפירות שאוכל עם הפת, וכאן ודאי הוה פת בכסנין ויש בהו ברכת המוציא אם קבע עלייהו, וקא משמע לן דאפילו לאותה דיעה שכתב לעיל מזה [סעיף יג] (ס) דאפילו בקבע סעודה לא מהני, אבל בזה מהני קביעות סעודה דיש בו שייכות המוציא. ובהא סליקנא ונחיתנא (סא) דטיגון במשקה הוה כסנין כדלעיל, והוא הדין במילוי בשר ודגים. ורש"י צ] דנקט מילוי לוק"ר ובשמים, אורחיה דמלתא נקט, ובפשטיד"א אורחיה במילוי בשר וכיוצא בו. ואפילו אפאו בתנור הוי כסנין, כמו שאר פת של כסנין דאפאו בתנור:

באר הגולה

ל. שם בגמרא:

מ. אגור [סימן רטז] ושבלי הלקט [סימן קנט] בשם רבי ישעיה:

ציונים לרמ"א

ע) דברי עצמו [דרכי משה אות ה] [וכן כתב צא] שבלי הלקט סימן קנט]:

הגהות והערות

פז] או אם נילש ונטגן במים, כצ"ל: (מקור חיים) ועיין לבושי שרד:

פח] בשבלי הלקט שלפנינו ליתא, אבל נמצא בדפו"ר סימן מח:

פח*] נוסף ממהדורת פראג תקמ"ה ועיין נתיב חיים:

פט] תוקן במהדורת אמ"ד ת"פ:

צ] עיין רש"י ברכות מח, ב ד"ה פת הבאה בכסנין. ועיין לעיל ט"ז ס"ק ו והערה כד:

צא] תוספת מהדורת דיהרנפורט תנ"ב. אמנם בשבלי הלקט איתא רק הך דינא שהובא במחבר, והביא כן בשם הר"ר ישעיה. ובדרכי משה שם כתב, ואפשר דגם רבינו ישעיה מיירי בכהאי גוונא, ע"ש:

צב] כוונתו לא ברורה. ואולי ט"ס היא, וכוונתו למה שהביא המחזיק ברכה אות ד את הרב המאירי:

הגהות הסמ"ע

סעיף יז בתנור בלא משקה. [וכשא]ין נילוש [בשמן או] דבש [כדלעיל] סעיף [ז]:

ערך לחם למהריק"ש

סעיף יז בסוף [המוציא וברכת המזון]. ונראה לי שזה כשקבע סעודתו עליה שהיא כמו פת הבאה בכיסנין לפירוש ראשון שבסעיף ז':

שערי תשובה

(לו) בגבינה. עיין באר היטב. ועיין במג"א [ס"ק מד] שמחלק בין נילוש במי ביצים לשאר משקים. ועיין באבן העוזר ובדגול מרבבה [אוצר מפרשים אות כז] ומעשה נסים [על הגדה של פסח, בהקדמה]. ובשו"ת בית אפרים סימן הנ"ל [ס"ק כד] באורך בענין זה. וככר כתבתי מסקנת הדברים בס"ק כ"ד. ובמחזיק ברכה הביא דברי התוספות צב]:

באר היטב

(לה) לחם. כלומר בלק. דלחם שאופין בשפוד לחם גמור הוא, מ"א [ס"ק מב]: (לו) בגבינה. עיין לעיל ס"ק ל"א מה שכתבתי שם. וט"ז [ס"ק כ] כתב דלעולם הוי כיסנין בין במילוי בשר בין במילוי פירות. והשו"ע איירי כאן בקבע סעודתו, וקא משמע לן דהוה אמינא דפשטיד"א זו אפילו קבע סעודתו לא יברך המוציא מכח דעיקר בשר, קא משמע לן דלא, עיין שם. ומ"א [ס"ק מד] מחלק בין מילוי בשר למילוי פירות ובשמים, דבמילוי פירות ובשמים הוי קינות והוי כיסנין, ע"ש. ודע דפת של כיסנין דמברך עליה בורא מיני מזונות הוא אפילו אם אפאו בתנור: כללי סימן זה. א. עיסה שנילושה במי פירות ונאפית אח"כ, בסעיף ז'. ב. אם נטגנה במי פירות או [בישלה] במים, בסעיף י"ג. ג. ואם ממולא בפירות, בסעיף ז'. ד. ואם ממולא בבשר ודגים, בסעיף (ט"ז) [יז]. וכל זה בבלילתו עבה. ה. בלילתו רכה, בסעיף ח' ובסעיף י"ד וסעיף ט"ו. ו. לחם גמור שאפאו ובישלו אח"כ, בסעיף יו"ד, [מ"א שם]. כן הוא להמחבר מ"א דמחלק בין מילוי בשר למילוי פירות. אבל להמחבר ט"ז אין חילוק בין מילוי בשר או שאר דברים, ולעולם הוי כיסנין, ואיירי בסעיף ז' בין במילוי בשר בין בשאר דברים, וסעיף ט"ז איירי דקבע עלייהו, ודו"ק. ועיין בבני חייא [הגב"י אות א] ובפרח שושן כלל א' סימן ה' וסימן ג' ובית אהרן [הגב"י]:

משבצות זהב

מה שכתבתי במ"א [אות] ל"ז מזה: **(כ) ודוקא.** עיין ט"ז. מה שכתב הר"ב בהג"ה "בתנור", לאו דוקא, הוא הדין באלפס במעט משקה מברכין המוציא כבסעיף י"ד בהג"ה. ומה שכתב [הט"ז] דוקא קבע סעודה עליה, ועיקר רבותא דלא תימא דין טפל, קא משמע לן. ומשמע אם הפשטיד"א פירות ובצק משאר מינים, טטרק"א וכדומה, הפירות עיקר ובטיל הקמח ואין מברכין שהכל נהיה בדברו רק ברכת הפירות, עיין מ"א [ס"ק] ט"ו. ובאלפס במשקה אפילו קבע סעודה אין לאכול אלא א"כ תוך הסעודה, כבסעיף י"ג בהג"ה. ועיין אליה רבה אות ל"ג, ואיני יודע מה קשיא ליה, דוודאי הכין הוא באלפס במשקה אפילו קבע סעודה אין לאכול רק תוך הסעודה אפילו בלא מולייתא, כבסעיף י"ג מחלוקת הר"ש ור"ת, יע"ש:

אשל אברהם

מב לחם. עיין מ"א. בסעיף י"ג בהג"ה אין מבואר רק דווקא טגנו באלפס עיסה, הא לחם גמור באלפס לחם הוה, עיין מ"א [ס"ק] ל"א וסעיף יו"ד, יע"ש: **מג לחם.** עיין מ"א. עיין אליה רבה [ס"ק] ל"ב בשם מלבושי יום טוב [ס"ק טז] למה השמיט כאן מעשיה מוכיחין כעבין חייב, וביו"ד [סימן] שכ"ט [סעיף ז] הביאו, יע"ש. ולא הבינותי מה שכתב המ"א, דשם החמיר, ואמאי לא דלחלה גלי דעתיה לאפותה בתנור וחייב בחלה מן התורה בחלה דגלגול על דעת לאפותו אע"ג דנמלך אח"כ לכולי עלמא חייב בחלה, מה שאין כן המוציא אזלינן בתר אפיה וכדיעה א' בסעיף י"ג, וכן נראה דעת הנחלת צבי [ס"ק טז], וצ"ע. עיין מה שאכתוב אי"ה באות שאחר זה: **מד בבשר.** עיין מ"א. ועיין ט"ז אות כ', דווקא בקבע כו'. מה שכתב בכללי הסימן, ולחם גמור שטגנן אח"כ באלפס, צ"ע ממ"א

הגהות רעק"א

ט) (מג"א סקמ"ד) **שמע מינה דפת הנילוש בבצים.** בפשוטו יש לדחות, דכיון דקבע עליו מברך המוציא וברכת המזון הוי לחם גמור, והוי בכלל פת, ואין בו משום בישול נכרים:

ביאור הגר"א

[מח] [סעיף טז] **וכן לחם כו'.** צ"ע למה לא חילק בין כעבין ללימודין כמו שמחלק בטור [סוף הסימן] ורבינו ירוחם [נתיב טז חלק ה קמה, ב], וכמו שכתוב בגמרא [ברכות לח, א] לענין חלה, ומשם למדים לענין המוציא, דכל הנ"ל לענין חלה איתמר שם, וכן כתב הרא"ש החילוק בהלכות חלה סימן ב' וסימן ג', וכן הר"ש [חלה פ"א משנה ה] ושאר פוסקים, וכן כתב ביו"ד סימן שכ"ט סעיף ז'. ונראה דהשו"ע סובר דוקא לחלה שייך לחלק, משום דמיחלפא בשאר לחם, או גזירה שמא תמלך, מה שאין כן לענין המוציא: [מט] [סעיף יז] **פשטידי"ה כו'.** עיין מ"א [ס"ק מד]: [נ] [הגה] **ודוקא כו'.** כנזכר לעיל סעיף י"ג, דהוא תחילתו עיסה וסופו סופגנין ובפלוגתא דשם. אבל הט"ז [ס"ק כ] חלק על כל זה, ואמר דהוא כיסנין כנזכר לעיל סעיף ז' וסעיף י"ג בהג"ה וכל זה כו', ולכן דוקא בקבע עלייהו. ועיין מ"א [ס"ק מד]:

מחצית השקל

אלא כצ"ל שתחלתו כו' סופגנים פטור מחלה. אבל טריתא פטור מחלה ומברך בורא מיני מזונות, כצ"ל. וא"כ השתא י"ל מה שכתב אבל טריתא כו' דמשמע דיש חילוק בין טרוקנין לטריתא, קאי לענין חלה, דטרוקנין כתב חייב בחלה ועל זה אמר אבל טריתא פטור מן החלה, וא"כ י"ל מה שסיים רבינו ירוחם בטריתא ומברך בורא מיני מזונות מיירי אי לא קבע עליו, אבל קבע מברך המוציא דלענין המוציא טריתא שוה לטרוקנין: (ס"ק מג) **לחם העשוי כו'. עם טריתא בחד בבא.** משמע דדיניהם שוה. ועל זה כתב מ"א ועיין מה שכתבתי סעיף ט"ו. ר"ל, שכתב מ"א בס"ק מ"א בטריתא אי קבע עליו מברך המוציא לדעת רבינו ירוחם, א"כ הוא הדין בלחם העשוי לכותח: **והא דפסק כו'.** הוא ענין בפני עצמו, להקשות על השו"ע: **דאם עשאה כעבין חייבת בחלה.** וא"כ כיון דאיקרי לחם לענין חלה הוא הדין לענין המוציא, והוי ליה לחלק כאן דאם עשאן כעבין מברך המוציא: **דהתם לחומרא.** ר"ל, דבגמרא [ברכות לז, ב] אמרינן לחם העשוי לכותח אם עשאן כלמודים (היינו קרשים שאין להם עריכה נאה כפת) פטור מחלה, עשאן כעבין חייב בחלה. ומשמע כיון שעשוין כעבין בכל ענין חייב בחלה, ולפי זה הוא הדין לענין המוציא דמברך המוציא. אבל ר"ש בפרק קמא דחלה כתב (הביאו מ"א לעיל ס"ק ל"ב) דאפילו כעבין אינו חייב בחלה אלא א"כ אפה קצת, ממנו דגזרינן שמא יאפה כולו. מה שאין כן כלימודים אפילו אפה קצת פטור, דלא גזרינן שמא יאפה כולו, דהא לא (ערכי) [ערכן] כעריכת פת, ע"ש. ואם כן לענין המוציא אפילו כעבין ואפה קצת מכל מקום אינו מברך המוציא, דלענין המוציא ליכא למיגזר כמו שכתב מ"א בס"ק ל"ב: **הכא פסק להקל.** ר"ל, כהר"ש. דאפילו לענין חלה אינו חייב כי אם באפה קצת ממנו, ולכן בכל ענין אינו מברך המוציא כנזכר לעיל. וכיון שהוא ספק דרבנן אי יברך המוציא או בורא מיני מזונות פסק לברך בורא מיני מזונות דספק דרבנן להקל, ועל זה כתב מ"א ועיין מה שכתבתי סעיף ז' דגם לענין פת הבא בכסנין כתב כן, דמשום ספק יברך בורא מיני מזונות דהוי ספק דרבנן ולקולא: (ס"ק מד) **בבשר כו'. דהנהו לא מבטלי כו'.** ר"ל, דלא תקשי כיון דממולא בבשר כו' הוי ליה פת הבא בכסנין לדעה א' סעיף ז' דמברך עליו בורא מיני מזונות אי לא קבע עליה, ועל זה כתב דהני לא מבטלי כו', ולא מיקרי ע"י מלואין פת הבא בכסנין, משום דהם עצמן מזון: **מה שאין כן פירות כו'.** ר"ל, דבשר ודגים וכיוצא בהן אם אכלן תוך הסעודה אפילו בלי פת אינו מברך עליהן, דפת פוטרתן כיון דהם מזון ודרך לקבוע סעודה עליהן ללפת הפת, וכיון דהם עצמן מזון אי אפשר להם לבטל מהעיסה תורת לחם וכמו שכתוב ריש סימן קע"ז. מה שאין כן פירות, אם אוכל תוך סעודה בלי פת מברך עליהם דאין פת פוטרתן, כיון דאין מזון, ואין באים רק לקינוח, וכיון דהם אין מזון אם מילא עיסה מהן מבטלים גם מן העיסה תורת לחם ומזון, והוי פת הבא בכסנין ומברך בורא מיני מזונות: **מיהו בשבלי הלקט כתב סתם דחמשת כו'.** ר"ל, שנתן טעם על דין זה דמברך המוציא דחמשת מינים עיקר כמו מעשה קדרה: **ואפשר דכל דממולאים בפירות נמי דינא הכי.** אפשר ר"ל דגם כן לא הוי פת הבא בכסנין כמו בשר ודגים, דהוי כמעשה קדרה שאוכלן לשובע ולמזון, וכמו שכתב מ"א בסעיף ח' [ס"ק כב] בעפי"ל פלאד"ן, ולא מיקרי פת הבא בכסנין אלא ממולא בדבש וצוקר וכדומה: **מכאן נוהגין.** על מה שכתוב בש"ס דלענין בשולי גוים אזלינן בתר רוב ועיקר, דאי קמחא עיקר א"כ יש לו דין פת ופת נחתום מותר, ואי דברים אחרים עיקר יש לו דין תבשיל ויש בו משום בשול גוי דאסור. ועל זה כתבו שנוהגים ליקח כו' קנווי"ט, והוא עיסה הנלושה במי ביצים: **שמע מינה דפת הנילוש בבצים כו'.** דהא התוספות תלאן זה בזה, דאי מברכים עליו בורא מיני מזונות יש בו משום בישול גוי, וכיון שכתב דקנווי"ט אין בו משום בישול גוי על כרחך צריך לומר דמברכים עליו המוציא, והא קנטווינ"ט נילש בבצים, אלא על כרחך דבצים מזון נינהו ולא מבטלי לעיסה מתורת לחם:

לבושי שרד

(סג) ט"ז סקי"ט **אם אוכל בתורת כסנין.** פירוש, מעט. שאין שיעור קביעות: (סד) שם **או אם נילוש במים.** מה שכתב נילוש במים סותר דבריו הראשונים שפסק דאפילו נילוש במים הוי כסנין כשמטגן בדבש. ונראה לי להגיה נתבשל במים, דאז אינו כסנין, ותלוי בפלוגתא דר"ת ור"ש, ולכן ירא שמים יאכלם תוך הסעודה דוקא, אפילו מעט. ומה שסיים הט"ז לא יאכלם בקביעות, אקרעפלי"ך קאי: (סג) מג"א סקמ"א **דתלמוד ערוך דטרוקנין חייב בחלה**, כצ"ל: (סד) שם **אלא לענין חלה וכו'.** דטרוקנין הוי קלת כעין לישה וגלגל בשעה שנותנין לגומא, משום הכי חייב בחלה, מה שאין כן טריתא. אבל לברכה שוין, כיון דנאפה בתנור מהני קביעות: (סה) שם סקמ"ב **סעיף י"ג בהג"ה.** כוונתו למה שכתב במג"א ס"ק ל"ו, דמשם מבואר דלחם גמור בסעיף יו"ד דוקא בנתבשל בקדירה אזיל ליה תוריתא דנהמא, משום הכי בעי כזית, אבל במחבת במשקה חשיב אפיה ונשאר תוריתא דידיה, ועיין מג"א ס"ק ל"א. ממילא כל שכן כשאפאו בשפוד, דאע"פ שמושחו בשמן נשאר תוריתא דידיה ומברך המוציא, ואפילו פחות מכזית: (סו) שם סקמ"ג **ועיין מה שכתבתי סעיף ט"ו.** נראה כוונתו דמשמע מרבינו ירוחם דמהני קביעות סעודה כמו בטריתא לרבינו ירוחם למאי שפירש בדעתו המג"א ס"ק מ"א: (סז) שם **דאם עשאה כעבין.** דנב"י [קמא, ג ד"ה ומ"ש וד"ה וכתב] כאן מביא דיעות בזה, ע"ש. ומה שהראה לסעיף זיי"ן, היינו במג"א ס"ק י"א, שהב"ח חולק דאין זה להקל. ואח"כ הקשה דאפילו להמחבר דסבירא ליה דזה הוי קולא, מכל מקום בשבע קשה, וכמו שכתב המג"א ס"ק ל"ד: (סט) ט"ז סק"כ **דמברך המוציא בהך פשטיד"א**, כל"ל: (ע) שם **דאפילו בקבע סעודה.** היינו דעת רבינו שמשון, דזה מהני קביעות, כיון שאפאו בתנור בלא משקה, אבל לעולם כסנין הוא: (עא) שם **דטיגון במשקה.** כלל כאן ב' דברים שחולק אהשו"ע. חדא, דטיגון במשקה אע"פ שנילושה במים הוי כסנין בס"ק הקודם. ואידך, מילוי בשר שבס"ק זה: (עב) מג"א סקמ"ד **דחמשת המינין עיקר.** וא"כ משמע דאפילו בלא קביעות, דכיון שהם עיקר הוה ליה לחם גמור. ועל זה כתב דאפשר דהשבלי [ה]לקט חולק גם במילוי פירות דאינו כיסנין. ומכל מקום לדינא תפס עיקר כהמחבר דמחלק בין מילוי פירות לבשר ודגים, משום דהם נמי מיני מזון והוי מחמת הסעודה, במג"א ס"ק כ"ב, ולכן כשאוכלן בלא סעודה מברך המוציא, ומשום הכי דן מינה לעיסה שנלושה במי בצים כו': (עב*) שם **ואפשר דסבירא ליה דממולאים כו'**, כל"ל: (עב**) שם **בבשר ודגים בסעיף י"ז**, כל"ל:

אוצר מפרשים

כו (סעיף י"ז בהג"ה) **בלא משקה.** עיין תשובת דבר משה [או"ח] סימן (י"ד) [ט"ז]:

(אשל אברהם, ה)

כז (מג"א סקמ"ד) **וכן משמע בביצה דף י"ז בתוספות ד"ה [קמ"ל] קימחא עיקר.** דבריו תמוהים, דמאי מייתי ראיה מדברי התוספות, והתוספות לשיטתייהו דפת הבא בכסנין היינו שממולא בדבש וצוקר ואגוזים, והוא הדעה ראשונה בשו"ע סעיף ז', ולדידהו אם אינו ממולא בפנים רק נילוש במי פירות אפילו נילוש בדבש וצוקר מברכין המוציא, מה שאין כן לדידן דקיימא לן ככל הפירושין לעיל בסעיף ז' גם אם נילוש בביצים הוה דינו שמברך בורא מיני מזונות אם קבע עלייהו, ואין שום חילוק לשום אחד מהפוסקים בין נילוש בדבש לנילוש בביצים, כן נראה לענ"ד. אחר כתבי זה עיינתי שגם הרב אבן העוזר הרגיש בזה, והנאני:

(דגול מרבבה)

כח (שם) **במי פירות או נתבשל במים**, כצ"ל:

(נתיב חיים)

ל שָׁם בַּגְּמָרָא. מ אָגוּר וְשִׁבֳּלֵי הַלֶּקֶט בְּשֵׁם רַבִּי יְשַׁעְיָה.

כְּלָל וְאֵין מְבָרְכִים עָלָיו אֶלָּא בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת וּבְרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ, (צ) וַאֲפִלּוּ קָבַע סְעוּדָּתוֹ [לד] עָלָיו:

טז. [ל]נַהֲמָא דְהַנְדְּקָא, (צא) וְהוּא [לה]לֶחֶם שֶׁאוֹפִין בְּשַׁפּוּד וּמוֹשְׁחִין אוֹתוֹ בְּשֶׁמֶן אוֹ בְּמֵי בֵיצִים, וְכֵן לֶחֶם הֶעָשׂוּי לְכֻתָּח, שֶׁאֵין אוֹפִין אוֹתוֹ בַּתַּנּוּר אֶלָּא בַּחַמָּה, (צב) מְבָרֵךְ עָלָיו בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת:

יז. [*יז] [מ]פַּשְׁטִידָ"א (צג) הַנֶּאֱפֶת בַּתַּנּוּר בְּבָשָׂר אוֹ בְדָגִים אוֹ [לו](ז)בִּגְבִינָה (צד) מְבָרֵךְ עָלָיו הַמּוֹצִיא וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן. הגה וְדַוְקָא שֶׁאֲפָאוֹ בַּתַּנּוּר בְּלֹא מַשְׁקֶה, אֲבָל אִם אֲפָאוֹ בְּמַחֲבַת בְּמַשְׁקֶה **(צה)** אֵין לְבָרֵךְ עָלָיו, וְאֵין לְאָכְלוֹ רַק תּוֹךְ הַסְּעוּדָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר (דעת עצמו):

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

(ז) **בִּגְבִינָה.** עַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב. וְעַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם שֶׁמְּחַלֵּק בֵּין נִלּוֹשׁ בְּמֵי בֵיצִים לִשְׁאָר מַשְׁקִים, וְעַיֵּן בְּאֶבֶן הָעוֹזֵר וּבְדָגוּל מֵרְבָבָה וּמַעֲשֵׂה נִסִּים וּבִשׁוּ"ת בֵּית אֶפְרַיִם סִימָן הַנַּ"ל בְּאֹרֶךְ בְּעִנְיָן זֶה, וּכְבָר כָּתַבְתִּי מַסְקָנַת הַדְּבָרִים בְּסָעִיף קָטָן (כד) [ד"ה בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת], וּבְמַחֲזִיק בְּרָכָה הֵבִיא דִּבְרֵי הַתּוֹסָפוֹת:

אוצר החכמה 34170

בַּאֵר הֵיטֵב

לד. עָלָיו. מָגֵן אַבְרָהָם חוֹלֵק וּפָסַק דִּמְהַנֵּי קְבִיעוּת בִּטְרִיתָא כְּמוֹ בִּטְרוֹקְנִין, וּמִכָּל מָקוֹם אוֹתָן שֶׁאוֹפִין בִּדְפוּס בַּרְזֶל אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְכֻנָּסִין בַּדְּפוּס שֶׁקּוֹרִין וַואַלְפְלֶטְקִי"ס[2], מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהֵן רְקִיקִין דַּקִּין מְאֹד אַחַר הָאֲפִיָּה, אֲפִלּוּ קָבַע עֲלַיְהוּ לֹא הָוֵי קְבִיעוּת וּמְבָרֵךְ בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת, עַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם: **לה. לֶחֶם.** כְּלוֹמַר בָּצֵק, דְּלֶחֶם שֶׁאוֹפִין בְּשַׁפּוּד לֶחֶם גָּמוּר הוּא, מָגֵן אַבְרָהָם: **לו. בִּגְבִינָה.** עַיֵּן לְעֵיל סָעִיף קָטָן לֹא מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם. וְטַ"ז כָּתַב דִּלְעוֹלָם הָוֵי כִּיסָנִין, בֵּין מִלּוּי בָּשָׂר בֵּין בְּמִלּוּי פֵּרוֹת, וְהַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ אַיְרֵי כָּאן בְּקָבַע סְעוּדָּתוֹ וְקָא מַשְׁמַע לָן דַּהֲוָה אָמִינָא דְּפַשְׁטִידָ"א זוֹ אֲפִלּוּ קָבַע סְעוּדָּתוֹ לֹא יְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא מִכֹּחַ דְּעִקַּר בָּשָׂר, קָא מַשְׁמַע לָן דְּלֹא, עַיֵּן שָׁם. וּמָגֵן אַבְרָהָם מְחַלֵּק בֵּין מִלּוּי בָּשָׂר לְמִלּוּי פֵּרוֹת וּבְשָׂמִים, דְּמִלּוּי פֵּרוֹת וּבְשָׂמִים הָוֵי קִנּוּחַ וְהָוֵי כִּיסָנִין, עַיֵּן שָׁם. וְדַע, דְּפַת שֶׁל כִּיסָנִין דִּמְבָרֵךְ עָלֶיהָ בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת הוּא אֲפִלּוּ אִם אֲפָאוֹ בַּתַּנּוּר. כְּלָלֵי סִימָן זֶה, א' עִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּרוֹת וְנֶאֱפֵית אַחַר כָּךְ, בְּסָעִיף ז. ב' אִם נִטְגְּנָה בְּמֵי פֵּרוֹת אוֹ בְּמַיִם, בְּסָעִיף יג. ג' וְאִם מְמֻלָּא בְּפֵרוֹת, בְּסָעִיף ז. ד' וְאִם מְמֻלָּא בְּבָשָׂר וְדָגִים, בְּסָעִיף (טז) [יז]. וְכָל זֶה בִּבְלִילָתוֹ עָבָה. ה' בִּבְלִילָתוֹ רַכָּה, בְּסָעִיף ח וּבְסָעִיף יד וְסָעִיף טו. ו' לֶחֶם

בֵּאוּר הֲלָכָה

פַּת. וְהִנֵּה בַּלְּבוּשׁ כָּתַב הַטַּעַם, מִשּׁוּם שֶׁאֵין זֶה דֶּרֶךְ לִישָׁה וְלֹא דֶּרֶךְ אֲפִיַּת לֶחֶם [פֵּרוּשׁ, מִשּׁוּם שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לָלוּשׁ וְלֶאֱפוֹת בְּכַבָּא דְּאַרְעָא], וּלְפִי זֶה גַּם כֵּן אֵין אָנוּ צְרִיכִין לְחִלּוּקוֹ שֶׁל הַמָּגֵן אַבְרָהָם, וְצָרִיךְ עִיּוּן לְדִינָא:

יז [*יז]**פַּשְׁטִידָ"א הַנֶּאֱפֶת וְכוּ'.** עַיֵּן בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה דַּאֲפִלּוּ בִּדְלֹא קָבַע סְבִירָא לֵהּ לְהַמְחַבֵּר דִּמְבָרֵךְ עָלָיו הַמּוֹצִיא. וּבֶאֱמֶת כֵּן מוּכָח בְּרִיאַ"ז וְזֶה לְשׁוֹנוֹ שָׁם, וְכֵן פַּת הַבָּא בְּכִיסָנִין, וְהוּא הַפַּת הֶעָשׂוּי בִּדְבַשׁ אוֹ בְּמִינֵי תַּבְלִין שֶׁאוֹכְלִין אוֹתוֹ כְּעֵין מִינֵי מְתִיקָה לְקִנּוּחַ סְעוּדָּה, אִם קוֹבֵעַ וְכוּ', וְאִם אֵינוֹ קוֹבֵעַ וְכוּ'. וּמוֹרִי זְקֵנִי הָרַב בֵּאֵר, שֶׁהַמּוּלְיָתוֹת הַנֶּאֱפוֹת בַּתַּנּוּר שֶׁהֵן מְלֵאוֹת בָּשָׂר אוֹ דָּגִים אוֹ גְּבִינָה אוֹ מִינֵי יְרָקוֹת, מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן הַמּוֹצִיא, וְכֵן נִרְאֶה בְּעֵינֵי עִקָּר, שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין פַּת וְלִפְתָּן כְּאֶחָד וְלִקְבִיעַת סְעוּדָּה הֵם עֲשׂוּיִין, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ שָׁם בְּפִסְקֵי הֲלָכוֹת לְמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת, וּמוּבָא גַּם כֵּן בְּשִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים, וְרָמַז לָזֶה הַמָּגֵן אַבְרָהָם. וּדְלֹא כְּהַטַּ"ז בַּהֲבָנַת דִּין זֶה, שֶׁסְּבִירָא לֵהּ דְּהַכַּוָּנָה דַּוְקָא בִּדְקָבַע. וְהִנֵּה רָאִיתִי שֶׁהַרְבֵּה אַחֲרוֹנִים מַסְכִּימִים לְדִינָא לְדִבְרֵי הַטַּ"ז, שֶׁמְּמֻלָּא בְּבָשָׂר וְדָגִים דִּינוֹ כְּמוֹ מְמֻלָּא בְּפֵרוֹת שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם הַמּוֹצִיא וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן אֶלָּא בִּדְקָבַע, וּמְבִיאִים רְאָיָה לְדִבְרֵיהֶם מִסֵּפֶר הַתַּנְיָא שֶׁכָּתַב כֵּן בְּהֶדְיָא. **וְהִנֵּה** בֶּאֱמֶת כַּד נְעַיֵּן הֵיטֵב בִּמְקוֹר הַדְּבָרִים יֵרָאֶה דְּאַף הַמְחַבֵּר מוֹדֶה לְדִבְרֵי הַטַּ"ז דְּמִלּוּי בָּשָׂר הָוֵי כְּמוֹ מִלּוּי פֵּרוֹת, וְרַק דְּהַמְחַבֵּר מַיְרֵי בְּשֶׁהָיָה עָשׂוּי כְּעֵין סְתָם לֶחֶם שֶׁעָשׂוּי לִשְׂבֹּעַ, וְעַל כֵּן לֹא הָוֵי בִּכְלַל פַּת כִּיסָנִין שֶׁעָשׂוּי רַק לְקִנּוּחַ וְלִמְתִיקָה בְּעָלְמָא [וּכְמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים דְּפַת כִּיסָנִין הוּא הֶעָשׂוּי רַק לְקִנּוּחַ סְעוּדָּה בְּעָלְמָא], וּכְמוֹ שֶׁמּוֹרֶה לְשׁוֹן הָרִיאַ"ז שֶׁכָּתַב שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין פַּת וְלִפְתָּן כְּאֶחָד וְלִקְבִיעַת סְעוּדָּה הֵם עֲשׂוּיִין, וְרוֹצֶה לוֹמַר דְּחָשִׁיב הַבָּשָׂר וְהַדָּגִים שֶׁמְּמֻלָּא בְּתוֹכוֹ כְּמוֹ שֶׁאוֹכֵל לֶחֶם עִם בָּשָׂר וְדָגִים, הוֹאִיל שֶׁלֶּחֶם זֶה עָשׂוּי לִקְבִיעַת סְעוּדָּה וְלָאו לְקִנּוּחַ, אָכֵן אִם עֲשׂוּיִים רְקִיקִים קְטַנִּים וּמְעֹרָב בָּהֶן פְּתִיתִין שֶׁל בָּשָׂר וְנִכָּר שֶׁאֵין עֲשׂוּיִין רַק לְקִנּוּחַ אַחַר הַסְּעוּדָּה, דִּינוֹ מַמָּשׁ כְּפַת שֶׁמְּעֹרָב בְּפֵרוֹת וּבִשְׁאָר מִינֵי מְתִיקָה, דְּאֵינוֹ מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם הַמּוֹצִיא וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן בִּדְלֹא קָבַע. וְקָרוֹב בְּעֵינַי דִּבְהָכִי מַיְרֵי הַתַּנְיָא דְּפָסַק דְּהָוֵי כְּפַת כִּיסָנִין, וְכֵן מוּכָח מֵחֶמֶד מֹשֶׁה לְדִינָא כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ וְכֵן מוּכָח בְּדֶרֶךְ הַחַיִּים, וְעַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּתַבְתִּי דִּבְרֵי שֶׁבַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

(צ) וַאֲפִלּוּ קָבַע וְכוּ'. הַמָּגֵן אַבְרָהָם [עח]מְצַדֵּד דִּבְקָבַע מְבָרֵךְ עָלָיו הַמּוֹצִיא [וְכֵן הוּא דַּעַת הַבַּ"ח לְדַעַת הַטּוּר] וְכָתַב בְּאֵלִיָּה רַבָּה דְּמֵחֲמַת זֶה אֵין לְאָכְלוֹ אֶלָּא תּוֹךְ הַסְּעוּדָּה, וּבְמָגֵן גִּבּוֹרִים מַכְרִיעַ לְדִינָא כְּהַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, עַיֵּן שָׁם: **טז (צא) וְהוּא לֶחֶם.** כְּלוֹמַר [עט]בָּצֵק, דְּלֶחֶם שֶׁאֲפָאוֹ בְּשַׁפּוּד [פ]לֶחֶם גָּמוּר הוּא: **(צב) מְבָרֵךְ עָלָיו בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת.** הַיְנוּ, [פא]אֲפִלּוּ בִּדְקָבַע עֲלַיְהוּ. וְעַיֵּן בְּטוּר, דְּאִם עֲשָׂאָהּ עֲרוּכָה וְנָאָה כְּעֵין גְּלֻסְקָא מְבָרֵךְ עָלֶיהָ הַמּוֹצִיא, וְהַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ הִשְׁמִיט, וְעַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם וְאֵלִיָּה רַבָּה וּבֵאוּר הַגְּרָ"א מַה שֶּׁכָּתְבוּ בָּזֶה, וְעַל כָּל פָּנִים לֶאֱכֹל מִזֶּה כְּדֵי שְׂבִיעָה בְּוַדַּאי יֵשׁ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל כִּי אִם בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָּה: **יז (צג) הַנֶּאֱפֶת בַּתַּנּוּר.** וְהוּא הַדִּין הַנֶּאֱפָה בְּאִלְפָּס בְּלֹא מַשְׁקֶה: **(צד) מְבָרֵךְ עָלָיו הַמּוֹצִיא.** הַיְנוּ, אֲפִלּוּ בִּדְלֹא קָבַע עֲלַיְהוּ. וְלֹא דָּמֵי לְפַת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין (דְּפֵרוּשׁוֹ פַּת הַמְּמֻלָּא בְּפֵרוֹת וּבְתַבְלִין, הַמְבֹאָר בְּסָעִיף ז) דְּלֹא מְבָרֵךְ עֲלַיְהוּ הַמּוֹצִיא בִּדְלֹא קָבַע סְעוּדָּה עֲלַיְהוּ, דְּשָׁאנֵי הָתָם דְּאֵין עֲשׂוּיִין אֶלָּא לְקִנּוּחַ סְעוּדָּה וְלִמְתִיקָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן פַּשְׁטִידָ"א שֶׁמְּמֻלָּא בְּבָשָׂר דֶּרֶךְ לְאָכְלָם לְרַעֲבוֹן וּכְדֵי לִשְׂבֹּעַ, וַהֲוֵי כְּמוֹ שְׁאָר פַּת וּבָשָׂר כְּשֶׁאוֹכֵל כְּאֶחָד. וְנִרְאֶה פָּשׁוּט, דְּאִם עֲשׂוּיִין רְקִיקִין קְטַנִּים וּמְעֹרָב בָּהֶם פְּתִיתִין שֶׁל בָּשָׂר, וְנִכָּר שֶׁאֵין עֲשׂוּיִים כִּי אִם לְקִנּוּחַ אַחַר הַסְּעוּדָּה, דִּינוֹ מַמָּשׁ כְּפַת שֶׁמְּעֹרָב בְּפֵרוֹת וּבִשְׁאָר מִינֵי מְתִיקָה, דְּאֵינוֹ מְבָרֵךְ עֲלַיְהוּ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בִּדְלֹא קָבַע עֲלַיְהוּ. וְדַע, דְּפַת שֶׁנֶּאֱפָה בְּמֵי בֵיצִים דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁקּוֹרִין קִיכְלִי"ךְ[1], [פב]מִסְתַּפֵּק בְּמָגֵן אַבְרָהָם אִם הוּא בִּכְלַל פַּת כִּיסָנִין, וְדֶרֶךְ הַחַיִּים וְהַגְּרַ"ז הֶחְלִיטוּ [פג]דְּהוּא בִּכְלַל פַּת כִּיסָנִין, וְכֵן בְּמָגֵן גִּבּוֹרִים, וְכֵן הַמִּנְהָג [אַחַר כָּךְ מָצָאתִי שֶׁכֵּן כָּתַב גַּם כֵּן בְּהַנְהָגַת הַגְּרָ"א]. וּמִכָּל מָקוֹם כָּתַב בְּמָגֵן גִּבּוֹרִים דִּירֵא שָׁמַיִם לֹא יֹאכַל כִּי אִם כְּשֶׁכָּל הַלִּישָׁה הוּא עַל מֵי בֵיצִים וְלֹא נִתְעָרֵב בּוֹ מַיִם כְּלָל. וְנִרְאֶה דְּאִם הוּא [פד]דַּק וְיָבֵשׁ אֵין לְהַחְמִיר אֲפִלּוּ נִתְעָרֵב בּוֹ מַיִם: **(צה) אֵין לְבָרֵךְ עָלָיו וְכוּ'.** הַיְנוּ, אֲפִלּוּ קָבַע סְעוּדָּה עֲלַיְהוּ, דְּדָבָר זֶה תַּלְיָא בִּפְלוּגְתָּא הַנַּ"ל בְּסָעִיף יג, דִּלְדֵעָה רִאשׁוֹנָה, כֵּיוָן שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּמַשְׁקֶה יָצָא מִתּוֹרַת לֶחֶם לְגַמְרֵי וּבְכָל עִנְיָן מְבָרֵךְ עָלָיו רַק בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת, וּלְדֵעָה שְׁנִיָּה כֵּיוָן דְּנִלּוֹשׁ בְּלִילָה עָבָה וְהָיָה עָלָיו שֵׁם עִסָּה גְּמוּרָה, תּוּ לֹא נִפְקַע מִמֶּנָּה עַל יְדֵי הַבִּשּׁוּל וְהַטִּגּוּן וּמְבָרֵךְ עָלָיו הַמּוֹצִיא [פה]בְּכָל עִנְיָן, וְעַל כֵּן אֵין כְּדַאי לִירֵא שָׁמַיִם לְבָרֵךְ עָלָיו, וְלֶאֱכֹל כִּי אִם תּוֹךְ הַסְּעוּדָּה, וּכְדִלְעֵיל בְּסָעִיף יג:

אוצר החכמה 34170

שַׁעַר הַצִּיּוּן

טז עח. עַיֵּן בִּנְהַר שָׁלוֹם וּבְבִגְדֵי יֶשַׁע שֶׁדָּחוּ רְאָיוֹתָיו: **טז עט.** מָגֵן אַבְרָהָם: **פ.** וַאֲפִלּוּ בִּדְלֹא קָבַע עֲלַיְהוּ: **פא.** דְּהָא זֶהוּ בֵּאוּר עַל טְרִיתָא הַנֶּאֱמַר בַּגְּמָרָא, וְשָׁם דַּעַת הַמְחַבֵּר דְּפָטוּר אֲפִלּוּ בִּדְקָבַע עֲלַיְהוּ: **יז פב.** עַיֵּן בְּאֶבֶן הָעוֹזֵר וּבְדָגוּל מֵרְבָבָה, וְכֵן בְּחֶמֶד מֹשֶׁה שֶׁכֻּלָּם דָּחוּ רְאָיַת הַמָּגֵן אַבְרָהָם מֵהַתּוֹסָפוֹת, וְעַיֵּן בְּבִגְדֵי יֶשַׁע שֶׁגַּם הוּא דָּחָה רְאָיַת הַמָּגֵן אַבְרָהָם וְהֵבִיא מְהַרַ"ן [בְּבֵיצָה פֶּרֶק ב] מְפָרֵשׁ דְּכַוָּנַת הַתּוֹסָפוֹת שֶׁהָיָה רַק מִלְמַעְלָה טוּחַ עַל פָּנָיו בְּמֵי בֵיצִים, אֲבָל עִקַּר לִישָׁתוֹ אֵימָא דְּהָיָה מִמַּיִם, עַיֵּן שָׁם: **פג.** וּלְפִי זֶה אֲפִלּוּ הָיָה רַק הָרֹב מֵי בֵיצִים גַּם כֵּן מְהַנֵּי, כְּמוֹ פַּת שֶׁנִּלּוֹשׁ עַל רֹב דְּבַשׁ וּמִעוּט מַיִם, וְכַנַּ"ל בְּסָעִיף ז בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה בְּשֵׁם הָאַחֲרוֹנִים: **פד.** וּכְהַהִיא דְּסָעִיף ז לְעִנְיָן כְּעָבִין יְבֵשִׁים, עַיֵּן שָׁם: **פה.** הַיְנוּ, אֲפִלּוּ בְּלֹא קָבַע, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה בְּסָעִיף יג בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה:

תרגום: 1. עוגיות ביצים 2. כעיך ופלים.

משנה ברורה <מהדורת אור החיים> - ב / כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב (עמוד 145) 34170 הודפס מאוצר החכמה